

ƏBÜLFƏZ RƏCƏBLİ

QƏDİM
TÜRKCƏ—AZƏRBAYCANCA
L Ü Ğ Ə T

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN

İŞLƏR İDARƏSİNİN

KİTABXANASI

AZƏRBAYCAN
MİLLİ ENSİKLOPEDIYASI
NƏŞRİYYATI

Bakı — 2001

1292

Redaktor

Azər Bağirov

Rəcəbli Əbülfəz Əjdər oğlu

R 57 Qədim türkcə—azərbaycanca lüğət. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı. Bakı, 2001, 192 səh.

Qədim Türkcə — azərbaycanca lüğətdə bizim eradan əvvəl III əsrdən etibarən XI əsrdə Mərkəzi Asiyada yaşamış və dilləri başqa türk dillərinə nisbətən Azərbaycan dilinə daha yaxın olan qədim göy türk (bəzən oğuz da adlanır) və qədim uyğur qəbilələrinin dilində işlənmiş sözlərin Azərbaycan dilinə tərcüməsi verilmişdir. Həmin sözlər bu qəbilələrdən bizə miras qalan əsərlər əsasında toplanmışdır.

Lüğət türk dillərinin, o cümlədən Azərbaycan dilinin tarixi keçmişi ilə maraqlanan geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

R 4602030000

M 657—2001

ISBN 5—89600—327—7

© Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı,
2001

MÜƏLLİFDƏN

Bizim eranın VI əsrinin ortalarında qədim türk qəbilələri həmin dövrün ən qüdrətli dövlətlərindən birini — Türk Xaqanlığını yaradır. Onun sərhədləri şərqdə Sarı dənizdən qərbdə Qara dənizədək, cənubda Tibet yaylasının ətəklərindən şimalda Sayan dağlarınaədək uzanırdı. Bu dövlətin qüdrəti Sasani İrani və Vizantiya kimi erkən orta əsrlər dövlətlərini lərzəyə salırdı, bu dövlətin xaqanları Çin imperatorlarını "cənubdakı bizim uşaqlar" adlandırırdılar. 552-ci ildə birinci türk xaqanlığı (türküt xaqanlığı) yaranır. Sonralar bu xaqanlıq iki hissəyə — qərbi və şərqə türk xaqanlığına parçalanır. Şərqi türk xaqanlığı qısa bir müddət üçün öz müstəqilliyini itirsə də onu yenə əldə edir və 745-ci ilədək iki əsr ərzində Mərkəzi Asiyada hakim qüvvə olur və həmin dövrün siyasi-ictimai həyatında görkəmli rol oynayır. 745-ci ildə Şərqi türk (göy türk) xaqanlığı süqut edir və onun əvəzinə tarix səhnəsinə digər bir türk dilli xaqanlıq — qədim uyğur qəbilələrinin yaratdığı uyğur (qədim uyğur) xaqanlığı çıxır. Nəhayət, 840-cı ildə qırğızlar uyğurları möğlub edib öz müstəqil dövlətlərini yaradırlar. Qırğız xaqanlığı 1040-cı ilədək yaşayır. Beləliklə, tam beş əsr ərzində Mərkəzi Asiyada bir-birini əvəz edən üç türk xaqanlığı hakim siyasi qüvvə olur. Bütün bunlara baxmayaraq, istər qədim türk qəbilələrinin, istərsə də qədim türk xaqanlıqlarının tarixi hələ də lazımı səviyyədə öyrənilməmişdir.

Oxuculara təqdim edilən bu əsər iki hissədən (göy türkcə - azərbaycanca lüğət və qədim uyğurca - azərbaycanca lüğət) ibarətdir. Hər iki termin (göy türkcə, qədim uyğurca) şərtidir, çünki bu terminlər nə qədim göy türk qəbilələrinin, nə də qədim uyğur qəbilələrinin dilinin bütün lüğət tərkibini əhatə edir: birinci hissədə qədim türk Orxon-Yenisey əlifbası ilə (elmi ədəbiyyatda buna qədim türk run əlifbası da deyilir) yazılmış bütün abidələrdəki (göy türk, yəni oğuz; Yenisey və Talas abidələri, qismən də Orxon-Yenisey əlifbası ilə yazılmış qədim uyğur abidələri) sözlər, ikinci hissədə isə qədim uyğur abidələrindəki sözlər öz əksini tapmışdır. Bu qənaətə gəlmək olur ki, istər birinci tip, istərsə də ikinci tip abidələrdəki sözlər həm qədim (göy) türk, həm də qədim uyğur qəbilələri dillərinin lüğət tərkibinin yalnız bir hissəsini özündə əks etdirmişdir.

GÖY TÜRKLƏR VƏ QƏDİM UYGURLAR

Qədim türklərin mənşəyi haqqında bir neçə əfsanə vardır.¹ Bütün əfsanələrin əsas motivi budur ki, türklər öz mənşələrini dişi qurddan alırlar. Məhz buna görədir ki, sonralar türklər öz bayraqlarında qurd başının şəklini çəkirdilər.

Türk sözü haqqında uzun müddət mübahisə getmişdir. Orxon-Yenisey abidələrini, daha doğrusu, Ongin, Küi tigin, Bilgə xaqan və Tonyukuk abidələrini yazanlar özlərini göy türk adlandırırlar. Çin mənbələrində onları tu-kyu, tu-kyuc, tukyuk, türküt adlandırırlar. Məhəmməd Kaşğaridən başlayaraq türk sözüne müxtəlif mənalər verirlər. Son zamanlar belə bir fikir yaranmaqdadır ki, türk sözü "qüvvət, qüdrət, güc" mənalərini ifadə edir. Bu ad Orxon-Yenisey abidələrinin yazıldığı dövrdə bütün qədim türkdilli qəbilələrə deyil, Birinci və İkinci türk xaqanlığında hakim rol oynayan türkdilli qəbiləyə verilmişdir.

Qədim türk qəbilələri, onların sosial-siyasi həyatı, məişəti, dini, adət və ənənələri, qədim türk dövlətçiliyi (birinci və ikinci türk xaqanlığı, uyğur xaqanlığı və qırğız xaqanlığı) haqqında ən mötəbər mənbə onların özlərini yazdığı, tarixdə Orxon-Yenisey abidələri, habelə qədim uyğur abidələri adı ilə məşhur olan kitabələrdir. Qədim türklərin tarixini araşdırmaq üçün ərəb, fars, Vizantiya, habelə Çin mənbələri də etibarlı məlumat verir.

Çin mənbələrində türk sülaləsinin əsasını qoyan tayfanın tarix səhnəsinə çıxması eramızın 92-ci ilindən hesablanır. "Yeni eranın 92-ci ilində çinlilər Tarbaqatay şəhərinin yanında hunları tamamilə məğlub etdilər. Həmin il siyənbiçilər onların Şimali Monqolustandakı torpaqlarına və əhalisinə yiyələndilər. Bu məğlubiyyətdən sonra hun sülaləsindən Aşina tayfa adı ilə bir nəsil sağ qaldı. Bu nəsil Dulqa (Tukyuk -- indi uyğun qədim Çin heroqlifləri

¹ Qədim türklərin mənşəyi, qədim türk qəbilələri, qədim türk xaqanlıqlarının tarixi haqqında ətraflı məlumat almaq üçün bax: *Н.Я. Бичурин (Иакинф). Собрание сведений о народах, обитавших в Средней Азии в древние времена*, I, М.-Л., 1951; *А.Бернштам. Происхождение тюрков*, Проб. ИДО, 5-6, 1934; *Уелә олуш Социально-экономический строй орхон-енисейских тюрков*, М.-Л. 1946; *С.В. Киселев. Древняя история Южной Сибири*, М., 1951; *Л. П. Потанов. Очерки по истории Алтая*, М.-Л., 1953; *С.Г. Кляшторный. Древнетюркские рунические памятники*, М., 1964; *Л.Н. Гумилев. Древние тюрки*, М., 1967; *Н.В. Кюнер. Китайские известия о народах Южной Сибири, Центральной Азии и Дальнего Востока*, М., 1961 və s.

tukvuk kimi deyil, *türküt* kimi transkripsiya edilir. Sözüün kökü *türk* sözüdür, -*üt* isə monqol mənşəli cəm şəkilçisidir. Çox güman ki, çinlilər türktəri *türküt* adlandırarkən cəm şəkilçisini monqol dilindən götürmüşlər. Türkolojisi ədəbiyyatda qədim türklər *tuqvu* termini ilə ifadə edilir, lakin indi bu termin düzəldilib *türküt* şəklində işlədilməyə möhtacdır. --- Ə.R) xalq adı ilə Altay dağlarının otoklərinə köçür, əvvəlcə siyeənbilərdən, sonra jujanlardan asılı olur və xana xərac vermək əvəzinə onun üçün dəmir istehsal edir. Bu qəbilə bir müddət keçdikdən sonra yenə də qüvvəllənir və Dulqa (tuquyue) hakimi Bumın (qədim türk Orxon-Yenisey abidələrində o, Bumın kağan adlandırılır.

Ə.R.) jujan sülaləsinin hakimiyyətini yixıb özünü İli-xan etən edir.² Çin mənbələrindən məlum olur ki, türkləriə jujanlar arasındakı nifaqa və müharibəyə səbəb jujan xanı Anaxuanın öz qızını Bumına ərə verməməsi idi. Lakin bu, yalnız bəhanə idi. Əsas səbəb isə türklərin azadlığa can atmaları idi. Jujanlara qarşı çıxmazdan əvvəl Bumın 546-cı ildə avariara (Çin mənbələrində juan-juan, jujan adlanır) qarşı üsyan etmiş və Çin mənbələrində tic-li adlandırılan başqa bir türkdilli qəbiləni tələ qəbilələrini məğlubiyətə uğradır və 50000 yurtu özünə tabe edir. Bir qədər qüvvəlləndikdən sonra jujan xaqanından əskik olmadığını göstərmək üçün onun qızına elçi göndərir. Anaxuan onun elçilərini qovur və belə bir sifariş göndərir (Çin mənbələrində göstərilir ki, söyüş göndərir): "Sən mənim dəmiroridonimsən; necə cürət edib belə bir təkliflə mənə müraciət edərsən?" Bumın bu sözlərdən qəzəblənir, xaqanın elçilərini öldürür və jujanlarla bütün əlaqələri kəsir. Bir qədər sonra 551-ci ildə o, Çin imperatorunun qızı ilə evlənir və çinlilərin köməyi ilə 552-ci ildə jujan qoşunlarını məğlub edir. Məğlub olan Anaxuan özünü öldürür. Beləliklə, 552-ci ildə Bumın özünü xaqan elan edir, türk sülaləsinin əsasını qoyur və sonralar mərkəzi Asiyanın siyasi həyatında böyük rol oynayan Türk xaqanlığını yaradır. Bumın taxta çıxdıqdan sonra türk adətində görə, ölkənin qorb hissəsinin idarəsini çinlilərin Şe-tie-mi adlandırdıqları qardaşı İstəmi xaqana tapşırır.

Bumın xaqan 553-cü ilin mart ayında vəfat edir.³ Onun yerinə oğlu Kolo (Çin dilində belə adlandırılır) İsigi-xan adı ilə taxta oturur. İsigi xaqan öldükdən sonra taxta onun oğlu Nyetu deyil, kiçik qardaşı Kigin-Muyun-xan çıxır.⁴ A. Bernştam yazır ki, guya Muyun xan Aşina tayfasından deyil, başqa

² И.А. Бичурин. Ади çəkilən əsər, cəh. 226.

³ L.N. Qumilevin məlumatına görə, Bumın xaqan (İli xan) 552-ci ilin sonunda vəfat etmişdir (bax: "Древние турки", cəh. 28).

⁴ Çin mənbələrində göstərilir ki, Bumın öldükdən sonra taxta onun oğlu İstəmi çıxır. Çinlilər öz adətlərindən çıxış edərək məsələni dolaşdırırlar. İstəmi xan Bumın xaqanının oğlu yox, kiçik qardaşı olmuşdur. Çin mənbələri bir məsələdə səhv edə bilərdi. Qədim türklərin adətində görə ölən xaqanın yerinə onun kiçik qardaşı keçməli idi, sonuncu qardaş öldükdən sonra birinci (böyük) qardaşın böyük oğlu xaqan olarmış. Görünür, Bumın böyük, İstəmi ikinci, Muyun (yaxud Moyun) üçüncü qardaş imiş.

tayfadan imiş⁵. Bütün başqa mənbələr isə Çin mənbələri ilə düz gəlir. N. Bıçurinin təsvirinə görə,⁶ Muyun xaqan taxtına oturmaq üçün bütün keyfiyyətlərə malik imiş.

Çin mənbələrində Mu-kan adlandırılan bu xaqanın hakimiyyəti illərində türk dövləti xeyli güclənir, sərhədləri Mancuriyadan Səmərqənd şəhəri ilə Bəlx arasındakı Dəmir Qapıyaqəd uzanır. Qərbdə Eftalilər (ağ hunlar) deyilən güclü dövləti məğlub etdikdən və dövlətini daha da genişləndirdikdən sonra Muyun xaqan üzünü şərqə çevirir. Bu zaman onun əmisi İstəmi xaqan da dövlətin qərb sərhədlərini genişləndirir, qərb dövlətləri ilə münasibətlər yaradırdı. O, Bizans və İran ilə də yaxşı münasibət yaratmışdı. 568-ci ildə Bizans imperatoru türklərə Zəmarxin başçılığı ilə səfirlik göndərmiş və türklər haqqında ətraflı məlumat toplamışdı. Səfirliyin topladığı məlumat Bizans tarixçilərindən Menandr və Foefilakt Simokatta kimi tarixçilərin əsərlərində öz əksini tapmışdı. Hər iki müəllif türklərin son dərəcə yüksək mədəniyyətə malik olduqlarını göstərir.

Orxon-Yenisey abidələrində yalnız birinci iki xaqanın adı çəkilir. Qalan bütün xaqanlar adları çəkilmədən pislənir və birinci Türk Xaqanlığının süqutu kiçiklərin böyüklərə oxşamaması, yaxşı xaqanların yerinə pis xaqanların taxta oturmaları ilə əlaqələndirilir.

572-ci ildə Muyun xaqan vəfat edir. Taxta onun kiçik qardaşı Tobo xan çıxır. Çin mənbələrinin yazdığına görə, taxta Muyunun oğlu Dalobyxan çıxmalı imiş, lakin anası aşağı təbəqədən olduğuna görə aristokratlar onun taxta çıxmasına mane olurlar. Aşağı mənşəli olması - Tobo xaqan vəfat etdikdən sonra da Dalobyxanın taxta çıxmasına mane olur. Tobo Çinlə yaxşı münasibət yaradır. Çin şahzadəsi ilə evlənir və dövləti idarə etmək, dövlətin sərhədlərini genişləndirməkdən daha çox dini işlərlə məşğul olur. Tobo xaqan 580-ci ildə vəfat edir. Ölməzdən əvvəl o, oğlu Yanlonu yanına çağırır deyir: — Məlundur ki, mən yaxın qohumluq münasibəti ata ilə oğulun münasibətidir. Mənim böyük qardaşım bu qohumluq münasibətinə etina etmədi, taxtı mənə tapşırtdı. Mən öləndən sonra sən taxtı əmin Dalobyxana (halbuki Dalobyxan Yanlonun əmisi deyil, əmisi oğlu idi) güzəştə getməlisən. Tobo öldükdən sonra ordada Dalobyxanı taxta çıxarmaq istəyirlər, lakin o, aşağı mənşəli olduğu üçün rütbəlikər yığıncığı onun öleyhinə çıxır. Yanlo (Nyetunun qardaşı) yüksək təbəqədən çıxmışdı və türklər ona hörmət edirdilər. Hamıdan sonra Nyetu yığıncığa gəlib deyir: — Əgər taxta Yanlonu çıxarsanız, mən qardaşlarımla birlikdə ona xidmət edəcəyəm. Əgər taxta Dalobyxanı çıxarsanız, mən onda mənə tapşırılmış sərhədləri qoruyaraq Dalobyxanı iti qılına və uzun nizələrlə gözləyəcəyəm⁷. Buna görə də yığıncıq taxta Yanlonu çıxarır.

⁵ А. Бернштам. Социально-экономической строй орхон-енисейских тюрок VI-VII веков. М. -Л., 1946, сәh. 174.

⁶ Н. Я. Бичурин. Adı çəkilən əsər, сәh. 228-233.

⁷ Н. Я. Бичурин. Adı çəkilən əsər, сәh. 234-235.

Çin müəlliflərinin məlumatının həqiqətə nə qədər uyğun olub-olmadığını söyləmək çətindir. Lakin başqa mənbələrin verdikləri məlumata görə, Dalobyən qərbi türklərin yanına getmiş və rəsmi xaqanlığa qarşı uzun müddət vuruşmuşdu.

Yanlo xaqanın hakimiyyəti uzun sürmür. O, üsyan qaldırmış Dalobyənin öhdəsindən gələ bilmir, elə taxta çıxdığı həmin il (580-ci ildə) taxtı kiçik qardaşı Nyetuya təhvil verir. Nyetunun ikinci adı Hügüylü Şe Moxe Şaboloxandır, lakin o, taxta Şabolio-xan Nyetu adı ilə oturur. H.N. Orkunun yazdığına görə, Şabolionun adı türkcə Asparuh olmuşdur. Lakin məlumdur ki, o dövrdə türk dillərində *h* səsi olmamışdır. Şabolio xaqanın hakimiyyəti illərində birinci Türk xaqanlığı öz inkişafının ən yüksək zirvəsinə yüksəlir. Türk orduları tez-tez Çinin içərilərinə girir, hətta Pekinə hücum edirdilər. Çin dövləti türklərin qüvvətlənməsindən narahat olur. Çin ideoloqları türklərə açıq vuruşda qalib gəlməyin mümkün olmadığını gördükdə imperatora Türk xaqanlığını daxildən zəiflətməyi məsləhət görürlər. İmperator bu fikri bəyənir və bu sahədə tədbirlər görür. Digər tərəfdən, Şabolionun hakimiyyəti illərində türk xaqanlığında ikitirəlik baş verir, gah burada, gah orada üsyanlar baş qaldırır. Şabolio və Dalobyən arasındakı taxt-tac uğrunda mübarizə uzun çəkir. Bu mübarizədə çinlilərdən böyük kömək alan Şabolio xaqan qalib gəlir. Bu taxt-tac mübarizəsi türk xaqanlığına baha başa gəlir. Məhz Şabolio xaqanın hakimiyyəti illərində türk xaqanlığı Çinin təsiri altına düşür. Çin dövləti türk təhlükəsini bir dəfəlik aradan qaldırmaq üçün türkləri çinləşdirmək siyasəti yeridir. Türk əxlaq və adəti, hətta türk adları da Çin əxlaq və adəti, adları ilə əvəz edilməyə başlanır. Şabolio xaqan 587-ci ildə ölür. Onun kiçik qardaşı Çiloxeu Sexu xaqan Çuloxeu adı ilə taxta çıxarılır. Çuloxeunun hakimiyyəti illərində Dalobyən əsir tutulub edam edilir. Çuloxeu Şexu xaqanın hakimiyyəti zamanı türk xaqanlığı tamamilə Çinin vassafına çevrilir. Çuloxeunun xaqanlığı çox az çəkir — taxta oturdudan bir il sonra 588-ci ildə farslarla müharibədə aldığı ox yarasından ölür. Taxta Şabolio xaqanın Qiyəqə Şidon Dulan xaqan Ünüylüyü adı qəbul etmiş oğlu Ünüylüyü oturur. Dulan xaqan 600-cü ildə Datu tərəfindən öldürülür. Datu seçki keçirilmədən Bügə xaqan Datu adı ilə taxta oturur. Hələ Ünüylüyü xaqanın hakimiyyəti dövründə onun kiçik qardaşı Dusulu Çin dövlətinə getmiş və Kijin adı ilə orada yaşamağa başlamışdı. O, çinlilərdən kömək alıb qardaşının qatili ilə müharibə başlayır. Müharibə 607-ci ildə Kijinin qələbəsi ilə bitir. Məğlub olan Bügə xan Datu toqonlarını yanına qaçır, Kijin həmin il xaqan elan edilir. 608-ci ildə Kijin xaqan ölür, taxta onun oğlu Şibi xaqan Dügi çıxır. Digər xaqanlara nisbətən Şibi xaqanın hakimiyyəti davamlı olur. O, 11 il xaqanlıq etdikdən sonra 619-cu ildə ölür. Çin mənbələrinin məlumatına görə, Şibi xaqanın oğlu Şibobi kiçik yaşlı olduğundan (Şibobi sonralar Tuli xaqan adı ilə taxta çıxır) Şibinin kiçik qardaşı Siffo Şe taxta Çulo xaqan adı ilə çıxarılır. Çulo müstəqil siyasət yeritməyə çalışır. O, tez-tez Çinə hücum edir. Çinlilər türklərin qüvvətlənməsindən narahat olurlar. Çulunun arvadı Çin şahzadəsi idi və çinlilər onun vasitəsilə Çulonu zəhərləyirlər. Çulo xaqan 620-ci ildə ölür.

yenə Çin mənbələrinin yazdığına görə, onun oğlu kiçik yaşlı olduğundan Çulunun kiçik qardaşı Çubu Xyeli xaqan Dubı Kat İl xaqan adı ilə taxta oturdular. Çin boyunduruğu altında yaşamaq müstəqil, azad həyat sürməyə alışmış türklərə çox ağır təsir edirdi. Buna görə də, türklər Çin hakimiyyətinə qarşı çıxır, öz müstəqil dövlətlərini yaratmağa çalışırdılar. Bütün bunlar... türklərin çiniləşdirilməsinə qarşı etiraz, müstəqil türk dövləti yaratmaq uğrunda mübarizə Kül tigin və Bilgə xaqan şərəfinə qoyulmuş abidələrdə öz əksini tapmışdır. Xyeli xaqanın hakimiyyəti illərində türk dövləti yenə də tərəqqi edib yüksəlməyə başlayır. Türklər tez-tez Çin ərazisinə basqınlar edir, bol qənimətlərlə geri qayıdırdılar. Türk dövlətinin öz keçmiş güdrətini bərpa edə biləcəyinin əlamətləri getdikcə aydın sezilirdi. Lakin bu zaman yenə də dövlətdə ikitirəlik başlanır. Çinlilərin təhriki ilə Bayırxu, Xoyxu (hoci-he) və Sie-yon-to qəbilələri üsyan qaldırır. Xyeli qardaşı Şibinin oğlu Şibobini üsyanı yatırmağa göndərir. Şibobi məğlub olur. Bundan qəzəblənən Xyeli onu zəncirləyib həbs edir. Hobsdən çıxandan sonra Şibobi əmisinə düşmən olur. Bu, ikitirəliyin çoxlu səbəblərindən biri idi. Kat İl xaqanın böyük qardaşı Şibi xaqanın oğlu Şibobi (Tuli) əmisinə qarşı qiyam qaldırır. Bu üsyanı Çin diplomatiyasının əli olduğunu güman etməyə hər cür əsas vardır. Hər dəfə türk dövləti qüvvətlənib Mərkəzi Asiyada görkəmli rol oynamağa başladığıda, türk dövləti Çin imperiyası üçün təhlükə törətdikdə Çin diplomatiyası türk xanədanının üzvləri arasında nifaq salır, üsyanlar təşkil edir, sonra zəif tərəfə yardım göstərir və zəif tərəfin qalib gəlməsi üçün şərait yaradırdı. Bundan iki məqsəd güdüürdü. Əvvəla iğtişaşlar, daxili çəkişmələr və müharibələr nəticəsində türk dövləti çox zəifləyib Mərkəzi və Şərqi Asiya (sonralar hətta Orta Asiya) ərazisi uğrunda mübarizədə Çinlə rəqabət apara bilmirdi. İkincisi, zəif tərəfə kömək etməklə Çin dövləti yeni hakimiyyət orqanlarını onlar hələ hakimiyyət başına gəlməzdən öz təsiri altına salır, sonralar isə onlardan öz məqsədləri üçün (məsələn, Çin əleyhinə qaldırılan üsyanları yatırmaq, yaxud düşmənləri ilə müharibə etmək) istifadə edirdi. Bu dəfə də elə olur. Kat İl xaqan qardaşı oğluna hücum edib onu məğlub edir. Tui Çin imperatoruna müraciət edir. 630-cu ildə Kat İl xaqan tam məğlub olub əsir düşür. Çin imperatoru onunla yaxşı rəftar edir, ona hərbi rütbə, ev və ən yaxşı əkinlik torpaq verir. Kat İl xaqanın ov etməyi sevdiyini bilən imperator onu çoxlu maral və sığını olan bir əyalətə vali təyin edir. Lakin Kat İl xaqan bunların hamısından imtina edir. O, tək yaşayır, həmişə kədərli olur, onu tez-tez ağlayan görürlər, həmişə də qəmi, kədərli mahnılar oxuyur. 634-cü ildə Kat İl xaqan vəfat edir. Onu təntənə ilə dəfn edirlər: türk adətinə görə onun cəsədini yandırılar.

Kat İl xaqanın vəfatı ilə türk xaqanlığı süqut edir, türklər Çinə tabe olurlar. Türk xaqanlığı altı əyalətə bölünür və qubernatorlar (valilər) tərəfindən idarə edilir. Türk sərkərdələri, bəyləri, xanları Çin rütbəsi alır, çinilərlə evlənir, Çin məmurlarına çevrilirlər. Çinlilər türklərin yenidən baş qaldırmamaları üçün hər cür tədbirlər görürlər, qəbilələrin bir qismini dağıdırlar, bir qismini isə sürgün edirlər. Onlar çalışırlar ki, tarix səhifələrindən *türk* sözünü silsinlər.

Xyeli xaqanın məğlubiyyətindən sonra türk taxtına vərsə Çin imperatorunun əmri ilə təyin edilir. Belə ki, Xyeili xaqandan sonra türk hakimi (artıq türklərin rəhbəri *xaqan* deyil, *hakim* adlandırılır) Tuli xan təyin edilir, lakin o, təyin edildiyi yərə gedərkən yolda ölür. Türk dövlətinin hakimi İminişü Sütbü xan Simo təyin edilir. Aşına tayfasından olan Simo Kat II xaqanın uzaq qohumu idi. Simo zəif iradəli idi. Buna görə də hakimiyyət başında uzun müddət qalmır, tezliklə vəzifəsindən imtina edir və Çin sarayında xidmətə götürülməsini xahiş edir. İmperator onun xahişini yerinə yetirir.

Tezliklə Çəbi xan türk xaqanı olur. O, Çin hakimiyyəti əleyhinə üsyan qaldırır, lakin üsyan yatırılır və Çəbi xan əsir tutulur.

647-682-ci illər arasında Çinin türk əyalətlərində çoxlu üsyan baş verir, lakin bütün üsyanlar müvəffəqiyyətsizliklə nəticələnir. 682-ci ildə türklər Qudulu xanın (türkçə: *kut - b ə x i*, *Kutluğ*—*x o ş b ə x i*, *b ə x i l i* deməkdir, qədim türk Orxon-Yenisey abidələrində İltəris xaqan adlanır) başçılığı ilə Çin istibdadına qarşı üsyan qaldırırlar. Bir neçə illik mübarizədən sonra 689-cu ildə üsyan müvəffəqiyyətlə nəticələnir. 682-685-ci illər arasında Kutluğ xanın başçılığı ilə üsyan etmiş türklər dəfələrlə Çin imperiyasının şimal rayonlarına hücum edir, çoxlu qənimət və əsir alırlar. Məsələn, türk axınının qarşısını silah gücünə almağın mümkün olmadığını gören Çin imperatoru 682-ci ildə şimal şəhərlərinin ətrafında hasarlar tikməyi əmr edir. 685-ci ildə türk orduları Çinin şimalını işğal edir, Çin orduları ilə döyüşlərdə beş min əsir tutur. Çinlilər yalnız qonşulardan yardım aldıqdan sonra işğal edilmiş ərazilərini azad edə bilirlər.

Kutluğ Kat II xaqanın uzaq qohumu idi. Çin mənbələri üsyanın müvəffəqiyyətli nəticəsini gözənd salmaq üçün yazır ki, Kutluğ "doqquz ağuzları talan etdi və çox varlandı; buna görə də özünü xan elan etdi".⁸ Türklər 52 il Çin hakimiyyətinə tabe olurlar. Kül tigin abidəsinin böyük kitabəsində bu haqda belə deyilir: "...tabğaç kağanı görmüş, oğil yıl işig, küçig birmiş" (7-8 sətirlər). Beləliklə, 689-cu ildə İltəris xaqan türk xaqanlığını bərpa edir. İltəris xaqanın hərbi yürüşləri Tonyukukun qoyduğu abidədə ətraflı təsvir edilmişdir. İltəris xaqan 693-cü ildə vəfat edir. Taxta Kapağan xaqan adı ilə onun kiçik qardaşı Mo çor çıxır. Çin mənbələri bu faktı da düzgün izah etməyib göstərir ki, İltəris xaqanın hər iki oğlu çox kiçik idi; Moçilyanın 8, Kül tiginin 7 yaşı vardı. Buna görə də taxt-tac onların heç birinə verilmir. İltəris xaqanın kiçik qardaşı Moçjo (Mo çor) çuxdanki arzusunda çatacaq, taxt-taca sahib olur. O özünü xaqan elan edir və taxt-tacı oğurladıqdan bir neçə il sonra Lin-çjeuya hücum edir.⁹ Kapağan xaqanın hakimiyyəti illərində ikinci Türk Xaqanlığı (tarixdə sonrakı türk dövləti belə adlanır) öz inkişafının ən yüksək zirvəsinə qatır. Kapağan xaqan dövlətin sərhədlərini xeyli genişləndirir: o, 694-cü ildə Çinə hücum edir, eyni zamanda Kıtayları məğlub edib türk dövlətinə birləşdirir. Kapağan xaqan Orta Asiyada da işğalçılıq siyasəti yeridirdi. Türk

⁸ Н. Я. Бичурин. Ади çökilən əsər, səh. 266.

⁹ Yəni orada, səh. 268.

orduları yenə də Dəmir qapıya (Buzqala keçidinə) çatmışdılar. Onun hakimiyyəti illərindən başlayaraq Çin imperatorluğu hədiyyə adı ilə türk dövlətinə hər il çoxlu xərək (qızıl, gümüş, taxıl və ipək) verirdi. 698-ci ildə türk orduları yenidən Çinin daxili rayonlarına hücum edir. Müharibə türklər üçün uğurla bitir. Bağlanan sülh müqaviləsinə görə, çinlilər hər il türklərə 300000 kiloqram darı, 50000 top ipək, 3000 kənd təsərrüfatı aləti, külli miqdarda qızıl, gümüş və içki verməli idilər. Çin mənbələrinin yazdığına görə, qocaldıqda Kapağan xaqan ağlımı itirməyə başlayır və çılgınlaşır, aymaqlar (əyalətlər) ona qarşı üsyan qaldırır və ayrılmağa başlayır. Kapağan xaqan hətta Çin şahzadəsi ilə evlənmək fikrinə düşür, lakin onun bu arzusu Çin sarayı tərəfindən rədd edilir. 716-cı ildə Bayeçu (Orxon-Yenisey abidələrində — Bayırku) qəbiləsi üsyan qaldırır. Kapağan üsyanı yatırır. Lakin paytaxta qayıdarkən meşədə məğlub olmuş Bayırku qəbiləsinin pusquda duran qoşunları qəflətən ona hücum edir, başını kəsib Çin imperatoruna göndərirlər (görünür, bu üsyanda da Çin sarayının əli varmış, çünki türk dövləti Çin üçün təhlükəli rəqibə çevrilirdi). Kapağanın oğlu Bögü xan hələ atasının sağlığında kiçik xan (xaqan) elan edilmişdi. Adətə görə, xaqan öldükdə taxta kiçik xan çıxırdı. Lakin Bögü xan taxta sahib ola bilmir. İltəris xaqanın kiçik oğlu Kül tigin Bögü xana hücum edib onu öldürür və əmisi Kapağan xaqanın bütün nəslini məhv edir, xaqan taxtına isə böyük qardaşı Mogilyanı (Orxon-Yenisey abidələrində — Bilgə xaqan) oturdur.

Çin mənbələrində Kapağanın hakimiyyət başına gəlməsi, onun ölümündən sonra baş verən hadisələrin səbəbi, hətta Mogilyanın kimliyi faktı düz verilmir; hətta Çin mənbəyi Mogilyanın Kapağanın oğlu adlandırır: "Qüy Dələ (Kül tigin — Ə.R.) Qudulunun (Kutluğun, İltərisin — Ə.R.) oğlu — kiçik xana hücum etdi, onu öldürdü və onunla birlikdə bütün nəslini məhv etdi. Biqə-xan adı ilə Moçjonun (Kapağanın — Ə.R.) oğlu Mogilyanı taxta çıxarıdılar."¹⁰ Göründüyü kimi, mənbə birinci cümlədə iddia edir ki, Kül tigin Kapağanın bütün nəslini məhv edir, ikinci cümlədə isə Mogilyan Kapağanın oğlu elan edilir. Qədim türk Orxon-Yenisey yazıtı abidələrində Mogilyan (Bilgə xaqan) atasının İltəris xaqan, anasının isə İlbilgə xatun olduğunu söyləyir, Kül tigin isə kiçik qardaşı adlandırır. N.Y. Biçurin'in tərcümə etdiyi Çin mənbəyindən başqa bütün mənbələr Orxon-Yenisey abidələri ilə düz gəlir.

Bilgə xaqan bilirdi ki, o, taxt-tacə layiq deyil, buna görə də onu kiçik qardaşı Kül tiginə vermək istəyirdi. Lakin Kül tigin taxt-tacə sahib olmaq istəmir və təkid edir ki, taxta böyük qardaşı çıxsın. Bilgə xaqan taxta oturduqdan sonra Kül tiginə bütün qoşunların baş sərkərdəsi təyin edir. Əslinə qalanda bu, qeyri-rəsmi hakimiyyət idi. Kül tiginin və Bilgə xaqanın hərbi yürüşlərinə və fəthlərinə Koşo Saydam (Kül tigin və Bilgə xaqanın şərafinə qoyulmuş abidələr) abidələrində böyük yer verilir. Bu iki ilk mənbədən başqa Çin mənbələrində də Kül tigin və Bilgə xaqanın fəaliyyəti haqqında çox

¹⁰ Н.Я. Бичурин. Ады çəkilən əsər, səh. 273.

qiymətli məlumatlar vardır. Bunlardan istifadə edərək bir sıra görkəmli rus, sovet və xarici alimlər Kül tigin və Bilgə xaqanın həyat və fəaliyyətləri haqqında çoxlu elmi-tədqiqat əsəri yazmışlar.

731-ci ildə Kül tigin döyüşdən aldığı ağır yaradan vəfat edir. Kül tiginin dəfn tarixi hələ də mübahisəlidir. Mənbələrin əksəriyyətində onun 731-ci il noyabrın 1-də dəfn edildiyi göstərilir. İ.N.Orkun isə yazır ki, Kül tigin 731-ci il avqustun 21-də dəfn edilmişdir. Kül tiginin ölümündən bir qədər sonra 739-cu ildə Meyluçjo adlı bir zadəgan Bilgə xaqanı zəhərləyir. Zəhərləndiyini hiss edən Bilgə xaqan ölməzdən əvvəl Meyluçjo və onun bütün nəslini edam etdirir. Bilgə xaqanın ölüm tarixi çox mübahisəlidir. P.M.Meliorski onun 734-cü ildə,¹¹ Bernştam 733-cü ildə¹² öldüyünü göstərir. Çin mənbələri Bilgə xaqanın neçənci ildə öldüyünü göstərmir, lakin həmin mənbələrdən onun ölüm tarixini dolayı yolla tapmaq olar. "İjan-xan (İjanxan Bilgə xaqanın oğludur və onun ölümündən sonra taxta oturmuşdu) hakimiyyətinin səkkizinci ilində vəfat etdi. 739".¹³ Beləliklə, Çin mənbələri Bilgə xaqanın 731-ci ilin sonu, 732-ci ilin əvvəllərində öldüyünü göstərir. Akad. V.V.Radlov Orxon-Yenisey abidələrinin faktlarından istifadə edərək hesablamışdır ki, Bilgə xaqan 734-cü ildə vəfat etmişdir. Bütün digər mənbələrdə V.V.Radlovun hesabladığı tarix göstərilir.

Bilgə xaqanın ölümündən sonra Şərqi türk xaqanlığında yenidən hakimiyyət uğrunda mübarizələr başlanır. İjan xaqandan sonra onun kiçik qardaşı Bigə Qudulu-xan (türkçə: Bilgə Kutluğ xaqan) taxta oturur. Onun hakimiyyəti dövründə ölkədə tez-tez üsyanlar, qiyamlar baş verir. Çin sənəməsi bu dövrü belə təsvir edir: "Xan kiçik yaşlı idi. Onun anası Pofu dövlət işlərini idarə etmək üçün İnsi Dqan adlı bir məmuru vəkil edir. Qobilələr arasında narazılıq baş verir və getdikcə artır. Dınlinin (Dınlı—Bilgə Kutluğ xaqanın çinçə adıdır — *O.R.*) əmiləri, Şərqi və Qərbi Şa (Orxon-Yenisey abidələrində *Şad— Ə.R.*) adları ilə qoşunu ayrı-ayrılıqda idarə edirdilər. Qoşunun ən yaxşı və güclü hissəsi onların əlində idi. Anası tərəfindən aldadılan xan Qərbi Şanı edam edir və qoşuna rəhbərliyi öz üzərinə götürür. Tərəddüd içində yaşayan Şərqi Şa xana hücum edib onu öldürür".¹⁴ Bundan sonra o, Bilgə xanın oğlunu taxta oturdur, lakin azacıq sonra Qudu Şexu onu öldürür və onun kiçik qardaşı Süyənı xan qoyur; sonra onu da öldürür və özünü xan elan edir. Txyan-baonun hakimiyyətinin birinci yayında, 742. xoyxu, qelolu və basimi birləşmiş qüvvə ilə Şexuya hücum edir və onu öldürür".¹⁵ Əyanlar yığınağı şərqi şadın oğlu Usu-mişini (Orxon-Yenisey

¹¹ П. М. Мелioresкий. Памятник в честь Кюль Тегина, СПб., 1899, сәh. 140.

¹² А. Бернштам. Социально-экономический строй орхон-енисейских тюрок VI-VIII веков, М.-Л., 1946, сәh. 184.

¹³ Н. Я. Бичурин. Göstərilən əsər, сәh. 277.

¹⁴⁻¹⁵ Bilgə Kutluğ xaqanın öldürüldüyü il mübahisəlidir: A. Bernştam 742-ci ili (adı çəkilən kitab, сәh. 184), Çin mənbələri 741-ci ili (Н. Я. Бичурин, adı çəkilən əsər, сәh. 277-278) göstərir.

¹⁵ Н. Я. Бичурин. Adı çəkilən əsər, сәh. 277-278.

abidələrində: Ozmış tigin) xaqan elan edir. İki ildən sonra 744-cü ildə basmil və başqa qəbilələr Ozmış tiginini öldürürlər.

Ozmış tiginin hakimiyyət başına gəlməsi və öldürülməsi məsələsi müxtəlif mənbələrdə ziddiyyətlidir. A.Bemştam yazır ki, "Şərqi Şanın (Şadın) oğlu Usu-Mişi "taxtı" tutdu və tezliklə uyğurlar tərəfindən öldürüldü."¹⁶ Məlumdur ki, uyğurlar Çin mənbələrində *xoyxu* adlandırılır, lakin Çin mənbələrinin məlumatına görə, Usu-mişini (Ozmış tiginini) xoyxular deyil, basimilər öldürür. Çin mənbələrindəki basimi qəbiləsi (termin) qədim türk abidələrindəki basmil qəbilələrinə uyğun gəlir. Uyğur sülaləsinin əsasını qoymuş birinci uyğur xaqanı Moyun Çor şərəfinə qoyulmuş abidədə bu haqda deyilir: "Ozmış tigin kan bolmış. Koy yıka yoridım... Ozmış tiginig... tutdım, katunun anta altım. Türk bodun anta inağaru yok boltı"(MÇ 9-10) tərcüməsi: Ozmış tigin xan olmuş. Qoyun ili qoşunla yürüdüm... Ozmış tiginini... tutdum, xatununu onda aldım. Ondan sonra türk xalqı yox oldu).

Ozmış öldürüldükdən sonra onun qardaşı Bay-mey Dələ Xulunfu Baymey xan Xulunfu adı ilə xaqan seçilir. 744-cü ildə oyanlar onu xaqanlıqdan kənar edirlər və basmilların başçısını xaqan seçirlər. Uyğurlar basmil xanına hücum edib onu öldürürlər. 745-ci ildə uyğurların başçısı Quli Peylo taxta çıxıb Qudulu Bıqə Kyuye xan (türkçə: Kutluğ Bilgə kül xaqan¹⁷) adı qəbul edir və Baymey xaqanı öldürür.¹⁸

747-ci ildə şərqi türk xaqanlığı tarix səhnəsindən çıxır. Türk qəbilə ittifaqının, göy türk xalqının sonrakı taleyi haqqında Çin mənbələrində heç bir məlumat yoxdur.

Göy türklərin əxlaq, adət-ənənələri, dövlət quruluşu, mədəniyyəti və dini haqqında əsas məlumatı Çin mənbələrindən, qismən də Orxon-Yenisey abidələrindən almaq olar. Göy türk dövlətinin taxtında oturan şəxs kağan /xaqan/, onun arvadı katun /xatun/ adlanır. Dövlətin idarəsi iki qola bölünür: dövlətin qərb budağını idarə edən adam *yabğu* (ərəb mənbələrində: *cobqu*), şərq budağını idarə edən adam *şad* adlanır. Xaqanın oğulları (şahzadələr) *tigin* adlanır, onların arvadlarına isə *kunçuy* deyirlər. Xaqandan sonra böyük inzibati rütbə *xan* adlanır. Görünür, xan, müəyyən qəbilə birliklərinin rəhbəridir. Orxon-Yenisey abidələrində xanlar haqqında az məlumat vardır, əvəzinə bəylər haqqında geniş məlumata rast gəlmək olar. Görünür, bəy əvvəllər hərbi işlərlə əlaqədar yaranan rütbə adıdır, lakin sonralar bəylərə əmlak (adam, torpaq, ilxı, mal-qara və s.) da verilmiş, həm də bəylik vərəşəlik yolu ilə keçmişdir. Abidələrdə bəzən bəylərə xaqan adı verilməsi haqqında fikirlərə də təsadüf edilir: "Bars bəg erti, kağan at bunta biz birtimiz-Bars bəy idi, xaqan adı burada biz verdik" (KTb 20). Bəyə xaqan adı verilməsi qərribə görünə də bunu türklər özəri deyir. Belə bir fikir də mövcuddur ki, *yabğu* və

¹⁶ A. Bemştam. Ады чөкилөн әсәр, сәһ. 184.

¹⁷ Ehtimal ki, Kutluğ Bilgə Kül xaqan uyğur sülaləsinin əsasını qoymuş Moyun Çorun atasıdır, çünki Moyun Çor abidəsinin 5-ci sətirində Moyun Çor atasının adının Kül Bilgə xaqan olduğunu deyir.

¹⁸ Н. Я. Вичурин. Ады чөкилөн әсәр, сәһ. 278.

şad ölkənin qərb və şərq qollarını idarə edənlərə yox, tölis (yabğu) və tarduş (şad) qəbilələrinə rəhbərlik edənlərə verilən addır. Hətta Kül tigin şərəfinə qoyulmuş abidədə buna Bilgə xaqanın dilindən işarə də vardır: "Eçim kağan olurtukda özüm tarduş bodun üzə şad ertim — emim xaqan oturduqda özüm tarduş xalqının üstündə şad idim" (KTb 17). Ən yüksək hərbi dərəcə *çor* adlanırdı, ondan kiçik olan hərbi rütbə sonün, yaxud sanun sayılır; bu söz Çin dilindən götürülmüşdür, çinçə *general* deməkdir. Deməli, çor generaldan böyük rütübədir. Dövlətin daxili əyalətlərini idarə edən adam *ičrəki*, güman ki, işğal edilmiş əyalətləri idarə edən *tutuk* adlanır; güman etmək olar ki, hər iki söz qubernator məfhumuna yaxındır. Bunlardan başqa nisbətən kiçik məmur rütubəsinə uyğun gələn *buyuruk* rütubəsinə də tez-tez rast gəlirik. Bu göstərdiklərimizdən olavə Orxon-Yenisey abidələri mətnlərində *tudun*, *tarkan*, *taŋğan*, *apa*, *apa tarkan* (tarkandan böyük rütübədir), *bağa tarkan* (apa tarkandan böyük rütübədir) rütübə adlarına da təsadüf edilir. Bütün bu rütübə və dərəcə adları qədim türk xaqanlığında inzibati və hərbi idarənin nə qədər yüksək dərəcədə inkişaf etdiyini göstərir.

Türk adətinə görə, türk dövlətinin şərq budağını idarə edən kiçik xan, yəni vəliəhd hesab edilirdi; xaqan öldükdən sonra məhz şərq budağını idarə edən kiçik xan xaqanlıq taxtına çıxardı. Xaqanlığın hər budağının hakimləri yarımmüstəqil hakimiyətə malik idi və hakimiyəti altında olan ərazilərdə qoşun rəhbərləri təyin edirdilər. Türklərdə xanı taxta çıxarmağın qaribə bir adəti vardı. Xan seçilən adam keçə üstündə oturdulurdu, ətrafında doqquz dairə vurub oynayırdılar. Sonra xanı ata mindirirdilər. Bu vaxt bir nəfər qəfildən ipək parçası onun boynuna atır və boğurmuş kimi sızır, eyni zamanda ona sual verirdi: "Bizə neçə il xanlıq edə biləcəksən?" Xan boğula-boğula bir rəqəm deyirdi.

Türklərin qədim dini haqqında məlumat VI əsrin 70-80-ci illərində tərtib edilmiş "Veyşu" və VII əsrin 30-cu illərində tərtib edilmiş "Suysu" adlı sənəmlərdə öz əksini tapmışdır. "Veyşu" türklərin adətlərini belə təsvir edir: 1. "Günəş doğan ölkəyə (Çinə) hörmət əlaməti olaraq xanın iqamətgahına şərqdən girərdilər. (Əlbəttə, Çin sənəməsi məsələni düz qoymur. Şərq xalqlarında günəşə hörmət ən qədimdən mövcuddur və islam dininə ibadət edənə qədər evləri də üzə şərqə tikərdilər, indi üzə qibləyə tikirlər). 2. Hər il bütün əyanlarla birlikdə mağarada əcdadlara qurban kəsərdilər. 3. Beşinci ayın ikinci on günlüyündə hamını yığıb çay qırağında göyün ruhuna qurban kəsərdilər. 4. Duqından 5000 *li* qərbdə zirvəsində bir ağac, bir bitki belə olmayan dağ vardır. Dağ Bodın-inli adlanır; Azərbaycan dilinə tərcümədə "ölkəni himayə edən ruh" deməkdir. Türklər göyləri tanrı */tanrı/* adlandırdıqda onu müqəddəs sayırdılar. Bəxti (*kut*), hakimiyəti, qələbəni tanrı verirdi (yarlıkayır). Qədim türkün anlayışına görə, yer və su (*sub*) da müqəddəs (*iduk*) idi. Qədim türklərin ailə rifahı və uşaqları himayə edən allahı (ilahəsi) *Umay* adlanır. Türklərin fikrincə, adam öldəndən sonra onun həyatı o biri dünyada davam edir, buna görə də adam öldəndə onun haqqında *öldü*, *yox*, *uça bardı* /uçaraq getdi/ ifadəsini işlədirdilər. Onlar əcdadlarının ruhunu müqəddəs

sayırdılar. Türklər ilin müəyyən günlərində bu saydığımız müqəddəslərə qurban kəsirdilər; qurbanlıq ya qoyun, ya da at olurdu.

Göy türklər saçlarını uzadırdılar, paltarlarının ötkələrini sola qatlayırdılar. Onlar, adətən, su olan və otlaq yerlərdə məskən salırdılar, çünki belə yerlərdə həm ov heyvanları çox olur, həm də ev heyvanlarını gen-bol otarmaq olurdu. Ovçuluq və maldarlıqla yanaşı qədim türklər əkinçiliklə də məşğul olurdular, lakin əkinçilik onlarda zəif inkişaf etmişdi, əkinçiliklə, əsasən, əsir alınmış adamlar məşğul olurdu. Qədim türk üçün əsas peşə müharibə idi. Onların silahları bunlardır: yay, ox, qılınç, mızraq və zireh. Kəmərlərini bəzəməyi xoslardılar. Abidələrdə hətta qızıl kəmər haqqında söhbət gedir. Təkə Orxon-Yenisey abidələri deyil, bütün dillərdə yazılmış qaynaqlar türklərin cəsur və igid olduğunu göstərir. Namus qədim türklərdə ən müqəddəs şeylərdən sayılırdı; qızın namusuna toxunan onunla evlənməyə məcbur idi.

Qədim türklərdə cəmiyyətin təbəqələnməsi ciddi şəkildə idi. Yuxarı təbəqədən olan qızların aşağı təbəqədən olan oğlanlara erə getməsi qəti yasaq idi. Yuxarı təbəqədən olan oğlanların aşağı təbəqədən olan qızla evlənməsinə də pis baxırdılar. Anasının aşağı təbəqədən olması Dalobyanın xaqan taxtına çıxmasına mane olmuşdu.

Qədim türklər ölünü çadıra qoyar, oğulları, nəvələri və digər qohumları çadırın qabağında qoyun, yaxud at qurban kəsərdilər. Sonra çadırın ətrafına yeddi dəfə atla dolanar. bıçaqla üzlərini çərtir, ağlayıb şivən edərdilər; göz yaşını qana qarışdırıb axardı. Sonra ölünü dəfn etmək üçün münasib gün seçilirdi. Əgər türk baharda ölmüşsə, onu ağaclar yarpaqlarını tökəndə, yeni payızda, payızda, yaxud qışda ölmüşsə, onu ağaclar yarpaqlayanda, yəni yazda dəfn edərdilər. Dəfn mərasimi də əvvəlki kimi ağlamaq və üzlərini çərtməklə keçərdi.

Qədim türklər ölümdən sonra o dünya həyatına inandıqları üçün ruhu ölməz hesab edirdilər. Buna görə də ölünün o dünyada həyatını yüngülləşdirmək üçün onun bu dünyada istifadə etdiyi əşyaları yanına qoyur, mindiyi atı da öldürüb qəbrə qoyurdular. Menandrin yazdığına görə, 576-cı ildə İstəmi xaqan dəfn ediləndə onu o dünyada müşayiət etmək üçün dörd əsir hun öldürülmüşdü. E. Şavann yazır ki, 649-cu ildə Çin imperatoru Taytszunu dəfn edərkən öz dostunu tərk etməmək üçün Aşina Şəni özünü xəncərlə öldürmək istəmişdi.

Ölünü dəfn etdikdən sonra ona başdaşı qoyar və başdaşından başlayaraq öldürdüyü adamların sayı qədər "balbal tikərdilər", yəni qaba yonulmuş daş heykəllər qoyardılar. Bütün bu mərasim bitdikdən sonra məzar daşının üstündə qoyun, yaxud at qurban kəsər, sonra şənlik edib ölünün ruhuna ziyafət verərdilər. Güman ki, mənbələrin ziyafət kimi təqdim etdikləri adət indiki ehsandır.

Çin, Bizans (Vizantiya), İran və ərəb mənbələri qədim türklərin yüksək mədəniyyətə malik olduqlarını göstərir. Hələ 563-cü ildə Qərbi Türk xaqanlığından Bizansa elçi getmişdi. 568-ci ildə Manixanın rəhbərliyi ilə ikinci türk səfirliyi Bizansa gəlir. Elə həmin ildə Zemarxin başçılıq etdiyi Bizans elçiləri Qərbi Türk xaqanlığına gəlir. Bu elçiliyin hesabatında yazılır ki, türk

xaqanları qızıldan düzəldilmiş taxt üzərində oturdular, xaqanın çadırı rəngarəng xalılarla bəzədilmiş. Türklər ətraf qəbilələrdən əlavə, yüksək dərəcədə inkişaf etmiş Çin və İrən dövlətləri ilə də mədəni və siyasi əlaqədə olmuşlar.

Qaynaqlarda göstərilir ki, türklər on iki illik heyvan təqvimini çinlilərdən götürmüşlər. Tədqiqatçıların əksəriyyəti bu fikri qəbul edir, lakin E.Şavann göstərir ki, bunun əksi olmuşdur. Onun tədqiqatlarına görə, bu təqvimi türklər çinlilərdən yax, çinlilər türklərdən götürmüşlər. Orxon-Yenisey abidələrində on iki illik sikl təqvimi belədir: 1. — Sığan /Siçan/, 2. — Öküz, 3. — Bars /Pələng/, 4. — Tabaşğan, /Doşan/, 5. — Lülü /Əjdaha/, 6. — Yılan /İlan/, 7. — At, 8. — Koy /Qoyun/, 9. — Biçin /Meymun/, 10. — Takiğu /Teyuq/, 11. — İt /İt/, 12. — Lağzın /Donuz/ illəri.

745-ci ildə qədim **uyğur qəbilələri** hərbi qüvvə şəklində birləşib göy türkləri məğlub edir və təxminən yüz il (745-840) ərzində Mərkəzi Asiyada hegemon qüvvə sayılan Uyğur xaqanlığını yaradırlar. Uyğurlar kimdir? Uyğurlar tələ qəbilə ittifaqına daxil idi. Tələ qəbilə ittifaqı öz tarixinin başlanğıcında, yəni bizim eradan əvvəl III əsrdə Ordosdan qərbdə çöldə yaşayırdı. Bizim eranın 338-ci ilində onlar Tobas xanına tabe olduqlar və İY əsrin sonunda şimala — Cənqariyaya köç etdilər, Selenqa çayınadək bütün Qərbi Monqolustana yayıldılar. Tələ qəbilələri dağınıq yaşadıkları üçün juanlara müqavimət göstərə bilmirdilər və onlara xərək verirdilər. Tələ qəbilələri juanlara lazım idi, ancaq juan ordası tələ qəbilələrinə lazım deyildi, çünki juanlar əməyi sevmir, əməklə məşğul olurdular. Onlar hərbi qənimətlərlə yaşamağı zəhmətdən üstün tuturdular, halbuki tələlər mədaniyyətə məşğul olurlar və istəyirdilər ki, azad surətdə öz mal-qaralarını otarıb, heç kime xərək verməsinlər. Hər iki xalqın siyasi sistemi də buna uyğun şəkildə təşəkkül tapmışdı: juanlar orda şəklində birləşib qonşu xalqlardan hərbi güclə xərək almaq hesabına yaşayırdılar, tələlər isə qəbilələrin zəif konfederasiyası şəklində birləşmişdilər, lakin hər bir vasitə ilə öz azadlıqlarını qoruyurdular.

Tələlər juanlarla yanaşı yaşasalar da onlara bənzəmiridilər. Onlar hun imperiyasının tərkibindən erkən çıxmışdılar, öz ibtidai patriaxal quruluşunu və köçəri adət-ənənələrini saxlayırdılar. Tələlərin ümumi təşkilatı yox idi. 12 tayfanın hər biri tayfa başçısı — ağsaqqal tərəfindən idarə edilirdi.

Tələlər çöldə köçəri həyat keçirirdilər. Onlar hündür təkərli arabalarda hərəkət edirdilər, cəngavər, azadlıqsevər tələlərə hər hansı müştəkkilik yad idi. Tələlər indiki yakut, teleut, uyğur və b. xalqların ulu babaları olmuşlar. "Tələ" sözü indiki müasir altayların bir qismini təşkil edən *teleut* etnonimində özünü mühafizə edib saxlamışdır.

V əsrin sonlarında juan xanı Doulu (485-492) Çinə qarşı müharibəyə hazırlaşır. Tələ ağsaqqalı Afuçjilo onu öz fikrindən daşınmağa çağırırsa da buna nail olmur. Onda o bütün tələ xalqı ilə juanlara qarşı qiyam qaldırır. Çin mənbələrinin verdiyi məlumatlara görə, bu vaxt tələlər 100 min yurtdan ibarət idilər. Afuçjilo bütün qəbiləsi ilə qərbə, İrtış çayı vadisinə köç edir. Burada o, "Göyün böyük oğlu" rütbəsini qəbul edir, bununla da juan xanı ilə bərabər olduğunu qeyd etmək istəyir. Buna dözməyən juanlar tələlərlə müharibəyə

başlayır. 490-cı ildə şərqdən Çin qoşunu çölə daxil olur. İki tərəfdən sıxışdırılan juanlar məğlub edilir, əyanlar qiyam qaldırıb öz xanlarını öldürürlər (492-ci il).

Telələr qərbe miqrasiyası fəvqəladə əhəmiyyətli hadisə idi: qərbdə İrtiş çayı vadisində bu dağımıq köçərilər öz dövlətlərini yaradırlar. Həmin bu vaxtda Asiyada yenidən etnogenez prosesləri başlanır: Altay dağlarında türklər xalq kimi təşəkkül tapır, Braxmaputra çayı vadilərində tibetlilər formalaşır, şərqdə - Çində Suy və Tan sülaləsinin dirçəlişi başlanır.

492-ci il qələbəsindən sonra yeni məskun olduqları yerə alışan telələr öz dövlətlərini yaradırlar. Onlar xalqı iki yerə bölürlər: şimal hakimi Afuçjile "Böyük imperator", cənub hakimi "Vəliəhd hakim" rütbəsi qəbul edir. Telələrin öz dövlətini necə adlandırdıqları bizo məlum deyildir, çinlilər həmin dövləti Qaoqüy adlandırırlar, bu da "hündür araba" kimi tərcümə edilir. Həmin dövlət tarixə bu adla daxil olmuşdur. Lakin Qaoqüy dövləti uzun müddət yaşamır. 494-cü ildə İrani darmadağın edən eftalilər üzlerini şimala çevirirlər və Qaoqüy dövlətinin cənub hissəsini ildırım sürəti ilə darmadağın edirlər (495). "Vəliəhd hakim" öldürülür, onun ailəsi əsir tutulur, xalq qaçıb dağılır: xalqın bir hissəsi juanlara tabe olur, bir hissəsi Çin əyalətlərinə gedir. 496-cı ildə dövlətin şimal hissəsi də eftalilər tərəfindən işğal edilir. Eftalilər əsir tutulmuş knyaz Mivotunu sağ qalan telələrə başçı qoyurlar. Beləliklə, Qaoqüy dövləti eftalilərin vassalına çevrilir. 516-cı ildə juanlar Qaoqüy dövlətinə hücum edir, onu məğlubiyyətə uğradır və Mivotunu əsir tutub edam edirlər. Telə qəbilələrindən sağ qalanlar eftalilərə qoşulur.

Telə qəbilələrinin bundan sonrakı tarixi göy türk qəbilələrinin tarixi ilə sıx şəkildə bağlıdır. Qərbi telə qəbilələri juan əsarətinə güclə dözürdülər. Həyəət onlar qiyam qaldırıb qərbi Cünqariyadan Xalxaya doğru hərəkət edirlər ki, juanlara onların öz məskənində zərbə endirsinlər. Görünür, bu kortəbii baş vermiş xalq hiddətinin təzahürü idi. Bunu bir sıra oiamətlər sübut edir. Səfər həddindən artıq pis təşkil edilmiş yürüşün vaxtı da yaxşı müəyyonlaşdırilməmişdi. Tarix hətta üsyanın rəhbərinin adını da qoruyub saxlamamışdır. 546-cı ildə üsyançılar artıq yolun yarısını qət etdikdə yaxşı silahlanmış və zirehli paltar geyinmiş türkün (göy türk) atlıları Qəbi Altayın dərələrində onların qarşısına çıxır. Telələr, əvvələn, cinah zərbəsi gözləmədilər, ikincisi, onlar heç bir pishik görmədikləri türkütlərə qarşı vuruşmağa hazırlaşmamışdılar, juanlara qarşı üsyan qaldırmışdılar. Buna görə də, heç bir tərəddüd göstərmədən dərhal Bumin xaqana tabe olurlar. 50 min yurt türklərə qoşulur və türkləri qüdrətli bir qüvvəyə çevirir. Telə qəbilələri də, göy türk qəbilələri də juanları məhv etmək arzusunda olduğu üçün tezliklə iki qəbilənin birləşmiş qüvvələri juanlara hücum edir. 552-ci ildə juanlar darmadağın və məhv edilir.

Görünür, göy türklərə birləşdikdən sonra telə qəbilə ittifaqı formai şəkildə öz birliyini saxlasa da onda diferensiallaşma baş vermiş və qəbilələr öz məxsusi adları ilə təmərküləşmişlər. Məsələn, qaynaqlar artıq 572-ci ildə tokuz oğuz (çincə Yuanqə) "doqquz oğuz"- uyqur qəbilələri haqqında məlumat verir. Maraqlı burasıdır ki, göy türklər doqquz oğuzlara yad qəbilə

1852

kimi baxmırlar, onları özəlirinki hesab edirlər. Bilgə xaqan iki yerdə ("Kül tigin şərəfinə abidə" və "Bilgə xaqan abidəsi") bunu açıqca deyir: doqquz oğuz xalqı mənim xalqım idi. IV-V əsrlərdə Qaoqüy dövlətində telə qəbilə ittifaqında 12 patriarxal tayfa birləşirdisə, artıq VII-VIII əsrlərdə, şübhəsiz, telələrin nəsiləri olan tölös qəbilə ittifaqında 15 qəbilə birləşirdi: Yuanqə (uyğurlar), Seyanto (sir və yantoların birləşmiş qəbiləsi), Kibi, Dubo (tubalar), Quliqan (kurikanlar, — yakutların əcdadları), Dolanqə (teleutlar), Buğu, Bayequ-Bayırku, Tunlo-tonra, Xun, Sıgıye, Xusye, Xiqye, Adye (edizlər), Baysi. Bu siyahıda təkcə Dubo qəbilələrini tuba qəbilələri ilə müqayisə etmək olar, qalan qəbilələri IV-V əsr qəbilələri ilə müqayisə etmək olmur. Qəbilələrin bu cür yenidən qurulmasını yalnız bir cür izah etmək olar: görünür, qohumluğun tayfa patriarxal sistemi pozulmuş və köhnə tayfaların yerində yeni tayfa birləşmələri və qəbilələr yaranmışdır. Diqqət yetirilsə, qəbilə ittifaqlarının adının da dəyişdiyini görürük: telə qəbilə ittifaqı əvəzinə tölös qəbilələri. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, tölös və tarduş qəbilələri türk xaqanlığında göy türklərdən sonra ikinci hərbi qüvvədir. Türk vəresə qanununa görə, tarduşların şadı vəliəhd hesab edilir və xaqan vəfat etdikdə taxta o çıxmalıdır.

Uyğurlar 84 il (546-630) göy türk xaqanlığının tərkibinə daxil olurlar. 630-cu ildə Şərqi Türk xaqanlığı çinlilər tərəfindən qəti surətdə məğlub edildikdən sonra bir müstəqil dövlət kimi tarix səhnəsindən çıxır və uyğurlar bir müddət azadlıq əldə edirlər. Düzdür, bu azadlıq tamamilə şerti idi, çünki onlar Çin imperiyasından asılı idilər. Şərqi Türk xaqanlığının süqutu ərəfəsində uyğurlar müasir Monqolustanın şərqi qərbində yaşayırdılar və şərqdən Bayırku, qərbdən Tonra, cənubdan Ediz qəbilələri ilə qonşu idilər.

601-ci ildə telə qəbilələri göy türklərə qarşı üsyan qaldırır. Üsyan şimalda Selenqa çayından cənub-qərbdə Tyan-Şan dağlarınadək nəhəng bir ərazini əhatə edir. Qərbi türklər üsyançılar tərəfindən məğlub edilir. Güman ki, bu üsyandan sonra VII əsrin əvvəllərində telə qəbilə ittifaqı iki yerə parçalanır: bir hissə qərbə gedib Cunqarnyada məskən salır, digər hissə böyük Qobi səhrasının şimalına köçür. Uyğur qəbilələrinin də daxil olduğu bu hissə Şərqi Türk xaqanının təbəələrinin mühüm hissəsini təşkil edirdi. Çin mənbələrinin verdiyi məlumata görə, onlar 100 min adamdan və 15 min seçmə əsgərdən ibarət idi.

Telə qəbilələrinin dağılıqlığından istifadə edən türklər onlara ağır vergilər qoymuşdular və onları zorla öz ordularına aparırdılar. Sibir xaqanının dövründə telə qəbilələri buna dözürdü, lakin Çulo xaqanının dövründə uyğur, buğa, tonra və bayırku qəbilələri 620-ci ildə birləşdi və Yağlakar xanın başçılığı ilə üsyan qaldırdı. Sonralar Yağlakar uyğur xaqanlığının başında durdu. Çulonun varisi, onun kiçik qardaşı Kat İl xaqan Tuğbir öz qərargahını (paytaxtını) Xanqaya köçürməyə məcbur olur, çünki şərq çölləri üsyançıların əlində idi. Üsyan edən qəbilələr türklər kimi orda deyil, qəbilələr ittifaqı yaradır, bu monarxiyadan çox respublikaya bənzəyirdi. Hakim Yağlakar tayfası ilə yanaşı xalq Şiqyan-sıgını da öz hakimi elan edir. Sonra hakimiyyət onun oğlu Pusaya təqdim edilir. Pusa cəsur və ağıllı olduğu, düşmənlərə qalib

gəlməyi bacardığı üçün xalq onu çağırır və dövlətin başında qoyur. Bu onu göstərir ki, uyğurlarda dövlət başçısı vərəsəlik yolu ilə deyil (türkütlərdə olduğu kimi), seçki yolu ilə təyin edilirdi. Çin mənbələrində Pusanın varisi həтта hakim yox, *xoyxuların* başçısı (çinlilər uyğurlara "xoyxu" deyirdilər) adlandırılır. Deməli, siyasi sistemdə türkütlərin el birliyindən fərqli olaraq, uyğurlar qəbilə birliyi sistemini qəbul edirlər.

Göy türklər və uyğurlar eyni bir dildə danışmışdılar və eyni cür köçəri həyat keçirirdilər. Onların arasındakı oxşarlıq bununla da bitir. Qalan hər şeydə onlar bir-birindən "bir az" fərqlənir və bu "bir az" fərq onların bir xalq kimi birləşməsinə mane olur. Göy türklər də, uyğurlar da özlərini qurd əcdadlı hesab edirlər, lakin göy türklər dişi qurd və oğlanı, uyğurlar şahzadə qız və qurdu əcdadları hesab edirlər. Göy türklərin mənşəyi haqqındakı əfsanəni qısa şəkildə təqdim etmişik. İndi Çin qaynaqlarının xoyxuların mənşəyi haqqında əfsanəsini qısa şəkildə təqdim edirik. Həmin əfsanə belələdir: hun hökmdarının iki gözəl qızı varmış. O, qızlarını insana ərə vermək istəmir, onları tanrıya layiq bilir. Hökmdar ölkənin çöllük hissəsində yüksək bir qala tikdirir, qızları oraya salır və allaha yalvarır ki, qızları qəbul etsin. Çox keçmir ki, qalanan dibində bir qocalmış qurd (canavar) peyda olur və gecə-gündüz qalanın ətrafında dolaşaraq ulayır. Qurd qalanın ətrafında üç ay ulayır. Qızlardan biri onun ya qurd sifətinə düşmüş tanrı olduğunu, ya da qurdun tanrı tərəfindən göndərildiyini bacısına deyərək qaladan enmiş və qurdun yanına getmişdir. Qurdla bu qızın uşaqlarından gələcək xoyxu (uyğur) qəbiləsi yaranmışdır. Məhz bunun üçündür ki, uyğur qəbiləsinin nəşmələri qurd ulamasına bənzəyir. Göy türklər monqoloid, uyğurlar avropoid irqinə daxildir. Bu iki xalqın psixi ukladı da fərqlidir. Hər iki xalq çox cəngəvardir, ancaq göy türklər öz xanlarının ardınca intizamla gəlməyi bacardıqları halda, uyğurlar öz azadlıqlarını şücaətlə qoruya bilər, bununla belə qələbədə sonra intizamsızlıq göstərərək öz yurtlarına dağılırdılar. Bu da düşməne özünə gəlmək imkanı verirdi.

Çin mənbələrində göstərilir ki, VII əsrdə uyğurlar doqquz oğuz qəbilə ittifaqına (Orxon-Yenisey abidələrində—tokuz oğuz bodun "doqquz oğuz xalqı") daxildir. Doqquz oğuz qəbilələri bunlardır: uyğur, basmil, karluk, buğu, xun, bayırku, tonra, siğə, kibi.

627-ci ildə telə qəbilə ittifaqına daxil olan seyanto qəbiləsi Qərbi türk xaqanlığından ayrılıb Şərqi Türk xaqanlığının təbəəliyini qəbul etdi. Bu, bir tərəfdən, Şərqi Türk xaqanlığının qüdrətini artırsa da, digər tərəfdən, xaqanlıqda telə ünsürlərini gücləndirirdi. Tezliklə, artıq 628-ci ilin əvvəllərində seyanto qəbilələri uyğurlarla yaxın münasibətlərə girdilər. Seyanto qəbilə başçısı İnan və uyğurların başçısı Pusa hər şeydə qarşılıqlı surətdə bir-birini müdafiə etdilər.

Məlum olduğu kimi, uyğurlar türküt xaqanının vergi siyasətindən narazı idilər; indi seyanto qəbilələri də bu narazılığa qoşuldular. Bu iki qəbilənin birləşmiş qüvvəsi türklər üçün böyük təhlükə idi. Çin qaynaqlarının verdiyi məlumatlara görə, bu vaxt uyğurların sayı 50 minə çatmışdı, seyanto qəbiləsi isə 70 min çadırdan ibarət idi, yəni daha çox idi. 628-ci ildə seyanto, uyğur və

bayırku (hər üçü tələ qəbilə ittifaqındadır) qəbilələri xaqan hakimiyyətinə qarşı üsyan qaldırdı. Kat İl xaqan əvvəlcə uyğurlarla haqq-hesab çəkmək qərarına gəldi. O, Tölös xana əmr etdi ki, şərqdən uyğurlara hücum etsin, qərbdən isə öz oğlu Yukuk şad başda olmaqla böyük bir ordunu uyğurların üstünə göndərdi. Uyğurların enerjili və istedadlı rəhbəri Pusa cəmi 5 min döyüşçü ilə Yukuk şada qarşı çıxdı və Maışan dağlarının ətəklərində onun ordusunu darmadağın etdi. Uyğurlar türkləri Tyan-Şan dağlarına qədər toqub etdilər və əmisi oğlu Aşına Şoninin köməyə gəlməsinə baxmayaraq Yukuk şadın ordusundan çoxlu əsir aldılar. Şərqdə Tölös xanın hücumunun aqibəti daha pis oldu; o özü əsir düşməkdən gücə xilas oldu. Bunun nəticəsidir ki, seyanto qəbiləsinin başçısı İnan 629-cu ildə özünü xaqan elan etdi.

Çin qaynaqlarının verdiyi məlumata görə, 631-ci ildə Böyük çöldə yaşayan uyğurların sayı 100 minə (4 ildə ikiqat artım çox şübhəlidir), seyanto qəbiləsinin sayı isə 70 min (heç artmamışdır?!) çadıra çatırdı. Tezliklə bu iki qəbilə arasında nifaq düşür. Pusanın varisi, uyğur rəhbəri Tumidu seyanto qəbiləsinə hücum edib onların darmadağın edir və otlaqlarını ələ keçirir. On bir tələ qəbiləsinin rəhbərləri Çin imperatorunun yanına gedib öz xanlıqlarının tanınmasını xahiş edirlər. Imperator onları yaxşı qəbul edir, lakin əlaltları seyanto rəhbəri İnana yarlıq göndərərək onu xaqan kimi təndirgini bildirir. Çöldə vəziyyət dərhal dəyişir. Uyğurlar müharibəni dərhal dayandırır və yeni xaqana tabe olurlar. Seyanto dövlətinin sərhədləri Altaydan Xinqana və Qobi səhrasından Baykala qədər bir sahəni əhatə edir.

640-cı ildə Çin imperatoru göy türk və kibi qəbilələrinə Xuanxe çayından şimaldakı çölə köçüb orada məskunlaşmağa icazə verir. Türküt xaqanlığının bərpa edilməsi xəbəri seyanto xaqanı İnana qəzəbləndirdi. 641-ci ildə o, tabeliyində olan tonra, buğu, uyğur, moxəs və tatabi qəbilələrini səfərbərliyə alıb ordusunu oğlu Tarduş şadının sərkərdəliyi ilə Qobi səhrasından cənuba göy türklərin üzərinə göndərdi. Qəfilliyi təmin etmək üçün hər əsgər özü ilə dörd at götürmüşdü və onları dəyişərək dayanmadan gədirildilər. Lakin Aşına Sino bundan xəbər tutub vaxtında Ordosa çökür və Çinə xəbər göndərir. Hoçjon çayı sahilində qoşunlar üz-üzə gəlir. Əvvəlcə seyanto qoşunu üstünlüyə malik olur və göy türklər geri çəkilməyə məcbur olur. Hücumu keçən seyanto qoşunu cərgəni pozur. Bundan istifadə edən çinlilər hücumun qarşısını alırlar, öz qüvvələrini yenidən tərtib edən, nizama salan göy türklər isə arxadan hücumu keçib seyanto qoşununun 15 min atını ələ keçirirlər. Seyanto qoşunu darmadağın edilir və qaçır. Lakin hadisə dekabrda baş verdiyi üçün qalan qoşunun çox hissəsi də səhrə saxtasında məhv olur. İnan xaqan ordusunun 80 faizini itirir. 645-ci ildə İnan xaqan ölür. Seyanto öyanları onun qanuni oğlu Baçjonu deyil, qeyri-qanuni oğlu İmanı xaqan seçirlər. Baçjo atasının dəfinədə basqın edib İmanı öldürür və özünü xaqan elan edir. Sonra Baçjo Çinə basqın edir, lakin sərhəd qoşunları tərəfində məğlub edilir. Atasının öyanlarını edam etdiyi üçün orada yeni xaqandan narazı idilər. Buna görə də Çin qoşunları yaxınlaşdıqda orda xaqanı tərk edib dağılır, uyğurlar Baçjonu öldürürlər. 647-ci ildə Çin qoşunları qalan seyantoları qılıncdan

keçirir, əsir alır və bir daha birləşməmək üçün çölə yayır. Digər tərəfdən, Tumidunun başçılığı ilə uyğurlar üsyan edib seyantoları məğlub edir, digər rəhbərlərlə birlikdə, Çin hakimiyyətini qəbul edirlər. Düzdür, bir qədər sonra Tumidaya qarşı müxalifət yaranır və qəsdçilər onu öldürürlər. Çinlilər qəsdçiləri tələyə salıb edam edirlər. Tumidunun oğlu uyğurlara rəhbər təyin edilir və ona hərbi rütbə verilir. Bundan sonra uyğurlar Çin imperiyasının sadıq töbəələri olurlar və Çinin apardığı bütün müharibələrdə iştirak edirlər.

656-cı ildə uyğurlar — qaynaqların məlumatına görə, telə qəbilələrindən yuənqo, bayruku, siqe, puğu (buğu) və tunlo qəbilələri Çin imperiyasına qarşı üsyan qaldırırlar. Üsyançıların başında mərhum xaqanın bacısı Bisudu dururdu. 662-ci ilin əvvəllərində üsyan yatırılır, Bisudu qaçır, ancaq Çin ordusu qışın soyuğundan ağır tələfata uğrayır.

Telə qəbilələri öz tarixləri boyu məskənlərini dəfələrlə dəyişmişdir. Qaynaqlar VII əsrin ortalarında onların məskunlaşmasını belə lokallaşdırır: qərbdə Szabxan çayı ilə şərqdə Orxon çayının mənbəyində Xanqay dağlarında dolanqə-telegitlər, Selenqa çayının yuxarlarında siqe-izgillər, Selenqa və Orxon çaylarının arasında tunlo—tonralar, Selenqa və Orxon çaylarının aşağı axarlarında puğu—buğular, Toło və Orxon çayları arasındakı çöldə uyğurlar, Keruləndə şimalda Xintey və Xinqan arasında bayequ — bayıruku, buğulardan qərbdə Selenqa çayı vadisində siqələr, bayırkulardan cənubda baysilər, Zabaykalyədə qulıqan—kurikanlar, Alaşan dağlarında ade—edizlər, Ordosdan qərbdə çöldə xun və kibilər yaşamışlar.

Qəbilələr azsaylı idilər. Məsələn, 688-ci ildə uyğurlar istiqlalyyət uğrunda türklərə qarşı döyüşə cəmi 6 minlik qoşun çıxarmışdılar. Belə məsuliyyətli anda döyüş qabiliyyətli bütün kişilərin səfərbər edildiyini nəzərə alsaq, bu əhəlinin 20 faizi edər; deməli, 688-ci ildə uyğurların sayı 30 minə yaxın imiş. Uyğurlar türk qəbilələri arasında ən çoxsaylıları idilər.

Çin mənbələrinin yazdığına görə, 682-ci ildə çinlilərə qarşı üsyan etməzdən bir qədər əvvəl Kutluğ xanın başçılıq etdiyi göy türk qəbilələri doqquz qəbiləyə, yəni uyğurlara hücum edib çoxlu at öldürmüş, uyğurların hesabına xeyli varlanmışdılar.

Kutluğ xanın başçılıq etdiyi göy türklərin Xalxada görünməsi Xanqayın bütün məskunlarını narahat edir; onlar başa düşürlər ki, sərbəst həyatın sonu çamışdır. Çöldən bütün qəbilələri göy türklərə qarşı müharibəyə hazırlaşır. Doqquz oğuzların (uyğurların) Çin mənbələrindən "Tanşu"nun, Bila, Orxon-Yenisey abidələrinin Baz xaqan adlandırdığı rəhbəri təşəbbüs göstərüb Çin və kıtayları Kutluğ xana qarşı ittifaq bağlamağa çağırır. İttifaqa görə, çinlilər cənubdan, kıtaylar şərqdən, uyğurlar isə şimaldan hücum etməyə keçməli; qərbdə yaşayan türkdilli on ox qəbiləsi (onlar türklərin qalqları idi) də onlara kömək etməli idi. Kutluğ bundan xəbər tutur, onların birləşməsinə imkan verməmək və düşmənlərini qabaqlamaq qərarına gəlir. O, əvvəlcə Tonyukukun başçılıq etdiyi bir dəstəni uyğurlara qarşı göndərir. Türklər və uyğurlar Toła çayı sahilində qarşılaşırlar. Uyğurların 6 minlik ordusuna qarşı göytürklərin 2 minlik qoşun çıxarmasına baxmayaraq, uyğurlar məğlub olurlar.

Baz xaqan həlak olur, doqquz oğuzlar göy türklərə tabe olur. Kutluğ xan İltəris xaqan adı qəbul edir və Xalxanı özünə tabe edib ordasını Ötükəndə salır. Göy türklərin Ötükəni orda üçün seçmələri ilə əlaqədar uyğurlar bir sıra qohum qəbilələrlə birlikdə oranı tərk edib, cənuba -- Qansu ətrafına gedirlər. Oslində bu könüllü köçmə deyildi. 703-706-cı illər arasında göy türklərlə çinlilər arasında sülh bağlanır. Çinlilər uyğurlar arasında təbliğat aparıb onları türklərə xəyanətə təhrik edirlər. Tolo döyüşündə öldürülmüş Baz xaqanın oğlu Duqyayçji öz uyğur qəbiləsi, habelə kibi, sıqə və xun qəbilələri ilə birlikdə fərarilik edib Qobini keçir və Çin imperiyasına tabe olur. Çinlilər onları Lyançjou ətrafında, Alaşanda və Qansuda yerləşdirir və qüvvətli atlıları öz ordularına səfərbər edirlər.

Cənuba keçən uyğurlar çinlilərə uyuşmurdular. Onlar üçün ən yaxşı şərait yaradılsa da Çin çinovnikləri uyğurlara qarşı intriqaqlar təşkil etməkdən çəkinmirdilər. Van Gün-çə adlı bir çinli uyğurların başçısı Çen-tszunla sözləşir. Bir qədər sonra Van Gün-çəni Xəsi əyalətinə vali təyin edirlər. O, uyğurları sıxışdırmağa başlayır. Uyğurlar mərkəzi hökumətə şikayət edirlər. Onda vali paytaxta xəbər göndərir ki, Çen-tszun imperiyadan ayrılmaq istəyir. Çen-tszunu sürgün edirlər. Uyğurlar bundan bərk qəzəblənirlər. Elə bu vaxt Çinlə Tibet arasında müharibə baş verir. Xəsi valisi Van Gün-çə səfərə yollanır. Uyğurların sürgün edilmiş rəhbərinin oğlu Xoşu xalqı toplayır, atasının intiqamını almaq üçün pusqu düzəldir və Van Gün-çəni öldürür. Üsyan edən uyğurlar Çindən Kuçuya gedən karvan yolunu gəzir. Tez-tez Çin qoşunları ilə uyğurlar arasında silahlı toqquşmalar baş verir. Xoşu öz xalqı ilə birlikdə Xəsi əyalətindən şimala köçür və yenidən türklərə tabe olur, lakin tezliklə vəfat edir, oğlu Quli Peylo uyğurlara rəhbər olur.

Bu hadisələrin uyğurlar üçün böyük əhəmiyyəti vardır. Əvvəllər doqquz oğuz qəbilə ittifaqı zəif bağlarla bir-birinə bağlanan doqquz qəbilədən ibarət idi. Cənuba yalnız dörd qəbilə-xoyxu (uyğur), kibi, sıqə və xun qəbilələri köçmüşdü. Sonra tonra və baysı qəbilələri də onlara qoşulmuşdu. Yarım əsr sonra Alaşan və Hansan dağlarının ətəklərindən Xalxaya monolit xalq—uyğurlar qayıdırdı. Ehtiyac — daimi müharibələr, təqiblər, adət-ənənəni, dini, mədəniyyəti yad təsirdən qorumaq qayğıları qəbilələr arasındakı soyuqluğu aradan qaldırmış və onları vahid bir xalq şəklinə birləşdirmişdi.

Göy türklərin uyğurlar üzərindəki hakimiyyəti yarım əsrdən çox çəkir (688-744). Uyğurların rəhbəri atasından (atası türk təbəəliyini qəbul etmişdi) şad rütbəsi alır və 742-ci ildə doqquz oğuz xalqını birləşdirir. Elə həmin il onun başçılığı ilə uyğur, basmil və karluk qəbilələri göy türklərə qarşı üsyan qaldırır. Üsyançılar tam qələbə qazanırlar. Basmillərin rəhbəri xaqan, uyğurların rəhbəri şorqi, karlukların iltəbəri qərbi yabğu elan edilir. Göy türklər xaincəsinə öldürülmüş Pan külün oğlu Ozmiş tiginini xaqan seçirlər. Lakin arıq gec idi. Ozmiş xaqan məğlub olur, lakin Çinə getmək haqqında Çin imperatorunun təklifini rədd edir. 744-cü ildə basmillər Ozmiş xaqanı tutub edam edirlər. Türklərin bir hissəsi Ozmişin qardaşı Bayməy xaqan Kulun bəyin rəhbərliyi ilə mübarizəni davam etdirir. Bu vaxt üsyançılar arasında ikitərəfli baş verir. Uyğurların rəhbəri Peylo basmillərə hücum edib onları

darmadağın edir. basmilların rəhbəri Sede İşi xaqanın başını kəsir, Çimin paytaxtı Çanan şəhərinə göndərib xahiş edir ki, imperator onun Kutluğ Bilgə Kül çor rütbəsini qəbul etsin. Basmilların bir hissəsi Beşbalıq (Beytin) şəhərinə qaçır, oradan da Çinə gedir, digər hissəsi uyğurlara qarışır. Bu ikitirəlikdən Baymoy xaqan istifadə etməyə çalışır. Lakin tezliklə uyğurların və karlukların birləşmiş qüvvəsi türkləri həmişəlik darmadağın edir. Peylo Baymoy xaqanın başını Çanana göndərir və özünü imperatorun vassalı elan edir.

Uyğurlar türkləri bütün çöl boyu, qurd ovlayan kimi, tutub qırırlar. Bilgə xaqanın dul qalmış arvadı Po bəy (Tonyukukun qızıdır) sağ qalmış türkləri başına yığıb Çinə aparır; o, adamları xilas edir, amma xalqı məhv edir, çünki göy türklər Çində qısa bir zaman ərzində çinliləşirlər.

Düşmənləri öllərindən çıxan uyğurlar bütün qəzəblərini abidələrə tökürlər: onlar türk bahadırları üçün qoyulmuş bütün heykəllərin başlarını sındırır, Kül tiginin heykəlini isə çilik-çilik edirlər. Uyğurların məqsədi bu idi ki, türk eli və onunla əlaqədar olan hər şeyi məhv etsinlər, onun bərpasına imkan verməsinlər. ümumiyyətlə, türkləri xalqın yaddaşından birdəfəlik silsinlər.

Uyğurlar öz dövlətlərini göy türklərdən fərqli prinsiplərlə qururlar. Doqquz tayfa oğuz qəbiləsini təşkil edirdi, bu qəbilələr qəbilələr ittifaqında aparıcı qüvvə idi, lakin hakim deyildi. Uyğurlar basmil və şərqi türkləri tabe etdikdə onları kölə vəziyyətinə salmadılar, özlərinə bərabər adamlar kimi qəbul etdilər. Digər altı telə qəbiləsi—buğu, xun, bayıku, tonra, sıqə və kibi də vəzifə və hüquqca doqquz oğuzlara bərabər tutulurdu.

Uyğur xaqanının qərargahı Ötükən (Xanqay) dağları ilə Orxon çayı arasında idi. Dövlətin sərhədləri şərqdə Qərbi Mancuriyanı, qərbdə Cuncariyanı əhatə edirdi. Uyğurlarla karluklar arasındakı sərhəd 745-ci il toqquşmasından sonra müəyyənləşdirilmişdi. Göy türklər məğlub ediləndən sonra karluklar türgışlərlə ittifaqa girib uyğurlara qarşı yürüş etmiş, lakin məğlub olmuşdular. Bunun nəticəsində Qara İrtiş çayı sahilində yaşayan karluklar Uyğur xaqanlığı tərkibinə daxil olmuşdular.

Uyğurlar Qobidən qərbə olan çölü Çin imperiyası üçün saxlamışdılar. Sonralar xaqanlığın sərhədləri şimali-qərbə doğru genişləndirilmişdi. Lakin qeyd etmək lazımdır ki, uyğurlar ərazi işğalına meyl etmirdilər. Uyğur xaqanlığı qəbilələr konfederasiyasından təşkil edilmişdi, bu da xaqana müharibələr aparmaq üçün qoşun yığmağa imkan vermirdi. Digər tərəfdən, qəbilələr göy türklər dövründəki fasiləsiz müharibələrdən cana doymuşdular. Bütün bunlar uyğurların sülh siyasəti yeritməsinə səbəb olurdu. Moyun çorun atası. Uyğur xaqanlığının banisi Kutluğ Bilgə Kül xaqan (çince: Peylo) hətta özünü Çin imperatorunun vassalı elan etmişdi. 747-ci ildə xaqanlığa keçən Moyun çor Qələ xan da bu siyasəti davam etdirirdi.

Qəribədir ki, taxta qanuni varis olan şahzadənin, şad Moyun çorun oturması nədənsə xalqın narazılığına səbəb oldu. Üsyançılara yabğu Tay Bilgə tutuk başçılıq edirdi. Moyun çor şərəfinə qoyulmuş abidədə bu haqda deyilir: "Tay Bilgə tutuk yablakın üçün, bir-iki atlıq yablakın üçün... — Tay Bilgə tutuk xəyanət etdiyi üçün, bir-iki məşhur (adam) xəyanət etdiyi üçün ...". Kıtay və

tatar qəbilələri də üsyançılara qoşuldu. Moyun çoru təkə atasının ərujınası müdafiə edirdi, lakin atasının bir sıra əyanları yeni xaqanın hakimiyyətini qəbul etmədi. Büköğükdə iki günlük döyüşdə Moyun çor kıtay və tatarları dağıtdı və öz qəbiləsinə tabe etdi. Xaqan ordaya qayıdan kimi üsyan yenidən başlandı; üsyançılar yenə də kıtay və tatarları köməyə çağırıldı, lakin bu sonuncular köməyə bir ay gecikdilər. Xaqan öz rəiyyəti tabe cidi və əyanları ciddi cəzalandırdı. Uyğur qoşunu kıtay və tatarlarla Selenqa çayının şimal-qərbində toqquşdu. Uyğurlar düşmənlərini sıxışdırdılar. Geri çəkilənlər yolda iki yerə ayrıldılar: kıtaylar tələfat vermədən çıxıb getdilər, tatarlar isə Keyre başı və Üç Birküdə ağır məğlubiyyətə uğradılar, qoşunun yarısı əsir düşdü.

Vətəndaş müharibəsini qələbə ilə bitirdikdən sonra Moyun çor ətraf qəbilələri özünə tabe etmək siyasəti yürütməyə başlayır. 750-ci ildə o, Kem (Yenisey) çayının yuxarlarında yaşayan çikləri tabe edir. Həmin ilin payızında Mancuriyanın şimal-qərbində yaşayan tatarlar uyğurlara tabe olmağa məcbur olur. 751-ci ildə şimal-qərbdə yaşayan hansı qəbilə isə çik və qırğızlarla birləşib uyğurlara qarşı çıxır. Əsas təhlükə bu idi ki, karluklar da çik və qırğızları müdafiə etmək üçün qalxmağa hazırlaşdılar. Lakin onlar gecikirlər. Moyun çor min nəfərlik ordu ilə çiklərə hücum edib onları itaətə gətirir. Uyğurların ayrı-ayrı dostları qırğızların bu və ya digər basqın edən süvari dəstələrini qovur, xaqan başda olmaqla uyğurların əsas qüvvələri səalarda Çara İrtuş çayını keçərək Bolcu (Urunqu) çayı sahilində kariukları məğlubiyyətə uğradır. Bununla da müharibə bitir, çünki qaynaqlarda üsyan qaldırmaq təşəbbüsünü irəli sürən naməlum qəbilənin məhv edildiyi göstərilmişdir.

752-ci ildə müharibə yenə başlanır. Bu dəfə uyğurların əleyhinə basmil, türgiş və üç İduk (üç müqəddəs¹⁹) qəbilələri ittifaq bağlayır. Döyüş Uyğurstanın mərkəzində, Ötükön (Xanqay) meşəli dağlarında baş verir. Uyğurlar müttəfiqləri məğlub edir, karluk və türgişlərin bütün əmiakını əllərindən alır. Bu vaxtdan başlayaraq üç İdukdən (üç müqəddəsdən) qaynaqlarda daha söhbət getmir, görünür, bu dəfə onlar məhv edilmişdi.

753-cü ildə basmil və karluklar mərkəzi hökumətə qarşı qalxırlar, adı göstərilməyən hansısa türklər də onlara qoşulur. Müharibə 755-ci ildə uyğurların tam qələbəsi ilə bitir. Bundan sonra kıtayların könüllü surətdə uyğurlara tabe olması Uyğur xaqanlığının şərq sərhədlərini möhkəmlədir. Şimalda isə qırğızlar 758-ci ilədək müqavimət göstərirlər, lakin məğlubiyyətdən sonra uyğurlara tabe olurlar. Qırğızların başçısı uyğur xaqanından Bilgə ton erkin rütbəsi alır. Beləliklə, uyğurların şimala və qərbə ekspansiyası təbii sərhədlərə çatdığı üçün bitir.

Uyğurlar özləri birləşdirilmiş qəbilələri "qonaqlar" adlandırdılar. Tabe edilmiş qəbilələr xaqan ailəsinə xərəc verirdilər. Uyğur qəbilə ittifaqına daxil olan qəbilələr hüquqi cəhətdən bərabər olsa da xaqan ailəsinin daxil olduğu doqquz oğuzlar, hətta basmil və karluklarla müqayisədə belə, böyük

¹⁹ L. H. Qumilev belə hesab edir ki, üç İduk etnik ad deyildir, xristian ictimaiyyəti, onlar Troitsaya biət edirlər. Güman ki, 751-ci il üsyanını da dinsiz xaqana qarşı onlar təşkil etmişlər (bax: "Древние тюрки", səh. 378).

imtiyazlara malik idi. Doqquz qəbilədən başqa uyğurlar konfederasiyaya daxil olmayan bir sıra qəbilələrlə də sıx münasibətdə idilər, lakin bu qəbilələr (Honni çayı sahilində kıtaylar, Amur çayı sahilində tatarlar, onlardan cənubda tatabı və qara-kibilər, Zabaykalyədə dolemanlar, uyğurlardan şimalda qırğızlar və s.) öz müstəqilliklərini qoruyub saxlamışdılar və hərdən bu qəbilələrdən bu və ya digəri ilə uyğurlar arasında hərbi toqquşmalar baş verirdi.

Hunlar, türklər və qədim monqollar "Əbədi göyü" həyatın mənbəyi, tanrı sayır, ona sitayiş edirdilər. Qədim uyğurlar da ilk dövrlərdə öz sələfləri və qonşuları kimi "kök tanrıya" tapınırdılar, lakin İtikən xaqan dövründə onlar manixey dinini qəbul etdilər. Uyğur xristianları vətəndaş müharibəsi dövründə xaqanın əleyhdarları cəbhəsində olmaqla səhvə yol vermişdilər. Moyun çor özü köhnə dinə biət edirdi. Manixeylik ondan sonra qəbul edilmişdir. Çin mənbələrinin məlumatına görə, uyğurlar manixey dinini Şi Çao-inin 763-cü il üsyanını yatırırdıqdan sonra qəbul etmişdir. Məlum olduğu kimi, Moyun çor 759-cu ildə ölmüş, taxta onun ikinci oğlu İtikən (759-780) keçmişdi. Güman ki, uyğurlar manixey dinini məhz onun hakimiyyəti illərində — 766—767-ci illərdə qəbul etmişlər. Uyğur xaqanları öz hömdinlərini Çində, Orta Asiyada və digər yerlərdə möhkəm qoruyurdular. Manixey dininin qəbul edilməsi uyğurlarla onun qonşuları — müsəlman Orta Asiyası, buddist Tibeti, konfutsian Çini və şamanist Qırğız xaqanlığı arasında nifaq saldı.

Manixey dini yeni əlifbanın — tarixdə uyğur əlifbası adı ilə tanınan əlifbanın qəbul edilməsinə səbəb oldu. Bu əlifba yeni soğd əlifbasından törəmişdir, çox sadə və rahatdır. Sətirlər yuxarıdan aşağı və sağdan sola (Orxon-Yenisey əlifbası da belədir) yazılır. Manixey, xristian və müsəlman mətnləri, habelə Turfan hüquq sənədləri bu əlifba ilə yazılmışdır. Bunların içərisində ən qədimi manixey mətnləridir, çünki onlar fonetik və qrammatik baxımdan Orxon-Yenisey əlifbası ilə yazılmış abidələrə daha yaxındır. Bunlardan ən qədimini 795-ci ilə aid edirlər.

Manixey dini qanunları hətta yağ və süd işlətməyi qadağan edən oruc günlərini nəzərdə tutduğu üçün uyğur çoban və ovçuları acından ölməmək üçün bostan salmağa məcbur olurlar. Beləliklə, uyğurlarda əkinçilik yayılmağa başlayır. Çöldə yeni qaydaların qoyulması ticarətin də inkişafına təkan verir.

Göy türklərin ordasından fərqli olaraq, uyğurların paytaxtı artıq keçə çadırlardan qurulmuş düşərgəyə bənzəmirdi. Yenə də göy türklərdən fərqli olaraq, uyğurlar geniş şəkildə şəhərlər salırdılar, həm də bunu bu işin ustası olan soğdahlara və çinlilərə tapşırırdılar. Uyğurların paytaxtı Qaraqorum öz görkəmini dəyişmişdi. Hələ Moyun çor abidəsində 758-ci ildə Selenqa çayı sahilində Baybək (Varlışəhər) şəhərinin salındığı xəbər verilir.

Uyğuristan sürətlə mədəni ölkəyə çevrilirdi.

Moyun çorun səfərləri sayəsində uyğurlar üçün çox əlverişli şərait yaranmışdı. Şərqdə kıtaylar, şimalda qırğızlar uyğur xaqanına tabe edilmişdi. Cənubda xarabazara çevrilmiş Çin yerləşirdi. Qərbdə karluklar öz daxili işləri ilə məşğul idilər və uyğurları narahat etmirdilər.

Manixey dinnin fəallığına baxmayaraq, ilk uyğur xaqanları Peylo (744—745), Moyun çor (745—759) və İtikən (onun türk-uyğur adı Bögü xaqandır, 759—780) öz qəbilələrinə arxalanıb göy türkləri yamsılamağa çalışırdılar. 762-ci il müqaviləsinə əsasən uyğurlar Çin imperiyasından bir sıra imtiyazlar almışdılar. İmperator Dəntşun yavaş-yavaş bu imtiyazları ləğv edir. Bu, uyğur xaqanını qəzəbləndirir və 779-cu ildə Çinlə münasibətlər kəskinləşir. Doqquz oğuzlar müharibə istəyirdilər, çünki onlar imtiyazlı qəbilə kimi, müharibədən çoxlu qazanc əldə edirdilər, müttəfiq qəbilələr isə müharibə istəmirdilər, çünki müharibə onlara tələfat və təhlükə gətirirdi. Müharibə məsələsi müzakirə edildikdə xaqanla əksəriyyət arasında ziddiyyət yaranır. Əyaniardan Dunmağa tərkan üsyan qaldırıb Bögü xaqanı, onun məsləhətçilərini və 2 min doqquz oğuz əsilzadəsini öldürür. 780-ci ildə Dunmağa Kat Kutluğ Bilgə xaqan adı ilə özünü xaqan elan edir. Beləliklə, uyğurların ən böyük qəbiləsi olan Yağlakar soyunun, onunla birlikdə doqquz oğuzların hakimiyyətinə son qoyulur.

Yeni xaqan müharibənin əleyhinə idi. Buna görə də o, 783-cü ildə aşağıdakı şərtlərlə Çinlə sülh müqaviləsi bağlayır: 1. Xaqan özünü Çinin vassalı adlandırır. 2. Çindəki uyğur səfirliyi 200 nəfərdən artıq olmamalı idi. 3. Məcburi ticarət üçün Çinə nindən çox olmamaq şərti ilə (əvvəl 6 min idi) at aparmaq olardı. 4. Çinliləri sərhəddən kənara aparmaq qadağan edirdi. Müqavilə 788-ci ildə nikah və Tibetə qarşı ittifaqla möhkəmləndirildi. Ölkə daxilində Kat Kutluğ Bilgə xaqan möhkəm qanunlar qoymuşdu və bu qanunları pozanları ağır cəzalandırırdı. Məsələn, əvvəlki sülalənin iki şahzadəsi onun əmri ilə edam edilmişdi. Çin mənəvi Kat Kutluğ Bilgə xaqanı mərd və igid adam kimi səciyyələndirir.

Kat Kutluğ Bilgə xaqan doqquz oğuz qəbiləsindən deyildi, buna görə də hakimiyyəti ələ keçirdikdən sonra doqquz oğuz qəbiləsinin imtiyazlı vəziyyətini ləğv etdi. Müharibədə qalib çıxan altı qəbilənin nümayəndələri öz sərbəstliklərini qorumaq üçün mərkəzi hakimiyyətin güclənməsini istəmirdilər. Bu dövrdən başlayaraq, əslində Uyğur xaqanlığı monarxiya deyil, ömürlük seçilən xaqan tərəfindən idarə olunan respublika olur: hakimiyyət vərəsəlik yolu ilə atadan oğula keçmir. Hakimiyyət qəbilə rəhbərlərinin əlində olur: onların qurultayı xaqan seçir. Bu, bir növ, seçkili monarxiyadır. Bu dövrdə hakimiyyət başında olmuş xaqanlar o qədər zəifdir ki, tarix onları səciyyələndirmək belə istəməmişdir. 789-cu ildə Kat Kutluğ Bilgə xaqan vəfat etdikdən sonra taxta onun oğlu Dolos²⁰ çıxmışdır, lakin o, xaqanlığa vərəsəlik yolu ilə gəlməmiş, əyanlar şurası tərəfindən seçilmişdi. Şura ona Aydınlik Uluğ Küç minmiş Küçlüğ Bilgə xaqan adı verir. 794-cü ildə Küçlüğ Bilgə xaqanı arvadı zəhərləyir. Onun yerinə kiçik qardaşı keçir, lakin əyanlar işə qarışır onu öldürür və taxta azyaşlı oğlunu çıxarırlar. Bir ildən sonra xaqan

²⁰ L.H.Qumilev bir yerdə onu Panquan (bax: "Древние тюрки", səh. 425), başqa yerdə Dolos (bax: yəni orada, səh. 409) adlandırır.

ölür (tarix onun necə ölməsi haqqında susur), əyanlardan birinin oğulluğa götürdüyü Kutluğ adlı bir nəfər xaqan seçilir. Kutluğun hakimiyyəti illərində, indiki terminlə desək, konstitusiyaya qəbul edilir. Bu konstitusiyaya görə, xaqan yalnız taxta oturmali idi, dövlət işlərini isə onun köməkçisi—çinlilərin çensyan, ərəblərin vəzir adlandırdıqları şəxs idarə etməli idi. Konstitusiyanın ikinci tələbi məhkəmə hakimiyyətinə aid idi: qanunların qəti təsbit edilməsi özbaşınalıqın qarşısını almalı idi. Nəhayət, konstitusiyaya qəti şəkildə tələb edirdi ki, dövlət işləri ilə kilisə işləri uzlaşdırılsın, başqa sözlə desək, dövlətin idarə edilməsində manixey icması başçılarından fikri nəzərə alınsın. Əslində xaqan təkcə hərbi işlərdə sərbəst idi, heç də təsadüfi deyildir ki, qaynaqlar Kutluğ xaqanı həmişə ordu başında təsvir edir. Lakin əyanlar burada da onu dinc qoymurlar. Onlar tələb edirlər ki, Kutluğ xaqan öz dövlətində manixey dininə qulluq etməyənləri təqib etsin. Belə siyasət isə çinlilərin və ərəblərin etirazına səbəb olurdu. Məsələn, Xorasan əmiri biləndə ki, onun torpağında bir neçə yüz zındıq, yəni manixey var, onları öldürmək qərarına gəlir. O, hazırlaşana qədər doqquz oğuzların xaqanından elçi gəlir və bunları əmirə yetirir: "Mənim torpaqlarımdakı müsəlmanların sayı sənin torpaqlarındakı zındıqlardan üç dəfə çoxdur; sən bir zındığa belə toxunsan, mən bütün müsəlmanları qıraram".

Çöfün köçəri qəbilələri türklərə nisbətən uyğurlara daha çox nifrət edirdilər, çünki göy türklər köçəri qəbilələrdən itaət və xərək tələb edirdilər, uyğurlar isə məğlub edilmiş qəbilələrdən xasiyyətini və həyat tərzini dəyişməyi tələb edirdilər. Köçəri qəbilələr uyğurların tələb etdiyi təsəvvürləri nə başa düşür, nə də qəbul edirdilər. Buna görə də uyğurlarla onları əhatə edən qəbilələr arasında münasibətlər kəskinləşir. Manixey dinini qəbul etməkdən başqa, oturaq həyata keçmək də uyğurları narazı salırdı.

Qırğızların 815-ci ildə qaldırdığı üsyanı və 820-ci ildə tatar qəbilələrinin Amurdan İnşana köçməsinə nəzərə almasaq, 839-cu ilədək Uyğur xaqanlığında diqqəti cəlb edən elə bir hadisə baş vermir. Lakin bunların özü də mərkəzi hakimiyyətin zəifliyini göstərir. 832-ci ildə Qesa adlı xaqan öz adamları tərəfindən öldürülür və taxta onun qardaşı oğlu Xu (türkçə: Kut tigin; çince: Ku dələ; farsca: Xutuqlan xaqan) çıxarılır. Bu xaqanın vaxtında Uyğur dövlətinin tənəzzülü baş verir.

Hələ 794-cü ildə şato qəbiləsi Uyğur xaqanlığının tərkibindən çıxmışdı, 835-ci ildə tatabı qəbiləsi də xaqanlıqdan ayrılır. 818-ci ildə qırğız qəbilələri üsyan qaldırı və onların bəyi Ajo özünü xaqan elan edir.

839-cu ildə Külüg bəy (çince: Qyuylofu) adlı bir əyan şato qəbiləsini köməyə çağıraraq uyğurların paytaxtı Qaraqoruma hücum edir. Kut tigin özünü öldürür. Üsyançılara rəğbət bəsləyən əyanlar onun azyaşlı oğlu Kəsi tiginə xaqan seçirlər. Lakin az sonra, 840-cı ildə Külüg boyun düşməni Külüg bağa qırğızları köməyə çağıraraq Qaraqorumu tutur. Qaynaqların verdiyi məlumata görə, bu döyüşdə yüz minlik süvari qoşunu iştirak etmişdi. Xaqan Kəsi tigin və Külüg bəy edam edilir, onların tərəfdarlarının yurtları yandırılır. Əyanlardan

Pan Törə adı bir nəfər 15 aymakla Cünqariyaya gedir və karluklara tabe olur. Xaqan aymakının 13 tayfası isə 841-ci ilin mart ayında Ögə tiginini xaqan elan edib mübarizəni davam etdirmək qərarına gəlir. Qırğızlar Qaraqorumu tutarkən çoxlu qənimətlə yanaşı, üç uyğur xaqanının arvadı olan Çin şahzadəsini də ölə keçirmişdilər. Çinlə münasibətləri pozmamək üçün onlar şahzadəni tənənəli şəkildə karvanla yola salırlar. Ögə karvana hücum edir, bütün qırğızları qırır, şahzadəni azad edir və onunla evlənir. Ögə başa düşür ki, Xalxada qala bilməz, ona görə də böyük, ac və pozulmuş ordası ilə Qobini keçib Xuanxe çaya sahillərinə gəlir. Çin hökuməti bildirir ki, Ögə müharibə axtarmır, ona görə də uyğurlarla danışıq aparır. Lakin ac köçerilər danışıqların sonunu gözləmədən xalqı soymağa başlayır. Əyanlar görürlər ki, vəziyyət ağırdır və fəlakətlə nəticələnmə bilər. Ögə tiginin qardaşı Umus müttəfiq şato qəbiləsinin başçısı Çisini edam edir və soyğunu onun üstünə yıxır. Şato qəbiləsinin digər başçısı Naseçur 7 min çadırdan ibarət qəbiləni götürüb Mancuriyaya gedir. Çinlilər onu məğlub etdikdə Naseçur Ögə tiginin yanına qaçır, xaqan isə onu edam edir. Başqa uyğur əyanları Çin imperatoruna tabe olurlar.

841-ci ildə Ögə tigin Çinə hücum edir və həmsərhəd ərazidəki Çin qoşununu məğlub edərək Şansi və Ordos əyalətlərini talayır. Çin imperatoru qoşun toplayaraq 842-ci ildə uyğurları məğlub edir. Elə həmin il uyğurların müttəfiqi olan kataylar üsyan edib Çinin tərəfinə keçirlər. 843-cü ildə çinlilər uyğurları qəti şəkildə məğlub edirlər. Ögə tigin öz tərəfdarları ilə birlikdə "qara araba" qəbiləsinə qaçır, lakin onlar xaqanı çinlilərə verirlər və Ögə tigin öldürülür. Ögə tiginin qardaşı Ekən tigin uyğurların qalıqlarını başına toplayıb tatabı qəbilələrinin yanında yaşayır, lakin 847-ci ildə Çin qoşunu tatabıları məğlub edir, Enən tigin tatarların yanına qaçır. Çinlilər tatarlardan onun verilməsini tələb etdikdə Enən tigin arvadı, oğlu və doqquz nəfər süvari ilə naməlum istiqamətdə gedir.

Qırğız xaqanı uyğurların tatarların yanında yaşadığını eşitdikdə on minlik bir ordu ilə Mancuriyaya gəlir və qaçqınları tutub edam edir. Tək-tük xilas olanlar dağlarda və meşələrdə gizlənərək qərbə - Pan Törənin yanına gedir.

Pan Törənin rəhbərliyi ilə qərbə gedən uyğurların taleyi daha uğurlu olur. Karluklara sığınan bu uyğurlar tezliklə iki yərə parçalanır: bir hissə Kuçuda məskunlaşır, qalanları Beşbalıq ətrafında yurd sahr. Bu dövrdə uyğurlar qüvvə toplayırlar. Çinə çatan qırıq-qırıq məlumatlardan belə nəticə çıxarmaq olar ki, uyğurların təşkil etdiyi yeni xanlıq yaşayır. 856-cı ildə Kuçuda artıq yeni xan

Manlı xan taxta çıxmışdı. O, Çin dövləti ilə münasibətləri qaydaya sahr. Lakin bir ildən sonra Tibet qoşunları hücumə keçib (bu vaxt Çinlə Tibet arasında iki yüz illik müharibə gedirdi) Uyğurstandan Çinə gedən yolu kəsir. Onda cünqar uyğurları isə qarışır. Cünqar uyğurlarının knyazı Buğu Tszun Beşbalıqdan yürüş edir. Tibet sərkərdəsi Şan Kunjonu məğlub edir. Buğu Tszun tibetlilərin Siçjou (Turfan vadisi), Beyun (güman ki, Beşbalıq yaxınlığında fort), Lantay (Urumçü yaxınlığında), Tszinçəndə (Urumçüdən 250

li qərbdə) qalalarını alır və bununla da Prityaşanda Tibet üstünlüyünə son qoyur.

Çinlə Tibet arasındakı iki yüz illik müharibə Çinin qələbəsi ilə bitir. Bundan uyğurlar da qazanır. Buğu Tszun Beşbalk və Kuçu vadilərindən əlavə, Lobnor gölünün şimalını və Manas çayınadək Cünqariyanı əhatə edən, kiçik, lakin möhkəm bir dövlət yaradır. Bu dövlət kiçik olduğu üçün xanlıq adlana bilməzdi, buna görə də onun hakimi idikut rütbəsi alır. Bu kiçik dövlətdən orta əsrlər Uyğurustanı yaranmışdır.

Uyğurların Tarım çayı hövzəsində yaradılan bu Kuçu dövləti (840—1206) Tyan-şan dağlarının cənub ətəklərində yerləşirdi. Siyasi baxımdan regionun icimai həyatında o qədər də əhəmiyyətli rol oynamamasına baxmayaraq, Kuçu dövləti monqollara qədərki dövrdə mədəniyyət baxımından regionda əhəmiyyətli rol oynamışdır.

GÖY TÜRKCƏ — AZƏRBAYCANCA L Ü Ğ Ə T

GÖY TÜRK ƏLİFBASININ SIRASI

Aa	Bb	Çc	Ee	Əə	ğ	ğ
İi	İi	K'k'	K''k''**	Li	Mm	Nn
n.	Oo	Öö	Pp	Rr	Ss	Şş
Tt	Uu	Üü	Yy	ÿ	Zz	

* dilertəsi-sörtəmə səniti

** dilərənəsi-yumşaqdamaq səniti

L Ü Ğ Ə T

A

- ab** — ov
abınç — rahat, təselli
abla — ovlamaq
abçı — ovçu
aç — açmaq
aç — ac
aç — açmaq
aça — yaxından
açığ — artıq
açsık — achiq
ağ — qalxmaq, yüksəlmək, çıxmaq, dırmaşmaq
ağar — ağır qiymətli, mühüm, hörmətli
ağı — hədiyyə, dövlət, sərvət, mal, xəzinə
ağız — aız, dərə
ağıl — yaxınlaşmaq
ağıl — ağıl (qoyun üçün)
ağılığ — hədiyyəlik, qiymətli
ağır — ağır, güclü, hörmətli, qüdrətli (ağır törü, ağır bədiz)
ağıra — xəstələnmək, kədərlənmək
ağıt — qalxmaq, yüksəlmək; qovmaq
ağış — qalxmaq, yüksəlmək
ağıla — ağılamaq
ağırı — xəstələnmək
ağıtur — çıxartmaq, aşırmaq (noyinsə üstündən)
ağıu — zəhər
ağıuğ — ağılı, zəhəri
ağıuluğ — sehrli
- adak** — ayaq
adaklığ — ayaulı
adartu — təhlükəli
adas — yoldaş, adaş
adaş — yoldaş, adaş
adğır — ayğır
adığ — ayı
adınçığ — başqa, bambaşqa, fəvqəladə; adına layiq
adır — ayırmaq
adırlı — ayrılmaq
adırım — ayrılmaq
adırt — ayırmaq
ak — ağ
ak — axmaq (fel)
akın — axın
akıt — axıtmaq
aksırak — ağıtəhər, ağımtı
akun — axın, basqın
akunla — basqın etmək
al — almaq
ala — ala, ala-bula
aldız — aldırmaq
alçı — alçı, bəxt
alığ — xərəc
alığ — qənimət
alın — alınmaq
alk — bitirmək, tamamlamaq
alka — mədh etmək, tərifləmək
alkın — yox olmaq, məhv olmaq, tükənmək, azalmaq, zəifləmək
alku — hər kəs, hamı
alkun — məhv olmaq, yox olmaq, zəifləmək, azalmaq, tükənmək

alp — alp, igid, cəsur, qəhrəman
alpağ — alpağ (titul, rütbə), igid, qəhrəman
alpağ — alpağ cözünün cəmi
alt — alt, aşağı
altı — altı (say)
altı bağ — altı hisso (xalq)
altı yüz — altı yüz
altı otuz — iyirmi altı
Altı Çub — Altı Çub (soğda xalqından əvvəl işlənilir)
altın — qızıl
altız — altıdır (maq)
altmış — alımış
altun — qızıl
altunhğ — qızılı
amğa — təhsildar, müəllim
amrak — sevimli istəklil
amrı — indi
ana — ana
anda — onda, orada
andağ — o cür, elə
andak — o cür, elə
antak — o cür, elə
ança — o cür, o qədər
ançağ — o cür, o qədər
ançıp — belə
ançula — təqdim etmək, təltif etmək
anı — onu
anı — onun (yiyəlik halda bözən "n" düşür)
anta — onda, orada
antağ, antəğ — o cür, elə
an-an — anlaq, bilik, dərrakə, ağıl
anar — ona, ona doğru
anaru — ona doğru, ona tərəf
anla — anlamaq
anlan — başa düşmək, başa düşülmək
apa — apa (rütbə); apa tarkan
apa — xala, bibi, böyük bacı
apa — böyük kişi qohum; öçümüz-
apamız — əcdadımız

apar — avar
apıt — apa sözünün cəmi
ar — aldatmaq, yoldan çıxarmaq
ar — yorulmaq
ara — arasında
ara — aramaq, axtarmaq
arığ — zəifləmək, təmiz olmaq
arığ — təmiz, arı (aydan arı, sudan duru)
arıq — arığ
arıl — zəifləmək
arıt — axtarmaq
arka — arxa
arkış — karvan; elçi
armakçı — yalançı
arslan — aslan
art — keçid (dağda)
artat — pozmaq, xarab etmək
artık — artıq
artuk — artıq
artur — aldatmaq, cəlb etmək
as — yemək, xörək
as — aşmaq
as — asmaq
asığ — fayda, qazanc
asra — aşağı
aş — aş (yemək)
aş — aşmaq
aşa — aşaraq, aşım
aşa — yemək
aşnu — əvvəl
aşnuki — əvvəlki
aşsız — aşsız
aşu — aşım
at — ad
at — at
at — atmaq
ata — ata
ata — adlandırmaq
atı — nəvə, kiçik kişi qohum
atız — ökin yeri
atlat — atlandırmaq
athğ — atlı
athğ — adlı, şöhrətli, hörmətli

ay — ay
ay — demək, söyləmək, mühakimə
yürütmək, xəbər vermək
ayağ — hörmət
ayğu — məsləhət
ayğuçı — məsləhətçi, vəzir
ayığ — pis, bəd (ayığ bilig — bəd
əməl)
ayırd — əmr etmək, xəbər
göndərmək, demək, danışmaq
ayın — qorxmaq, çəkinmək
ayıt — əmr etmək, xəbər
göndərmək, demək danışmaq
aylığ — aylıq
ayt — demək, söyləmək, xəbər
vermək

ba — bağlamaq
bağ — bağ, hissə
bağa — titul, rütbə; bağa tarkan
bağır — bağır, qara ciyər
bağır — mis, pul
bağış — buğum (məsələn,
qamışda)
bakır — pul
balbal — balbaldaşdan kobud
şəkildə yonulmuş heykəl;
öldürülmüş düşməni təmsil edir;
adətən, ölünün qəbri ətrafında
onun öldürdüyü adamların
balbalı qoyulur).
balıq — şəhər
ban — bağlamaq
başa — mənə
ban, aru — mənə tərəf
bar — var (yox sözünün antonimi)
bar — var, dövlət
bar — getmək
bardık, barduk — bütün
barıqma — gediş, səfər, hərəkət
barım — dövlət, əmlak

ayığ — pis
az — az
az — az (xalq adı: az bodun).
az — azmaq, yanımaq, səhv etmək,
xəyanət etmək, xain çıxmaq
azi — azmaq, yanımaq, səhv et-
mək, xəyanət etmək, xain
çıxmaq
azca — azca, bir az
azığ — köpək diş
azkiya — azacıq, bir az
azman — azman, nəhəng (azman
at)
azu — məgər, yaxud
azuk — ərzaq, əzaq

B

bark — bark, sərđabo, ev, tikili
bars — bars, qar pələngi
barça — bütün
bas — basmaq, məğlub etmək,
məğlub olmaq, dağıtmaq
basık — basmış, basılmış; basık
tağ — ortası basıq dağ
basın — sökmək, məğlubiyətə
düçar olmaq
basıt — basqın etmək
başlığ — başlı
basma — basmamaq, məğlub
etməmək; (basıtma —
basılmağa qoyma)
basını — basını (xalq adı)
baş — baş
başad — başda olmaq, başçılıq
etmək, idarə etmək, rəhbərlik
etmək
başğu — qasqa
başia — başlamaq
başlayu — başlayaraq
başlığ — başlı
bat — batmaq

bat — iti, sürütlə
bat — pis, çirkin (**yabız bat biz** —
 biz pisik)
batım — batım, batan qədər;
sün,üğ batmı — süngü batan
 qədər
batsık — batan, batış, qərb
batur — bahadır, qəhrəman, igid
bay — varlı, zəngin
baz — möğlub etmək, tabe etmək,
 müti etmək, sülhə məcbur
 etmək
bedük — böyük, yüksək
bel — bel
belgü — əlamət, nişan
belgülük — əlamətli, nişanlı
beltir — yol ağzı
ben — mən
ben,gü — əbədi
ber — vermək
beş — beş
beş — beş
beşinç — beşinci
beş yegrmi — on beş
beş yetmiş — altmış beş
beş yüz — beş yüz
beş kırk — otuz beş
beş otuz — iyirmi beş
beş tümən — əlli min
bədz — bəzək, ornament, təsvir,
 naxış
bədz — bəzək vurmaq,
 naxışlamaq, rəsm çəkmək
bədzlə — bəzək vurmaq,
 naxışlamaq, rəsm çəkmək
bədzçi — heykəltaraş, rəssam,
 sənətkar, noqqaş
bəg — bəy
bəgdəmök — cənnət (?)
bəglik — bəyliyə layiq, bəylik
bəgni — çaxır, şərəb
bəniz — bəniz
bəri — bəri, cənub
bəridən — bəridən, cənubdan

bəridənyon — bəri tərəfdən,
 cənubdan
bəriyə — bəriyə, cənuba
bərigörü — bəri tərəfə
bərü — bəri, cənub
biç — biçmək
bin, — min
bin,a başı — min başı
biçin — meymun
biçin yu — meymun ilə
bidgüçi — ?
bil — bilmək
bilig — bilik
biligli — bilikli
biliksiz — biliksiz
bilin — tanınmaq
bilgə — müdrik, bilikli
bilgəlik — müdriklik
bilgə kağan — müdrik xaqan
bin — mən
bin — minmək
bintür — mindir
bin — min
bir — bir
bir — vermək
biriyə — bəriyə, cənuba
birik — birikmək, birləşmək
biriki — birləşmiş
birigörü — bəri tərəf, cənuba
birlə — ilə
bir yegirmi — on bir
bir yegirmiş — on birinci
bir yetmiş — altmış bir
bir kırk — otuz bir
bir tümən — on min
bir tümən artıqı yeti bin, — on
 yeddi min
bis — beş
bisinç — beşinci
bis yegirmi — on beş
bisüt — nəsil, beşik (?)
bit — bitmək, qurtarmaq,
 tükenmək,
biti — yazmaq

bitig — yazı
bitigli — yazılı
bitit — yazdır
biş — beş
biş — yetişmək, bismək
biş otuz — iyirmi beş
biz — biz
boğaz (boğuz) — boğaz
boğazlan — boğazlanmaq
bod — boy
bodrak — dağımçıq
bodun — xalıq
bodunhğ — xalqlı
bol — olmaq
boluğ — varlıq, mövcudluq
bolun — əsir
bor — çaxır, şərab
basan,ç — qəm, kədər
boş — boş, azad
boşan — azad olmaq, boşanmaq
boşğun — öyrətmək, təlim vermək, dərs vermək
boz — boz (rəng)
boz — pozmaq, dağıtmaq
bozağın — buzov
bozağula — buzovlamaq
boyla — rütbə
böd — taxt
böd — müstəqil
bögi — hakim
böğü — qəhrəman
bök — doymaq
bök(bük) — künc, bucaq
bölən — rütbə (tibetlilərdə)
böri — qurd, canavar
bu — bu
buğra — erkək dəvə
buğrahğ — erkək dəvəlik
buka — buğa

buxarak — buxarak (xalıq adı)
bukarsı — buxarı
bukun — xalıq (bodun, budun)
bul — tapmaq, əidə etmək
bulğa — qarışdırmaq, üsyan etmək
bulğak — qarışıq, alt-üst olmuş; üsyan, qiyam; rəzil, rəzalət
bulğanç, qarışıq, alt-üst olmuş; üsyan, qiyam; rəzili, rəzalət
bulit — bulud
bulitli — buludlu
bulun — tərəf
bunda — bunda, burada, bu zaman
buni — bunu
bunta — bunda, burada, bu zaman
bunça — bunca, bu qədər
bun — kədər, qəm, qüssə, ələm, möhnət, dərd
bunad — kədərilmək, dərdlənmək, qəmlənmək, qüssələnmək
Bunı — kədər, qəm, qüssə, ələm, möhnət, dərd
bunısız — dərdsiz, qəmsiz, qüssəsiz, ələmsiz
bunısız — hədsiz, bol-bol
butula — balalaımaq
buz — pozmaq, dağıtmaq
buyur — buyurmaq
buyruk /buyuruk — əmr, buyruq; rütbə
bük — doymaq (bök)
bük — ağaclıq, meşəlik
bükə — qəhrəman, cəsür
büntük — avara, sərsəri
bün — buynuz vurmaq
büt — inanmaq
büt — bitmək

C

çab — şöhrət, şan

çablı — şöhrətli, şanlı

çabıg — çavuş
çat — quyu (?)
çet — sərhəd, kənar
çəlig — dolazmaq
çərig — ordu, qoşun
çığ — çıxmaq
çığay — fağır, yoxsul
çikan — qardaş oğlu, bacı oğlu;
 xala oğlu...
çıkan — rütbə
çından — səndəl ağacı
çıntan — səndəl ağacı
çit — obelisk; qala divarı
çigil — çigil (xalq)

çik — çik (xalq); indiki tuvalılar
çok — firça
çoluk — aiiə
çor — çor (ən yüksək hərbi rütbə)
çök — çökmək, diz çökmək; təzim
 etmək
çöl — çöl
çöllig — çöllü
çub — hissə, bağ; altı çub Soğdak
 bodun — altı qəbiləli soğdak
 xalqı
çuk — ?
çulbı — əfsun, sehr

E

eb — cv
eb-eşik — cv-eşik
ebir — dolanmaq (bir şeyin
 başına, ətrafına)
eblə- evləndirmək, ərə vermək, cv
 etmək
eblig — evli
eç — hissə, pay
eçə — böyük bacı yaxud böyük
 qadın qohumu
eçən — ayrılmaq, ayrı düşmək
eçi — böyük qardaş
eçin — rəhm etmək
eçü (içü) — böyük kişi qohum,
 əmi, dayı
eçü-apa — əcdad, ulu baba
ediz — ediz (xalq adı)
edis — hündür
edgü — yaxşı
edgüti — yaxşı
edük — ayaqqabı
egiz — hündür
eki — iki
eki əlig — qırx iki
eki yegirmi — on iki
ekiz — ekiz

ekinda ara — ikisinin arası
ekinti — ikinci
eki otuz — iyirmi iki
el — el, xalq və ölkə, dövlət
elçi — elçi, səfir
elçig — elçi (təsirlik hal)
eldəbər — eltəbər (rütbə)
elət — elətmək
ellə — el etmək
ellig — elli
elt — getmək, aparmaq, zorla
 aparmaq, sürüb (sürüyüb)
 aparmaq
elsirə — elsiz etmək
elsirət — elsiz etmək
eltəbər — eltəbər (rütbə)
emdi — indi
emti — ındı
en — enmək
er — i naqis fəli (Azərbaycan
 dilindəki idi, imiş, ikən naqis
 felinin kökü)
er-bar — sərbəst yaşamaq, azad
 yaşamaq
erig — görməli, dayanacaq;
 yaşamağa yararlı

erikli — ikən (er naqis felindən yaranmışdır)
 erinç — mümkün olmalı (er naqis felindən yaranır)
 erkin — azad
 erklik — qüdrətli, nüfuzlu
 erksiz — qüdrətsiz, qüvvətsiz
 ertənü — fəvqəladə, son dərəcə; qanunla
 ertür — er naqis felinin təhrik növü
 es — dost
 esid — eşitmək
 esidmə — eşitməmək

esidü bir — eşitmək
 esigiti — taxıldan hazırlanmış içki (araq?)
 eş — dost
 eşig — eşik
 eşid — eşitmək
 eşit — eşitmək
 eşükə — parça (toxunmuş)
 et — etmək, özəltmək
 eti — etmək
 eti — daha
 etig — yaradan, yaradıcı
 etil — edilmək

Ə

əg — oymək
 əg — boyunluq
 əg — silah
 əgəç — böyük bacı; qız; böyük qadın qohum
 əgər — mühasirə etmək, təqib etmək
 əgət — qulluqçu qadın
 əgin — omuz
 əgir — çevirmək, sövq etmək
 əgit — qulluqçu qadın
 əgmiş — qarı, arvad
 əgritəb — xaiçə
 əkə — böyük bacı
 əkinlik — əkinlik
 ələ — oləmək, dağıtmaq
 əlgin — yolçu
 əlig — əl
 əlig — əlli (cay)
 əlig — əbliləşməmiş
 əmgəg — omək, əzab, əziyyət, zəhmət
 əmgət — əzab vermək, incitmək, yormağ
 əmig — döş, məmə
 əmsi — əminək

əñ — ən
 əñ//an, — ov
 əñ ilk — ilk, birinci, ən ilk, lap birinci
 əñlə — əvlə
 ər — kişi
 ər — döyüşçü
 ər — igid, cəsür
 ər başı — sərbəst
 ərdəm — igid, cəsür; ədəb, tərbiyə
 ərdəmiik — igidlik, cəsurluq; tərbiyəli, ədəbli
 ərən — əron, igiddən igid
 ərig — çalışqan
 ərig — qarı sey
 ərk — qüdrət, nüfuz, sözü keçmək
 ərklik — qüdrətli, nüfuzlu, sözü keçən
 ərksiz — qüdrətsiz nüfuzsuz
 ərtən, — qanun, adət-ənənə
 əsən — sağ, sağamat
 əsri — iki rəngli; bars, pələng, qaplan rəngi (sarı-qara qarışıq)
 əş — sürüb getmək
 əşən — minmək, sürmək

əşkə (əşük?) — xan, bəy, xaqan, şahzadə və b. öldüyü zaman məzarı üstünə sorilmək üçün göndərilən qumaş; bu qumaş sonradan parçalayıb yoxsulara

paylayırlar. Əşkə həmin sözdən (isimdən) düzəldilmiş feldir.

əzənç — adət

əzinçü — geri qalan

əzganç — adət

G

gü — qüvvələndirici ədat: axı, əlbəttə

Ğ

ğü — sual ədati; sözdən övvəl və sonra işlənir:

barğü — varmı

I

ı — ağac, kol; meşə; bitki

ı — göndərmək

ıç — daxil

ıça — qəhumluq bildirən sözdür; mənası mənə aydın deyildir.

ıçğın — qovmaq; daxilədən çıxmaq/çıxarmaq, əldən çıxarmaq, pozmaq, dağıtmaq

ıçğın ıd — qovmaq, pozmaq, dağıtmaq

ıd — göndərmək; tərk etmək

ıd — dağıtmaq, sökmək

ıdma — göndərməmək

ıduk — müqəddəs

ıdukt — ıdukt (Basməllamın başçısının rütübəsi)

ığar — qeyri, başqa digər: ağır, gərəkli, hörmətli

ığac — ağac

ığla — ağılamaq

ıl — almaq, qazanmaq

ıman — inam, inanma

ımanç — inanılmış adam, inanma

ımanç buyruk — ımanç buyruk (rütbə)

ımançu — ımançu (rütbə)

ınça — beləliklə

ıra — uzaqlaşmaq

ırak — uzaq, ıraq

ırk — fal

ıt — it, köpək

ıt — göndərmək

ıyu — nida bildirən sözdür

- iç** — iç, daxil
iç — içmək
içi — böyük qardaş
içik — tabe olmaq, tərkibinə
 girmək, daxil olmaq, təslim
 olmaq, itaət etmək
içili — böyük qardaşlı
içintə — içində, içindən
içgir — itaət altına almaq, tabe
 etmək, təslim etmək
içrə — içində, içrə
içrəki — daxildəki, içindəki
idi — sahib, sahibkar, yiyə
idi — çox, hər, heç, əsla
idi — göndərmək
idil (İdil?) — Volqa
idisiz — sahibsiz, yiyəsiz
idiş — qədəh, bardağ
ig — kəmərlər
ig — əymək, dövlətə getmək
ig — yüksəlmək, qaldırmaq
ig — xostəlik
igid — səhv; yalan, hiylə, saxtılıq,
 yanlış, xəta; şisirtmə
igid — yüksəltmək, bəsləmək,
 böyütmək, yetişdirmək
igil — sadə
igil — çox
igil — xalq adı, etnonim
igirmi — iyirmi
igit — səhv, yalan, hiylə, yanlış,
 saxtılıq, xəta
ikəgü — iki-iki
iki — iki (say)
iki bin — iki min
iki əlig — qırx iki
ikin — ikisinin
ikinti — ikinci
iki yegirmi — on iki
iki otuz — iyirmi iki
ikiz — ekiz
il — el, xalq və dövlət, qəbilə
 ittifaqı
il — qabaq, ön (iğərü "irəli"sözü
 də buradandır)
ilət — götürmək
ilig — əlli (say)
ilin — batmaq, bulaşmaq, ilişmək
ilk — ilk, birinci
ilki — ilki, birincisi
ilgərü — irəli (həbelə: Şərq)
ilt — getmək, aparmaq, zorla
 aparmaq, sürüb aparmaq
iltəbər — iltəbər
illə — el etmək, dövlət yaratmaq
illig — elli, eli olan
ilsirə — əlsiz etmək, dövlətsiz
 etmək, eli əlindən almaq,
 dövləti dağıtmaq (məhv etmək)
ilsirət — əlsiz etmək, dövlətsiz
 etmək, eli əlindən almaq,
 dövləti dağıtmaq (məhv etmək)
imdi — indi
imti — imdi
in — etmək
inöz — (?)Y 28
ingən — dəvə
ini — kiçik qardaş
iniyigün — qohumluq bildirən
 sözdür; mənası mənə tam aydın
 deyil. S. Y. Malov "kiçik
 qohumlar kimi tərcümə edir"
 ini-yi-gün (V. V. Radlov) xüsusi
 cəm forması hesab edir.
inili — kiçik qardaşlı
inilig — kiçiklik, kiçik qardaşlıq
inilgü — kiçik qardaşlı
ingək — inək
intiz — ?
intin — bayırdan (C. Y. Malov)
inç — ?
inçə — beləcə
incək — ?yarpaq

ir — ı naqış feli (idi, imiş, ikən
fellərinin ilk hissəsi)
ir — ər, igid, qəhrəman, cəsur
ir — girmək, daxil olmaq
ir — çatmaq, qoymaq
irig — kobud, irin
irkək — erkək
irkin — xüsusi adın bir hissəsi:
Kül İrkin, Uluğ İrkin-karlukların
başçılarından adı. Yir Bayırku
Uluğ İrkin (KT b Z)
irtür — etdirmək, düzəldirmək
is — iş
is — dost
isi — xanım, xatun
isid — eşitmək
isig — isti
isigiti — taxıldan hazırlanmış içki
(araq?), ipək

isrək — sərxoş
isrəgi — daxildəki
iş — (eş) dost
iş — iş
işi — xanım, xatun
işilik — xanımlıq, xatunluq
eşit — eşitmək
işlə — işləmək
it — etmək, tərtib etmək, təşkil
etmək, düzəltmək
it — it
it — itələmək
it bert — hədiyyə
iti — qurum, quruluş, təşkilat
itin — tənzim və tərtib etmək
itit — düzəltmək
itgüçü — düzəldən, yaradan, tikən
izgil — izgil (xalq)

K

keç — keçmək
keçə — geco
keçik — keçid (çayda)
keçigsiz — keçidsiz
keçür — keçirmək
ked — geymək, geyinmək
kedim — geyim
Kedim Urunu — antroponim,
şəxs adı
kedimlig — geyimli, silahlı
keg — qisas; düşmənlik
kel — gəlmək
kem — kim
Kem — Kem (çay)
keri — geri
kerü — geri
ket — getmək

keş — kəmə; ox qoyulan sey
keyik — keyik, ceyran
kəgük — ququ quşu
kəg — qisas, düşmənlik
kəl — gəlmək
kəlin — gəlin
kəlinün — gəlinlər?); qadın
qohumluq dərəcəsi bildiren
sözdür, mənası tam aydın
deyildir.
kəlmə — gəlməmək
kəltəçi — gələsi
kəltür — götürmək
kəlür — götürmək
kənərəs — kənərəs (xalq adı)
kənrən — xəlifə səs çıxarmaq
kəntü — öz

¹ Dii önu samitdir, önsıra (incə) satilərlə işlənilir.

kərəkü — çadır
kərgək — lazım, gərək
kərgək — son, ölmək;
körgək bol — ölmək, vəfat etmək,
yox olmaq
kərgəksiz — gərəksiz, lazımsız
kəs — kəsmək
kəz — gəzmək, gürmək
ki — arxa, qorb
kiç — gec
kiçə — gece
kiçig — kiçik
kidiz — gece
kidin — sonra; arxada
kikür — götürmək, yerinə
yətirmək
kil — gölmək
kiltür — götürmək
kim — kim
kin — ipək
kin — sonra
kin,şür — savaşıdırmaq, nifaq
salmaq, düşmən etmək
kir — girmək
kirü — geri
kis — kəsmək
kis — samur
kisi — kişi; adam
kisrə — sonra
kiş — samur, **qara kiş** — qara
samur
kişə — bağlamaq
kişi — kişi; adam
kıt — getmək
kiyik — keyik; ceyran;
ümumiyyətlə: heyvan
kiyin — arxadan
kiz — göz
kizə — sonra
köbürgə — körpü
kök türk — göy türk (xalqı)
kögür — hazırlamaq; yaymaq
kögmək — keyik cinsindən olan
heyvan

köl — göl
köl — bağlamaq, qoşmaq
kölüg — qoşqu heyvanı
köqnək — nov
köni — həsəd
könü — könül, ürək
köp — çox
köpük — köpük
kör — görmək, baxmaq; tabe
olmaq, itaət etmək
körk — gözəllik, görk, görmək
körgü — tabelik
körüklüg — mənzərə, gözəl
körgüz — xəbərçi, casus
körkü — itaət, tabelik
kört — qəşəng, gözəl
körtlə — gözəl
körüş — görüşmək
kötür — götürmək, yüksəltmək
köçür — götürmək
köz — göz
közəd — gözləmək, gözətləmək
közlə — gözləmək
közünç — şöhrət, şan, şərəf;
hədiyyə
közünü — güzgü, ayna
gözünü — pəncərə
kü — səs; şöhrət, şan
küç — güc
küçlig — güclü
küçlüg — güclü
küçsüz — gücsüz
küdəgü — kürəkən
kük — güman ədatı; öltü kük (T
16), ölürtəçi kük (T 21, 30)
külig — məşhur
külig — səhi; şöhrətli; məşhur
kümüs — gümüş
kümüş — gümüş
kün — xalq
kün — günəş; gün, gündüz
künəş — günəş
kün batsık — qorb
künlik — günlü

kün ortusmaru — günorta, cənub
kün toğsık — sərç
küni — günü; arxaca gələni;
 silahdaş
küntüz — gündüz
kün — köniz; qul qadın; qaravaş
künəd — qul (qadın) etmək;
 köniz etmək, əsarətə almaq

küp — küp (qab)
kür — müdhiş, sarsılmaq
kür — hiylə, fəsad, aldatma
kürliq — hiylogorlik, casusluq
küt — güdmək; gözləmək
küz — payız
küzəni — ayna, güzgü
küzgü — güzgü, ayna

K¹

kab — birləşmək
kab — qab; kisə, torba
kab — tutmaq
kabay — beşik
kabak — qızlıq, bakirəlik
kabis — birləşmək; vuruşmaq
kabiş — birləşmək; vuruşmaq
kaç — qaçmaq
kaç — neçə
kaçın — qaçınmaq
kaçış — qaçışmaq
kağadaş — silahdaş
kağan — xaqan (şah, padşah,
 hökumdar)
kağanla — xaqan qoymaq, xaqan
 itkmək, xaqan seçmək; xaqan
 olmaq
kağanlı — xaqanlı
kağanlıq — xaqanlı, xaqanı olan
kağansıra — xaqansız olmaq,
 xaqansız etmək; xaqanı itirmək;
 məc. əsarətə düşmək.
kağansırat — xaqansız etmək,
 xaqanı (zorla) əlindən almaq
kağu — ?
kadaz — ağac qabığı
kadaş — silahdaş
kadın — qayın

kadır — güclü, müdhiş, şiddətli,
 qüvətli, qadir
kadırıq — bükülən, çevrilən
kal — qalmaq
kalı — qalıq
kalı — qalxmaq
kalın — qalın, sıx; kobud
kalın — çox, xeyli
kalın — cəhiz
kalın,sız — cəhizsiz
kalısız — qalıqsız
kaltı — aqor, yoni
kalyur — qızmaq, hiddətlənmək
kamağ — hər, bütün, tamam
kamaş — sarsılmaq, burxulmaq;
 adak; **kamaş** — ayağı bur-
 xulmaq
kamaşığı — qiyamçı, hərəkətə
 gətirən
kamaşığı — yorulma, yorğunluq;
 üsyançı, üsyankar, qiyamçı
kamaşt — zəifləmək; ayağı boş
 qoymaq; ayağı qaçaraq qoymaq
kamil — yuvarlanmaq, devrilmək
kamiç — qasıq, cömçə (güman ki,
 hər ikisi ağacdən hazırlanmış)
kamış — qamış
kamuğ — hamı, bütün

¹ Dilxətası samitdir. Arxasıra (qalın) saitlərlə işlənir, klub, kanal sözlərindəki k səsində bərabərdir

kamuk — hamı, bütün
kamışa — qımıldamaq, hərəkətə
gölmək
kan — qan
kan — xan
kanat — qanad
kanatlıq — qanadlı
kanğı — şahzadə
kani — hanı
kanlan — xanlı olmaq, xan
seçmək
kanlıq — xanlıq
kanlık — xanlı, xanı olan
kantayın — necə
kantan — baradan
kança — necə, hara, neçə
kan — ata
kanlı — atalı
kansız — atasız
kap — qapmaq
kapağan — qapağan (xasiyyəti
qapınmaq olan)
kapıq — qapı
kar — qar
kara — qara
kara — avam (camaat), kara
bədun — kütlə: adi xalq
kara — baxmaq
kara bədun — qara camaat (xalq)
karağ — göz bəbəyi
karağ — bilək, əl, qal; güc
karağu — qaraul, gözətçi
karamıq — pis ruh, bəd ruh
karğan — ucaltmaq; and içmək;
ayıblanmaq
karğu — təpələr üzərində od
yandırmaqla düşmənin gəldiyini
xəbər verən atəş qülləsi
karı — qoca
karı — qocalmaq
karı bol — qocalmaq
karın — qarın
karluk — karluk (xalqı)
karşı — qarşı

kat — qatmaq, əlavə etmək
kat — qat
kata — dəfə, körə
katı — qatı, möhkəm, bərk
katıq — qatı, möhkəm
katıqdi — möhkəmə; çalışmaq
katıqlan — möhkəmlənmək,
çalışmaq
katıl — qatılmaq, birləşdirilmək,
ilhaq etmək
katlan — qatlanmaq, dözmək
katun — xatun (qadın), xanım
kazğan — qazanmaq, əldə etmək
kazğan — qısqaqmaq
kazğanç — qazanc
kaya — qaya
kayğu — qayğı; kədər, qüssə,
dörd
kaş — qaş
kıbçak — qıpçaq, poloves, kuman
(xalq adı, ərəb və türk
mənbələrində qıpçaq,
rus mənbələrində poloves, qərb
mənbələrində-kuman)
kid — qiymaq, doğramaq; müdafiə
etmək; irəlilətmək; irəli çökmək
kid — buraxmaq
kıl — qılmaq, etmək
kılın — qılınmaq, yaranmaq,
yaradılmaq, meydana gəlmək,
vücuda gəlmək
kılınma — qılınmamaq,
yarandılmamaq
kılınç — əxlaq
kılınçlı — əxlaqlı
kılıc — qılıc
kılıcla — qılınclamaq
kılma — qılmamaq, yaranmamaq,
etməmək
kır — məhv etmək
kır — sındırmaq
kırğağ — kənar, qıraq
kırğağlıq — qıraqlı, kənarlı
kırğak — qıraq, kənar

kırğılıq — qırılan
kırk — qırx
kırk artuğu yeti — qırx yeddi
kırkız — qırğız (xalqı)
kıs — qısmaq, məcbur etmək
kısalat — qısaltmaq
kısğa — qısa
kıt — buraxmaq, göndərmək
kıtay — kıtay, kidan (xalq)
kıtay — kıtay, kidan (xalq)
kış — qış
kışın — qışda, qış vaxtı
kışla — qışlamaq
kışlağ — qışlaq
kıy — qıymaq, doğramaq
kıyın — coza, tonbeh, özab, əziyyət
kıymat — igidlik
kız — qız
kız kadaş — qız övlad
kız kuduz — qız-gəlin
kız — qızmaq
kız oğul — qız
kızğak — qız
kızıl — qızıl, qırmızı
kə — qoymaq
kəbi — boş, tükənmiş
kəbran — toplanmaq; çoxaltmaq
kəbrat — çoxaltmaq; toplanmaq, toplatmaq
kədi — qoymaq, tərək etmək
kədi — geri
kədi — boyu
kədi — alt, aşağı
kədi — etmək, aşağı düşmək
kədi tabışğan — ada döşəni
kədi — dul qadın
kədu — qu quşu
kəku — qoxu
kəkulğ — qoxuluq
kəl — qol
kəl — çay
kəl — yalvarmaq, xahiş etmək, rica etmək

kələ — əmin etmək
kəmərsə — qarışqa
kən — qonmaq, yerləşmək, məskunlaşmaq
kənçuy (kuçnuy) — şahzadə (qadın)
kəntur — qondurmaq, yerləşdirmək
kənu — böcək
kənul — qonulmaq, yerləşmək
kənuşmaq — qonuşmaq, yerləşmək
kənuz — böcək
kəp — hər, bütün, çox, tamamilə
kəp — qopmaq
kəpun — hər, bütün, hamı, tamən
kərg — qorxmaq
kərk — qoruxmaq
kərkəç — qoxuncu
kərkə — qorxmamaq
kək — qoymaq
kək — qoyun
kəkliğ — qoyunlu
kəkçi — qoyunçu
kəkər — toplamaq, çoxaltmaq
kəkəran — toplamaq, birləşmək
kəkədi — dul qadın
kəkəruk — quyuq
kəkərusuğ — quyuq (?)
kəkəgun — quzğun
kək — çay kənarı, çay sahili
kək — qul
kəkə — kərən
kəkəd — qul etmək, əsir etmək, qul etmək, əsir oınmaq
kəkəkək — qulaq
kəkliğ — qullu, qulu olan, qul sahibi
kəkun — qulun, day
kəkunla — qulunlamaq, day buraxmaq
kəkum — qum
kəkun — qan bahası

kunçuy -- şahzadə (qadın); bəyin, xanın, xaqanın arvadı
kur — layiq, ləyaqətli
kurğan — kurqan
kuriğaru — geriye doğru, qərbə, qərbə doğru
kuridan --- geridən, qərbdən
kuriya --- geriye, qərbə
kuriyaki — geridəki, qərbdəki
kurikan --- kurikan (xalq adı)
kurt --- qurd, canavar

kurtğa --- qoca, ixtiyar
kuruğsağ — qursağ
kuş — quş
kuşla --- quşlamaq, quş ovlamaq
kuşladaçı — ovçu
kuşluğ — quşlu
kuşca --- quş kimi
kut — bəxt, səadət
kutay — ipək, qumaş
kutlğ --- bəxtli, xoşbəxt
kutluğ --- bəxtli, xoşbəxt

L

lağzın — donuz

läi --- ojdaha

M

mağ — tərif
mağ — ay
mağa — heyvan adı; S.Y.Malov: ilan
man,a --- mənə
mar — müəllim, ustad, nəsihətçi
mən (men) --- mən
mən — qida, yemək
məni --- nəşə, səadət
mənülə — öylənmək, zövq almaq, nəşələnmək
mənilik --- şən, məsud

mənğü --- əbədi
min --- minmək
min — mən
mini — mənə
müçə — toy hədiyyəsi
min — min (say)
mu --- mı, mi, mü, mü
munçuk --- muncuq
munduğ — əzabverici
mün,gə --- böyürmək
mün,üz --- buynuz

N

nağid — ulduz adı (Venera)
nə --- nə
nəçük --- necə
nəğüdə — nə üçün
nəkə --- niyə, nə üçün
nölük --- nədən

nənçə — nə qədər
nən, — şey; heç, heç bir; nə isə
nən, --- inkar odatı
nən,nən — nə, heç nə
nə təğ --- necə, kimi
nəm --- çkəm

O — O

- oba** — oba, qəbilə, boy
obut — abır, həya; saxlamaq, gizləmək
oçak — ocaq
od — od
odğur — oyatmaq
oğ — nəsil; nəslə davam etdirəcək adam (kişi cinsindən); övlad
oğlan — oğlan; oğullar; xaqanın, xanın mühafizə dəstəsinin üzvü; S.Y. Malov: oğul
oğlit — H. N. Orkun: oğullar
oğra — qarşılaşmaq, rast gəlmək
oğrak — düşərgə
oğrakla — arxada düşərgə salmaq
oğraklat — arxada düşərgə saldırmaq
oğrı — gizli, (oğru)
oğuz — oğuz (lar)
oğul — oğul; ümumiyyətlə: övlad; kız oğul-qız (adamanın övlad mənasında)
oğur — hadisə, şorait
oğurtı — ?
oğurun — mövcudluq, varlıq, fəaliyyət
oğuş — tayfa, qəbilə, boy, soy
ok — ox
ok — tayfa qəbilə: on ok bodun — on tayfalı xalq
ok — təkid ədatı: məhz
okı — çağırmaq
okın — ox ilə
okın — bütün, tamamilə
oksız — oxsuz, silahsız; vahid, bölünməmiş, parçalanmamış
ol — o (şəxs əvəzliyi)
ol — o (işarə əvəzliyi)
ol — olmaq
ol — ol üçüncü şəxsdə xəbərlilik şəkli (- dir, - dir)

- olit** — H.N.Orkun: oturmaq
olur — oturmaq
olursan — rahatlıq; hərfən: oturmaq; olursükün gəlməz — oturmağım gəlməz.
olurt — oturt
oluru kal — oturub qalmaq
on — on (say)
On, Ok — On Ok qəbiləsi
on tümən — yüz min
on uyğur — xalq adı
onunç — onuncu
on — sağ (tərəf)
on — rəngi solmaq
On tutuk — On tutuk (şəxs adı)
op — hor (nida)
opa — qurbanlıq daş topası
opla — fırlanmaq; atılmaq; hücum etmək
opul — girmək
ordu — düşərgə; orda; xaqanın, xanın qorərgahı
oriz — bəxt
ortu — orta
osna — bəri, daxil
ot — od
ot — ot
otağ — otaq, ev
otaçı — təbib, həkim
otsuz — otsuz
otuz — otuz
otuz artıq bir — otuz bir
otuz artıq üç — otuz üç
otuz artıq tört — otuz dörd
otuz artıq səkkiz — otuz səkkiz
otuz artıq tokuz — otuz doqquz
otuz tatar — otuz tatar (xalq adı)
oymaq — qumarçı, qumarbaz
oyuğ — qumar

oz — azad olmaq, xilas olmaq,
qurtulmaq; içəri girmək, öno
atılmaq

oz — qalib gəlmək, məğlub
etmək; dövrələmə getmək;
mühasirə etmək; qabaqlamaq

Ö

ö — ağıl, fikir, düşüncə
ö — toplamaq, yığmaq, bir araya
götürmək
ö — düşünmək, öyrənmək,
anlamaq, xatırlamaq; bilmək,
başə düşmək; açsık, tosık
ömezsən — acliq, toxluq
bilməzsən
öbkələ — hövkələmək; acılamaq
öçəş — öcəşmək, dalaşmaq,
yanışmaq
öçük — örtük
öd — vaxt, zaman
öd — öd
öd — nəsihət, öyüd; nəsihət
vermək, öyüd vermək
öd — anlamaq
ödsək — tez, sürətlə
ödsig — yaşlı, möhtərəm
ödük — öyüd
ödür — digər, başqa
ödüş — sulka, gecə-gündüz; yaş
ög — ana
ög — öymək, mədh etmək,
tərifləmək
ögdəm — mədh, tərif
öge — müdrik; H.N.Orkun söhv
olaraq böyük ana (nonə?) və
qaynana kimi tərcümə edir.
ögin — sevinmək
egir — sevinmək, məmnun olmaq,
neşələnmək
ögləş — məşvərət etmək,
məsləhətləşmək; danışmaq;
fikir mübadiləsi etmək
ögrünç — sevinc
ögrünçlig — sevincli

Ögsiz — Ögsiz (Kül tiginin atının
adı)
ögsiz — anasız; yetim
ögür — tövlə, sürü
ögüş — çox
ögüş — aşınmaq
ök — qüvvətləndirici ətət: olbottə
ök — ana
ök — eyni
ökin — təəssüflənmək
öküz — öküz
ökül — toplamaq, birləşdirmək
ökün — peşman olmaq
ökünç — öyünmə
öküş — çox
öl — ölmək
ölgəli — öləli; ölməli olan
öltür — öldürmək
ölüg — ölü
ölgüli — ölümlü
ölüm — ölüm
ölür — öldürmək
ölüt — öldürmək
ömələ — iməkləmək
ön — bitmək; çıxmaq, getmək
öntür — çıxarmaq, bitirmək
ön — ön, şərq
ön — üzr
ön — günəşli
öndənyən — irəlidən, şərqdən,
öndən
öni — başqa, ayrı
önərə — irəli, irəli tərəf, ön tərəf
ön,rəki — irəlidəki, öndəki
ön,üş — yırtmaq, dəlmək, deşmək,
bələmək
öpdük — şanapipik, hop-hop quşu

ör — yuxarı çıxmaq, yüksəlmək,
ayağa qalxmaq
örki — hörgü; saray, saray tikmək
örgi — hörmək, tikmək
örgin — saray, taxt
ör — hörmək
örün — ağ, parlaq
ört — od; yanğıu
örtçə — od kimi, odea
örtən — alov, yanğıu, yanmaq
örünmək — işıq
öt — ötmək, kükrömək, ötüb
keçmək
öt — nəsihət, öyüd

ötlə — nəsihət vermək, öyüd
vermək
ötrü — ötrü
ötüg — ərizə, xahiş
ötükçi — məsləhətçi
ötülük — yaşlı, möhtərəm
ötün — müraciət etmək, ərz
etmək, məlumat vermək, xahiş
etmək
ötünç — rica, ərz, müraciət, xahiş
öy — öyrətmək, yoldan çıxarmaq
öz — öz
öz — iki dağ arasındakı dorə
öz — özək sözünün kökü
özgə — özgə, digər, başqa
özlük — xüsusi, şəxsi, özünə aid

P

pağarlı — soyyarə, planet

piçin — meymun

S

sa — saymaq
sab — söz, nitq, xəbər
sabçı — xəbərçi, söz gətirən, natiq
saç — saç
saç — saçmaq
sad — şad (rütbə)
sağdıç — dost, müdafiəçi
sağır — çayır
sakin — düşünmək; çəkinmək,
sakinmaq; mətəm tutmaq
sal — sal
salla — sal ilə getmək
san — saymaq
san — say
sana — saymaq, sanamaq
sanç — sanmaq, batırmaq,
deşmək, mizraqlamaq,
qılınclamaq
sansız — saysız

san,a — sənə
san.un — general
sarığ — sarı
say — saymaq
sayın — ?
sayu — boyu
sayu — sayaraq
seb — sevmək
sebin — sevinmək
serig — sarı
səbrət — bitirmək, boşaltmaq
seç — seçmək
səkkiz — səkkiz
səkkizinç — səkkizinci
səkkiz yetmiş — altmış səkkiz
səkkiz yigirmi — on səkkiz
səkkiz kırk — otuz səkkiz
səkkiz oğuz — səkkiz oğuz (xalq
adı)

səkil on — səksən, həştad
səkil tımən — səksən min
səmiz — kök
səmrit — kökəltmək
sən — sən
sənin(ir) — ? feldir, kökü sonin
 sözüdür, mənası məlum
 deyildir.
Sən,ir — sərhəd
sən,ün — general (Çin dilində)
səp — birləşdirmək,
 hazırlaşdırmaq
sı — sındırmaq, qırmaq, yero
 salmaq
sığ — dərin olmayan
sıgıt — matəm, ağlama, oxşama
sıgıta — ağlamaq, oxşamaq
sıgıtçı — ağlayan, oxşayan, ağı
 deyən
sıgün — sığın
sık — sıxmaq, sıxışdırmaq, təqib
 etmək
sın — sındırmaq, qırmaq
sınuk — sınaq, qırq
sınar — yarı, yarıcı
silik — təmiz, bakiro
sin — son
siz — siz
sinil — kiçik bacı
sir — türk kök sir bədən — türk
 göy sir xalqı
soğd — soğda
soğdak — soğda, Soqdana
sokuş — döyüş, vuruş; döyüşmək,
 vuruşmaq, dolaşmaq

son,a — ördək, ördək
soruğ — şan, şöhrət, şərəf
sök — sökmək, dağıtmaq
sök — çökmək, diz çökmək
sökür — çökdürmək (diz
 çökdürmək)
söz — söz
sözleş — məsləhətləşmək
sub — su
sub — çay
subsız — susuz
suçulun — çıxmaq, düşmək,
 açılmaq
suk — soxmaq
suk — ehtiras, həvəs, həsrət, istək
suk — səfər etmək, səfərə çıxmaq
suk — soxmaq, yerləşdirmək,
 batırmaq
suruğ — şan, şöhrət, şərəf, soraq
sü — qoşun, ordu
sü başı — sərkərdə
süçig — şirin, dadlı
sülö — qoşun çəkmək, qoşun
 göndərmək; hücum etmək
sünük — sümük
sünüğ — süngü
sünüğlig — süngülü, mizraqlı,
 silahlı
sünüs — döyüş, savaş, hərbi,
 müharibə
sünüş — döyüş, savaş, hərbi,
 müharibə
sünüş — döyüşmək, savaşmaq,
 müharibə etmək
sür — sürmək, aparmaq

Ş

şad — şad (xaqandan sonra ən
 yüksək rütbə)
şad apıt — şadlar və apalar
şakın (sakın) — kədərlənmək,
 qüdsələnmək

şaş — şaşmaq, çaşmaq, özünü
 itirmək
şək — leş
şən (əşən olmalıdır) — minmək,
 sürmək

şoğdak --- soğdak (xalq)
şu (su olmalıdır) --- su

şuna (sona olmalıdır) --- ör-
dək

T

ta --- da, də (qüvvətləndirici odat)

tab --- tapmaq

tabar --- mal; davar

tabğaç --- tabğac; Çin

tabilku --- bitki adıdır

tabışğan --- dovşan

tabışğan --- dovşan

tağ --- dağ

tağık --- dağa çıxmaq, dağa
qalxmaq

takı --- daha

takığu --- toyuq

tal --- dal, arxa

talm --- yırtıcı

taluy --- dəniz

talula --- seçmək

talçıq --- etibarlı, mötəbər

tam --- divar; dam

tamğa --- damğa; möhür

tamğalığ --- damğalı, möhürlü

tamğaçı --- möhürdar

tamka --- damğa, möhür

tan --- dan, şofəq

tanuk --- şahid

tanuklığ --- şahidlik

tañ --- vücut, bədən

tañia --- dan yerini sökmək, şofəqi
sökmək

tañut --- tanqut (xalq)

tap --- tapınmaq, sitayiş etmək

tapa --- doğru, qarşı, tərəf

tapığ --- qismət, tapılmış

tapla --- xidmət etmək, yad etmək,
tapınmaq, sitayiş etmək

taplama --- razı olmamaq, qəbul
etməmək

tarduş --- tarduş (xalq)

tarduş --- tarduş (xalq)

tarığ --- ökin

tarkan --- tarkan (rütbə)

tarkanç --- asi, üsyankar, üsyan
edən

tarkat --- tarkanlar

tarkınç --- asi, üsyankar, üsyan
edən

tarlağ --- tarla

tartışmak --- dartışmaq, çekişmək

tas --- daş

tas --- dışarı

tasık --- çıxarmaq, dışarı çıxmaq

taş --- daş

taş --- bayır

taşığır --- dışarı çıxarmaq, sərhədi
(kənara) aşdırmaq; üsyan etmək;
dövlətdən çıxıb getmək

taşık --- dışarı çıxmaq, üsyan
etmək, çıxıb getmək

taşra --- bayıra, dışarıya

taşru --- bayıra, dışarıya

tat --- yaddilli, yad; türk olmayan

tatabı --- tatabı (xalq)

tatar --- tatar (xalq)

tay --- tay; körpə

tayğun --- tay, körpə, uşaq

te --- demək

tegin --- şahzadə (kişi)

telə --- diləmək

teñ --- ölçü

teñri --- tanrı, allah

teñrilig --- dindar

teñrikən --- allahsifət, tanrısfət,
tanrıyabənzər; hakim, məc.
allah yerdəki kölgəsi

teyin --- dələ

teyin --- deyə

tez --- tez

- tezik** — tacik, ərəb, (xalq);
 müsəlman
tezik — sürətli
təb — hiylə
təbə — dəvə
təblig — hiylə, hiyləgar, hiyləli
təyon — dələ
təg — kimi, tok,- dək
təg — dəymək, çatmaq, yetişmək
təgzin — dönmək, dolaşmaq, dövr
 etmək
təgi — dəymə, çatma, yetişmə
təgi — kimi, təki,- dək, qəder
təgir — dövrə vurmaq, dolanmaq,
 hərlənmək, dönmək
təgirə — ətraf
təgiş — dəymə, təmas
təglik — ?
təgmə — vuruş, döyüş; hücum
təgrə — çevrə, ətraf
təgür — dəydirmək, çatdırmaq,
 yetirmək
Təkəş — Təkəş (şəxs adı)
təlin — dəlinmək, deşilmək
təmir — dəmir
tən — taqət, qüdrət
tər — tər
tər — dərmək, yığmaq, toplamaq
təri — dəri
təril — toplamaq, yığışmaq
tərit — tərləmək
tərk — tərk
tərkın — rütbə
tərklə — tərk etmək; qaçmaq
tərtürü — tərs, uyğun olmamaq
təz — qaçmaq
təzkin — gəzmə, dolaşma
təzkin — gəzmək, dolaşmaq
təzginətə — mühasirə etmək
təd — maneə olmaq
tığ — sarımtıl (ot rəngi)
tıl — dil; müharibədə sirr almaq
 üçün ösir tutulan adam
tın — güclü; cəld
- tınla** — dinləmək
tırınak — dırnaq
titin — çəkilmək, dayanmaq
ti — demək
ti — da, də (ədat)
tig — sarımtıraç
tigin — şahzadə (kişi)
tigrət — sos çıxarmaq (at üçün;
 kişinömək?)
tik — tikmək; dikmək
til — dil
tilə — diləmək
tilkü — tülkü
tin — taqət, qüdrət
tin — dinmək, danışmaq
tinlə — dinləmək, qulaq asmaq
tir — dərmək, yığmaq, toplamaq
tir — yaşamaq
tirig — diri, canlı
tirigrü — canlı, həyata qabil
tiril — dirilmək, yaşamaq
tiril — toplaqmaq, yığılmaq
tirkış — karvan; xəbərçi; çox vaxt
 cüt işlənir: arkiş-tirkış
tirkür — yaşamaq, diriltmək,
 canlandırmaq
titir — palçıq
tiyin — dəyər
tiz — diz
tizlig — dizli
to — dəymək
tod — dəymək
toğ — doğmaq, çıxmaq, nəşet
 etmək, doğulmaq
toğ — maneə
toğan (kuşu) — şahin
toğan ügüz kuşu — çay şahini
toğla — toz çıxarmaq
toğrak — qovaq (ağacı)
toğsık — doğuş, gün doğan, şərq
toğu — doğuş
toğuz — doqquz
toğuzmıç — doqquzuncu
toğuz tatar — doqquz tatar

toğuru — doğru
tok — tox (acın öksi)
toka — toqqa
tokar — toxar (xalq, dövlət)
tokı — toxunmaq; vurmaq,
 dəymək; hücum etmək, qırmaq
tokıt — toxundurmaq; döydürmək;
 hücum eldirmək; qırdırmaq
tokrı — toxar (xalq)
tokta — toxtamaq, sakitləşmək
tokuz — doqquz
tokuz altmış — əlli doqquz
tokuz əlig — qırx doqquz
tokuzünç — doqquzuncu
tokuz yegirmi — on doqquz
tokuz kırk — otuz doqquz
tokuzon — deksan
tokuz otuz — iyirmi doqquz
tokuz oğuz — doqquz oğuz (xalq)
tokuz tatar — doqquz tatar (xalq)
tolğa — hərləmək, fırlamaq
tolğat — hərlətmək, fırlatmaq
tolğat — əziyyət, əziyyət
 çəkməmək
tolğatma — əziyyət çəkmək
ton — don, paltar
tonlıg — donlu, paltarlı; yohərli;
 donluq, paltarlıq, geyimli
tonsız — donsuz, paltarsız
ton — donmaq
tonra — tonra (xalq)
tonta — aşağı əymək; çevrilmək,
 dönmək
tonuz — donuz
top — topa
top — bağlamaq
topla — toplamaq
tor — zoifləmək, özilmək, xarab
 olmaq, bitmək, taqətdən
 düşmək
toriğ — ağ, ağa çalan
toruk — duru, saf; zəif, taqətsiz,
 qüvvətsiz
tosık — toxluq, doymu, tox

toş — dağ üzərində yığılmış su
toyğun — (çincə tay-kuan) yüksək
 rütbəli məmur, böyük
toyğut — toyğun sözünün cəmi
toyukçım — nalbənd
toz — toz
tögün — damğa
tögünlik — damğalı,
 damğalanmış, damğa vurulmuş
tök — bağlamaq
töküt — tökdürmək, axıtmaq
tölis — tölis (xalq)
tölös — tölös (xalq)
töpə — topo
tört — dörd
tört bin — dörd min
törtinç — dördüncü
tört yegirmi — on dörd
tört tımən — qırx min
törü — qanun
törü — törəmək; doğulmaq;
 artmaq; yaradılmaq
törün — düyün, toy
tözlig — əsaslı, köklü
tu — tutmaq, qapamaq, tıxamaq
tudun — tudun (rütbə)
tuğ — bayraq
tuğ — tuğ, qar topası
tuğlıg — bayraqlı
tuli — dul
tuman — duman
tupul — tıxac, qapaq, sədd
tur — durmaq, ayağa qalxmaq;
 yaşamaq
turğur — qaldırmaq, doğrultmaq,
 dirçəltmək
туруğ — məskən; yaşamalı yer;
 dayanacaq yer
turuyaya — durna
turuk — anq, zəif
tusum — xeyir, fayda
tut — tutmaq, yaxalamaq
tutsuk — vəsiyyət
tutuğ — girov, girov qoyulmuş

tutuz — tutdurmaq, təslim etmək,
yaxalatmaq
tutuk — vali; işğal edilmiş yeri
idarə edən adam
tutun — tutunmaq
tutum — tutum, bəy
tuş — tuşu, qarşısı
tuy — duymaq, anlamaq
tuyğun /toyğun —
tuyğun/töyğun (xalq)
tuyğut /toyğut — *tuyğuk/toyğun*
sözünün cəmi
tuyma — duymamaq, hiss
etməmək
tuyuğluğ — nallı, dırnaqlı
tüg — bağlamaq, düymək,
düyünləmək
tügül — deyil
tügünük — tüstü deşiyi, baca
tük — dağıtmaq, pozmaq
tükə — bitmək, tükənmək
tükəl — tam, tamamilə
tükət — tükətmək, bitirmək
tükəti — bütün, tamamilə, sona
qədər; tükəncə
tülbəri — hədiyyə

tümən — on min
tümt — ?
tün — gecə
tün qat — gecə yürüşü etmək,
şabxun; gecəni gündüzə qatmaq
tüklü -küklü — gecə-gündüz
tün ortu — gecə yarı
tünür — təbil
Tüpüt — Tibet (xalq, dövlət)
türk — türk (xalq)
tüşnək — dost, arkadaş
türgiş — türğiş (xalq)
türlig — dürlü
türt — dürtmək
tüs — düşmək
tüs — görünüş, mənzərə
tüsür — düşürmək
tüşnək — dost, arkadaş
tüş — düşmək, enmək, qonmaq
tüşür — düşürmək
tüz — düz, doğru, qüsursuz,
sədaqətli, sadıq
tüzəl — düzəlmək, düzəlişmək
tüzsiz — ayrı, düz olmayan,
qüsurlu
tüzül — düzülmək

U

U — yuxu
U — bacarmaq
ubut — ar, həyə, abır (bax: obut)
uç — uc, cinah
uç — uçmaq, ölmək
uçruğluğ — zirvəli, son dərəcə
uçuz — ucuz
uçuk — quş, ovçu quşu
ud — təqib etmək, qovmaq
ud — və (?)
udaçı — qüdrətli
udı — uyumaq, yatmaq

udız — sövq etmək, idarə etmək;
ardınca aparmaq
udıma — uyumamaq, yatmamaq
udısık — uyuma, yatma
udış — bir-birinin arxasında
getmək
udış — uduş, qələbə
udışru — döyüşdə, təqib edəndə
udlık — omba, bud
udu — ardınca, izləyərək, onun
kimi
Udun — Udun (şoxs adı)
uğ — qəbilə

- uğla** --- ağlamaq
uğrunta --- uğruna
uğur --- uğur, dövlət
uğuş --- çox
uğuş --- qəbilə, soy, boy
uk --- anlamaq, başa düşmək, dinləmək, qulaq asmaq; tabe olmaq
ula --- bağlamaq; bir araya gətirmək; toqib etmək; arxasından gəlmək; birləşdirmək
ulayu --- ardıcıl; digər; dialekt: alayı
ulğa --- bölünmək, çoxalmaq, yüksəlmək
ulğart --- böyütmək, çoxaltmaq, yüksəltmək
ulis --- ulus, el
uluğ --- ulu, böyük
Ulun Şad --- Ulun Şad (şəxs adı)
ulus --- ulus, el
um --- ana
uma --- bacarmamaq
uma --- qüdrətli olmaq, bacarıqlı olmaq, güclü olmaq
umuğ --- ümid
un --- un
una --- razı olmaq
unama --- razı olmamaq
unç --- əmin
unit --- unutmaq
up --- içmək
ur --- vurmaq; həkk etmək
ur --- antroponim, şəxs adı
urı --- kişi cinsindən olan övlad; nəslə davam etdirməli övlad
urılan --- oğlan doğmaq; oğlan sahibi olmaq
Urmuzt --- Yupiter; hürmüz (?)
urtur --- vurdurmaq
uruğ --- qəbilə, soy, boy
uruğ --- nəsil
uruğsırat --- nəslə məhv etmək; soysuz etmək; nəslə qırmaq, nəslə kəsmək
urun, --- bayraq
urun, başı --- bayraqdar
uruş --- vuruş, döyüş
uruş --- vuruşmaq, döyüşmək
us --- atın quyruğu
usiç --- təhlükəli
ut --- öküz
ut --- qalib gəlmək, qazanmaq
ut --- udmaq
utru --- qarşı, doğru
utru --- qarşılamaq
utuz --- udmaq (nəyi isə); uduzmaq
uy --- ?
uy --- nüfuzlu; basıb sıxışdırmaq
uya --- qardaş;
uya --- yuva; ailə; qohumlar
uyal --- tayfa
uyar --- qüdrət, nüfuz
uyarlıq --- qüdrətli, nüfuzlu
uyğur --- uyğur (xalq)
uz --- usta, sənətkar
uz --- davam etdirmək
uz --- uzun, uzaq sözlərinin kökü; vaxtilə müstəqil söz olmuşdur.
uz --- şəkil, rəsm
uzun --- uzun
uzuntolu --- rahib; *hərfor:* uzundolu

Ü

- ü** --- yığmaq, birləşdirmə
ü --- bölgü, pay
üç --- üç
üç bin, --- üç min

üçögü — üç-üç
üç əlig — qırx üç
üç karluk — üç karluk (xalq)
üç otuz — iyirmi üç
üç tuğlıq bodun — üç bayraqlı xalq
üç tümən — otuz min
üçün — üçün
üçünç — üçüncü
üçürgü — xalı, xalça, kilim
üç yegirmi — on üç
üç yetmiş — altmış üç
üd — öd
ügə (ögə) — yaşlı, təcrübəlim, ağıllı
ügüz — çay
ük — varlanmaq
ükül — çoxalmaq
üküs — çox

üküş — çox
ülə — bölmək
ülkən — yüksək, böyük
ülüg — pay, tale, nəşib, hissə, bölük
ün — səs, ün
üntür — açmaq, sökülmək
ürk — hürkmək
ürgit — hürkütmək
ürün — ağ, açıq
üz — üzmək (nöyi isə); kəsmək; parçalamaq, qoparmaq
üz — üzmək (çayı)
üzə — üstündə, üzərində, yuxarıda
üzən — üzənmək
üzük — üzülmüş, yırtıq
üzüt — haram
Üzüt Uğdı — Üzüt Uğdı (şəxs adı)

Y

yaba — isti
yabğu — yabğu (rütbə); türk xaqanlığının ərazisi iki hissəyə bölünür: şərq hissəsini şad, qərb hissəsinin yabğu idarə edirdi.
yabız — pis, yava, bəd
yabıt — pis, yava, bəd
yablak — pis, yava, bəd
yabrit — meydan oxumaq
yadağ — piyada
yadak — ayaq, piyada
yadrat — yerə atmaq, yox etmək
yağ — yığmaq, toplamaq, qatılmaq
yağ — yağmaq (yağış qar)
yağak — kök; yarpaq
yağaklıq — kök; yarpaqlı
yağı — yağ, düşmən
yağı — düşmən olmaq
yağıcı — düşmənlə döyüşə rəhbərlik edən, yaxınlaşan, ətrafına toplaşan

yağid — düşmən olmaq, düşmən kəsilmək; düşmən etmək
yağız — qonur, tünd (at üçün) boz
yağıl — yığılmaq, toplanmaq
yağıla — düşmənlilik etmək, vuruşmaq
yağısız — yağısız, düşmənsiz
yağlakar — Yağlakar (şəxs adı)
yağlıq — yağlı
yağrı — zəhərlənmək
yağru — yaxın
yağuk — yaxın
yağuk — yaxınlaşdırmaq, cəlb etmək
yağut — yaxınlaşdırmaq
yak — yaxın
yak — yaxınlaşmaq
yaka — ibadət; yaxa; hüdud
yakala — ibadət etmək; hüdud təyin etmək; tənəzin etmək
yakılığ — tərəfdar

yalabaç — səfir, elçi
yalan // **yalın** — yalın, çılpaq
yalbar — yalvarmaq
yalğa — yalamaq
yalım — yalın, sört
yalma — plaş, horbi geyim
yalınus — yalınz, tokco
yanğılı — comi, hamısı
yan — yan
yan — qayıtmaq, geri dönmək
yana — yeno, təkrar
yançı — sərkərdə
yandar — yandırmaq, yanmaq
yandır — geri döndərmək
yantık — döş (dağın)
yantur — döndərmək, geri qaytarmaq
yañaq, üz — yana
yanı — yeni, tozo
yanıl — yanılmaq, səhv etmək, yolunu azmaq, əleyhinə çıxmaq, itaətsizlik etmək
yanılma — yanılma, səhv etmə, yolunu azma
yanılık — səhv, yanlış
yanra — sos çıxarmaq
yap — yaratmaq, düzəltmək
yapıq — bağlı, örtülü
yapıt — yaratdırmaq, düzəltməmək
yar — yaratmaq
yar — yarmaq
yara — yaramaq
yarak — yaraq, silah
yaraklıq — yaraqlı, silahlı
yarama — yaramamaq
yarat — yaratmaq, düzəltmək
yaratıt — yaratdırmaq, düzəltməmək
yaratur — yaratdırmaq, düzəltməmək
yarğan — yarğan (dərəcə)
yarık — silah növü
yarıl — yarılmaq

yarın — yarın, sabah, erkən
yarınça — mızraq (silah)
yarlıq — əmr, buyuruq, fərman
yarlık — əmr, fərman
yarlıka — əmr vermək, fərman vermək, buyurmaq, əmr etmək
yart — işıqlandırmaq
yartağ — parıaq, uğurtu
yartımlıq — köməkçi, yardımçı
yarı — ağarmaq, işıqlanmaq
yaruk — işıq, parlaq
Yar-üküz — Yar-Ügüz (yer adı)
yas — yaş (adamin yaşı)
yasa — tənzim etmək
yası — yastı, düz, hamar
yasıç — mızraq (silah)
yaş — (göz) yaş
yaş — yaş (adamin)
yaş — gənc; təzə
yaşa — yaşamaq
yaşıl — yaşıl
yat — yad, tanış olmayan
yat — yatmaq
yat — fai
yatıqlıq — yatan
yay — yay
yay — yaymaq, dağıtmaq
yayı — qalib gəlmək, qovmaq
yayla — yaylamaq, yayı keçirmək
yaylaq — yaylaq
yay — yaymaq, dağıtmaq, məğlub etmək
yayı — yaymaq, dağıtmaq, məğlub etmək
yaz — yaz, bahar
yaz — yazmaq
yazi — günah işləmək, qəbahət etmək
yazi — yazı, çöl
yazıq — sərbəst, azad
yazın — səhv etmək, günah işləmək, günah etmək, yanılmaq
yazuk — günah

yazukla -- günah etmək, xəta

etmək, qəbahət etmək

yazukluğ -- günahkar

yeg -- yaxşı

yegəd -- yüksəltmək

yegən -- nəvə, qardaş oğlu

yegirmi -- iyirmi

yegirminç -- iyirminci

yegrən -- küren

yel -- külək

yel -- iti (sürət), atla sürətlə
getmək

yel -- yal

yelmə -- hücum; basqın

yelü -- sür"ətlə, yel kimi

yeltür -- göndormək (bə"zən
bunu költür "gətir" sözünün
yanlış forması da sayırlar)

yeltürmə -- göndorməmək

yem -- yem, qida

yemlig -- yemlik, yeməli, dadlı

yer -- yer

yer-sub -- yer-su; vətən

yerçi -- bələdçi, yeri yaxşı tanıyan

yeril -- yadlaşmaq

yerlə -- yerləşdirmək, məskun
etmək

yerüki (T 46) -- yerdəki (?)

yet -- yetmək, çatmaq, yetişmək

yet -- sona çatmaq, məhv olmaq

yet -- yedəyə almaq, yedəkdə
aparmaq

yetə -- yedəkdə aparmaq

yeti -- yeddi

yeti bin -- yeddi min

yeti yegirmi -- on yeddi

yeti yetmiş -- altmış yeddi

yeti yüz -- yeddi yüz

yetinç -- yeddinci

yeti otuz -- iyirmi yeddi

yetmiş -- yetmiş

yetmiş -- yetmiş

yetür -- bitirmək, məhv etmək

yəg -- yaxşı

yəgin -- nəvə, qardaş oğlu

yəgin -- Yəgin Silig bəy (şəxs
adı)

yəlmə -- kəşfiyyətçi; ön dəstə

yəlməg -- şəbxun, qədim hərbi
basqın

yəmə -- yenə

yid -- göndərmək

yidit -- çürümək

yığ -- yığmaq

yığ -- yığmaq, toplamaq

yığ -- yox (inkar predikativi)

yığac -- ağac

yığla -- ağlamaq

yil -- il

yılan -- ilan

yılki -- ilki

yıllık -- illik

yılpağut -- bax: aipağı

yılsığ -- varlı

Yılun kol -- Yılun çayı

yımşa -- yumşaltmaq

yımşak -- yumşaq

yıpar -- müşk

yıradantayan -- şimaldan, soldan

yırağaru -- şimala, şimala tərəf,
şimala doğru, sola

yıraka -- şimaldakı

yıraya -- şimala, sola

yis -- meşəli dağ, orman, yayla

yış -- meşəli dağ, orman

yış -- yaş (?), gənc (?)

yıta -- əfsus, nə çərə, nə fayda

yi -- ye

yiçə -- yenə, daha

yidinlig --

yig -- yaxşı

yig -- yığmaq

yigdi -- daha yaxşı

yigirmi -- iyirmi

yil -- məmə

yimə -- yenə, təkrar

yinçgə -- incə

yinçü -- incə

yir — yer
yit — sona yetmək, məhv olmaq
yit — yetmək, çatmaq
yiti — yeddi
yiti yegirmi — on yeddi
yitlik — yetiklik, yaşa dolmaq
yiti — yeddinci
yiti otuz — iyirmi yeddi
yobal — özab çəkmək
yoğ — dəfn, dəfn etmək
yağ — yox
yoğan — yoğun, qalın
yoğaru — yuxarı
yoğcı — yasçı, matəmçi
yoğın — mərasim (yasda)
yoğlat — dəfn etmək, basdırmaq
yoğla — əhsan vermək; dəfn
etmək, basdırmaq
Yoğra — Yofra (yer adı)
yoğun — yoğun, qalın
yoğur — yoğurmaq, çeynəmək
yoğuru — yoğuraraq, çeynəyərək
yök — yox (inkarlıq predikativi);
olmamaq; mövcud olmamaq;
ölmək
yokad — yox olmaq, yox etmək;
məhv etmək; qırmaq; öldürmək;
ölmək
yokaru — yuxarı
yök bəl — yox olmaq, məhv
olmaq, ölmək
yökkiş — məhv etmək, yox
etmək, öldürmək, qırmaq
yökkiş — məhv etmək, yox
etmək, öldürmək, qırmaq
yökla — dəfn etmək, ağlamaq,
yüksəlmək, yoxlamaq
yöl — yol
yöl — yolmaq
yöl — mənbə, qaynaq
yöli — dəfə
yölğ — xoşbəxt, bəxtiyar
yölğ — qarşılamaq

yolsuz — yolsuz
yoluk — yoluq, yolunmuş; qurban
yoluk — yoluxmaq, baş çəkmək
yoluka — qurban olmaq; qurban
getmək
yont — ilxı
yonşur — (ara) qarışdırmaq,
qarışıqlı çəkişmək, bir-birinin
üzərinə salışdırmaq
yorç — kiçik qayın, arvadın kiçik
qardaşı
yorçı — rəhbər, bələdçi
yori — yüyürmək, getmək,
hərəkət etmək, hərbi yürüşə
başlamaq
yorik — gediş
yorıma — yürümək,
getməmək, hərbi yürüşə
başlamamaq
yorın — uğurlu
yorit — yürütmək, hərbi yürüşə
göndərmək
yosuğ — yay qoyulan qab
yotuz — arvad (ərin arvadı
mənasında)
yögərü — yuxarı
yönə — peyda olmaq, üzə çıxmaq,
zühur etmək
yörü — yürümək, yürüşə getmək
yuğ — dəfn mərasimi
yuğcı — ağlayan (yasda xüsusi ağrı
deyən adam)
yuğla — dəfn etmək; ağlamaq
yuğlat — dəfn etdirmək
yuğur — tapdamaq (məsələn,
qarı)
yük — yüksək, yüksəklik
yukaru — yuxarı
yuli — hücum etmək, qəfil basqın
etmək
yuliğcı — basqıncı

yultuz — ulduz
yumıǵlıǵ — yekun
yurç — qayın, arvadın kiçik qardaşı
yurt — yurd, ölkə, vətən
yuş — zəhmət
yut — qışın soyuǵunda heyvanların kütləvi şəkildə qırılması; bədbəxtlik
yutuz — arvad (ərin arvadı mənasında)
yuyka — yuxa, nazik
yüǵərü — yuxarı
yüǵür — yüyür, qaç, yürüş et
yüǵürt — yüyürt, yürüş etdir
yüǵürtmə — yüyürtmə; qoşun göndərmə, yürüşə gətirmə
yük — yük

yükün — baş əymək, səcdə etmək, itaət etmək, təbə olmaq, oylımək, ehtiram etmək, ibadət etmək, təzim etmək
yüküntür — baş əydirmək, boyun əydirmək, itaət etdirmək, təbə etmək
yürə kəl — yüyürərək gəlmək; hücum etmək
yürək — ürək
yüri — yürümək, yürüş etmək
yürün — aǵ, açıq rəng
yütürük — yüklü
yüz — yüz (say)
yüz — üzümək
yüz — üz
yüzlüǵ — mövqə sahibi
yüzüt — üzdürmək, suda üzdürmək

XÜSUSİ İSİMLƏR

1. İnsan adları

Ağult
 Ağuş İnal
 Ak Baş
 Alanı İçrəki
 Alp Yürək
 Alp Urunu
 Alp Urunu Tutuk
 Alp Şalçı
 Altuǵa
 Altun Tay Sanun
 Altun Tamaǵan Tarkan
 Amaş
 Annın
 Anar
 Ankas
 Apa Tarkan
 Arslan Külüǵ Tirig

Aruk (qadın adı)
 Asuǵ
 Aza Tutuk
 Azǵanaz
 Az Tutuk
 Baǵa Tarkan
 Baǵatur Çiǵşı
 Baǵır
 Bala Çor
 Bars bəǵ
 Bars kaǵan
 Bars Urunu
 Basar
 Başǵu
 Bay Apa
 Bayna

Bayna San,un
Baz kağan
Benu Çor
Beçə Apa
Bəg
Bəg Tarkan
Bəg Çor
Bəgni
Bilgə Köñül Sañun
Bilgə İşbara Tamğan Tarkan
Bilgə kağan — İltəris xaqanın
böyük oğlu, Kapağan
xaqandan sonra türk xaqanı
olmuş (716), 734-cü ildə
ölmüşdür.
Bilgə Küli Çor
Bilgə Tamğaçı
Bilgə Taçam
Bilgə Tonyukuk
Bilgə Tuğma
Bilgə Çansı
Bilgə Çansı
Bilgə Çigşin
Bilgə Şanun
Bindir
Bın Eçü
Boyla Bağa Tarkan
Boyla Kutluğ Yarğan
Bögü
Bölön
Böri
Buçur
Buğa
Buğak Tutuk
Bukağ Tutuk
Bumun kağan — Birinci türk
xaqanlığının banasıdır; tarixdə
Yamı və Tumın adları ilə də
tanınır; xaqan olduqdan sonra İl
kağan "xaqan" adı götürmüşdür.
Buna Çiksin
Buzaç Tutuk
Çab Şatun Tarkan

Çaça Anar
Çaça Sənün
Çakul
Çan Sənün
Çansı
Çigil Tutuk
Çik Bilgə Çigşi
Çikşin
Çinər
Çıxan Tonyukuk
Çoçi Böri
Çokuk Böri San,un

Edçü San,un Tirə
El Çor Kül Bars
Elçi Çor
El İnançı
Elbilgə/İlbilgə — İltəris xaqanın
arvadı, Bilgə xaqan və Kül
tiginin anası

Eletmiş
Elögül
Eltəris/ İltəris/ İltəriş kağan —
İltəris xaqan
El Toğan Tutuk
Enik Sənün
Erkin
Esik
Esin
Etrük

Əzgonə
Ələkül
Ər Ankas Toşak
Ərdəm Kan Altuğa
Əron Uluğ

İnal Ögə
İnal Urunu
İnançu
İnançu Alp
İnançu Apa Yarğan Tarkan
İnançu Bilgə
İnançu Külüg Çigşi

Inançu Çor

Inan Uğraç

İsbara

İşbara Bilgə Küli Çor

İşbara Yamtar

İşbara Tamğan Tarkan

İşbara Tamğan Çor

İşbara Tarkan

İşbara Cıkan

İnəl kağan — Kapağan xaqanın
kiçik oğlu; indi yni yl (El) kağan
şöklində — Karağan xaqanın
digər adı kimi də oxunur

İl Çor

İltəris/yltəriş

İn Öz Inançu

İrlün

İsig Sanun

İsiyi Likən — Çin səfəri Liü-
hianq

İstəmi — Bunun xaqanın qardaşı
İstəmi xaqan; o, Qərbi Türk
xaqanlığının xaqanı idi.

İt Bert

İtə — çuk

Kəglinç

Kədim Urunu

Kəglinç

Kənig

Kənsig

Kök Ön

Kögşin

Köni Tirig

Körtlə

Kü Çakul Tutuk

Küç

Küç Bars

Küç Kül

Küç Kara

Küç Kıyağan

Küç Kul

Küç Ögə

Küd Aruk Bəg

Kül Bilgə

Kül tigin — İltəris xaqanın kiçik
oğlu, Bilgə xaqanın kiçik
qardaşı, məşhur türk sərkərdəsi
və pəhləvanı. Onun şərəfinə
qoyulmuş abidə Orxon abidələri
içerisində ən məzmunlusu və ən
yaxşı mühafizə edilənidir. Kül
tigin 731-cı ildə ölmüşdür.

Kül tudun

Kül Çişgi

Kül Çor

Küli Çor

Külüg

Külüg Apa

Külüg Yigə

Külüg San,un

Külüg Toğan

Külüg Tuğan

Külüg Tutuk

Külüg Urun,u

Külüg Çigən

Külüg Çişgi

Külüg Çor

Kümüül Ögə

Künç Tutuk

Küni Tirig

Kürə

Kürəbir Urun,u San,un

Kanita Aza

Kapağan kağan — İltəris kağanın
kiçik qardaşı, Çin dilində Me-
Çüe, türkcə Moçur. Kapağan
azərbaycanca fəth deməkdir.
Türk xaqanlığı sərhədlərinin
genişlənməsində və dövlətin
qüdrətinin xeyli artmasında
böyük xidməti olmuşdur. 716-cı
ildə bayırkuluları məğlub etmiş,
lakin geri qayıdarkən pusquda
durmuş bayırkulular tərəfindən
öldürülmüşdür.

Kara
Kara Bars
Kara Buluk
Kara İnanç Çor
Kara Yazmaz
Kara Yaş
Kara Kan
Kara Sənir
Kara Çor
Kıyağan
Kıyağan Urunu
Koşu Tutuk
Ku Sənün
Kuğ Sənün
Kul Apa Urunu
Kul Bert
Kunu Sənün
Kuşu Tutuk
Kutluğ — İltoris xaqanın taxta
çıxmazdan övvəlki adı
Kutluğ — Kutluğ
Kutluğ Bağa Tarkan
Kutluğ Urunu
Kutluğ Çiğişi
Kutuz

Laçın Bayduk
Liğən
Lisün Tay Sənün

Maraç Tamğaçı

Nən Sənün
Nomış Baş

Oğlan Çor
Oğramış (qadın adı)
Oğuz Bilgə
Oğul Asuğ
Oğul Bars
Oğul Tarkan
Oğut
On Tutuk — Çin valisi Vanq-tu-
tu(k). On-Vanq, Tutuk-vali.

Ormast
Otkə Konmuş Kılıç
Otuz Oğlan
Ozmuş tigin — 742-ci ilə aid Çin
mənbələrində Si-mişə adı ilə
verilir. Sonuncu göy türk xaqanı
olmuşdur. 744-cü ildə (Çin
mənbələrinə görə) basmillar
tərəfindən öldürülmüşdür. Lakin
uyğur xaqanı Moyun Çor deyir
ki, Ozmuş tigin o öldürmüşdür
(Moyun Çor abidesi).

Öğ Baş İn Alp
Ögdəm İnan Alp
Ögə Bert Tutuk
Ögünə Bert Tutuk
Ögünə Tutuk
Örün, Bəg
Öz Apa Tutuk
Öz bilgə Büyin
Özin
Özüt Oğdı
Öz Yigən Alp Turan

Sabık Basar
Sağ
Sağın
Sarığçır
Səbik Kül İrkin
Səm Tonra
Səpinlig
Soğur

Şalçı
Şoğur
Şubuş İnal
Şuğra

Taçam kağan — adı Ongin abi-
dəsində çökilən namolun xaqan
Tadık Çor
Taman tarkan
Tamğan

Tarduş Inançu Çor
Tarkan Sanus
Tay Bilgə Tutuk
Tay Ögö
Tay Sanun
Tay ügö
Tensi — Çin hökmdarı
Tökəş
Tonlik Apa
Tinəsi oğlı — Çin imperatoruna
 verən ad
Toğan
Toğluk
Tok Böğüt
Toimis
Tonyukuk — 650-ci ildə Çində
 anadan olmuş, orta təhsil və
 təlim almış, sonra üç göy türk
 xaqanının — İltəris xaqan, Ka-
 pağan xaqan və Bilgə xaqanın
 vəzirli olmuş türk dövlət xadimi.
 Tonyukuk abidəsi onun şərəfinə
 qoyulmuşdur (*Tonyukuk* azər-
 baycanca qatarın serti dırnağı
 deməkdir). 726 və ya 727-ci
 ildə vəfat etmişdir.
Toña tigin — 714-cü ildə Beş-
 balıqda edam edilmişdir; Çin
 mənbələrində adı Thonq-o-te-
 kin şəklində yazılır.
Toñra Səmig
Torğul
Tög Böğü
Töliş Tiriğ
Tömiş Bilgə
Tör Apa
Töşək
Tuçayan
Tudun
Tudun Yamtar
Tuğan
Tumin — Bumin xaqanın digər
 adı
Turan

Turğul / (Torğul)
Tutuk Aş
Türk Bilgə kağan
Tüz Bay Küç Bars Külüg
Tüzmiş
Udar Sənün
Udun
Udun Cığıi
Uğraç
Uluğ Erkin — Yer Bayuğu xanı
Ulun Şad
Umaç
Umay — ailə səadəti və uşaqları
 himayə edən ilahə
Umay bəg
Umsuğ
Unağan Çor
Unun
Ur
Ur bəg
Urı Bəg
Urmız
Urunu
Urunu Külüng Tok
Urunu Sənün
Usın Buntatu
Ut Sanun
Uz
Uz Bilgə Çansı
Üçin Külüg Tiriğ
Üzüt Uğdı
Yabaş Tutuk
Yağlakar kan ata
Yağmış Tutuk
Yalsaka boy
Yamı — Bumin xaqanın digər adı
Yamtar
Yaruk tigin
Yaşak
Yaş Ak Baş
Yatımğa

Yəgin Silik bəg
Yəlgək
Yigən Çor
Yirkinə
Yoğa
Yola

Yol Apa
Yolğ tigin — Kül tigin və Bilgə
xaqan şərəfinə qoyulmuş abi-
dələri yazan şəxs.
Yula
Yüz Kümül

COĞRAFI ADLAR

Açıq-Altır — göl adı
Ağu — Yer
Ağulğ — yer adı
Ağult — yer adı
Ağuş — yer adı
Ak Tərməl — çay adı
Altı Oğuz — yer adı
Altun yış — yer adı
Altun Kapar — yer adı
Altun Kır — yer adı
Aitun kül — göl adı
Altı Şan — yer adı
Amğa Kurğan — yer adı
Amği Kurğan — yer adı
Anı sub — Anı çayı
Antarğu — yer adı
Ara Urum — Böyük Roma:
Vizantiya, Bizans
Arkar — çay adı
Arkar Başı — yer adı
Arkuy — yer adı

Balıklı — çay adı
Baybalık — şəhər adı
Bayırku — yer adı
Bənliqök tağ — dağ adı
Bərçəkər — yer adı
Besbalık — şəhər adı
Bes Keçin — yer adı
Beşbalık — şəhər adı
Bənliqök — yer adı
Bərçəgər — yer adı
Birkü — yer adı

Bolçu — yer adı
Bukarak — Buxara
Buluk — yer adı
Buntatu — yer adı
Burğa — yer adı
Burğu — yer adı
Bükəgük — yer adı

Çigil — yer adı
Çiyiltır göl — göl adı
Coğay — yer adı
Çorak — yer adı
Çuğay — Hanqay dağları
Çuğay küz — yer adı
Çuş — çay
Çuş başı — yer adı

Egük katun — çay adı
Ek — Ek dağı
Ertis — İrtiş çayı

Əzgənti Kadaz — yer adı
Ər Kamış — yer adı
Ərsəgün — yer adı

İçüy — yer adı
İrlük — yer adı
İrtiş — çay adı
İ bar baş — yer adı
İduk baş — yer adı

Keyrə başı — yer adı
Keçin — çay adı

Kem — Kem çayı; Yenisey çayının qədim türk adı

Keşdim — yer adı

Keyrə başı — yer adı

Kən,ərəs — yer adı

Kən,ü Tarban — yer adı

Kən,ü Tarmān — yer adı

Kərgün — çay adı

Kögmön — Sayan dağları

Kök Öñ — yer adı

Kök Üñ — yer adı

Kökür — Qaraqumda yer adı

Kömür tağ — dağ adı

Kadaz — yer adı

Kadırkan — Xinqay dağları

Kara Buluk — yer adı

Kara Yota — yer adı

Kara Yataik — yer adı

Kara Yotuğan — çay adı

Koşu — yer adı

Kara göl — göl adı

Kazan — yer adı

Kazluk köl — göl adı

Koçu — Şorqi Türküstanda Hoço şəhəri

Koşuy — çay adıdır

Kara Səmir — dağ adı

Kara kum — yer adı

Karluk göl — göl adıdır

Kasuy / Kaşuy — çay adıdır

Kıtay — yer adı

Kuşlğak — yer adı

Kuşuy — yer adı

Mağı (Amğı da oxunur) Kurğan — yer adı

Oğrak — yer adı

Orkun balık — şəhər adı

Orkun ügüz — Orxon çayı

Önük — yer adı

Örpan — yer adı

Ötükən — Göy türk xaqanlığının paytaxtının yerləşdiyi yer

Purum — Roma, Bizans, Vizantiya (əslində "Ara Urum" oxunmalıdır)

Sakış — yer adı

San,tun balık — şəhər adı

San,tun yazı — yer adı

Sələn,ə — Monqolustandan başlayıb, Baykal kölinə tökülən Selença çayı

Səmir — dağ adı

Sona — meşəli dağ adı

Sokak — yer adı

Suççı balık — şəhər adı

Şan,tun — Çindəki Şan-tunq dağları

Şıp Başı — yer adı; güman ki, dağlıq yerdir.

Şokak — yer adı

Tabar — yer adı

Tabğaç — Çin

Talakım — yer adı

Taluy — çay adı

Tamağ İduk ,Baş — göy türkləri karluklarla döyüşdüğü yeri adı

Tarmān — yer adı

Tayğan köl — göl adı

Tayğuntan — saray adı

Təzo — yer adı

Təmir Kapığ — Orta Asiyada, Bolxdən Somorqonda gedən yolun üstündə Keş şəhərindən 90 kilometr cənubda eni 12-20 metr, uzunluğu 3 kilometr olan Buzqala keçidi.

Toğla — Toła çayının qədim türk adı

Toğu Balık — Toła çayının sahilində şəhər adı

Toğursu — yer yaxud çay adı; moindən ayırmaq mümkün deyil. Toxar — dövlət adı

Tok Böküt — yer adı

Tokuz Ərsin — yer adı

Tögültün yazı — yer adı

Tönkəş — dağ adı

Tukuş — çay adı

Tün — yer adı

Tüngər — yer adı

Tüpüt — Tibet, dövlət adı

Türki Yargun — göl adı

Urğu — yer adı

Usın Buntatu — yer adı

Üç Birgü — yer adı

Üç Birgü — Ulan-Batorun şimal-qərbində çay adı

Yabaş — çay adı

Yargun — yer adı

Yarık yazı — Yarık düzü

Yaris — yer adı

Yarış Ağluk — yer adı

Yarış yazı — Yarış düzü

Yar ügüz — Yar çayı

Yaşıl ügüz — hoanq-ho çayı

Yer Bayırku — yer adı

Yinçü ügüz — Zərəfşan çayı

Yit — çay adı

Yılun kol — çay adı; kol monqolica "çay" deməkdir.

Yoğra yarış — yer adı

Yula köl — göl adı

ETNONİMLƏR

Altı Çub Soğdak bodun — coğda dövləti nəzərdə tutulur.

Apar — avar; türklərdən qərbdə yaşayan xalq

Apurım — sohv oxudur; əslində Ara Urum olmalıdır. Kül tigin abidəsində bu ad *apar* "avar" etnonimindən sonra çəkilir, deməli, o, avarlara nisbətən qərbdə yerləşir. Buna görə də mən onu Apa Urum — Böyük Rəma kimi oxuyuram. Mən belə guman edirəm ki, bu, Bizansa (Vizantiyaya) verilən addır. Buradan mən belə nəticəyə gəhrəm ki, Kül tiginin dəfəndə Vizantiya nümayəndə heyəti də iştirak etmişdir.

Az — Kögmən dağlarında yaşayan xalq

Basmıl — Çin dilində pa-si-mi; türkdilli qəbilədir.

Bukarak — Orta Asiyada Buxara ulusu. Buxarahitar, guman ki, soğd dilində danışmışlar.

Bayırku — türklərdən şimalda yaşayan xalq, türkdilli qəbilədir: Çin dilində pa-ye-ku adlanır.

Çik — Kögmən meşəli dağlarında yaşayan türkdilli qəbilənin adı. Məncə, çiklər müasir tuvalıların ulu babalarıdır.

Çigil — türkdilli qəbilənin adı

Ediz — oğuz xalqına daxil olan bir qəbilə.

Edizkər — ediz qəbilə ittifaqına daxil olan soy

İzgil — oğuz xalqına daxil olan bir qəbilə

Kəngərəs — kəngər qəbiləsinin adı, rus mənbələrində kaŋqı termini ilə verilir. Kəngərlərin eramızdan əvvəl P əsrdə Sır-Dərya çayının orta və aşağı axarında güclü dövlətləri olmuşdur. Çin səfiri Çjan Tsyan eramızdan əvvəl 128-ci ildə Kəngər dövlətinin paytaxtında olmuşdur. Kəngərlərin hakimiyyəti qərbi Xəzər və Volqa çayınadək yayılırdı. Eramızın I əsridə kəngərləri peçeneq adlandırmışlar.

Kök türk — göy, mavi türk: eramızın VI əsridə Monqolustanın şimalında qüdrətli xaqanlıq yaratmış türk qəbilələrinin başında duran qəbilə ittifaqı. Türk xaqanlığının sərhədləri şərqdən Mancuriyadan qərbdə Don çayının arxasınadək, şimaldan Baykal gölü sahillərindən cənubda Tibetə-dək böyük bir ərazini tuturdu.

Kürt — türkdilli qəbilədir

Kabay — dil mənsubiyyəti məlum olmayan qəbilə

Kara türgiş — qərbi göy türklərə daxildir.

Karluk — Altayda yaşayan türk xalqı; Üç böyük qəbilədən ibarətdir.

Kıpçak — kıpçaq qəbiləsi. Ərəb mənbələrində kıpçak, rus mənbələrində poloves, qərb mənbələrində kuman adlanır. Kıpçaqlar Altay dağlarından Dunay çayının mənsəbinədək Qazaxıstan, Volqaboyu və Şərqi Avropa düzənliyində yaşa-

mışlar. Kıpçaqlar bir sıra türk xalqlarının, o cümlədən azərbaycanlıların təşəkkülündə böyük rol oynamışlar.

Kırkız — Yenisey çayının yuxarılarında Kem və Kemçik çayları hövzəsində yaşamış türk xalqıdır. Kırkızlar 840-cı ildə uyğurları (Uyğur xaqanlığını) məğlub edib Mərkəzi Asiyada qüdrətli dövlət-Kırğız xaqanlığını yaratmışlar.

Kitay — Mərkəzi Asiyada xalq, 405-ci ildən belə adlanır: rus mənbələrində kidanı adlanan bu xalq müasir tanqutların ulu babalarıdır.

Oğuz — oğuzlar Şərqi Hun ittifaqına daxil olmuşdur. Orxon abidələrində oğuzlar gah Bilgə xaqanın öz xalqı, gah da düşməni adlandırılır. Oğuzlar müasir azərbaycanlı, türk və türkmənlərin ulu babalarıdır.

On ök — Qərbi göy türklərə verilmiş addır.

On uyğur — On boydan ibarət olan uyğurlar

Otuz tatar — Türk xaqanlığı dövründə monqoldilli qəbilə olmuşdur. Sonralar bu qəbilə türkləşmişdir.

Səkkiz oğuz — səkkiz boydan ibarət oğuz qəbiləsi

Soğdak — soğd xalqı

Suğd/Soğd — soğd xalqı

Tabğaç — türklərin çinilərə verdiyi ad. Əslində tabğaclı çinli olmamış, türkdilli müstəqil xalq olmuşdur. Tabğaclı şimali Çini işğal etmiş, onlara qarışmış və

- Çin dilini qəbul etmişlər. Türklər də çinliləri onların öz həqiqi adı ilə deyil, tabğacların adı ilə tanımışlar.
- Tanut** — rus mənbələrində tanqut adlanır; türk qəbilələrindən birinin adı
- Tarduş** — Şorq Türk xaqanlığının qərbində yaşayan türk qəbiləsinin adıdır. Türk xaqanlığında tarduşlar mühüm rol oynamışlar. Türk xaqanlığının taxtına oturmamışdan tarduşların şadı olmaq lazım idi. Bilgə xaqan da taxta çıxmazdan əvvəl 19 il tarduşlar üzərində şad olmuşdur.
- Tatar** — monqoldilli qəbilənin adıdır. Orxon-Yenisey abidələrində adları tez-tez çəkilir. Çin mənbələrində tatarların adı IX əsrin ortalarından ta-ta şəklində çəkilir. Tatarlar sonralar türkləşmişlər
- Tatabı** — üç hissəyə ayrılan Kıtayların sonralar çinlilər tərəfindən hi adı verilmiş ki-mo-hi qəbiləsi
- Tezik** — türklərin ərəblərə yaxud ümumiyyətlə müsəlmanlara verdikləri ad; fonetik tərkibinə görə tacik sözüne də yaxındır. Buna görə də mən onu tacik kimi qəbul etməyə meyl edirdim.
- Toxar** — toxarlar. Toxarlar Şorqi Türküstanda yaşamışlar. Toxar dili Hind-Avropa dilləri ailəsinə daxildir. Həmin ailəyə daxil olan 12 dil qrupundan birini təşkil edir. Hazırda bu dildə heç kim danışmır (ölü dilidir).
- Tokuz tatar** — monqolların bir qəbiləsi
- Tonra** — türk qəbilələrinin bir boyu; oğuz qəbilə ittifaqına mənsub olduğu da güman edilir.
- Töliş** — türkdilli qəbilədir, göy türk xaqanlığına daxil olmuşdur. Çin dilində The-le şəklində yazılır.
- Tüpüt** — tibet xalqı və Tibet dövləti; türklərdən cənubda yerləşir.
- Türgiş** — qərbi göy türkləri təşkil edən türkdilli qəbilə
- Türk** — Kül tigin və Bilgə xaqan abidəsini qoyanlar özlərini türk, kök türk, kök sir türk bodun (xalq) adlandıırırlar. Güman ki, tərkibi yekcins olmamış, tez-tez dəyişmişdir. Belə ki, Bilgə xaqanı eyni bir qəbiləni gah öz türkü, gah yağısı adlandırır.
- Uyğur** — Monqolustanın şimalında yaşayan qəbilənin adı, türkdilli qəbilədir. Çin mənbələrində vey-ho, hui-ho və vey-vu-ro şəklində yazılır. Uyğurlar əvvəllər göy türklərə tabe olmuşlar, sonra göy türkləri məğlub edib Selenqa və Tola çayları hövzəsində yaşamışlar. Onlar 630-cu ildə Çinə tabe olmuşlar.
- Üç kartuk** — Altay dağları və İrtiş çayı hövzəsində yaşayan türkdilli qəbilənin adıdır. Abidələrdə olduğu kimi, Çin mənbələri də onların üç soydan ibarət olduğunu yazır.

Üç kurikan --- Baykal gölü ətrafında yaşayan türkdilli qəbilənin adıdır. Üç kurikanlar sonralar uygurlara tabe olmuşdur. Güman ki, üç kurikanlar

müasir yaqutların (saxaların) ulu babalarıdır.

Üç oğuz — üç soydan ibarət olan oğuzlar

Yağma — türkdilli qəbilədir.

**QƏDİM UYĞURCA —
AZƏRBAYCANCA
L Ü Ğ Ə T**

QƏDİM UYĞUR ƏLİFBASI SIRASI

Aa	Bb	Çç	Dd	Ee	Əə	Ff
Gg	Ğğ	Hh	Xx	İi	İi	K'k ¹
K ² k ²	Qq	Ll	Mm	Nn	Nn ³	Oo
Öö	Pp	Rr	Ss	Şş	Tt	Uu
Üü	Vv	YY	Zz			

- 1 — diüortası sortdamaq samitidir
2 — dilaxası yumşaqdamaq samitidir
3 — dilaxası burun samitidir

L Ü Ğ Ə T

A

a — çağırış nidası ay, hey
ab — ov
abam — əgər
abam birük — əgər, bir dəfə
abamu — daimi, əbədi, ölməz
abamuluğ — daimi olan, əbədi, ölməz
aban — əgər
Abıç — şoxs adı
abıdılmak — örtülmək
abıdılmaksız — örtülməksiz, örtüksüz
abın — evin
abınç — rahatlıq, sevinc, rifah
abınçu — ovunma, təsəlli, sevinc
abınğu — abırılı olma, gizlənmə
abınık — fikirli, dərдли
abitmak — ovutmaq, təsəlli vermək, təskinlik vermək
Abiçi — Abhiyit, ulduz adı
abirus — ağac növüdür
Abita — Amitabha, burhan
abişik — xoşbəxtlik arzulamaq
ahmak — fontan vurmaq, axmaq
abra — arpa
abuçka — kosa, qoca
aç — ac
açığ — acı, ızdırab
açağram — ilan adıdır
açanı — 1. soy. seylu, imtiyazlı; 2. cins
açarı — xoca, öyrədən
açarya — xoca, ustad, öyrədən
açığ — 1. qızma, şiddət; 2. acı, ızdırab; 3. acı təhər; 4. hədiyyə

açığh — açıq, açılmış
açılmak — açılmaq
açımak — acımaq
açınmaq — 1. acımaq; 2. Təmizlənmək; 3. etiraf etmək, 4. çalışmaq, etiraf etmək.
açıtmaq — acıtmaq, könül qırmaq, ağrıtmək
açita — göy çalğıcısı
açkınça — açınca
açığ — açıq
açmak — 1. acmaq, yaymaq; 2. acımaq
açsık — açıq
açsuz — tox, toxluq
açuk — açıq
ad — ad, şöhrət, şan, söz-söhbət
ada — 1. təhlükə, fəiakət, müsibət, bəla; 2. başqası, digəri; 3. basma; 4. ehtiyac; 5. ata
adağırlik — ilxı
aday — sevimli
adaya — sevimli, əziz, dəyərli
adək — ayaq
adəklik — ayaqlı
adamak — təhlükəli olmaq
adalanmaq — təhlükəyə düşmək
adalığ — təhlükəli, qorxulu
adamak — 1. ad qoymaq, adlandırmaq; 2. birisinə zərər vermək
adan — başqası, digər, bundan başqa
adan-adan — bundan başqa

adara — tәfәrrüatlı, incәdәn-
incәyә

adarmak — ayırmaq

adasız — qorxusuz, təhlükəsiz

adaş — dost, yoldaş

adam kadaş — dost, yoldaş,
məsiəkdəş

addıg — 1. adlı, sanlı, şöhrətli;
2. atlı, süvari

addın — digər, başqa, başqası,
yabançı, yad

addınçıg — başqa, seçilən, üstün
dərəcədə

adğanqu — ayırma, ayırd etmə

adğanqu fözü — hüquq qanunu:
ayıqlama qanunu

adğanmak — bağlanmaq,
bəndləmək

adğansız — azadlıq, sərbəst, azad

adğar — aygır

adğır — aygır

adğırak — dağ keçisi, geyik, dağ
təkəsi

adıg — ayı

adın — digər, başqa, başqası,
yabançı, yad

adına — cümə günü

adınağ — başqa, başqası

adınğuka — başqa-başqa, ayrı-
ayrı

adıkagukı — başqasını

adınmak — 1. dəyişmək,
başqalaşmaq, ayırmaq; 2. təəssüf
etmək, heyrət etmək, şaşmaq

adınıg — başqa, seçilən, üstün
dərəcədə

adır — ulduz adı

adıra — 1. incәdәn incәyә,
dәrindәn dәrinә; 2. orada-
burada

adırgululuk — ayrılacaq, ayıracaq,
ayrılıq

adırılmak — ayrılmaq, ölmək
(*mec.*)

adırılmaklıg — ayrılmalı olan

adırlamak — seçmək, yüksək
tutmaq, ehtiram göstərmək

adırmak — ayırmaq

adırt — 1. ayrılıq; 2. eyni

adırtık — ayrılıq

adırladaçı — ayırması

adırtılay — incәdәn incәyә, dәrin

adırtılmak — ayırmaq

adırtılıg — ayrı, ayrı-ayrı

adırtısız — ayırd etmədən,
ayırmadan

adıştıt — müqəddərat, tale, alın
yazısı

adıtya — ulduz adı (günəş
mənasında işənir)

adıştıt — tale, alın yazısı,
müqəddərat

adkağ — ayaq

adkağsız — ayaqsız

adkaşmak — söykənmək,
dayanmaq

adlıg — adlı, sanlı, şöhrətli

admak — 1. dan ağarmaq; 2. ni-
şana atmaq, nişan almaq;
3. fısqırmaq; 4. vurmaq, döymək

adnağ — başqa, başqası

adra — ayrılmış

adrı — ayrı, ayrılmış

adrıdaçı — ayıran

adılmak — ayrılmaq

adrudmak — ayırmaq

adruk — 1. artıq, başqa; 2. olduđu
kimi, tamamilә

adruk — başqa-başqa, ayrı, ayrı-
ayrı

adruk adruk — ayrı-ayrı

adrukluğ — fövqələdə, üstün

adrumak — seçmək

adrutaçı — ayıran

adrutmak — ayırmaq

aduğ — ayı

aduğsak — ayıq, oyaq

aduңsuz — dəyişməyən, sabit

adurt — ovurd, yanaq
adut — ovuc, ovuc dolusu
ağ — ağ, iki ayaq arasında genişlik
ağa — böyük qardaş
ağan — coza, hökm
ağançu — 1. hakim, hökm verən, coza verən; 2. hədyan
ağar — 1. ağır, şərəfli; 2. dərin, ləvqələdə
ağarlıq — hörmətə layiq, şərəfli
ağdınmaq — qalxmaq, yüksəlmək
ağaz — ağız
ağazlanmaq — ağızlanmaq
ağı — 1. sərvət, dövlət, var, xəzinə; 2. göz yaşı
ağı barım — var dövlət, sərvət
ağıçı — xəzinədar
ağıçı uluğu — baş xəzinədar
ağılı — ağılı
ağılamak — ağı demək, ağılamaq
ağılık — 1. xəzinə, anbar; 2. hindlilərdə bodisatv dərəcəsi
ağınamaq — ağnamaq, yerə sürtülmək
ağıncaz — sarsılmaz, sabit sağlam
ağır — 1. ağır, çətin; 2. sanlı, şöhrətli, şərəfli, etibarlı
ağır-ağır — çox ciddi, ağır-ağır, təmkinli
ağırlıq — etibarlı, mötəbər, ehtiram
ağırlıqlıq — mötəbər
ağırladaçı — ehtiram göstərən, hörmət edən
ağırlamaq — ehtiram göstərmək, hörmət etmək
ağırlanmaq — etibar və ehtiram göstərmək, hörmət etmək
ağırlatmaq — hörmət etdirmək
ağırlıq — qiymətli
ağ/ı/rlı/ğ — hamilə
ağıs — ağız
ağız — ağız
ağız yal — bir növ ağız xəstəliyi

ağlağı — zərif, incə, yumşaq
ağlak — zərif
ağlamak — ağlamaq
ağlıq — xəzinə
ağlık — boş və izsiz yer
ağmaq — yüksəlmək, qalxmaq, yuxarıya çıxmaq
ağnamak — ağnamaq, yerə sürtülmək (arxası üstə)
ağraq — ağrı, xəstəlik
ağrıq — ağrı, xəstəlik
ağrıqlanmaq — halı pis oları, ağrıları artırmaq, xəstələnmək.
ağrıqlıq — xəstəlik
ağrık — ağrı, xəstəlik
ağrımak — ağrmaq, xəstələnmək
ağrınmaq — 1. sızılmaq, göynəmək; 2. yalvarmaq, hönkür-hönkür ağlamaq, 3. ehtiram etmək, əhəmiyyət vermək
ağrıtmaq — ağrıtmək
ağruk — xəstə
ağruş — ağrı, azar, iztirab, xəstələnmə
ağsanmaq — söyləmək, danışmaq
ağtaru — cəld, təcili
ağtarılmək — əyilmək, dönmək
ağtınmaq — çıxmaq, minmək, ata minmək
ağtuk bolmaq — həlak olmaq
ağı — ağı, zəhər
ağıluğ — ağılı, zəhərli
ağıumak — zəhərləmək
ağıukmaq — zəhərlənmək
ağzanmaq — söyləmək, danışmaq
ai — ay
aig — söz
aiku — söz, ayə, surə
ainç — qorxu
ak — 1. ağ; 2. pis, fəna
aka — böyük qardaş
akaş — göy
ak bi — qır at, ağ at
akdarılmək — axtarılmək

akı — comərd, igid
akıǵ — 1. axıǵ, axıntı; 2. göz yaşı
akıǵǵ — axan, axıçı
akıǵsız — axmaz, axmayan,
axıntısız
akınçsız — sabit, möhkəm, sağlam
akırlamak — hörmət etmək
akıtmaq — axıtmaq
akışmaq — caymaq, sözünün
üstündə durmamaq
aklaǵuçı — gücü çatmayan
aklamak — gücü çatmamaq
akmaq — axmaq
akru — yavaş
aktardaçı — 1. axtaran;
2. tərümö edən, tərümöçi
aktarımaq — axtarımaq,
devrilmək, başasaǵı çevirmək
aktarmak — 1. çevirmək, tərümö
etmək; 2. axtarmaq, dönmək
aktınmaq — suya batmaq, axmaq
akturmaq — 1. yüksəltmək;
2. axıdırmaq
akuluǵ — aǵılı, zəhəri
akuru akuru — yavaşca, səssizce
akuru turkuru — doğru
Aqıdış — topanım, ölkə adı
al — 1. alt; 2. al (rəng); 3. yoi,
vasilə, üsul, çarə; 4. al, hiylə,
aldatma
ala — 1. cüzam (xəstəlik);
2. qonur (at)
alakırlamak — 1. baǵırmaq,
çıǵırmaq, hirsli/qızǵın
danışmaq. 2. söhbət etmək,
danışmaq
alakırışmaq — baǵırışmaq,
çıǵırışmaq
alaǵadturmaq — anqlamaq,
zəifləmək
alaǵumak — yorulmaq
alakırmak — baǵırmaq,
nəriləmək
alarmak — soxmaq

alaçu — alaçıq
alaçuk — alaçıq
alban — xidmət etməklə ödənen
vergi adı.
alçak — alçaq, rəzil
aldaǵ — çarə, üsul
aldı — aldı
aldun — qızıl, altun
alǵıl — aǵ
alǵınmaq — qeyb olmaq
alǵu — bütün, hamısı
alǵunu — hamısını
alıkmak — azarlamaq,
xəstələnmək, bitirmək,
tükmək, sona yetmək.
alımaq — özü üçün almaq
alım — borc
alımla — alma (meyvə adı)
alımqı — borc verən
alın — 1. alın; 2. ön tərəf, qabaq
alınc — alan, əldə edən
alıncsız — tutulmayan, əldə
edilməyən
alınmaq — əldə etmək, özü üçün
almaq
alın — aciz, gücsüz
alınlıǵ — alımlı, alın olan
alış — alış, alış-veriş, ticarət, bir
vergü növü
alış-biriş — alış-veriş, al-ver,
ticarət
alışmaq — almaq, əldə etmək
alqaǵ — 1. uzaq; 2. geniş
alkama — tərifi etmək
alkanmaq — 1. tərifi etmək,
şöhrətlənmək;
2. yemək (heyvanlar üçün);
3. saldırmaq, yox etmək
alkansık — (türü sözü ilə)
tərifi etmək
alkar — təhsin
alkaşmaq — yardım etmək, arxa
olmaq
alkat — tərifi mədh, sitayiş

alkatmak — təriflətmək
alkğuçı — oğru
alkıg — 1. uzaq; 2. geniş
alkımaq — əl çalmaq, alqışlamaq
alkınçsız — bol, bitməz,
 tükənməz, sonsuz, azalmaz,
 əksilməz
alkınçu — azalma, əksilmə, son
alkınçu — (*öd sözü ilə*) ocol, ölüm
 saati
alkınmaq — bitmək, tükənmək,
 azalmaq, əksilmək
alkımturmak — qeyb etdirmək
alkış — tərif, alqış, xeyir-dua
alkmaq — azalmaq, bitmək,
 tükənmək, sona yetmək
alku — bütün, hər, hamısı
alkuğun — bütünü, hər, bütünü
 ilə
alkunı — hamısı
allıg — hiyləli, hiyləgər, allı
almak — almaq, öldo etmək
almır — həves
alığadmaq — zəiflətmək,
 arıqlamaq, həlsiz olmaq
alığatdurmaq — zəifləmək,
 arıqlatmaq
alığatmaq — zəifləmək,
 arıqlamaq, həlsiz olmaq
alp — igid, (şəxs adlarından əvvəl
 işlənir).
alpağut — rütbə
alpirkamak — özünə igid
 görkəmi vermək
alpirkamak — yorulmadan
 çalışmaq
alp yol — təhlükəli yol, çətin yol
alp sünüş — allah (yaxud şeytan)
 adı
alsıkmak — aldadılmaq
altağ — 1. hiylə, al, aldatma;
 2. yardım, kömək

altak — 1. hiylə, al, aldatma;
 2. yardım, kömək
altı — altı
altı kırk — otuz altı
altın — altda, aşağıda
altınç — altıncı
altınkı — altdakı, aşağıdakı
altarar — altı-altı, altışar
altmış — altmış
altun — 1. qızı; 2. Zöhrə ulduzu
altun aruğu — xalq adı
altunluğ — qızılı, qızıl
 bəzədilmiş, qızıl kimi
altun yaratmaq — qızıl sikkə
amağ — dürlü
amal — yavaş, sakit
amanı — şeytan adı
amarı — 1. başqaları, bəzi; 2. şəxs
 adı
amdi — indi
amil — sakit, həlim, yumşaq
 xasiyyəti
amırmak — sakit olmaq
amirtğurdaçı — yauran,
 sakitləşdirən
amirtğurınak — yatırmaq,
 sakitləşdirmək
amirtkurdacı — yatırıcı,
 sakitləşdirici
amra — çiçək adı
amrak — 1. sevimli, əziz;
 2. qiymətli
amramak — sevmək, əzizləmək
amranmaq — sevgi, eşq, sevinc,
 sevmək
amranmakhğ — sevimli,
 sevilen
amraşmaq — sevişmək
amrılmak — sakitləşdirmək
amrilturmak — sakitləşdirmək
amru — daimi, davamlı
amsak — zövç
amtı — indi
amtikan — indi

antika təgi — indiyədək
antiki — indiki
antikiya — indiyə
antikına — indikinə
amti ok — dərhal
amuñ — həlim, yavaş, sakit
amulduk — sakitlik, sükunət
amurtmaq — töşəli vermək
amyardışn — icma, cəmiyyət,
 camaat
an — ə
ana — ana
anağam — anağam
anant — etnonim
anantis — no isə pis əməl adı
anapana — anapana (?)
anantrix — günah adıdır
anbitig — alın yazısı, müqəddərat,
 qəzavü-qədr
andağ — beləcə, bu cür
andın — ondan
andın kim — ondan sonra, bunun
 üzərində
andıran — büsbütün, tamamilə
anı — omi
anığ — pis, fəna
anı, — onun üçün, o səbəbə,
 bunun üçün, bu səbəbə, onunla
anın, — onun
ankabuş — göy
anlar — onlar
anoşgan — ölməzlər, əbədi
 yaşayanlar
ant — and
anta — orada, orada, hər tərəfdə
antağ — belə, o cür
antağ oşukluğ — bunu bənzər,
 belə
anta kin — ondan sonra
antada — ondan, oradan
antada başa — bunun üzərinə,
 bundan sonra
antada kisrə — ondan sonra,
 sonda

antiğmak — and içmək, əmin
 etmək
antikmak — and içmək
anturdın — oradan
antran — oradan
anudara — Burhan adı
anuk — hazır
anukmak — hazırlamaq
anurat — ulduz adı
anutmaq — hazırlamaq
anutulmak — hazırlanmaq
anuşağ — əbədiyyət, ölməzlik,
 ölümsüzlük
anvanr — səbəb, təməl
ança — bir az, o qədər
ançağınça — tam o anda
ançada — ondan sonra
akçakı — eləcik
ançakı — zərər qədər
ançakinça — tam o anda
ançama — bir daha
ança munça — bir şey
ançata — ondan sonra
ançata kin — bundan sonra
ançata timin — tam o anda
ançınça — 1. nəhayət;
 2. sonsuzluq
ançma — bir daha
ançaman — xalq, camaat
ançolayn — beləcə, bunun kimi
ançu — dəyər, qiymət, mükafat
ançulayn — beləcə, bu cür, bunun
 kimi
ançulayuma — beləcə, bu cür,
 bunun kimi
ançulayuma — (*kalmış sözü ilə*)
 Budda adı
ançulamak — tapmaq, saymaq,
 hörmət etmək, etibar etmək,
 qiymətləndirmək
ançulasığ — layiqi ilə
ançulasın — layiqi ilə
an — ən (ədat)
an — ilki ən ilk

aña — ona
añayu — uzaq
añanmaq — qəsb etmək
añamak — anlamaq
añar — ona
añararak — Mars planeti
añ başlayu — ən başda, ilk, ilkin
añ başlayuğu — ən başdağı, ilk
añçı — ovçu
añğarak — Mars planeti
añğ — pis, bəd
añğ edgü — çox yaxşı
añın — 1.onun; 2.omuz
añıtmaq — öyilmək
añkaru — anlamaq, sezmək
añkıtmək — baş əymək, təslim
 olmaq
añkıtdirmək — baş əydirmək,
 səcdə etdirmək
añlamak — anlamaq
añrak — dirnaq
añsız — istisnasız, fəvqəladə
ap — hər nə qədər, istər... istər
apa — böyük bacı
apam — əgər
apar — avar (etnonim)
apiskop — yepiskop
apomar — cəlepsiya, keçmə
ar — ar, həya
ara — ara, orta
aradın azum — ölüb dirilmə
arayadana — monastır
aral — ada
aralık — aralıq, məsafə
aram ay — uyuğurlarda ilin ilk ayı;
 Qızıl Orda yarlıklarında
 məhərrəm ayı
arabalamak — sehirləmək
arviş — sehr, əfsun
arvişçi — sehrbaz, əfsunçu
ardamak — pisləşmək
ardatmaq — pisləşdirmək
ardaçı — pisləşən
ardır — ulduz adı

arduk — artıq
ardun — bitki adı (kimyon)
arxant — arxant (din xadimi),
 rəhib, vəli rəhib
arığ — 1. təmiz, arı, qüsursuz,
 müqəddəs; 2. (*səmək sözü ilə*)
 çay, arx; 3. (*simək sözü ilə*)
 meşə; 4. (*tenrim sözü ilə*)
 müqəddəs tanrı; 5. (*tigin sözü*
ilə) xüsusi ad; 6. (*dintar sözü*
ilə) həqiqi din xadimi.
arığsız — murdar, təmiz olmayan
arığsızlıq — pislilik, kirlilik,
 murdarlıq
arıdı — təmizlik
arıdmək — təmizləmək
arık — arx, çay
arılmək — ölçmək, ölçülmək
arımək — 1. təmizləmək, təmiz
 olmaq; 2. gücünü itirmək hüquqi
 dəyərini itirmək; 3. ölçmək,
 hesablamaq
arınmək — təmizlənmək
arırı — dərman
arıtı — tamamilə
arıtınmək — təmizlənmək
arıtmaq — təmizləmək, arıtmaq
arıçı — təmizkar
arıçısız — natəmiz
arış — 1.arı, təmiz, pak; 2.zahid
Arisdati — antroponim, şəxs adı
arka — arxa; iki arka kılıp-araya
 ayrıq salıb
arkağ — məkik ipliği
arkar başı — bulaq adı
arkış — 1. karvan; 2. xəbərçi
arku — dərə, çay
arku-arku — yavaş-yavaş
arkulamək — ədavət salmaq
arkun — nəhayət
arkura — (*yatmaq sözü ilə*) baş-
 ayaq yatmaq
arkurmək — bu yandan o yana
 köçmək

arkuru — xaçvarı, çarpaz
armak — 1. aldımaq; 2. yorulmaq;
 3. girmək
armanmək — mənası qaralıqdır
arpa — arpa
arpaça — arpa kimi
arsayın — iksir
arsıkmak — aldanmaq
arsız — arsız, hissiz, həyasız,
 abırsız
arslan — aslan
arsu — dəyörsiz, qiymətsiz
art — 1. arxa, yardım; 2. dağ
 keçisi
artak — pozuq, xarab, boğulmuş
artak yavuz — pozuq, pərişan,
 xarab
artamak — pozulmaq, məhv
 olmaq, məhv etmək
artatmaq — pozmaq, xarab etmək
arti — tamamilə
artızmaq — arxasından
 (arxasınca) getmək
artmaq — artmaq, çoxalmaq
artuğrak — artıq təhər, fəvqəladə
artuk — artıq, çox, son dərəcə
artukrak — artıq təhər, fəvqəladə
artukta artuk — çox yaxşı,
 fəvqəladə, artıqdan artıq
artun — bitki adı (kimyon)
arturmaq — qandırmaq, cəzb
 etmək, cəlb etmək,
aruk — yorğunluq, yorğun-argın
aruksuz — yorulmaq bilməyən
arumak — bimək
arvadana — monastır
aryaman — dost; antropnim, şoxx
 adı
aryavi — laciverd
arzi — müəllim, öyrədən
as — 1. aş, yemək; 2. qurbanlıq,
 qurban yeməyi
asağ — qazanc, fayda, faiz

asan — 1. aş, yemək, 2. qurbanlıq,
 qurban yeməyi
asuğ — qazanc, fayda, faiz
asan — 1. sağlam, 2. asan, yüngül
asanvar — günah
asanki — dövr
asan tükəl — sağ-salamat
asanlıq — dövrelil
asğançu — yaltaqlanma,
 ikiüzülük, riyakarlıq
asğançulamak — yaltaqlanmaq,
 ikiüzülük etmək, istehza
 etmək, əylənmək
asığ — qazanc, fayda, faiz
asıqlıq — qazancılı, faydalı
asıqsız — qazancsız, faydasız
asığ tusu — xidmət
asılmak — artırılmaq
asılmak — artmaq, çoxalmaq
asılmakı — çoxalması
asınmaq — faydalanmaq,
 bağlanmaq
asırmak — tərbiyə etmək
askançulamak — yaltaqlanmaq,
 ikiüzülük etmək, istehza etmək,
 əylənmək
askın — asılmış
askıturmaq — asdırmaq,
 asdırılmış olmaq
askuğ — çardaq
aslamak — yemək — (fel kimi)
asmak — çoxaltmaq, artırmaq
asra — 1. alt, aşağı, alçaq;
 2. alçaq, rəzil
asravağ — günah adıdır
asu — yaxud, və ya
asun — dünya, kainat
asur — cin, demon, şeytan
asuri — cin, demon, şeytan
asurmak — asırmaq
aş — 1. aş, yemək; 2. qurbanlıq,
 qurbanlıq yeməyi
aşa — aşaraq
aşadaçı — yiyən

aşay — niyyət, qayə, məqsəd
aşaylıq — niyyətli, məqsədli
aşamak — 1. yemək, silib
 süpürmək; 2. qəbul etmək,
 saymaq, hörmət etmək
Aşan — xüsusi ad
aşanmaq — yemək yemək
aşatmaq — yedirtmək, daddırmaq
Aşbini — ulduz adı
aşçı — aşbaz
aşçı ör — kişi aşbaz
aşğalı — 1. aşırı; 2. çoxalalı, artalı
aşğaçulamak — yaltaqlanmaq
aşğunçulamak — yaltaqlanmaq
aş içkü — toy, ziyafət
aşılmak — artıq, çoxalmaq
aşka — qonaq, qonaqlıq
aşlamak — yemək yemək
aşlanmaq — ağız sulanmaq, bir
 şeyə göz dikmək, tamahlanmaq,
 tamahsılanmaq
aşlaşuru — yaxşıca
aşlık — mətbəx
Aşlıs — ulduz adıdır.
aşmaq — aşmaq, çoxalmaq,
 artmaq
aşnu — öncə, əvvəlçə
aşnuank — öncə
aşnuki — əvvəlki
aşnurak — əvvəlki, başdan
aşsız — aşsız, yeməksiz
aşun — dünya, kainat
aşukmaq — çabaqlamaq
aşup — pis (?)
aşuça — ?
Aşvini — ulduz adı
at — 1. ad, isim, şöhrət; 2. at
ata — 1. ata; 2. adlandırmaq
atağ — son, nəhayət
ataz — suvarma kanalı
atakımsınmaq — ad, şöhrətin
 olmağa çalışmaq

atamak — 1. adlandırmaq, ad
 vermək; 2. çağırmaq,
 səslənmək, bir şeyə aid olmaq
atanmaq — adlanmaq,
 adlandırmaq, təyin edilmək
atqanmaq — bəndləmək
atın — digər, başqa, yad, yabançı
atırmaq — ayırmaq
atırı — fərq, eyni
artırmaq — musiqi alətində
 çalmaq
at yol — şöhrət iqbal
atış — nifrət
atkağ — bağ, bənd
atkağıq — bağı, bəndli
atkalmaq — ox atmaq
atkağı — bağı, əlaqəli
atkağıluksuz — bağlanmayan
atkanmaq — bənd olmaq,
 bağlamaq
atkanmaksız — sərbəst, bağı
 oımadan
atlağ — adlı, şanlı, şöhrətli
atlamak — atlanmaq, ata mimək
ağlanturmaq — ata mindirmək,
 atlandırmaq
atlıq — 1. adlı, şanlı, tanınmış, ad
 almış; 2. atlı, süvari
atmaq — 1. dan sökülmək;
 2. nişana atmaq; 3. çağlamaq,
 fıdırmaq; 4. vurmaq, döymək
at on — isim və şəkil
atruk — artıq
atsız — adsız
atsız örnək — üzük taxılan adsız
 barmaq
atud — ovuc dolusu
av — ov
avazasay — avazasay
avant — səbəb, təməl
avantlıq — səbəbli, təməlli,
 səbəbiyyət
aviçğa — qoca, ixtiyar
aviçka — qoca, ixtiyar

- avin** — cvin
avinilmək — özünü yaxşı hiss etmək
avint — səbəb, təməl
avınçğa — qəca, ixtiyar
avınçsız — qorxusuz
avırdaçı — bir şeyin ətrafında hərflənən
avırmaq — dönmək, dolaşmaq
avırta — topluluq
avış — bu aşağıdakı cəhənnəmin adı
Aviç — cəhənnəm adı
Aviş — cəhənnəm adı
avya — ar, abır, həya
avyakirt — məchulluq
avyat — avyat
avlamak — 1. ətrafında dolaşmaq (bir şeyin) 2. ovlamaq
avmaq — sağlam olmaq
avriş — ibadət
ay — 1. ay (otuz gün). 2. ay (yerin peyki)
aya — 1. ey, aya; 2. əlin içi
ayağ — etimad
ayağsız — hörmətsiz, alçaq, nifrətə layiq
ayağı — hörmət
ayağuluk — hörmətli, əziz
ayamak — 1. hörmət etmək; 2. heyf-silənmək
ayanç — qorxu, xof
ayaz — mağara
aydın — aydın
aydınlıq — aydınlıq
aydınlıqlı — aydın olan
ayğu — məsləhət
ayğuçu — məsləhətçi
ayi — çox
ayığ — fəna, hiylə
ayığ — müdrik
ayığ — günah, pis hərəkət
ayıqlamaq — pis olmaq, böhtan atmaq
ayınğa — aylarca, hər ay
ayınç — qorxu, xof
ayınçlıq — qorxulu, qorxunc
ayınmaq — qorxmaq, çəkinmək
ayınçsız — qorxusuz
ayıt — öyüd, vəz
ayıtmaq — söyləmək, sormaq, dikte etmək
aykı — aylıq, bir aylıq
aykırtmaq — hayqırmaq, qışqırmaq
aymaq — söyləmək
aymanmaq — qorxmaq, çəkinmək
aymanç — qorxu
aymançsız — qorxusuz
ayna — şeytan
ayrak — əlamət
ayraklıq — əlamətli
aytaz — nəhəng
ayun — 1. varlıq; dünya
ayun — qorxmaq, çəkinmək
ayunlıq — qoxulu
ayığ — pis, bəd, ədəbsiz
az — 1. az; 2. səhv, yanlış; 3. arzu, həvəs
azağ — səhv yola düşən, yanlış yola düşən
azan — sidr (ağacı)
azand — həkayə, məsəl
azğına — bir az, azacıq, azca, çox az
azğurmaq — yanlış yola salmaq, azdırmaq, səpdirmək
azığ — azı diş
azıqlıq — azı dişli olan
azıq — orzaq, azuqə
azıtmək — qarışdırmaq, intizamı pozmaq
aziz — əziz
azkıa — azacıq, bir az
azlanmaq — 1. qışqanmaq, həsəd etmək, 2. yanmaq, xəta etmək, 3. arzulamaq

azlık — azlıq
azmak — azmaq, şaşırmaq, yoldan
çıxmaq
azsız — 1. səhsiz 2. həvəssiz,
arzusuz

azu — yaxud, və ya
azuk — ərzaq, azuqə
azun — dünya
azunluğ — dünyəvi

B

baars — bars
baba — ata
babagir — heyat, kainat
babakir — həyat, kainat
baça — günah
baçağ — oruc
baçağ — (*oturmaq* sözü ilə) oruc
tutmaq
baçak — oruc
baçamak — oruc tutmaq
bad — bat
badyan — dərman bitkisinin adı
badmak — 1. batmaq;
2. bağlamaq; 3. əkin okmək
badman — batman (4 kiloqram)
badruk — bayraq
badur — maye ölçüsü
baxıl — paxıl
bağ — 1. bağ, bənd; 2. boxça;
3. qəbilə, tayfa; 4. bağ, bağça.
bağa — bağa, qurbağa
bağa — rütbə dərəcəsi
bağar — bağır, ürək
bağarsuk — bağırsağ
bağ borluk — meynəlik, üzüm
bağı
bağır — 1. qara ciyər, köks;
2. sevgili, qohum; 3. dərman
adı; 4. qarın; 5. ürək
bağırsak — 1. bağırsağ;
2. mərhəmət
bağırsuk — bağırsağ
bağış — qalın yorğan, xalat

bağlığ — 1. bağlı, 2. bağlı, örtülü,
tutulu; 3. boxça, paket
bağrağı — uyğunsuz
bağrın — bağır ilə
bağsal — bağı (ipi) olan
baxılıq — paxılıq
bak — bağ
bakanak — ?
bakar — pul
bakçan — təfəkkür, mütaliə
bakı — 1. paxır; 2. güc ölçüsü;
3. sikkə, pul,
bakır — 1. pul; 2. mis
bakırlıq — puldan düzəldilmiş
bkliğ — ?
bakmaq — baxmaq
bakr — pul (bakır)
bakşı — 1. baxşı; 2. antroponim
balak — 1. balıq, 2. şəhər
balıq — 1. balıq; 2. şəhər
balıqca — balıq kimi
balıqçı — balıqçı
balık — 1. balıq; 2. şəhər
balık bəgi — şəhər boyı, valı
balıklıq — şəhərli
balıqçı — balıqçı
balınlamak — yuxuda qorxudan
sıçramaq, diksinmək
balıtr — baldız
balu — bağlayır
balmaq — bağlamaq
ban — 1. yazı taxtası; 2. on min
banıf — şurup
banmış — xəstəlik adıdır

bantm — oturmağa məxsus sıra var, mövcud olma
bara — 1. dərman adı; 2. güc ölçüsü
bar(a)m — zənginlik, var-dövlət, servət
baram — zənginlik, var-dövlət, servət
baramlıq — zənginlik, varlıq
baramit — çarə yolu
barça — hamısı, tamam
barçm — qumaş növü
barğu — 1. getmə; 2. varma
barğuçı — gedən (adam)
barıq — 1. gediş; 2. yürüş
barıqsamak — getmək istəmək
barılmak — getmək
barım — zənginlik, dövlət, varlıq
barımlıq — zəngin
barım — dövlət, var
barınmaq — boşanmaq, azad olmaq
bark — saray, ev, mülk
barku — şeypur
barmak — getmək, varmaq
bars — 1. bars; 2. il adı; antroponim, xüsusi ad
bartmak — qırmaq
baru — delayısı
barhasuvadi — Yupiter
barz — bars
bas — baş
basə — başqa
basə basə — durmadan
basdıkmak — basılmaq, məğlub olmaq
başğuk — çaya, dağ parçası, yağunluq
başğısız — minnətsiz
basık — vergi adı
basınmaq — basmaq, əzmək
basınturmak — basdırılmaq
basınç — basqın
basınçsız — basqın olmadan

basınçı — təsir, təzyiç
basıtmak — basılmaq, təzyiç edilmək
baskan — basan, özən
baskuk — 1. çaya parçası; 2. milli marş
basmaq — 1. yaymaq; 2. basmaq, qazanmaq
bastıkmak — basılmış olmaq
basudmak — başçılıq etmək
basudçı — başçı, rəhbər
basudçılıq — başçılıq, rəhbərlik
basuk — zirvə (dağ zirvəsi)
basurmak — əzmək, basmaq, qalib gəlmək
basut — yardım, kömək
basutçı — yardımçı, köməkçi, qoruyucu, arxa, hamı
baş — 1. baş; 2. yara, yara başı; 3. başlanğıc, birinci, ilk
başəğut — sevilən, başda gələn
başəmək — üstün gəlmək
baş bitig — baş sənəd
başçı — ilk yol açan
bat — dərhal
başdınkı — ilk, birinci, başdakı
başık — nəğmə, şorqi
başkarmak — rəhbərlik etmək
başlağ — başlanğıc
başladaçı — başçı, rəhbər
başlamak — başlamaq
başlanmaq — başlanmaq
başlataçı — başçı, rəhbər
başlıq — başlı, yararlı
başsız — başsız
başım — ilk, öncəki
baştınkı — ilk, birinci, başdakı
baştankota — (*baştankı* sözü ilə) hər şeydən qabaq, hər şeydən öncə
batatu — pambıq
batıqlıq — tualet
batılmak — batmaq, batmış olmaq
batır — 1. maye ölçüsü; 2. şal, 3. plaş

batmaq — batmaq
batman — batman (4 kiloqram)
batsık — batan, batış, qorb
baturmaq — gizləmək, saxlamaq
batut — gizli
bavagir — həyat, kainat
bavşın — varis, vərəşə
bay — varlı
baya — öncə, evvelə
bayağır — həyat, kainat
bayağut — varlılar, dövlətliklər
bayağuş — varlı
bayakı — bir az ovvolki, bayaqkı
bayakut — varlı
bayımak — varlanmaq
baymaq — bağlamaq
baz — tabe
bazğan — basan, əzən
beçöl — yazıq, mozlum, köməksiz, əlsiz-ayaqsız
bedümək — böyümək
bekrək — qüdrətli
belindək — iflic
belgü — əlamət, rəmz, simvol, işarə
belgülük — əlamətli, tanınan, görünən
belgümək — tanınmaq, görünmək
belgürmə — görünmə, ortaya çıxma, zahirə çıxma, zühur
belgürmək — görünmək, ortaya çıxmaq, zahirə çıxmaq, zühur etmək, məlum olmaq
belgürtmək — bəlli etmək, məlum etmək, aşkar etmək
belgüsüz — əlamətsiz, nişanətsiz
bergən — verən
bermək — vermək
bertük — ehtiyacı olan, möhtac
bədir — bəzək, şəkil, rəsm, təsvir
bədirəmək — bəzəmək
bədirənmək — bəzənmək
bədirədmək — bəzətmək
bədirətmək — bəzətmək

bədirəmək — bəzəmək
bədirçi — rəssam, daş yonan, həkkak
bədük — böyük, yüksək, ulu, əzəmətli
bədürləmək — böyümək, yüksəlmək
bədürlənmək — böyütmək
bədümək — böyümək, çoxalmaq
bədürmək — böyütmək
bədütmək — böyütmək, yüksəltmək
bəg — 1. boy; 2. bəg; or — "şahzadə; 3. kişi dost
bəgədmək — boy adı vermək, bəylik etmək, hökm etmək
bəgətmək — boy adı vermək, bəylik etmək, hökm etmək
bəgüdmək — bəy etmək, bəy adı vermək, hökm etmək
bəgiz — zühur, aşkara çıxma
bəgimsinmək — özünü bəy hesab etmək
bəglik — bəyli, bəylik, bəy tayfasından
bəgni — pivə
bəgrə — dəyənək
bəgrək — bəy, şahzadə
bə — bək (?)
bək — sağlam, yaxşı, bərk, sərt
bəkiş belgülük — açıq, bəlli
bəkili — birə
bəkini — birə
bəkiro — sağlam, güclü, qüvvətli, qüdrətli
bəkləmək — bağlamaq, kilidləmək, qapamaq
bəklənmək — bağlanmaq, gildələnmək
bəklətmək — bağlatmaq, kilidləmək
bəklik — bağlı, kilidli, qapalı
bəkrək — yaxşı, yüksək, üstün

- bəksiz** — arıq, zəif, gücsüz
bəküdmək — bərkitmək, sağlamaşdırmaq
bəkürmək — bərkitmək, təhkim etmək
bəkürü — sağlam, bərk, qüvvətli
bəkütmək — bərkitmək, sağlamaşdırmaq
bəlin — qorxu
bəlinləyü — qorxaraq; qorxu
bəlinləmək — qorxmaq, hürkmək, qorxudan titrəmək
bəlinlətmək — qorxutmaq
bəlinə — qorxma, donub qalma
bəltir — yol qovuşağı, yol ayrıcı
bəltirmək — yetişmək, orsoyə çatmaq
bərdinki — cənubdakı
bərgə — qamçı, qırmanç
bərgəkmək — qamçılamaq
bərə — mil (mosafə/ ölçüsü)
bərişti — mələk, firistə
bərk — 1. qüvvətli, güclü, sağlam; 2. meşə, orman
bərkə — qamçı
bərkirmək — bərkitmək, sağlamaşdırmaq
bərlik — bərlik, bərk, möhkəm, sağlam
bərsiz — 1. çürük, sağlam olmayan, bərk olmayan; 2. gücsüz
bərgü — qamçı, qırmanç
bərgürmək — qamçılamaq
bərtələmək — yaralamaq, yıxmaq
bərtinmək — yaralanmaq, özünü yaralamaq
bərtmək — qırmaq, parçalamaq
bərtük — zəkət, parçalanmış
bərü — bəri, bəriyə
bəsgək — qızdırma
bəsək — həromlik
bətük — böyük, yüksək, ulu, əzəmətli
bətürmək — böyümək
bəz — qabarcıq, şiş
bəzək — bəzək
bəzəklik — bəzənmə yeri
bəzgək — qızdırma (xəstəlik)
bəzəmək — bəzəmək
bəzmək — titrəmək
bı — bıçaq, bıçığı
bı bıçku — bıçaq
bıça — yırtıq, yırtma
bıçak — bıçaq
bıçğu — bıçığı, bıçaq
bıçğuluk — bıçğılı, bıçaqlı
bıçılmək — bıçılmək
bıçmaq — bıçmək
bıçaçı — cəllad
bıçumək — kəsmək
bıçuşmək — kəşismək
bidbul — bibər
bikin — xalça
binikmək — yaxşılaşdırmaq, sağaltmaq, şofa vermək
birkaru — cənub
birtmək — 1. qırmaq, parçalamaq, yaralamaq; 2. şəkil
bişarmək — ölgünləşdirmək
bişig — 1. dəymiş; 2. yetkin
bişğunmək — bişmək, öyrənmək, ölgünləşmək
bişmək — bişmək, ölgünləşmək
bişriŋgü — soluxan, ölgünləşən
bişrunmək — soluxmaq, ölgünləşmək
bişurmək — bişirmək
bitmul — bibər
biçək — bıçaq
biçin — meymun; 2. on iki il siklli türk təqvimində il adı
biçmək — biçmək
bigü — hədiyyə, vergi
bid — 1. bit; 2. üz, bəniz, bət
bidig — 1. yazı; 2. böyük, yüksək, ulu, əzəmətli
bidilkim — bir şeyin adıdır

bidgəçü — katib, yazı yazan
bil — bel
bil bağı — bel bağı, kemer
bilçə — belçə, balaca bel
bilgə — 1. müdrik, bilikli;
2. Buğug xaqanın adı
bilgürmək — bildirmək
bilgüçi — bilən ustad
bilig — bilik, elm, savad
biliglig — bilikli, elmlı, savadlı
biligsiz — biliksiz, elmsiz,
savadsız
biligsizlik — biliksizlik, elmsizlik,
savadsızlıq
bililmək — bilinmək, tanınmaq
bilinmək — bilinmək, tanınmaq,
anlaşılmaq, etiraf etmək
bilış — bilmə
bilmək — bilmək, tanımaq
bilsinmək — tanınmış, bilinmiş
olmaq
biltizmək — bildirmək, bəlli
etmək
biltürmək — bildirmək
bina — bina, ev
bintipal — mizraq
bintipalta — mizraq
bin — min (say)
bir — 1. bir (say); 2. cənub
bir-bir — bir-bir
birdəm — büsbütün, tamamilə
birə — mil (məsafə ölçüsü)
birəgü — bir-bir, birər; biri,
birinci
birəgüm — onlardan biri
birək — birdən, qəfildən
birər — birər, bir-bir
birər-birər — birər-birər, bir-bir
birgə — qamçı, qırmanc
birgərmək — çalxalamaq
birgərü — hamısı bir yerdə
birgin — ödəmə
birgü — hədiyyə, vergi
bir ikinti — bir biri

biri — bəri, sağ, cənub
birikli — birikmiş, birləşmiş
birikmək — birikmək, toplamaq,
birləşmək
birim — bərc
birim alım — vergi, bərc
birimçi — bərcü
birimlig — bərcü
birin birin — bir-bir
birinç — birinci
birinçi — birinci
birış — vermə, veriş
birko — qamçı
birələmək — vermək qabiliyyəti
olan
birlə — ilə, birlikdə, bərabər
birlən — ilə, birlikdə, bərabər
birməyök — ödəməyi çatdırmama,
verməmə
birmək — 1. vermək; 2. köməkçi
fel
bir ödü — yalnız bir dəfə, yalnız
bir körə
bir — vergi növü
birək — bir dəfə, bir yol
birəm — birdən, tamamilə,
büsbütün
birəmlədi — tamamladı,
bütünlədi
birəmlig — birdəfəlik
birişmək — bir-birini
cəzalandırmaq
birtmək — qırmaq, parçalamaq,
yaralamaq
birtsiz — vergisiz
birtürmək — verdirmək
birük — əgər, fəqət
birükin — əgər, fəqət, şayəd
birükiyə — əgər, fəqət, şayəd
bir yigirmi — on bir
bir hata — bir dəfə
bis — beş
biş — beş

bişik — 1. beşik; 2. parça;
3. qəbilə, soy, nəsil
bişik — 1. beşik; 2. qəbilə, soy,
nəsil
bişik — bərabər
bit — 1. bit; 2. üz, bəniz, bət
bitgəci — yazıçı, katib
bitgəci — yazıçı, katib
bitgüci — yazıçı, katib
bitig — 1. yazı, kitab, vəsiqə,
sənəd, vəsiyyətnamə;
2. hərflər, əlifba
bitigəci — yazıçı, katib
bitigüci — yazıçı, katib
bitigci — yazıçı, katib
bitig taş — abidə, yazılı daş
bitilmək — yazılmaq
bitimək — yazmaq
bititmək — yazdırmaq,
yazdırmaq
biz — biz (əvəzlik)
bizin — bizim
bu — bu
bod — 1. boy, xalq, camaat;
2. boy, vücud
bodi — aydınlanma
bodisatv — bodisatv
bodistv — bodistv
bodistv — bodhisattva
bodmak — asmaq, süzmək,
yaxmaq
bolğu — boylu
bodostv — bodistv
bođu — 1. göy, boya, xına; 2.
heykəl
boduğlu — boyalı, rəngli
bodulmak — asılmaq, bağlanmaq
bodumak — 1. asmaq, süzmək,
yaxmaq; 2. boyamaq
bodun — xalq, qəbilə
bodunlı — xalqlı
bodunlu — xalqlı
boğa — buğa, öküz
boğağa — bənd, qandal, buxov

boğağulu — qandal vurulmuş,
qandalı, boğulmuş
boğağulukci — cəllad, qatil
boğağuci — cəllad, qandal vuran,
buxov vuran
boğaz — 1. boğaz; 2. hamilə
boğaz — (*bolmaq* sözü ilə) hamilə
olmaq
boğdam — çürümə, iylenmə,
iyləmə
boğmak — boğmaq
boğuk — boğuc, qapalı
boğuşmak — boğuşmaq
boğuz — 1. boğaz; 2. heyvanlar
üçün ökilmiş laxıl
bok — yaramaz, rəzil, alçaq, xəbis
bokağu — buxov, bağ, bənd,
zəncir vuran
bokak — şiş, boğaz uru
böksut — qayda, nizam, üsul
bokuz — boğaz
bokuk — 1. Bəgü xaqan; 2. şiş,
boğaz uru
bokunmak — çökmək, yerləşmək
bokşut — qayda, üsul, nizam
bolğu — olma
bolğulu — olan
bolğuci — olmaq istəyən (adam)
Boldaz — antroponim, şəxs adı
bolmak — olmaq
bolulanmak — qarışmaq,
qarmaqarışıq olmaq
bolulmak — əldə etmək, tapmaq
bolun — 1. guşu, tərəf, cəhət;
2. dərman; 3. miqdar ölçüsü
boş — boş, azad, sərbəst
bor — çaxır, şərab
borlu — meynəlik, üzüm bağı
borluk — meynəlik, üzüm bağı
borlukci — üzümçü, bağban
borci — 1. üzümçü, bağban; 2.
üzüm vergisi toplayan məmur
bosanmak — ködərlənmək,
inütaəssir olmaq

- bosanturmak** — kədərlandırmək, üzümək, üzülmək
- bosğak** — pozulmuş, pozulma
- boskunmaq** — öyrətmək, oxumaq
- bosmak** — pozmaq, qırmaq, parçalamaq
- bosu** — fasilə
- bosuş** — qəm, kədər, qayğı
- bosuşluğ** — kədərli, qəmli, qayğılı
- boş** — boş, azad, sərbəst
- boşanmaq** — boşanmaq, azad olmaq, sərbəst olmaq
- boş birmək** — yardım etmək, fəda etmək
- boş bitig** — azadlıq kağızı (yazısı)
- boşğunmaq** — öyrənmək, oxumaq
- boşğurmaq** — öyrətmək, dərs demək, oxutmaq, təlim vermək
- boşğut** — dərs, təlim, oxuma, öyrənmə
- boşğutluğ** — şagird, öyrənən
- boşğutmaq** — öyrətmək, oxutmaq
- boşğutsuz** — 1. təlimsiz; 2. oxumamış, öyrənməmiş
- boşğutçı** — müəllim, müəbbət, öyrədən, təlimatçı
- boşuğ** — bağışlama, əfv etmə, azad etmə
- boşuğ yarlık** — azadlıq fərmanı, azadlıq sənədi
- boşumaq** — bağışlamaq (günahı), qurtarmaq
- boşunmağ** — 1. boşanmaq, sərbəst olmaq, azad olmaq; 2. tövbə etmək
- boşunmaq** — 1. boşanmaq, sərbəst olmaq, azad olmaq; 2. tövbə etmək
- boşurkanmaq** — qayğılı olmaq, narahat olmaq
- boşurmak** — öyrətmək, dərs demək, oxutmaq, təlim vermək
- botulmaq** — balalamaq
- boy** — boya, rəng
- boyın** — boyun, vücut, önsə
- boyla** — rütbə adı
- boyun** — boyun, vücut, önsə
- boyunduruk** — boyunduruq
- boyuntruk** — boyunduruq
- boz** — 1. boz; 2. nifrət, kin
- bozoğu** — buzov
- bozğak** — pozulmuş, pozulma
- bozmaq** — pozmaq, qırmaq, parçalamaq
- böd** — vaxt
- bök** — zindan
- böksik** — qarın
- böksilmək** — parçalanmaq, yarılmaq
- böktə** — xəncər, qılınc
- böktəg** — yardım
- bökü** — həkim, bilici
- bögda** — xəncər, qılınc
- bögrə** — böyrək
- bögü** — həkim, bilici
- bögülənmək** — güvənmək, etimad etmək
- bögülük** — alimlik
- bögüş** — elm, hikmət, mərifət
- bölmək** — bölmək
- bölük** — bölük, hissə
- bölüg** — bölük, hissə
- böri** — qurd, canavar
- börisiz** — düşmənsiz, yağsız
- börtmək** — 1. toxunmaq, təmasda olmaq; 2. təmas, toxunma
- börtülmək** — toxunulmaq
- börtün** — məchul, naməlum
- börtürmək** — toxundurmaq
- böşük** — (*tünkür* sözü ilə) bərabər qohumluq
- böşük körtük** — sevimli, əziz, dost

böz — bez, pambıq parça
bözçi — pambıqçı, toxucu
bra — bra (mənası qaranlıqdır)
braman — brəhmən
Brahsviti — Yupiter planeti
brısti — molok, firıştə
bu — bu (əvəzlik)
budık — budaq
budın — bədən
budulmak — asılmaq, taxılmaq
budun — qəbilə, xalq
bugün — bugün
bugünki — bugünkü
buğan — noxudkimilər sinfindən bir bitki
buğday — buğda
buğu — keyik
buk — boğaz, xirtök, qırtlaq
buka — buğa
bukağu — buxov, zəncir, qandal, bağ
bukak — buxaq
bukaç — çölmək, qazan
bukuklanmak — yuvarlaşmaq
bukun — qəbilə, xalq
bulan — şüşəbənd
bulak — bulaq
bular — bunlar
bulayık — etnonim
bulğağ — təlatüm; bulanıq; iğtişaş
bulğadaçı — iğtişaşçı, üsyancı, üsyankar
bulğak — təlatüm, bulanıq; iğtişaş
bulğamak — bulamaq, qarışdırmaq, pozmaq
bulğandırmak — bulandırmmaq
bulğanyuk — bulanıq, qarışıq
bulğanmak — bulanmaq, qarışdırılmaq, pozulmaq
bulğaşmak — buluşmaq; toplu halda mövcud olmaq
bulğaşu — gurultulu
bulğu — tapıntı
bulğusuz — tapıntısız

bulıt — bulud
bulıtçulayu — buluda bənzər
bulkak — ?
bulkay — alçaq, aşağı, qısa
bulkamak — bulamaq, qarışdırmaq, pozmaq
bulkanmak — bulanmaq, qarışdırılmaq, pozulmaq
bulkumak — yerinə yetirmək, icra etmək
bulmak — tapmaq, əldə etmək
bultukbaz — olmamaq
bultukmak — əldə edilmək
buluturmaq — tapdırmaq
bululamak — qarışmaq
bululmak — əldə edilmək
bulun — əsir
bulunç — 1. əldə etmək, qazanç; 2. təmənna
bulunçsız — 1. qazancsız; 2. nadir, tapılmayan; 3. təmənnasız
bulunmak — əldə etmək
bulun, — 1. guşə, tərəf, cəhət, ətraf; 2. dərman; 3. miqdar ölçüsü
bulut — bulud
bulhak — təlatüm, iğtişaş; bulanıq
bun — əsas, təməl, bünövrə
bun — dərdd, kədər, qüسسə
buranç — sıxıntı, sıxıntılı
burğu — baraban
burkan — 1. Budda; 2. burhan; 3. yaradan, tanrı, allah, xaliq; 4. şaman
burhan — burhan (budda dinində ruhani)
burhan kutinliğ — Budda sadiətine yetişmiş
burhan kutliğ — Budda bəxtində olan
burkı — qırış
burkırak — 1. buruq; 2. büzük; 3. qəmgin

burku — şeypur; boru
burlak — qoxumaq
burmaduk — burulmamış
burnaç — güyüm
bursan — topa, guruh, camaat
bursin — rahibələr dörnöyi
burson — rahibələr dörnöyi
burun — burun, (fildə) xortum
burunğı — əvvəlki, öncəki
burunsuz — burunsuz
buruntuk — qəm
burunça — əvvəlki kimi
busanmak — məyus olmaq,
ümitsiz olmaq, acımaq
busat — oruc adıdır
busi — sədəqə, qurbanlıq
busuş — dörd, qəm, kədər, ölüm,
qayğı
busuşluğ — dördli, qəmli, kədərli,
qayğılı
busuşsuz — dərdsiz, kədərsiz,
qəmsiz, qayğısız
buşdaçı — pozan, dağıdan,
məğlub edən
buşi — sədəqə, qurbanlıq, nəzir
buşiçi — dilənçi, sədəqə toplayan
buşılığ — sədəqəyə möhtac,
dilənçi
buşmak — 1. qəzəblənmək,
hiddətlənmək, həyəcanlanmaq;
2. pozmaq
buşulmaq — utanmaq
buşunğu — yeknəsəq
buşunğuluğ — cansızlıq, cansızlıq
buşurkanmaq — qayğılı olmaq,
narahat olmaq
but — bud, ayaq
butamaq — budamaq, kəsmək,
vurmaq
butarlamaq — parçalamaq,
yırmaq, parça-parça etmək
butığ — budaq
butık — budaq
butı — cin, pəri

butluğ — budı, ayaqlı
butukmak — tapılmaq
butulmak — asılmaq, taxılmaq
buu — bu
busu — dalğın, dağınq
buvanlığ — buvanlı (?)
buyanlamak — yaxşılıq etmək,
xidmət etmək
buyanlığ — xoşbəxt, bəxtli,
savablı
buyansız — bəxtsiz, savabsız
buyançı — bəxtli olan, savab iş
gören
buyruk — əmir, komandan;
buyuruq
buz — pozma, yıxma, dağıtma,
təxribat
buz — buz
buzad — oruc adıdır
buzluğu — buzov
buzan — savab, yaxşı iş, yaxşılıq
buzandurmaq — quduzlaşdırmaq
buzandurtaçı — quduzlaşdıran
buzdaçı — pozan, qıran,
parçalayan
buzluğ — buzlu
buzmak — pozmaq, qırmaq,
parçalamaq
buzulmaq — pozulmaq
büdmək — roqs etmək, ritmik
hərəkətlər etmək
büdkər — yaxşı
büdkərlik — yaxşılıq
büdkərmək — tamamlamaq
büdmək — 1. bitmək, sona
yermək, qurtarmaq,
tamamlamaq 2. inanmaq
büdü — bütün
büdürmək — yerinə yetirmək,
tamamlamaq
büdü — 1. bitkin, yetkin;
2. inam; 3. hikmət
bügrü — öyri
bügü — hikmət

bügülnmək -- hikmətlənmək,
hikmət qazanmaq
bügür -- xalça
bügüş -- hikmət, mərifət
bükən -- qovun növü (yemiş)
bükmək -- bükmək
bükülmək -- bükülmək
bükün -- bugün
bükünki -- bugünkü
büküntə -- bugün
bükürmək -- su səpmək
bür -- tumurcuq
büri -- qurd, canavar
bürtmək -- 1. hiss etmək,
duymaq, toxunmaq; 2. hiss,
duyğu 3. xəfifcə əsmək
bürtüglük -- duyma, hiss etmə
bürtüşmək -- biri birinə
toxunmaq
bürü -- qurd, canavar

bürütmək -- 1. hiss etmək,
duymaq, toxunmaq; 2. hiss,
duyğu, 3. xəfifcə əsmək
büşərmək -- təkmilləşdirmək
büşük -- qohumluq
bütürmək -- bitirmək
bütgü -- bayıra çıxmaq
bütmək -- 1. bitirmək, sona
yettmək, qurtarmaq,
tamamlamaq; 2. inanmaq.
bütüd -- bitmə, tamamlama
bütüdmək -- bitirmək,
tamamlamaq
bütün -- bütün
bütünmək -- bitöv etmək,
tamamlamaq
bütürmək -- bitirmək
bütürü -- tamamıfə, hamısı,
bütünlüklə
bütüt -- bitmə, tamamlanma
büyü -- cadugərlik, sehirbazlıq

Ç

çadar -- kül
çadik -- Sakyamununin doğum
tarixi
çadiklig -- Sakyamununin doğum
tarixi
çadır -- nəşətr
çadır -- kül
çadır -- kül
çağ -- çağ, zaman
çağay -- bitki adıdır
çağmaq -- vurmaq, çaxmaq
çağrı -- rütbədir
çağurmək -- iftira atmaq, ləkə
yaxmaq
çağşaput -- nə isə hindcə
terminidir
çaidan -- məbəd, ibadətqah
çaidir -- ulduz adıdır
çaitir -- ulduz adıdır

çayti -- monastır
çak -- 1. vaxt, zaman; 2. tam
çakı -- gicikən
çakir -- çarx, təkor
çakmak -- çaxmaq, kəsmək,
parçalanmaq, yarmaq
çakr -- çakr (silah adıdır)
çakrvat -- dünya
çakşaput -- ay adıdır; Uluqbəy
təqvimində 12-ci ay; allah
qaydası
çaldır -- dəniz
çalmək -- vurmaq, öyilmək
çalsıkmək -- vurulmuş olmaq
çalturmək -- axtartmaq, aratmaq
çam -- 1. dava, etiraz; 2. çanaq,
çölmək
çambu -- ağac adı

çambudivip — kainat
çamlağucu — davagu, dava edən,
 davakar, iddia edən
çamlamak — dava etmək,
 çəkişmək, etiraz etmək
çamsız — davasız, etirazsız
çamxul — peşman
çan — 1. çən; 2. çanak, bardaq;
 3. can
çanak — çanaq, qab, ölçü
çantal — collad
çan — çan
çansı — rütbə adıdır
çao — sikkə növüdür
çarixuş — üzüm şirəsi məngənəsi
çarım — dava, iddia, etiraz
çarlamak — çağırmaq
çaruk — çarıq
çası — ləkə yaxan, iftira atma
çasurmak — ləkə yaxmaq, iftira
 atmaq
çasut — ləkə, iftira
çatik — doğum hekayəsi
çatık — yapışmaq
çav — pul
çavikmak — 1. güclənmək,
 qüvvətlənmək; 2. məşhur,
 şöhrətli, adlı-sanlı
çavış — yol, vasitə, tədbir, hiylə
çavsız — pulsız
çau — həvalə
çəçək — çiçək
çəçəklənmək — çiçəklənmək
çəçəklik — çiçəklik
çəkrək — alt paltarı
çəkür — çuxur
çərig — qoşun, ordu, əskər
çəviş — yol, vasitə, tədbir, hiylə
çəvişlig — hiyləli
çxşaput — əxlaqlı
çşapat — əxlaq; orucluq ayı
çşapathğ — əxlaqlı
çğ — 1. bitki adı; 2. arşın

çığay — yoxsul, fağır
çəğsüz — ölçüsüz
çida — cida, süngü, mizraq
çıkramak — qıcırdamaq
çıktratmak — qıcırdatmaq
çrku — dərman kimi işlədilən bir
 daş, mumiya (?)
çımad — hirs, hiddət, qəzəb,
 qızışmaq
çımkumak — (*biçmək* sözü ilə)
 biçmək, kəsmək
çın — gerçək, çin, doğru
çınaru — həsrətlə
çınbarmak — çin, doğru, gerçək
çın bitig — gerçək sənəd və
 bağlaşma
çından — səndəl ağacı
çınğarmak — araşdırmaq
çınğartmaq — araşdırtmaq, tədqiq
 etmək, müayinə etmək
çınıkmak — həyata keçirmək
çınkar — doğru, tam doğru
çınkaru — diqqətli
çın-sav — gerçək, həqiqət, doğru
 söz
çınsu — olduğu kimi
çın — çin, doğru, gerçək, tam,
 kəskin
çınarğu — zil, cingilti, zəng
çınaru — 1. tam, şübhəsiz;
 2. arzulamaq, həsrət
çızdurmaq — cızdırmaq
çızığ — çizgi, cızıq, hərəkət tərzii
çızmaq — cızmaq
çi — çin; bitmək
çigidəm — bitki adıdır
çigil — etnonim, toponim
çigmə — xəstəlik
çiik — etnonim; çik qəbiləsi
Çiik Tutu — məmurluq dərəcəsi,
 ləğob
çik — çik qəbiləsi
çikçi — rütbə adıdır
çiltəg — etibar, hörmət

çiltəmək — saymaq, hörmət etmək
çim — qarışıq, qırış
çimbudip — kainat
çiməli — qarışqa
çimgən — çəmən, çayır
çimsiz — qırışsız
çin — çin, gerçək, həqiqət
çintal — cəllad
çintan — səndəl ağacı
çintək — həqiqətə çevirmək
çişt — ulduz adıdır
çiu — tutma, yaxalama
çü — tutma, yaxalama
çivğa — yapışqan sürtülmüş çubuq
çivğaçı — (*toz* sözü ilə) torla
 ovlayan, duzaq quran
çivşağun — turş
çizmək — cizmaq, çizmək
çkar — çkar (silah adı)
çkrvrt ilig — dünya hökmdarı
çtbudvir — kainat
çobra — yun
çoğ — 1. qor, köz, od, atəş, ziya,
 alov; 2. parlaqlıq
çoğı tirək — rütbə
çoğ yalın — parlaqlıq
çoğlanmaq — parlamaq
çoğluğ — nurlu, atəşli, ziyalı,
 görkəmli
çoğmaq — öldürmək, (heyvanı)
 kəsmək
çokan kişi — nişanlı (oğlan, adam)
çokmaq — öldürmək, (heyvanı)
 kəsmək
çokramak — qaynamaq
çokratmaq — qaynatmaq
çokurdamak — qaynatmaq,
 bişirmək
çolmaq — zədələnmək, lill olmaq
çoluğ — çolak, əlil
Çuluk — antroponim, şəxs adı
çomak — çomaq
çomınmaq — cümünmaq (suya)

çommak — batmaq, cümmaq
 (suya)
çumurmış — maye götürmək üçün
 çömçə
çonmak — dözmək, qatlaşmaq,
 tavlamaq
çon — sol
çor — rütbə adı
çöbig — 1. çöp; 2. pis, pislik,
 bulanıq
çökə — diz çökmə
çökədə — qulaq arxasındakı çıxıq
 sümük
çökitmək — diz çökmək, diz
 çökürmək
çökləmək — çökmək
çökmək — çökmək
çöktə — qulaq arxasındakı çıxıq
 sümük
çöküg — dizləri çökük
çökütmək — diz çökürmək
çöksig — çökək, zənəxdən
çökməli — qarışqa
çöp — şəkil
çerman — dəri xəstəliyinin bir növü
çu — 1. əkin yeri, tarla; 2. birtərəf
 etmə, zərərsizləşdirmə
çuanmart — comərd, mərd
çuba — cübbə
çubakan — innab
çubik — çubuq
çubuyan — dadlı şey, ləzzətli şey
çubuk — çubuq
çuğ — 1. bulanıq; 2. bağ, bağça;
 3. dəmət, buket
çuğı — gurultu
çulvu — (*sav* sözü ilə) rəzalət, pis
 şöhrət, küfr
çumburmak — atılmaq,
 saldırlmaq
çur — rütbə, ən böyük hərbi ad
 (*çor* olmalıdır)
çurnı — barıt
çuuğ — bulanıq

çuv — hissə, pay
Çüən-teiu — Konfutsinin əsərinin
("İlk və son bahar") adı
çügtə — qulaq arxasındakı çıxıq
sümük
çüməli — qarışaq
çürni — barıt

çürşət — xalq, qəbilə
çüşüm — tut (ağacı)
çüşüm — tut(ağacı)
çüşüm — (*söğüt* sözü ilə) ağac
növu
çüvit — göy, mavi

D

dana — ?
Daniş — ulduz adıdır
darm — əqidə
darni — sehr
dartıraşti — qəbr dünyasının
mühafizi
daruğa — məmur rütübəsi
(müqayisə et: azərbaycanca
darğa)
datu — qəbilə adıdır
ddintar — dindar
dəlik — dəlik, deşik
dəptər — dəftər
dıdım — daş
dın — din, məzhəb
dındar — dindar
dıntar — dindar
djan — altı yaxud on igiddən biri
didim — daş

didm — daş
diyan — iştirak
din — din
dindar — dindar
divdar — şama oxşayan ağac, sorv
ağacı
divini — Allah
doza — bədənin iksiri
drzul — yabaya bənzəyən üçdişli
alət
drm — din, əqidə
drma-utari — bədisatvalardan
birinin adı
duşkrçar — iztirab
dutağun — günablari bağışlanmış
adam
dyan — təfəkkür
dyanlığ — fikirli

E

e — nida
eb — ev
ebin — 1. taxıl, toxum; 2. adət
ebir — dolanmaq (bir şeyin
ətrafında)
eçbi — qadın
eçə — böyük qardaş, əmi
eçi — böyük qardaş, əmi
eçü — 1. sələf; 2. əcdad

ed — maddə, mülk, sərvət
edədmək — 1. maddələşmək,
böyümək; 2. varlanmaq
edərmək — axtarmaq, təqib etmək,
axtarmaq
ediz — oğuz qəbilələrindən birinin
adı
edigmək — 1. kömək etmək;
2. qiymətləndirmək

ediş — qabqacaq, çölmək
edgü — yaxşı, üstün
edgüləmək — yaşılıq etmək
edgüli — yaxşı, üstün
edgülüg — yaxşı, yaxşılıq, münasib, uyğun, üstünlük
edgülük — yaxşı, yaxşılıq, münasib, uyğun, üstün
edgüti — yaxşıca
edüz — oğuz qəbilələrindən birinin adı
egdiş — çölmək, qabqacaq.
egidmək — tərbiyə etmək, böyütmək, yüksəltmək
eki — iki (say)
ekin — ikisinin
ekinti — ikinci
ekün — cüt, iki, ikisinin
ekşər — heca
ekdilənmək — tərbiyə etmək, böyütmək, yüksəltmək
el — el
elig — elli
elçi — 1. elçi; 2. antroponim, şəxs adı
em — çarə, əlac, vasitə
emdi — indi
emsiz — çarəsiz, əlacsız, vasitəsiz
enin — çiyin, kürək, arxa, bel
enitgəli — enməli, düşməli
enitmək — enmək, endirmək, düşmək (aşağı)
enmək — enmək, sallanmaq
erdə — ertə
erdəçi — olmalı, olacaq
erig — 1. öyüd, nəsihət; 2. qüdrət, iradə
erigləmək — öyüd vermək, nəsihət vermək
eriglig — öyüdü, güclü
erigmə — tapılan
erik — 1. güclü, qüvvətli, iradə; 2. öyüd, nəsihət

erikləmək — öyüd vermək, nəsihət vermək
erikli — mövcud olan
erilmək — çevilmək, dini dəyişdirmək, dönmək
ergüzmək — etdirmək
ergürmək — etdirmək
ergüsmək — etdirmək
erın — dodaq
erınmək — üşənmək, tənbelləşmək
erine — şübhəsiz, mütləq
erış — dönmə, çevrilmə, iş-güc, hal hərəkət
Erivadi — ulduz adıdır
erkəç — cavan təke
erkəçlənmək — çətin keçilən yerlə getmək
erkək — erkək
erki — *er* naqis felindən əmələ gəlmişdir; təxminən-*dir, dir* şəkildəsinə bərabərdir.
erkin — olan
erklig — qüdrətli
ermək — 1. *idi, imiş* naqis felinin kökü; 2. olmaq; 3. mövcud olmaq, var olmaq; 4. baş vermək; 5. aid olmaq
ertə — ertə
ertəgü — fəvqəladə, son dərəcə, qanunla
ertimlig — fənilik, puçluq, keçicilik
ertgülgü — keçici
ertmək — ötmək, keçmək
ertürmək — etdirmək, tamamlamaq, işləmək, ifa etmək, qəbul etmək
erttürmək — tamamlamaq, kəçirtmək
erüş — çevrilmə, dönmə
eş — 1. dost; 2. qardaş, xanım, arvad; 3. şahzadə (qız)
eşək — eşək

eşəlik — mühüm
eşəliksiz — mühüm olmayan
eşi — 1. dost; 2. qadın, xanım, arvad; 3. şahzadə (qız)
eşidmək — eşitmək
eşidilmək — eşidilmək
eşidüt — eşitmə
eşitilmək — eşidilmək
eşitmək — eşitmək
eşitməklig — eşitməli
eşittürmək — eşidirmək
eşəkək — eşəkək, ulaq, uzunqulaq
eşük — örtü
etgü — yaxşı, üstün
etig — bəzək
etikmək — meydana gətirmək, hazır etmək
etilmək — edilmək
etin — coşma, kükrəmə
etinəmək — coşmaq kükrəmək
etinlig — 1. kükrəyon, özündən çıxan, cinlənen; 2. bəzəkli
etinmək — bəzənmək
etizmək — cinlənmək
etləmək — etmək, eləmək
etmək — etmək, eləmək
etöz — vücut, öz, adam, şəxs, gövdə cisim
etüz — gövdə, vücut, fərd, şəxs
etüzlüg — gövdəli, vücutlu, cisimli

etük — ayaqqabı, çəkmə, çust, şapşap
ev — ev, qadın
evçi — qadın
evin — 1. adət; 2. taxıl, toxum; 3. sıx, gur
evinlig — hamilə
evin — yabançı, yad
evin, liun — incil
evir — dair, çevrə, mühit
evirdəçi — 1. dövrə vuran; 2. çevirən, tərcümə edən, tərcüməçi
evirmək — 1. dövrə vurmaq, çevirmək; 2. tərcümə etmək
evitmək — titrəmək
evrig — qaba, tors, sarsaq
evrik — qaba, tors, sarsaq, abdal
evrilinesiz — sarsılmaz, sabit, sağlam
evrilmək — dinin dəyişmək, çevrilmək, dönmək
evrilməmək — çevrilməmək, dönməmək
evriş — dönmə, çevrilmə, hərəkət, iş-güc, məşğələ, hal
evrişmək — məşğul olmaq
evürmək — çevirmək, işləmək
ey — ey(nida)
eyin — beləcə, buna görə

Ə

ədirəm — igid, güc, fəzilət, qabiliyyət
ədlig — zəngin, dövlətli, sərvət sahibi
ədligsiz — kasıb, dövlətsiz, qiymətsiz
ədrəm — igid, güc, fəzilət, qabiliyyət
ədrəmlig — güclü, qabiliyyətli, fəzilətli

ədsiz — lazımsız, lüzumsuz, istifadəsiz
əçkü — keçgi
əgdilətmək — tərbiyə etmək, böyütmək
əgdü — ayrı bıçaq
əgərmək — əyirmək, çevirmək
əgim — hissə, parça
əgin — otuz

əgirgü — öyirən, çevirən
əgirgülüg — öyirilmiş nə isə
əgirmək — öyirmək, çevirmək
əgirtmək — öyirtmək,
 çevirtməmək
əgmək — əymək
əgri — əyri
əgrik — 1. burulğan; 2. dolambac
əgrilmək — öyilmək
əgsük — əksik
əgsüksüz — əksigsiz
əgsümək — əksilmək, azalmaq
əkə — böyük bacı
əkir — bitki kökü
əkirtmək — bağirtmək
əkmək — əkmək
əksidmək — əksiltmək, azaltmaq
əksinmək — qəsb etmək
əksük — əksik
əksüklüg — əksiklik
əksüksüz — əksiksiz, nöqsansız
əksümək — əksilmək, azalmaq
əksütmək — azaltmaq, əksiltmək
əkşəbi — ?
əkü — buğum, oynaq, bənd
əlig — əlli
əligçi ər — məmur
əlitmək — götürmək
əlgəmək — sıxışdırmaq; elmək;
 araya bir şey qoymaq
əlmək — yaxınlaşmaq
əlp — alp, igid, nəhəng, qüdrətli,
 cəsur, qüvvətli, yenilməz
əm — dərman
əmçi — həkim, təbib
əmçin — həkim, təbib
əmdi — indi
əmək — əmmək
əməri — başqaları, bozıları
əmrəğürmək — təskinlik vermək
əmig — məmə, döş
əmitmək — əymək, öyilmək
əmizmək — əmizmək,
 əmizdirmək

əmgədmək — əziyyət vermək
əmgək — əziyyət, əzəb, zəhmət,
 acı, iztirab
əmgəklük — əziyyətli, əzablı,
 zəhmətli, iztirablı
əmgəksiz — rahat, zəhmətsiz,
 əziyyətsiz, əzabsız
əmgəngümüg — zərər
əmgənmək — əziyyət çəkmək,
 əzab çəkmək
əmgətmək — əziyyət vermək,
 əzab vermək
əmgətməksiz — əziyyətsiz,
 əziyyət vermədən
əmkək — əmgög
əmləmək — müalicə etmək
əmrək — öziz, sevimli
əmrəklüg — öziz olan
əmrü — daimi, əbədi, davamlı
əmsimək — əmmək
əmtərmək — toplamaq, yığmaq
əmti — indi
ənəkək — hind, hindli, Hindistan
ənəkəkçə — hindcə
ənəkəbüş — göy
əngin — otuz
əntəkək — hind, hindli, Hindistan
ənüg — heyvan balası
ənük — heyvan balası
ənükləmək — balalamaq
ən — 1. ov; 2. ən (ədat)
ənək — çənə
ən gilmək — öyilmək
ən iz — sahə ölçüsü vahididir
ən im — hissə, parça
ən in — otuz
ən irmək — 1. öyirmək; 2. təqib
 etmək, çevirmək
ən itmək — öyirtmək
ən mək — əymək
ən rək — barmaq
ər — 1. kişi, adam, igid, ər,
 döyüşçü; 2. bəy, şahzadə; 3. ər
 (arvadın əri)

ər at --- 1. igid adı; 2. insan dəstəsi, qələbəlik
ərbiş — bitig — müqavilə sənədi
ərdəm — qabiliyyət, fəzilət, igid, güc
ərdəmlik — qabiliyyətli, fəzilətli, güclü
ərdəni — cövhər, qiymətli əşya
ərdini — cövhər, qiymətli əşya, cavahir, gövhər
ərdinilig — dəyərlı, qiymətli, cavahirlə bəzədilmiş
ərdni --- cövhər, cavahir, qiymətli əşya, gövhər
ərdnilig --- dəyərlı, qiymətli, cavahirlə bəzədilmiş
ərən — ər, igid, qəhrəman
ərgü — 1. ev, qonaq, iqamətgah; 2. qüvvətli, güclü
ərgülük — evli, iqamətgaha aid olan
ərk — qüvvət, qüdrət, güc
ərki --- 1. yaxşı, artıq; 2. bəlkə
ərkimcə --- istəyimcə, arzumca
ərklig — bəzəkli, qüdrətli, bahadır
ərkligin-ərkisizin — istər-istəməz
ərksiz — gücsüz, qüvvətsiz
ərksinmək --- qüvvətlənmək, güclənmək
ərksintürmək — hakimiyyət sürdürmək
ərli — ərli, əri olan
ərməkürmək --- tənbelləşmək, avaralanmaq
ərməgü — tənbel, avara
ərməgürmək — tənbelləşmək, avaralanmaq
ərinqək — barmaq
ərpəlmək --- biçilmiş, törpülənmiş, kəsilmiş
ərsimək — iyrenmək
ərsinmək --- iyrenmək
ərslan — aslan
ərtigli — ölümlü, keçici, fani

ərtimlig — ölümlü, keçici, fanilik
ərtinğü — son dərəcə, fəvqələdə
ərtini — cövhər, qiymətli əşya, cavahir, gövhər
ərtmək — keçmək, işləmək, davam etdirmək
ərtukrak — fəvqələdə
ərük — ərık
ərüş — saysız, hesabsız
ərzi --- şahzadə adıdır
əsən — 1. sağ; 2. sülh, əmin-amanlıq
əsəngü --- sağlıq, səhhət, kamillik, sağlamlıq
əsəngü bitig — sağlamlıq haqqında sənəd
əsəngülük — sağlamlıq, sağlıq, salamatlıq, rahatlıq
əsin — yel, rüzgar
əsirmək — sərxoş olmaq
əsizgəmək — əsirgəmək
əsizgənçsiz — əsirgəmədən
əsic --- qazan, çölmək
əski — əski, köhnə
əskimək --- köhnəlmək
əskirmək --- köhnəltmək
əsri — xəstəlik adıdır
əsri --- iki rəngli
əsringü --- 1. rəngli, ala, ala-bula; 2. qarışıq
əsruk — sərxoş
əstəmək — istəmək
əstup --- sandıq
əşringü — yaxşı qoxusu olan
ət — ət
ətci --- qəssab
ətlig — ətli, kök, ətlik
ətlik — sallaqxana, heyvan kəsilən yer
əyəgü — yan, tərəf
əymənç — qorxu, utancaqlıq
əymənmək — utanmaq, qorxmaq
əzmək — çökmək
əzük — yalan, saxta

özükləmək — yalan danışmaq, aldatmaq, saxtalaşdırmaq, xəta etmək

özüksüz — yalansız, qüsurusuz, xətasız

Ğ

ğatığ — qatı, sört, sağlam
ğılınç — iş, əməl
ğılmək — qılmaq
ğın — dörd, kədər, qəm, sıxıntı
ğırğılmək — ağarmaq (saç üçün)
ğırza — ?
ğız — qız
ğizzut — möhnət, əziyyət
ğormuzta — hormuzta
ğok — kül
ğonağ — qonaq
ğörginçsiz — qorxunc olmayan

ğormək — qurmaq (yayt)
ğoşti — müəllim, öyrədən
ğriçantri — Hariçantra (antroponim, şəxs adı)
ğrostağ — ?
ğuan — günahı, suç, qəbahət
Ğulsabadi — antroponim, şəxs adı
ğunçuy — xanım
ğuru — müəllim, öyrədən
ğuvraq — camaat, məclis, qələbəlik

F

farinibran, frinibran — nirvanın ən yüksək dərəcəsi
fərzənd — övlad
fərzind — övlad
fərişti — mələk

fişailig — ağıllı
frinibran — bax: farinibran
futsi — müdrik, ustad, alim
futsi — ustad

X

xadaş — yoldaş, qohum
xalığ — hava, atmosfer
xalın — qalın
xalıtmək — qaldırmaq
xaltı — nə zaman (ki)
xan — xan, hökmdar
xansız — atasız
xanyu — hansı, kim
xanturmək — inandırmaq
xara huş — qartal, qara quş
xarğa — qarğa
xarı — qoca, qarı

xarımək — qocalmaq, qarımək
xarın — qarın
xasğanmək — qazanmaq
xast — ulduz adı
xat — qat, təbəqə
xata — dəfə, kərə
xatağlanmək — çalışmaq
xatığ — möhkəm
xatıgrak — sağlam
xatalanmək — birləşmək, qarışmaq
xatun — xatun, xanım

xavsadılmak — birləşdirmək
xavsurmaq — qovuşmaq
xayü — hər kiminsə
xayusına — hər birinə
xayuta — hər hansı bir yerdə
xazğanç — qazanc
xviştim — 1. rütbə (manixeylərdə);
 2. müəllim, tərbiyəçi
xıl — qıl
xılınç — iş, əməl, hərəkət
xılmək — ctmək
xınmək — sabit, sağlam, möhkəm
xıska — qısa
xıvlıq — bəxtli, xoşbəxt
xız — 1. saçaq; 2. qız, 3. xəsis
xiv — 1. bəxt, xoşbəxtlik, səadət;
 2. ayaqqabı
xobuz — qobuz, saz
xok — toz, torpaq, pislik
xol — qol, əl
xolmək — istəmək, arzulamaq
xonuz — böcək
xorkınç — qorxunc
xoruq — allah adı

xoyun — 1. qoyun; 2. on iki illik
 siklli türk təqvimində il adı
 3. köks, qoyun
xua — çiçək adı
xualıq — hua çiçəyi ilə bəzənmiş
xuastuanifi — xuastuanifi
xuaşin — dəyişən vücut
xudatmış — rütbə
xul — qul, kölə
xulqak — qulaq
xunçuy — 1. xanım, şahzadə;
 2. ləqəbdir
xunyun — 1. xanım, şahzadə;
 2. ləqəbdir
xunmək — oğramaq
xundaçı — oğru
xurkak — quru
xurmuzta — Hormuzta, Hürmüz
xursadılmək — çevirmək
xurtulmək — qurtulmaq
xuş — quş
xut — bəxt, səadət
xutadmək — xoşbəxt olmaq
xutğarmək — qurtarmaq
xutrulmək — qurtulmaq

I

ı — kol, ağac, bitki, əkin, meşə
ıcanıq — çəkinmə, diqqət yetirmə
ıcanmək — çəkinmək, diqqət
 yetirmək
ıçınqıçı — itirən
ıçınmək — dağılmaq, itmək, yox
 olmaq
ıçınmək — dağılmaq, itmək, yox
 olmaq
ıçın — fənər, məşəl
ıçınmək — dağılmaq, itmək, yox
 olmaq
ıçlayu — (paltar) astar
ıda — qərrib

ıdalanıq — əl çəkmək, son
 vermək, buraxmaq, vaz keçmək
ıdduk — müqəddəs, əziz,
 mübarək, bəxtli, xoşbəxt,
 göndərilmiş
ıdı — fəvələdə, kəskin olaraq
ıdıq — müqəddəs, əziz, mübarək,
 xoşbəxt, göndərilmiş
ıdıq kut — rütbə
ıdılmək — göndərilmək
ıdım — zərurət, ehtiyac, təhlükə
ıdımaq — zənginləşmək
ıdıtmək — idlətmək, qoxulatmaq
ıdımaq — göndərmək, yaymaq,
 nəşr etmək, qaçıрмаq

ıdturunmak — gizlətmək
ıduk — müqəddəs, əziz, mübarək,
 bəxtli, xoşbəxt, göndərilmiş
ı-ığaç — ağac
ığac — ağac
ığaççı — dülgər, döşəmə tikən
ığaççı bəg — məmur dərəcəsidir,
 meşəbəyi (?)
ığlamak — ağlamaq
ığlaşmaq — ağlaşmaq
ığmaq — durğunlaşmaq,
 tıxanmaq, zəif sürətlə axmaq
ıkurmaq — tıxanmaq
ılınçğa — yapışıqlı
ımaq — göndərmək
ımğa — dağ keçisi
ımrak — sevimli, öziz
ımağ — ümid, sığmaq, sığıncaq
ımağsız — ümitsiz, sığıncaqsız
ımak — dost, inanılan adam
ımağ — inam
ımal — rütbə adı;
ımanmaq — inanmaq
ımañ — 1. vəzir, vəkil; 2. inam,
 inanılan; 3. rütbə adı
ımañ — 1. inam, inanılan;
 2. rütbə adı; 3. layiq, ləyaqətli
ımañ buyruk — inanılan daxili
 məmur, ləyaqətli məmur
ımañçu — rütbə
ımaru — irəli, buraya, (bir şeydən)
 başqa
ımaru barı — irəli-geri, var-gəl
ımaça — belə, beləcə
ımaçak — qəmli, qayğılı, kədərli

ımaçıklamak — hiçqırmaq, inlə-
 mək, hiçqıraraq ağlamaq, fəryad
 etmək
ımaçıp — beləcə
ımaçaru — irəli, buraya, (bir
 şeydən) başqa
ır — 1. noğmə, şorqi, mahnı;
 2. şimal
ırab — tanrı, allah
ırak — iraq, uzaq
ırğak — çengel, tilov, qırmaq
ırğalmak — sallanmaq, silkinmək
ırk — işarə, fal, falçı
ırkalmak — yığılanmaq
ırklamak — 1. fal açdırmaq;
 2. darta-darta bayıra çıxarmaq
ırlamak — noğmə oxumaq, malını
 oxumaq
ırsığ — 1. xalta, yorğan; 2. mahiy-
 yət; 3. hərarət, qızdırma
ırsırmak — qapmaq
ırsıtmak — isitmək
ış — iş
ışbara — yüksək rütbə adıdır
ışığ — işıq, od
ışırka — planet(?)
ıt — it
ıtalamak — dağıtmaq
ı tarığ — ökin
ıtarmaq — uzaqlaşdırmaq
ıtım — zərurət, ehtiyac, təhlükə
ıtmak — göndərmək, yaymaq,
 nəşr etmək, qaçırmaq
ıya — sahib, sahibkar
ıyın — 1. yavaş-yavaş; 2. görə
ıyınç — tozyiq, basqın, toqib,
 qovmaq
ıymak — basmaq, əzmək

İ

ıç — iç (bir şeyin içi), daxil
ıçəgü — iç, daxil

ıçı — böyük qardaş
ıçiglik — içki

içikmək — girmək, daxil olmaq, tabe olmaq, itaət etmək
içim — duru yemək
içgək — şeytan, vampir, qəzəbli ruh
içgəri — 1. içəri; 2. sarayın daxili
içgərmək — nüfuz
içgərməklig — nüfuzulu
içgərülüg — saraya, xaqana məxsus
içgirmək — bir şeyin içinə girmək
içgi — içki
içkək — şeytan, vampir, kinli ruh
içkü — içki
içkirmək — girmək, daxil olmaq, tabe olmaq, itaət etmək
içkörü — içəri, daxilə
içlig — gəbə
içmək — içmək
içrə — içrə, içəridə, içində
içrəki — 1. saray adamları; 2. rütbə
içtin — iç, içdən
içtirti — içəri doğru
içürmək — içirmək
idər — yohər
idərmək — aramaq, axtarmaq, təqib etmək
idi — 1. sahib, sahibkar; 2. büsbütün, tam, hər hansı
idig — sahibli
idiglik — sahiblik
idikut — türk qəbilələrindən basmillərin başçılarından rütbəsidir
idilmək — bəzənmək, bəzədilmək
idimək — toplamaq, yığmaq
idiş — qabqacaq, qazan, çölmək
idiş ayak — mətbəx qabqacağı (güman ki, burada *ayaq* sözü "qədoh" mənasını ifadə edir).
idiz — uca, yüksək

idmək — qeyb olmaq, yetmək, sona çatmaq
iz — iz
izdəmək — istəmək (*izləmək* mənasını ifadə edə bilməzmi?)
izdətmək — araşdırmaq, istəmək (*izlətmək* ola bilməzmi?)
io — sahib, sahibkar
ig — xəstəlik
igə — 1. sahib, sahibkar, bəy; 2. pəri, ruh
ig ağrıg — xəstəlik
igdəyü — hiylə, al, aldanış
igdəmək — hiylə, dolama
igdilə — dərman, dəyişdirilən oşya
igdiləmək — yaxşı bəslənmək
igdüləmək — bəslənmək; iztirab vermək; uzatmaq
igid — 1. igid, cəsur, qəhrəman; 2. yalançı, hiyləgər, yanlış; 3. yüksəltmə, şişirtmə
igidmək — 1. bəsləmək, yetişdirmək, baxmaq; 2. yüksəltmək, şişirtmək; 3. aldatmaq
igidinom — uydurma qanun
igil — 1. nişanlı, adaxlı; 2. bayağı
igit — 1. igid, cəsur; 2. yalan, hiylə; 3. şişirtmə
igitilmək — bəsləmək, baxılmaq
igləmək — xəstələnmək, xəstə olmaq
iglig — xəstə
iglig yatğu ev — xəstəxana
igsiz — sağlam (hərfor: *xəstəsiz*)
igtüləmək — bəsləmək; iztirab vermək; uzatmaq
ik — kənar
ikapintrak — toponim; hərfi tərcüməsi: "tanrı diyarı"
ikəgü — iki-iki, ikişər
iki — iki (say)

igid — 1. igid, cösür, qəhrəman;
2. yalançı, hiyləgər, yanlış;
3. yüksəltmə, şişirtmə

ikikü — iki-iki, ikişər

ikigü — iki-iki, ikişər

ikil — nişanlı, adaxlı

ikilə — iki dəfə, yenidən, təkrar

ikiləyi — ikiləşdirərək, yenidən, təkrar, ikinci (dəfə)

ikin — ikisinin; yenidən, təkrar

ikin ara — ikisinin arasında

ikindi — ikinci

ikinti — ikinci

ikintisiz — ikincisiz, bənzəri olmayan, təkrar olunmayan

ikirər — iki-iki, ikişər

ikit — 1. igid, cösür, qəhrəman;
2. yalançı, hiyləgər, yanlış;
3. yüksəltmə, şişirtmə

ikiçü — şübhə, tərəddüd, çətinlik, narahatlıq

ikşu — şəkər qamışı

il — el, dövlət və xalq, ölkə və xalq, vətən, dövlət

il — şahzadələrin adının qabağında qoyulan ləqəb

ildinmək — yayılmaq

ildişmək — müharibə etmək, vuruşmaq, döyüşmək

il ebi — hökumət qonağı

ilənmək — 1. şahlıq etmək; 2. sadıq olmaq; 3. ehtisam, səltənət, görmək

ilgək — ilgək

ilgəmək — hücum etmək

ilgərü — irəli, şərq, irəliyə doğru, irəliyə, şərqə

ilgü — irəli

ilgünmək — təsir etmək

ilgürmək — sağaltmaq

ilik — 1. şah, hökmdar; 2. el (təsirlik halda); 3. asılmış ilişik;
4. ilk, birinci; 5. bütöv, tam

iliksiz — əlsiz

ilktürmək — asdırmaq, ilişdirmək, taxdırmaq

ilig — 1. şah, hökmdar; 2. el (təsirlik halda); 3. asılmış, ilişmiş

ilig bəg — şah, şahzadə

ilig kan — şah, şahzadə

ilimək — yapışmaq, asılmaq, ilişmək, taxılmaq

ilinçü — əyləncə

ilitmək — götürmək; rəhbərlik etmək; sövq etmək

iliş — ilişmə, taxma, yapışma

ilk — ilk, birinci, başlanğıc

ilkövüslənmək — ilkövüslənmək (?)

ilki — ilk, birinci, başlanğıc

ilkin — ilk, birinci, başlanğıc

ilkisiz — ilki olmayan, başlanğıcsız, əsassız

ilmək — basmaq, üzorinə atılmaq

il tatğu — rütbə adıdır

iltingüçi — sövq edən (adam)

iltinmək — sövq edilmək

iltişmək — münacişəyə girmək, müharibə etmək

iltmək — sövq etmək, rəhbərlik etmək

ilttəçi — sövq edən

il tutmuş — ləqəbdir

iltü — oraya

il türgüg — rütbə adıdır

iltürmək — göndərmək, götürmək

im — om, dərman

imək — arxasınca getmək; ardınca düşmək

imərigmə — çevrilmiş olmaq

imərmək — çevirmək, çəkmək

imirt sögüt — ağac növüdür

imiti — dərman bitkisinin adı

imrənmək — arzulamaq, arzu etmək

inç — sülh, sakit, sakitlik, rahat, sükut, sükunət, hüzür

inç kölmək — sakit gəlmək,
səssiz gəlmək, gizli gəlmək,
yavaş gəlmək
inç kılmaq — sakinləşdirmək
inç turmaq — dinc durmaq, sakit
durmaq, rahat olmaq
inçə — belə, beləcə, buna görə, bu
surətlə
inçək — beləcə
inçip — beləcə
inçkə — inçə, zərif
inçkü — hüzur, barışıq, sükunət
inçkülüg — 1. sükunətli, hüzurlü;
2. təskinlik
inçgə — inçə, zərif
inçgü — hüzur, barışıq
inçgülüg — sükunət
inçip — lakin, əmma, ancaq,
fəqət, sonra
inçsiz — narahat, hüzursuz
inçsirətmək — boğaza yığmaq,
narahat etmək,
həyəcanlandırmaq; səy
göstərmək
inçü — 1. dövlət torpaqları;
2. kölə.
indin — sərhəd, hüdud
inək — xaya, daşşaq
inərü — irəli, (bir şeydən)
etibarən
ingək — inək
ingü — 1. enmə, düşmə;
2. ayrılma; 3. eniş
ini — kiçik qardaş
inkək — inək
inməgü — 1. enməmə, düşməmə;
2. ayrılmama; 3. yoxuş
inmək — enmək, düşmək
inşi — şahzadə (qadın)
intin — qətiyyətlən
intradanu — İndrasın yayı
intürmək — endirmək, düşürmək,
salmaq, əzmək, yıxmaq
(taxtdan), basdırmaq

inyana — bilik
ir — 1. daş; 2. cənub; 3. on
qəbilədən ikincisi
İrvadi — ulduz adıdır
irbiç — porsuq
irbiz — bars, pələng
irig — iri
irin — 1. kənar; 2. dodaq
irinç — fəlakət, səfillik
irinç yarlıq — səfillik, səfil həyat
sürən
irinçkəmək — acınmaq (hala),
mərhəmət etmək
irinçkənçüci — şəfqətli,
məhrəban, mərhəmətli, acıyan
(hala)
irincləmək — bədbəxt olmaq
irinçü — günah, qüsurlu, xəta,
qəbahət, qəzəb, çirkin, yanlış,
çirkab
irinçülük — günahkar, suçlu
irinç — irin, yara
iriniz — fəlakət, səfillik
irinmək — 1. bədbəxt olmaq;
2. irinləmək; 3. qızmaq,
qəzəblənmək
irintürmək — bədbəxt edilmək,
fəlakətə sürükləmək
irintmək — xarablaşmaq,
kəllənmək
irinük — tənbellik
İriz — antroponim, şəxs adı
irintüksiz — tənbel olmama, zirək
irişmək — irişmək
iritmək — iyronmək
İrivadi — ulduz adıdır
iriz — igid, cəsur
iriz — antroponim, şəxs adı
iritmiş — iyronmək
irgürmək — 1. davranmaq;
2. müqavimət göstərmək
irk — qoyun
irkək — erkək

irkəklənmək — kişilənmək, erkəkləşmək
irkən — rütbədir; şöxs adı kimi də işlənir
irkik — erkək
irkləmək — çıxmaq (bir şeyin üstünə)
irklətmək — əldə etmək, zorlamaq, nail olmaq
irləmək — nəgmo oxumaq, mahnı oxumaq
irmək — 1. erimək; 2. naqış *irmək* feli; 3. qarşı gəlmək, müqavimət göstərmək, dirənmək; 4. nəfsinə məğlub olmaq
irpək — biçgi
irpəkləmək — biçmək, kəsmək, doğramaq
irpəkləşmək — kəşişmək
irpiç — vaşaq
irpiz — pişikkimilər fəsiləsində "şağ" adlanan heyvan
İrpiz kudruğu — ulduz adıdır
irsi — pəri, şahə
irt — vergi
irt-birt — dini vergi (xums-zəkət kimi)
ir tan — hərf adıdır
irtə — ertə, erkən, səhər erkən
irtəkən — ertə, erkən, ertodən
irtəki — ertəki, ertodən
irtəkün — səhər, səhər, ertə
irtmək — davam etmək
ir-tzi — hərf adıdır
irtsiz — vergisiz
ir-ur-uk — hərf adıdır
irü — işarə, əlamət, nişan
irüncülüg — qüsurlu, xətalı, qəbahətli, qəzəbli
irülüg — uyğun, münasib, müvafiq
irüncü — günah, qüsür, qəzəb, xəta, qəbahət, yalnız

irvanq — hərf adıdır
is — dost
isak — hərf adıdır
isi — 1. qadın, xanım, xatun, arvad; 2. şahzadə (qız)
isidmək — isitmək
isiz — qəzəb, qaba, fəna
isig — 1. isti, qızdırma, hərarət; 2. mülayim, xoş
isig isiglig — qızdırma (xəstəlik)
isiglig — isti, qızdırmalı, hərarətli
isig-öz — bədən, vücud
isilmək — əksilmək, azalmaq
isimək — isitmək
isinmək — 1. isinmək, titrəmək, qızdırmaq; 2. qiymət qoymaq, hörmət etmək
isirgəmək — acmaq(hala), mərhəmətə gəlmək
isirgənmək — mərhəmət etmək, əsirgəmək
isirkəgü — mərhəmət, xəsislik
isirkənmək — mərhəmət etmək, əsirgəmək
isitmək — isitmək
isiç — qazan
iskənmək — didmək
isləmək — 1. aramaq, axtarmaq; 2. iyləmək, qoxulamaq
isman — dərman adı
ismək — razı olmaq
issiz — dərman bitkisinin adı
istəm — arzu, dilək, istək
istəmək — istəmək, arzu etmək, aramaq, axtarmaq
istətmək — istətmək
isürmək — sərxoş olmaq
iş — 1. dost; 2. iş
iş küç — iş-güc, əmək
işgiti — "Diba" adlı ipək qumaş
işgirti — ipək, qumaş
işgirti — "Diba" adlı ipək qumaş
işi — 1. qadın, xanım, xatun, dost, arvad; 2. şahzadə (qız)

işidigdämək — eşitmək istömök
işidmək — eşitmək
işidilmək — eşidilmək
işig — qadın ləqəbi
işik — eşik
işin — saç hörgüsü, hörük
İşirə — antroponim, şəxs adı
işitilmək — eşidilmək
işitmək — eşitmək
İşkərə — antroponim, şəxs adı
işlədmək — işlətmək
işləmək — işləmək, çalışmaq
işləməsik — işlənməsi qadağan olunan iş
işlətmək — işlətmək
işmək — içmək
işilmək — eşidilmək
işilmək — eşidilmək
iştrüşmək — hekayə söyləmək
iş tüş — yoldaş
iştürmək — anlatmaq, bildirmək, hekayə etmək
işuyazd — İsa peyğəmbər
it — it, köpək
itburnu — itburnu (çiçək)
itdürmək — etdirmək
itərçi — qolunda şahin aparən ovçu
itərmək — təqib etmək, arxasınca getmək
iti — iti, kəskin

itig — 1. itik; 2. bəzək;
 3. təşkilat, təsisat; qurum;
 4. musiqi aləti
itigliğ — 1. hərəkətli,
 2. bəzədilmiş
itigsiz — 1. hərəkətsiz, işsiz;
 2. bəzəksiz
itilmək — bəzədilmək, düzəldilmək
itimək — yığmaq, toplamaq
itinnək — bəzənmək, hazırlanmaq
itinq — musiqi çalmaq
itinnək — qeyb olmaq, itmək
itmək — 1. etmək, bəzəmək, hazırlamaq; 2. itmək
it üzümü — it üzümü
itüg — dilək
it yılı — on iki il siklli türk təqvimində on birinci il
ivin — yavaş-yavaş, sırası ilə
ivinki — sıradakı
ivmək — basmaq, əzmək, sıxışdırmaq, tozyiq göstərmək
iyə — sahib, yiyə
iyi — dövlət, sərvət, mülk, əmlak, mal-dövlət, mal-mülk
iyin — görə, dolayısı ilə
iymək — basmaq, əzmək
iyinnək — basılmaq, əzilmək, tozyiq göstərmək, sıxışdırmaq
iyinq — təqib, qovmaq

K¹

keçərgə — keçid, çayın dayaz yeri
ked — 1. son, nəhayət; 2. çox;
 3. sağlam, qüvvətli, zorlu;
 4. şöhrət; 5. alim
kedgirmək — saxə qalxmaq
kedgü — geyim, üst geyim, paltar

kedgürmək — geymək, geyindirmək
kedilmək — geyilmək, geyindirilmək
kedimək — yetişmək, yetkinləşmək

¹ Dil ortası sortdamaq samitidir, yalnız incə saitlərlə işlənir

kedimlig — geyimli, zirehli
kedin — 1. arxadan, qorb, sonra;
 2. kətan
kedki — sonrakı
kedkizmək — səndələmək
kedmək — geymək
kedürmək — geydirmək,
 geyinmək, geymək,
 geyindirmək
keg — kin, nifrət, düşmənlik
kegd — kağız
kegdə — kağız
kegəd — kağız
keginə — cavab
keimək — geymək
kek — kin, nifrət, düşmənlik
keklig — mənfur
kekük — ququ quşu
kenzə — nimdəş
kefilmək — geyilmək,
 geyindirilmək.
ketmək — getmək, davam etmək
kevmək — kövşmək
keyiz — 1. dilənçi kasası; 2. xalça
keyik — 1. keyik; 2. vəhşi heyvan
keyikçi — 1. ovçu; 2. (xüsusilə)
 keyik ovçusu
keymək — geymək
kəçi — ?
kək — nifrət, kin, düşmənlik
kəkəlik — kəklik
kəkən — xəstəlik adıdır; voba,
 epidemiyə
kəkətrün — diş ağrısı, səs və döş
 (sinə) tutulmasına qarşı işlədilən
 dərman
kəkfig — mənfur
kəknəmək — qorxutmaq,
 xəstələnmək, təhdid etmək,
 təkdir etmək
kəkük — ququ quşu
kəkrə — dərman bitkisi; güman
 ki, kəklik otu, kokotu

kəkrəmək — nifrət etmək,
 düşmənlik etmək; diksinmək
kəkşürmək — hiddətləndirmək,
 qəzəbləndirmək, nifrət
oyatmaq
kələn — kəkədan
kələm — qələm
kəlig — xəyal, gəliş
kəlin — gəlin
kəlinləmək — evlənmək, gəlin
 götürmək
kəlirmək — götürmək, götürmək
kəliş — gəliş
kəkim — xəndək (?)
kəlmək — gəlmək
kəltürmək — götürmək
kəlmək — götürmək, doğmaq,
 dünyaya götürmək
kəm — 1. ağrı, zəhmət, xəstəlik,
 iztirab; 2. nöqsan, əksik
kəmi — gəmi, qayıq
kəmiçi — gəmiçi
kəmişmək — atmaq, fırlatmaq,
 düşürmək, buraxmaq
kəmişləmək — atılmaq
kəmişmək — atmaq, fırlatmaq,
 düşürmək, buraxmaq
kəmlig — azarlı, xəstə (sifət kimi)
kəmsiz — sağlam, gümrəh; azarsız
kən — sonra, açıqca
kənç — 1. gənə, cavan; 2. sevgili;
 3. uşaq
kənçkiyə — sevgili
kənç oğlan — gənə, gənə oğlan
Kənç Tenqrim — bir şahzadənin
 ləqəbidir
kəndir — kəndir, kətan
kəndi — öz
kənənmək — özünü yaxşı hiss
 etmək, razı qalmaq, məmnun
 olmaq
kənkəşmək — müzakirə etmək,
 müşavirə etmək, danışmaq
 aparmaq

kənt — şəhər
kənti — öz
kəntik — sinc
kəntir — kəndir, kətan
kəntü — öz
kəntün — özü-özünə
kən — 1. gen, geniş; 2. uzaq
kənçi — sonbeşik, son övlad
kənş — müzakirə, müşavirə, danışıq, gənəşmə
kənşmək — müzakirə etmək, müşavirə etmək
kənş — danışıq, müşavirə
kənşlik — genişlik
kənşmək — məsləhətləşmək
kəmək — görə, lazım, ehtiyac, zəhmət
kəməkü — çadır
kəmək — görə, lazım, ehtiyac, zəhmət
kəmək — görə, lazım, ehtiyac, zəhmət
kəməkləmək — lazım olan, ehtiyac olmaq, hiss etmək
kəməklik — görəli, lazımlı
kəməsiz — lüzumsuz, görəksiz
kəməmək — əksik olmaq, əksilmək
kəməmək — sərhəd qoymaq, hüdud qoymaq
kəmə — qabar; döyənək
kərik — zəncir
kərimək — görəlmək; şimşək
kəriməsiz — dostsuz; üstün
kərim — çəkilmə, vuruşma, müharibə; nizo
kərimək — görmək, genişləndirmək
kərim — kərim
kərim — dünyəvi, süni
kərimkə — inamlı
kərim — 1. doğru, görə, səhih; 2. inamlı, mömin
kərim — geri

kərim — təyin edilən
kərimək — görəlmək
kərimək — görəlmək, uyuşmaq
kərim — dərman adı
kərimləmək — kiçik parçalara bölmək
kərim — qırma, yemək
kərimək — 1. görə; qırmaq; 2. təyin etmək, qoymaq
kərimlik — görəmiş, görəməli
kərim — çox, artıq, güclü, qüvvətli
kərim — sürüklənərək, qovalanaraq
kərimmək — qovmaq, qovalanmaq, atmaq
kərimmək — götürmək
kərimgənçik — üsyan, qarışıqlıq
kərim — 1. sonra, başqa; 2. səfil, bədbəxt
kərim — 1. yavaş-yavaş, sıra ilə; 2. görəmək
kərim — dərman adı
kərim — 1. düzgün, məntəzəm, sıra; 2. qızdırma
kərim tizim — sülalə, xənədan
kərimlik — növbəli, növbəsi çatan
kərim — düzgün, düzgünə
kərimək — görəmək, dolaşmaq
kərim — arxa
kərim — bir az
kərimmək — yırtılmaq, partlamaq
kərim — gec
kərim — dərhal təkrar
kərimək — keçmək
kərim — son, nəhayət
kərimmək — 1. göndərmək, uzaqlaşdırmaq; 2. təhqir etmək
kərim — 1. sonra, görə; 2. kətan
kərim — görə
kərimmək — ayılmaq
kərimək — görmək
kərim — keçə
kərim — cavab

kigürmək — ifa etmək, götürmək, soxmaq
kigürsük törü — bağışlama kağıdı, qanunu
kikət — comi, yekun
kikinç — cavab, nəticə, izahat
kikir — ləkə
kikirsiz — ləkəsiz
kikşürmək — hiddətlənmək, qəzəblənmək
kigon — xəstəlik, vəba
kilon — 1. kərkədən; 2. əfsanəvi təkbuyuzlu heyvan
kilibi — şeytan adı
kim — 1. ki (bağlayıcı); 2. kim; 3. kimsə; 4. əgər, şayəd
kimbağ — təbəqə halında qızıl
kimi — gəmi
kim-mə — kim olursa-olsun
kin — 1. son, sonra; 2. müşk qoxusu, yaxşı iy; 3. ipək qumaş; 4. **istiqbəl**, gələcək
kin arıqlıq — çoxalma orqanı
kinçuman — on iki siklli nücum elmi silsiləsi
kindik — göbək
kinintə — istiqbalda, gələcəkdə
kinki — sonrakı, sonrakı
kinləmək — uritmək, aşındırmaq
kinlənmək — dönmək, çevrilmək
kinsük — kinsük(?)
kintrik — sis, duman, bulud
kinimək — qaşovla təmizlənmək
kin, — 1. eyni, bənzər, tam;
 2. en, genişlik
kin,əşmək — müşavirə etmək, danışmaq aparmaq
kin,əşinmək — müşavirə etmək, danışmaq aparmaq
kin,rənmək — mırıldanmaq
kin,türmək — genişləndirmək
kin,ürü — 1. eyni, bənzər, tam; 2. en, geniş; 3. təfərrüat, təfsilat
kip — şəkil

kir — kir, pislik
kirik — giriş, girmə
kiriksəmək — girmək istəmək
kirit — tac
kiriş — giriş (ox üçün)
kirkəlmək — girmək
kirlənmək — kirlənmək
kirləşmək — kirləşmək
kirlig — kirlə
kirmək — girmək
kirpi — kirpi
kirpik — kirpik
kirsiz — təmiz, kirsiz, çirksiz, arı, ləkəsiz
kirtgünç — iman, inanılan, inanmalı, etiqad
kirtgünçlük — inanılan
kirtgünçsiz — inamsız, etiqadsız
kirtgünmək — inanmaq, etiqad etmək
kirtgürmək — inanmaq
kirt-kirt — xəfif
kirtkünmək — inanmaq, etimad etmək
kirtkürmək — inanmaq
kirtü — 1. doğru, səhih, gerçək;
 2. mömin, imanlı, etiqadlı
kirtülüg — mömin, dindar, inanmış
kirü — geri, cənub
kisari — aslan
kisi — adam, kişi, canlı
kisik — gəzinti
kisləgüg — gizlənmə, gizlədilmə, saxlanan
kisrə — sonra
kisrəki — sonrakı
kişmək — bağlamaq, bənd etmək
kişən — bağ(ip)
kişi — 1. kişi, adam, insan, məxluq, yaranmış; 2. sevgili qadın; 3. çul, kölə; 4. şahzadə
kişilənmək — evlənmək

kişisiz — adamsız, adam olmayan
(yer), insan yaşamayan yer
kit — son, nəhayət
kitab — kitab
kitərmək — ləğv etmək, aradan
götürmək, uzaqlaşdırmaq
kitgüsi — ləğv edilməsi lazım olan
kitişmək — ayrılmaq
kitmək — getmək
kitmən — kətmən, bel, ayri bel
kivan — Saturn
kivan ymnu — cüməertəsi
kiyə — kiçiltmə ədatıdır
kiyik — keçik
kiz — qab
kizik — səyahət, gözinti
kizləmək — gizləmək, saxlamaq
kizlədülük — saxlanan, gizlənen
kyə — və
knə — yenə, və
kö — şöhrət
köb — köp
köbik — köpük
köbrük — körpü
köbrüg — körpü
köbük — köpük
köç — köç
köçəmək — köçmək
köçmək — köçmək
köçürmək — köçürmək **ködən** —
müsaafir, qonaq
ködəmək — bağırmaq
ködrünç — çəkinmə, qorxma,
utanma
ködünçsüz — utanmaz
ködüg — ticarət, alış-veriş, iş-güc
ködün yınak — cənub
ködürmək — götürmək,
qaldırmaq, yüksəltmək
köfənç — qürur, iftixar, təkəbbür
köfənçlig — məğrur, qürurlu,
təkəbbürlü
kög — 1. göy; 2. noğmə, şorqi,
mahmı, türki; 3. şöhrə

kögədmək — mədh etmək,
tərifləmək
kögüz — 1. köks, 2. qəlb
kögürmək — yaymaq,
genişləndirmək
kögürçəkən — göyərçin
kögürçün — göyərçin
kögürçün — göyərçin
kögüs — 1. köks, 2. qəlb
Kök — antroponim, şoxs adı
kök — 1. göy, mavi; 2. göy,
səma; 3. geco
kökədmək — yüksəltmək,
öymək, tərifləmək
kökədtürmək — tərifləmək,
öydürmək, mədh etdirmək
kökləmək — xoş gəlmək
kökrəmək — kükrəmək,
bağırmaq, böyürmək
köküz — köks
köküzlüg — qiymətli, ürəyə yaxın
köl — göl
kölgə — kölgə
kölgəlik — kölgəlik
kölmək — kölgələmək, kölgə
etmək
kölük — yük heyvanı
kölüg — ahəngli, ahəngdar
kölümək — kölgələmək, kölgə
etmək
kölüngü — nəqiliyyat; araba
kömək — gömmək, basdırmaq
kömən — xəyal, sehir, aldanış
kömmək — gömmək, basdırmaq
kömülmək — gömülmək,
basdırılmaq
kön — gön, dəri
könə — (suvi sözü ilə) civə
könək — 1. vedrə; 2. gövrək
köni — 1. doğru, dürüst, səhih,
səmimi, sadıq; 2. bərabər;
3. tam,
bütöv, bütün; 4. vedrə
könilig — adil, ədalətli, dürüst

köntülmək — dürüst idarə etmək, doğrultmaq
könülmək — tam yanmaq, bütöv yanmaq
könüksü — gümüş suyu
könürmək — dağlamaq, yandırmaq, yanmaq
köynək — vedrə
könləmək — xatırlamaq, düşünmək
könül — könül, ürək, qəlb; fikir, idrak, təfəkkür; arzu, istək
könülmək — düşünmək, mühakimə yürütmək
könüllü — ağıllı, düşüncəli, fərasətli, müdrik, sevilən.
könülə yaxın
könülsüz — könülsüz; ürəksiz; ağılsız, idraksız; mənasız
köp — çox, bol
köpig — köpük
köplü — şiş, şişlik
köprü — 1. körpü; 2. təbil
köpü — köpük
körk — gözəllik, əndam, nişan, biçim, qiyafət, rəsm; görkəm
körkdəş — gözəl, gözəldəyən, diqqəti cəlb edən (gözəlliyə görə)
körkətmək — göstərmək
körkətdəçi — göstərən, bələdəçi
körkətmək — göstərmək
körklə — gözəl, dilbər
körkləmək — gözəlləşmək
körklü — gözəl
körkəmlik — görmə
körksüz — çirkin, kifir, yaraşsız
körkürmək — göstərmək
körkütmək — göstərmək
körg — gözəllik, gözəl, görünüş, əndam, biçim, qiyafət, rəsm.
körglə — gözəl, dilbər
körglü — görünən, gözəl, mənzərəli

körgürmək — göstərmək
körməz — kor
körmək — görmək
köröksəmək — görmək istəmək
körtül — görünən, dünyəvi olan, fani olan
körtkürgüçü — göstərən (adam)
körtgürmək — göstərmək
körtürmək — göstərmək
körtül — 1. gözəl, dilbər; 2. şahzadə ləqəbi
körtürək — daha gözəl
körtük — 1. qar yığıcı, qar topası, qar səbəsi; 2. çöl; 3. aşıq, sevən
görü — 1. gözəl, gözəllik, 2. görüş, 3. casus
körügsəmək — görmək istəmək
körük — 1. gözəllik, gözəl; 2. görüş; 3. casus
körüksəmək — görmək istəmək
körüğü — görün, başa düşən, anlayan
körülmək — görülmək, sayılmaq
körüm — 1. yuxu, rəya, görmüş, 2. baxım, nöqtəyi-nəzər; baxış
körümçi — kahin, falçı, astranom, münəccim, ulduza baxan
köçünç — 1. pycs, tamaşa, baxılmalı, görülməli; 2. görünüş, mənzərə
körüncləmək — nümayiş etdirmək, sərgiyə qoymaq
körünçlü — nümayişə layiq, göstərməyə layiq
körünçlü — nümayişə layiq, göstərilməyə layiq
körünçlü — üzərində əşya göstərilən rəf
körünçlü — üzərində əşya göstərilən rəf
körüngü — görünüş
körüngüçü — seyirçi, tamaşaçı
körünmək — görünmək

körüşmək — görüşmək
kös --- köz
kösəmək — arzu etmək, diləmək, istəmək
kösənçik --- arzu edilən, istənilən
kösünmək --- 1. görünmək; 2. qəbul edilmək; 3. hazır, mövcud, indiki
kösüş — arzu, dilək, istək
kösüslüg — arzulanan, dilənilən, istənilən
köşitmək — örtmək, qapatmaq
köşün — görünən
kötümək — yüksəlmək, çıxmaq, qalxmaq, minmək
kötki — yayla
kötlürmək — qaldırmaq, yüksəltmək, götürülmək
kötrülmək — qaldırılmaq, yüksəldilmək, götürülmək
kötü --- böyük
kötük — iş, ticarət, iş-güc, alış-veriş
kötüg — iş, ticarət, iş-güc, alış-veriş
kötürmək — götürmək, yüksəlmək, qaldırmaq
kötürülmək — götürülmək
kötüşmək — götürülmək
kötüşmək — böyümək
kövəz — lovgə, məğrur
kövənç — qürur, əzəmət, güvənç, lovgəliq, təkəbbür
kövənçən — qürurlu, əzəmətli, lovgəlanan, təkəbbürlənən
kövrüg --- 1. təbil; 2. körpü
kövşək — zərif, gözəl, şux, yumşaq
kövtün — bədən, vücud, gövdə
köydürmək — yanmaq, yandırmaq, yaxmaq
köymək — yanmaq, qovrulmaq
köytrilmək — yandırılmaq, yaxılmaq

köyük — yanmış, qovrulmuş
köyürmək --- yandırılmaq, yaxılmaq
köz — göz
közəmək --- istəmək, arzulamaq
Közəmiş --- antroponim, şoxs adı
közətmək — gizləmək, gözləmək, saxlamaq, mühafizə etmək
közətçi — gözətçi
közkişmək — görüşmək
közək — əks, inikas; əks-səda
közsüz — gözsüz, kor
közün — güc, qüvvət
közünç --- şöhrətli, şanlı, məşhur
közüngü — güzgü
közünlüg --- güclü, qüvvətli
közünmək — 1. görünmək; 2. qəbul edilmək; 3. hazır, indiki, mövcud
közünür — müasir
közünürdəki --- indiki, görünən, hüzurdə olan
közüş — arzu, istək, dilək
krbirdə --- ağac növüdür
kü — şöhrət, gurultu; səs, küy
küb --- çölmək
kübəz — məğrur, qürurlu
küç — güc, qüvvət, zor
küçədmək --- gücləndirmək, qüvvətləndirmək
küçək — güclü, qüvvətli
küçəmək — zorlamaq
küçənmək — gücənmək, zorlamaq, qüvvətlənmək
küçətmək — gücləndirmək, qüvvətləndirmək
küçəndürmək — gücləndirmək, çələbə qaldırmaq
küçəntirmək — gücləndirmək, çələbə qaldırmaq
küçlüg — güclü, qüvvətli, qüdrətli
küçsirəmək — zoifləmək, gücdən düşmək, gücünü itirmək
küçsüz — gücsüz

küdəgü — kürəkən
küdəmək — bağırmaq, çağırmaq, gurultu salmaq
küdən — 1. qonaq, müsafir; 2. (*ig* sözü ilə) yoğun bağıracaq xəstəliyi
küdənlük — qonağa məxsus ev, qonaq otağı
küdmək — güdmək
küg — 1. göy, soma; 2. nəğmə, şərqi; 3. şöhrət
kügəttürmək — mədh etmək, tərifləmək, öydürmək
küidun — vücud
küimək — yaxmaq
küin — lülə halında bükülmüş kitab
kük — 1. göy, mavi; 2. nəğmə, şərqi, mahıt; 3. şöhrət
kükürmək — kükürmək, bağırmaq, böyürmək
kükülmək — tanınan, təqdis edilmiş
kül — kül; kişi adı kimi də işlənir
külçirmək — gülümənmək
küləmək — tərifləmək, mədh etmək, öymək
küldi — yüz min
külmək — gülmək
kültürmək — güldürmək
külüg — məşhur
külüngü — araba
külünmək — gülüşmək
külüşmək — gülüşmək
külüşük — gülüş
külüşüg — gülüş
kümək — qorumaq, mühafizə etmək
kümüş — gümüş
kümüşlüg — gümüşlü
kün — 1. günəş; 2. gün; 3. cənub; 4. vaxt, zaman; 5. ada qoşulan
sözdür; 6. il gün — millət, xalq

kün — hərəmxana
kün ay — allah adıdır
kün batsıqınqaru — qərb, günəşin batdığı yer
künçi — dərman bitkisinin adıdır
künçit — küncüt; küncüt yağı
künəyngi — qışqanc, güntüsü olan, həsəd aparıcı
kündəm — 1. günəşli; 2. günəşə bənzər
kündin — 1. cənub; 2. gözəl
kündini — cənub
kündüri — cənubda
kündüz — gündüz
küni — 1. qışqanlıq; 2. günü
künçi — 1. qışqanc; 2. güntüsü olan
künikəki — hər gün, daimi
küniləmək — qışqanmaq
künintə — hər gün, sürəkli, daimi, davamlı
kün küningə — hər gün
kün ortu — cənuba doğru
küntəki — hərəmxana
küntəkü — boyunbağı, homayıf
küntəmək — hər gün
kün tənri — allah adıdır; günəş allahı
küntki — hərəmxana
küntüz — gündüz
künük — gümüş
künük suv — gümüş suyu
kün — qarabaş, kəviz
künzədmək — kəviz olmaq, qarabaş olmaq
küp — küp
kür — hiylə, al, fəsad; qandırma
kürdüş — kürdüş
kürətmək — aldatmaq, aldanmaq
küri — 1. litr; ölçü; 2. kürək
kürnlük — desilitr
kürkün — zəfəran
kürləmək — aldatmaq, təvləmək

kürlüg — hiylə, yalan, hiyləli,
hiyləgər, yalançı, aldadıcı
kürsüz — hiyləsiz, yalansız
kürüç — zire
küs — payız
küsədmək — güdmək
küsədük — istək, dilək
küsəmək — arzulamaq, diləmək,
istəmək
küsəmiş — ləğəbdir
küsənç — istək, arzu, dilək
küsənçig — arzu edilmək,
istənilən
küsi — müşk, aloe ağacı, yananda
xoş qoxu verən bir şey
küsin — güc, qüvvət
küskü — 1. siçan; 2. on iki il
siklli toqvimdə il adı
küsmək — 1. küsmək;
2. istəmək
küsün — güc, qüvvət
küsüngü — güzgü, ayna
küsünlüg — güclü, qüvvətli
küsünsüz — gücsüz, qüvvətsiz
küsüş — arzu, dilək, istək
küşalun — kusəvəti
küşü — müşk, aloe ağacı, günlük,
yandırdıqda xoş iy verən bir şey
küşitmək — gizlətmək
küşti — dərman bitkisinin adıdır
küşüş — arzu, istək, dilək
kütə turmaq — güdmək
kütəçi — güdən, casus; qoruqçu;
qoruyan
kütədmək — göstərmək, ifadə
etmək
kütmək — 1. güdmək, baxmaq,
qorumaq; 2. gözləmək
küü — şöhrət, ad-san, gurultu
küülüg — şöhrətli, adlı-sanlı
küün — 1. mum; 2. Şam

küvaz — məğrur, qürurlu
küvazlängülüg — fəxr edilməli,
qürurlanmalı, iftixar edilməli
küvazlənmək — qürurlanmaq,
iftixar etmək, fəxr etmək
küvənç — qürur, iftixar, təkəbbür,
güvənme
küvənçin — məğrur, təkəbbürlü,
qürurlu
küvənçlig — qürurlu, məğrur,
təkəbbürlü
küvənmək — güvənmək
küvrə — çürümüş
küyüdmək — yandıрмаq
küyi — müşk, aloe ağacı, günlük,
yananda xoş qoxu verən bir şey
küymək — yanmaq
küyürmək — yanmaq, yandıрмаq;
yaxmaq
küz — payız
küzəç — qazan, çölmək, çanaq,
səhəng, bardaq
küzədgülüg — riayət etmə,
gözətlənmə
güzədmək — güdmək
küzədtəçi — güdən, gözətləyən
(adam)
küzənçik — arzulamaq
küzənmək — arzulamaq
küzət — qoruma, mühafizə etmə
küzətçi — gözətçi
küzətdürmək — yerinə yetirmək,
yerinə gətirmək
küzətmək — mühafizə etmək,
saxlamaq, gözətləmək
küzgü — siçan
küzi — müşk, aloe ağacı, günlük,
yananda xoş qoxu verən bir şey
küzlüg — payız, payızlıq
küznək — kölgə

- ka** — dost, qohum
kab — 1. torba (ölçü vahidi);
 2. dəri torba
kabak — 1. qonaq; 2. göz qapağı
kaban — tabaq, hövsər
kabarmak — qabarmaq
kabın — vergi adıdır
kabşamak — tərəddüd etmək
kabşurmak — qovuşmaq
kabuçak — boşluq, mağara,
 koğuş, yuva
kaç — neçə, nə qədər
kaçan — haçan, nə vaxt, nə zaman
kaçan — neçə dəfə, o qədər
kaçıq — 1. duyğu üzvü; 2. qaçaq,
 düşgün; 3. keçid
kaç kata — çox dəfə
kaçma — qaçma
kaçmak — qaçma
kadağ — 1. günah, qüsür,
 qəbahət, suç; 2. qatı, sağlam;
 3. qatışıq
kadak — 1. günah, qüsür,
 qəbahət; 2. qatı, sağlam
kadar — qədər
kadaş — dost, qohum
kadğu — qayğı, dərd
kadğuluğ — qayğılı, dərqli
kadğunluk — qayğılı, dərqli
kadğurmak — qayğılı olmaq,
 dərqli olmaq, kədərlənmək
kadıq — 1. qatı, sağlam, cəhd;
 2. pislik; 3. katışıq, qarışıq
kadın — 1. ölkə adı; 2. qayın
kadınmak — peşman olmaq
kadır — sort, hiddətli, qızğın,
 yırtıcı
kadurmak — bükmək, öymək
kadı — darçın
- kadıtmaq** — çevirmək, endirmək,
 döndərmək
kadız — darçın
kadir — qədir
kadmak — 1. çatmaq, uzatmaq;
 2. şertləndirmək; 3. qarışdırmaq
kadun — xatun, xanım, qadın
kadurmak — peşman olmaq
kağadaş — qohum-eqrəba
kağal — qırmanç, qamçı
kağan — xaqan
kağantır — qatır
kağda — kağız
kağıl — qırmanç, qamçı
kağınmaq — peşman olmaq
kağuk — sidik kisəsi
kağun — qovun, yemiş
kağurmak — qovurmaq
kağuşmaq — qovuşmaq
kai — 1. açmaq; 2. bir tayfaya
 mənsub
kainat — qaynatmaq
kaitsi — parlamaq
kak — haqq
kakaç — pislik
kakakasi — kakakasi (mənası
 qaranlıqdır)
kakalan — vergi adıdır
kakani — dəri xəstəliyi
kak tau — dərman kimi işlədilan
 bir meyvə
kakız — cəsur, qəhrəman
kakınmaq — peşman olmaq
kakmak — vurmaq, basmaq,
 qaxmaq
kal — dəli, divanə, qudurmuş
kala — qala, şəhər
kalak — qala, göy
kalan — torpaq vergisi

¹ Dilarxası yumşaqdamaq samitidir, qalın saitlərlə işlənir; *klub* sözündəki *k* səsi kimi tələffüz edilir.

kalançı — torpaq vergisini toplayan memur
kalanğurmak --- atılmaq, oynamaq, rəqs etmək, sıçramaq
kalan keyik — kərkədan
kalanlıq — torpaq vergisi mükəlləfiyyəti
kalı — artıq, qalıq
kalıq — 1. göy, səma, qat; 2. tavan
kalık — 1. göy, səma, yuxarı qat; 2. tavan; 3. qeyb
kahlıq — yanaq
kalın — çox, saysız, sıx, qələbəlik
kalın büz — qalın və qaba parça
kalınçsız — qalıqsız, bütün, tamam
kalınçu — 1. artıq qalan, artıq, zığ; 2. yığın, qələbəlik;
kalınmaq — 1. üzüm tənəyi; 2. asma meynolik
kalısız — qalıqsız, tam
kalıtmak — sıçratmaq
kalkan — qalxan
kalmak — qalmaq
kalp — zaman, dövr, çağ
kaltı — necə, əgər, ki
kalu — zahid, tərkdünya
kam — şaman, sehirbaz
kamağ — hamı, hamısı, bütün
kamağan — hamısı, bütün, başdan başa
kamağlarmı — hamısını
kamağlık — ümumi
kamağu — birlikdə
kamağun — bütün
kamak — hamısı, bütün
kamğağ — hamısı, bütün
kamğak — sarımsaq
kamğun — bütün
kamiç — çömçə, qaşığı
kamiğ — hamı, hamısı, bütün
kamiğlıq — hamılı
kamiğu — birlikdə

kamılmak — 1. devrilmək, sralanmaq; 2. fırladılmaq
kamıtmak — oynmək
kamış — qamış, saz
kamışlıq — qamışlı, sazlı
kamzun — bütün
kamçı — qamçı
kamkı — pambıq parça ölçüsü
kammak — fırlatmaq
kamraktti — ləqəbdır
kamuğ — hamısı, bütün
kamuş — qamış, saz
kamşamak — tərptəmək, titrəmək, hərəkətə gətirmək
kamşatmak — titrəmək, tərptəmək, sallatmaq
kan — 1. xan, hökmdar, şah, xaqan; 2. qan; 3. antroponim, soxs adı
kanağ — qan alma
kanamak — qan almaq, qanamaq
kanamlıq — doymuş, tox, gözütöx
kanambıq — doymuş, tox, gözütöx
kanarmak — qan almaq
kanat — qanad
kanç — nə qəder
kança — haraya
kanda — harada, haçan
kanğu — görkəm
kanğusuz — görkəmsiz
kanınçsız — qanacaqsız, qanmayan, doymayan
kanyu — hansı, kim
kanya — ulduz adı
kanlıq — qanlı, xanlı
kanlık — xanlara aid vergi
kanmak — qanmaq, qandırmaq, inandırmaq
kanta — harada
kantikar — bitki adıdır
kanturğu — qanacaq
kanturmak — qandırmaq, razı salmaq, təskin etmək

kan. — 1. ata; 2. Qanq çayı
kan,lı — araba
kan,lıçı — arabaçı
kao-çao — qurban üçün ruh
çağırmaq
kap — 1. qara; 2. zireh; 3. qab,
torba
kapağ — qapı
kapağcı — qapıçı
kapak — qapaq, göz qapağı
kaparmak — qabarmaq
kapçuk — kətan torba
kapıç — qapı
kapışmaq — qarış durmaq, asmaq
kaplan — qaplan
kapmak — qapmaq, yaxalamaq,
örtmək
kar — 1. qar; 2. omuz
kara — 1. qara; 2. (bodun sözü
ilə) xalq, millət; 3. yılkı kara —
heyvan sürüsü; 4. heyvanat
karabaş — qarabaş, qul, kölə
karç — xərə
karçlıç — xərəlik
karəğ — göz bobeyi
karəğü — qaraul, gözotçü
karak — göz bobeyi, baxış
karaklıç — güc, qüvvət, iqtidar
kara kulak — tarla siçanı
karakuş — qaraquş
karamak — baxmaq
karəngu — qaranlıq
karanku — qaralmaq
kararmak — qaranlıq
kararıq — qaranlıq
kararık — qaranlıç
karaza-ton — rahib paltarı, cübbə
karba — dərman bitgisinin adı
karğa — qarğa
karğam — xəndək
karğamak — qarğamaq, qarğış
etmək
karğatmaq — qarğış etdirmək
karğıçuğun — dorman növü

karx — bürc
kari — 1. hörmətli, möhtərəm;
2. qoca, qarı, yaşlı, ixtiyar
kariç — ölçü
kariç — yaşlı, qoca, qarı, ixtiyar
karılmak — qarışmaq
karım — çuxur, yalaq
karımak — qocalmaq,
ixtiyarlaşmaq
karılmak — qocalmaq,
ixtiyarlaşmaq
karımaklıç — qocalmaqlıq
karın — qarın
karındaş — qardaş
karınlıç — qarınlı
karınlıç — 1. hərəkət etmək,
düşmək, enmək; 2. əclaflıq
karıp — qerib
karış — məkik ipliği, arğaç
karışmaq — qarışmaq, düşməni
kəsilmək, məğlub olmaq
karkanadus — qusma xəstəliyi
karkandus — qusma xəstəliyi
karlığaç — qaranquş
karmak — qarışdırmaq
karmaksız — qarışıqsız
karmaput — əməl, iş və
qaruculuq yolları
kart — 1. çiban, yara, çibanlı;
2. qart, qoca
karşı — 1. qarşı; 2. saray;
3. qovğa, dava, müharibə
karşısız — qovğasız, davasız
karşu — 1. qarşı; 2. saray;
3. qovğa, dava, müharibə
kas — 1. qaş; 2. qovuq
kasanıç — sidiq
kasıç — qarının aşağı hissəsi
kasık — qabıq
kasıneç — qorxulu, qorxunc
kaskuk — kol
kasmaq — qazmaq (fel)
kasuk — mıx, mısma

kasuy — Daxili Monqolustanın karvan tacirləri
kaş — 1. qaş; 2. təpə; 3. qaş, qiymətli daş
kaşak — kəmiş, saz
kaşanığ — korxulu, qorxunc
kaşanmak — işömək
kaş kapak — qaşqabaq
kaşuk — qaşuq
kat — 1. qat, dəfə; 2. mifoloji bir heyvan; 3. arxa
kata — dəfə, kərə, sıra
katağ — 1. qatı, sağlam; 2. cəhd, enerji; 3. qeyrət
katağlanmak — cəhd etmək, qatlanmaq
katağlığ — qatı
katak — 1. günah, qüsür, qəbahət; 2. qatı, sağlam
katamak — ?
katarmak — çevirmək
katas — dost, qohum
katçığ — xassə
kataş — əqrəb
katği — qatı, sət, sağlam, sıxı
katğu — qayğı
katğuruşmak — səs çıxarmaq
katı — qarışıq
katığ — 1. qatı, sağlam, cəhd; 2. pislik; 3. qatışıq, qarışıq
katığ kıya — bərk, çox sort
katığlanmak — cəhd etmək, möhkəmlənmək, zəhmət çəkmək
katuğlanturmak — cəhd eldirmək, düşündürmək
katılmak — qatılmaq, qarışıq
katın — xatun, xanım, şahzadə
katınmak — sağlamlaşmaq, sətlişmək, qatılmaq
katır — sağlam
katırğan — akasiyaya bənzər ağac
katır katığ — müdhiş, dəhşətli
katır yavlak — müdhiş, dəhşətli

katmak — 1. qatmaq;
2. sətlişmək, qatılmaq;
3. qarışdırmaq
katnamak — qatılmaq
katun — xatun, xanım, qadın şahzadə
katunmak — sətlişmək, qatılmaq
katurmak — qüvvətlənmək
kaula — sərbəst
kav — kiçik ölçü vahididir
kavağu — fitil, qaytan
kavalığ — əkinin adı
kavira — qısaca
kavirmak — 1. basmaq, toziyiq göstərmək; 2. qovurmaq
kavışmak — qovuşmaq, birləşmək
kavışurmak — qovuşdurmaq, birləşdirmək
kavi — şer
kavişki — indra allahın ləğəbidir
kavıtmak — çarpışmaq, vuruşmaq
kavariğ — 1. ağrı, növbə;
2. həbs; 3. çilğın sevgi, ehtiras;
3. qulluqçu
kavriğsiz — baxımsız, müstoqil, sərbəst
kavrilmak — qovrulmaq
kavrişmak — döyüşmək, müharibə etmək
kavuk — qovuq
kavurmak — 1. basmaq, toziyiq göstərmək; 2. qovurmaq
kavut — bəxt, səadət, görkəm, şökrət
kavşadılmak — birləşdirilmək, qovuşdurulmaq
kavşamak — qaynaşmaq
kavşatılmak — qarışmaq, sarsıdılmaq, həyəcanlanmaq
kavşatmak — çevirmək, sıxlaşmaq
kavşurmak — birləşdirmək, qovuşdurmaq, qatılmaq

kavzadılmək — çevrilmiş olmaq
kavzamaq — dayandırmaq,
sıxışdırmaq, sıxlaşdırmaq
kay — 1. açmaq; 2. bir tayfaya
mənsub; tayfa
kaya — 1. geri; 2. qaya
kayğu — qayğı, dörd
kayət — qayət, son dərəcə
kayınamaq — qaynamaq
kayinturmaq — qaynatmaq
kaymaq — meyl etmək,
sürüşmək, yönəlmək
kayu — hansı, kim
kaz — 1. qaz; 2. qovuc
kazğanç — qazanc
kazğanmaq — qazanmaq,
toplamaq, birkəldirmək,
birləşdirmək, tutmaq, zəbt
etmək
kazguk — 1. kol; 2. paya
kazmaq — qazmaq (fel)
kazkuk — 1. kol; 2. paya
kazuk — 1. kol; 2. payakı — nida
sözü
ka — və
kiç — 1. zaman; 2. qıç, ayaq
kiçig — qazıntı
kiçmiş — atom
kiçmiş — qazıntı
kiçürgeci — qımayan (adam)
kuçurmaq — qınamaq, ləhmət
vurmaq
kiğ — qığ (qoyun qığı); təzək,
gübrə
kiđatmaq — düzəltmək,
yaxşılaşdırmaq
kiđig — hüdud, sərhəd, qıraç,
kənar
kıfırkanmaq — xəsislik etmək,
simielik etmək
kıfrak — tamahkar, xəsis, simic
kık — gübrə, çör-çöp, nəcis
kıkırmaq — çağırmaq, səsləmək,
bağırmaq

kıkuruşmaq — bağırışmaq
kıl — qıl, saç
kılğu — düzəldilən
kılğuluğ — düzəldilmiş
kıldurmaq — qıldırmaq, endirmək
kılıç — qılınc
kılığ — (sahib sözü ilə) vergi
növidür
kılık — xasiyyət, əxlaq, xarakter
kılılmək — qılınmaq, edilmək
kılımsınmaq — məşğul kimi
olmaq
kılınç — iş, əməl
kılınçlığ — işli, işgörmən, işçi
kılınç tenrisi — zəhmət allahı
kılınmaq — məşğul olmaq,
qılınmaq, edilmək
kılmaq — qılmaq, etmək,
düzəltmək, yaratmaq
kılmaklağ — qılınan, edilən, icrası
görək
kılmaklığ — qılınan, edilən, icrası
görək
kılturmaq — qıldırmaq, etdirmək,
yaratdırmaq, düzəltməmək
kımsız — qımsuz
kın — 1. coza, işgəncə, azar;
2. əngöl
kınağucu — işgəncə verən, əzab
verən, coza verən, qınayıcı
kınamaq — cozalandırmaq,
qınamaq
kındırmaq — minnət çəkmək,
müztərib olmaq
kınığ — şiddətli arzu
kınık — sağlam, qüvvətli, sərt
kınlık — həbsxana
kınmaq — arzulamaq, arzu etmək,
istəmək
kınturmaq — zəhmətə qatılmaq
kın — çəpəgöz
kıpkıızıl — qıpqırmızı
kıpçur — vergi növüdür
kır — üz

kıra — tarla, əkin yeri
kırağı — 1. şəh; 2. qırov;
 3. şaxta
kırğın — qarabaş, köniz
kırk — qırx (say)
kırkın — 1. qarabaş, köniz;
 2. iztirab, azar
kırkmak — qırxmaq
kırmalaşmaq — qırmaq,
 sındırmaq, parçalamaq
kırtış — bəniz, üzün rəngi, gözəl
 üzlü
kırtışlıq — gözəl üzlü
kısağ — dar, daraldılmış
kısamuk — qızılça
kısğa — qısa, az
kısğaç — qısqac, maşa, kəlbətin,
 məngənə
kısıq — dar, daraldılmış
kısıqsız — dərdsiz
kısıl — dərə, vadi, dar keçid,
 çuxur
kısılmak — qısılmaq, daralmaq,
 daraltmaq
kısırın — bitki adıdır
kıskanmaq — qısqanmaq
kıskaç — qısqac, maşa, kəlbətin,
 məngənə
kısmak — qısımaq, sıxışdırmaq,
 çimdikləmək
kısmık — yağın
kış — qış
kışlamak — qışlamaq
kışlıq — qışlıq
kıtıq — sahil, qıraq, kənar, hüdud,
 sərhəd
kıtık — pambıq
kıtıklıq — pambıqlı
kıv — 1. bəxt, səadət; 2. ayaqqabı
kıvadmaq — təbrik etmək,
 hönmət etmək, alqışlamaq,
 saymaq
kıvırkak — tamahkar, xəsis, zıqqı,
 simiç

kıvırkaklanmaq — xəsislik
 etmək, simiclik etmək
kıvırkanmaq — tamahlanmaq
kıvlıq — xoşbəxti, bəxtiyar
kun — cəza, əziyyət, zəhmət
kunçı — cəza verən, cəza kəsən,
 cəllad (?)
kunluk — həbsxana
kıy — hüdud, sərhəd
kıyand — kərgödan
kıyık — öyri, köndələn
kıyılıq — qıyılma
kıyılıqlıq — qıyılma
kıyılmak — qıyılmaq
kıyın — cəza, tənbəh
kıyırkak — tamahkar, xəsis, zıqqı,
 simic
kıyınlik — həbsxana
kıyınçı — cəza verən, cəllad
kıyırkalanmaq — xəsislik etmək,
 simiclik etmək
kız — 1. qız; 2. qızmaq; istilik;
 3. xəsis
kız-kız — qız (övlad); qırğızca: kız
 bala
kızamuk — qızılça
kızartmaq — qızartmaq,
 qarmızılaşdırmaq
kızaşı — toy, toy-düyün, ziyafət
kızgac — xəsis, simic
kızganmaq — xəsislik etmək,
 simiclik etmək, qızırqanmaq
kızğaç — qısqac, maşa, kəlbətin,
 məngənə
kızgüt — əziyyət, zəhmət, cəfa,
 iztirab
kızıq — dar, daraldılma
kızıl — qırmızı, qızıl, al
kızıl — qırmızı
kızkut — əziyyət, zəhmət, iztirab,
 cəfa
kızmaq — xəzinə
kızsız — toxluq, gözütöx
kobçur — vergi adı

kobi — 1. miras payı; 2. boş
kobik — 1. kəhrəba; 2. köpük
kobratmak — toplamaq
kobuz — kobuz
koburğa — bayquş
koç — qoç
koçkar — koç
koçmak — sarılmaq, qucaqlamaq
koçu — qoçu
koçunğar — qoç
koçuşmak — qucaqlaşmaq
kodı — 1. aşağı, adi; 2. sağlam.
yaxşı, çox
kodikarmak — aşağı qoymaq
kodikarturmak — endirmək.
aşağı qoydurmaq, qiymətdən
salmaq
kodıka — aşağıdakı
kodmak — 1. qoymaq, buraxmaq,
tərk etmək, yerləşdirmək,
2. ayırmaq, çıxarmaq
kodturmak — qoydurmaq,
yerləşdirmək
kodur — qotur
koduru — tamamilə, bütövlüklə
koğ — 1. toz; 2. atom; 3. zərrə
koğlamak — qovlamaq, qovmaq
koğsak — zəif
koğsamak — zəifləmək,
zəifləşmək
koğu — ququ quşu
koğulğu — parlaq
koğursak — qurşaq
koğus — koğuş, boş, boşboğ
koğuş — tüklü heyvan dərisi
koin — qoyun
kok — toz, torpaq, nəcis
kokmak — azalmaq, kiçilmək
kokpu — pambıqlı qumaş
kol — 1. qol; 2. çay
kolbiç — qoltuqaltı
kolğak — qulaq
kolğarmak — yalvarmaq, yalvarıb
yaxarmaq

kolğuçı — dilənçi
kolıçak — qolçaq
kolnak — qulaq
kolmak — xahiş etmək, istəmək,
diləmək
kolnqa — zoğ
kolğuçı — dilənçi
kolıtı — 1. saysız, hesabsız, hədsiz;
2. milyon
kolıtuk — qoltuq
kolı — dövrə
koludı — antroponim, şəxs adı
kolulamak — düşünmək, fikrə
getmək, müşahidə etmək
kolunğuçı — dilənçi
kolunç — dilək arzu
koluna — zoğ
kolunluğ — mərhəmətli
kolunmak — diləmək, yalvarmaq,
xahiş etmək
kolusuz — 1. vaxtsız; vədəsiz;
2. saysız; hesabsız
koluş — vergi növüdür
komsoluk — anbar
konak — dan
konğu — iqamətgah, gecələmə
yeri
konmak — qonmaq, gecələmək
konrağı — zəng
konrulmak — sallanmaq;
qanılmaq
konşı — qonşu
konuk — qonaq, müsafir, gecəni
keçirilən yer
konukluk — müsafirlük, qonaqlıq,
mənzil
konuz — qurd, böcək
kool — qol
koş — cüt
kop — çox, bol
kopan — bütün
koşır — vergi növüdür
kopmak — qalxmaq, qopmaq
koptın — hər yerdən, hər tərəfdən

kor — zoror, ziyan
koramak — 1. çıxarmaq, qaldırmaq; 2. azalmaq, oksilmək
koş — cüt
korımaq — qorumaq
korkı — surət, sima, qiyafə
korkınç — qorxunc
korkınçığ — qorxunc
korkınçık — qorxunc
korkınçlığ — qorxunc
korkınçsız — qorxusuz, qorxunc olmayan
korkıtmaq — qorxutmaq
korkmaq — qorxmaq
korku — qorxu
korkunc — qorxunc
korkunçlüğ — qorxunc
korkunçsuz — qorxusuz, qorxunc olmayan
korkusuz — qorxusuz
korluğ — zərərli
korsuz — zərərsiz
korukmaq — qorxmaq
koruş — çağırma
korçu — inamsız
koşmaq — qoşmaq, bağlamaq, ayırmaq; 2. qarışdırmaq
koşukluk — 1. qoşulu, qoşulmuş, qoşulmalı
koşulmaq — qoşulmaq
kotdurup almak — ələ keçirtmək, almaq
kotı — 1. aşağı, adi; 2. sağlam, əsaslı
kotıki — aşağıdakı, alçaqdakı, basık
kotmaq — 1. qoymaq; tərək etmək; 2. ayırmaq, çıxarmaq
kotur — qotur
kovi — 1. boş, oyuq; koğuş; 2. bədbəxt, bəxtsiz
kovımaq — təhqir etmək, yandırıb yaxmaq

kovlamak — qovmaq, qovalamaq, qovlamaq.
kovuk — qovuq, içi boş
kovuşaak — düzləmək
koy — qoyun
koyın — 1. qoyun; 2. on iki il siklli türk təqvimində ilin adı
koymaq — qoymaq
köyn — qoyun
koyun — qoyun (insanın qoynu)
koyunçı — kənz, qadın qul
köz — 1. qoz; 2. od, alov, köz, atəş, qor
kozi — quzu
kozluğ — 1. qozlu; 2. odlu, alovlu, közlü, qorlu
kpra — ağac cinsi
kra — qara
krarığ — qaranlıq, zülmət
krarmak — qaralmaq
krmapt — əməl, iş
krmaput — əməl, iş
krşuhn — bağışlama, günahından keçmə
krüç — zirə
ksanti — tövbə, tövbə duası
ksudra — kiçik
kşan — an, ləhzə
kşanti — tövbə, tövbə duası
kşatrik — əskər zümrəsinə mənsub olmaq
kşi — kişi
ktpl — bitki adıdır
ku — çiçək adı
kua — çiçək adı
kubratmaq — toplamaq
kuçmaq — qucmaq, qucaqlamaq
kuçulmaq — quculmaq, qucaqlamaq
kuçuşmaq — qucaqlaşmaq
kud — bəxt
kudadmaq — xoşbəxt etmək, soadət vermək, bəxtiyar etmək

kudatmak — xoşbخت etmək,
səədət vermək, bəxtiyar etmək
kudaz — dəst, qohum-əqrəba
kudmak — gücünü itirmək, tələf
olmaq
kudruğ — quyruq
kudruk — quyruq
kuduğ — quyu, bulaq, dəniz
kudulmak — tökülmək,
şırıldamaq, süzülmək
kuduru — tamamilə, büsbütün
kuduz — quyu suyu
kuin — kitab vərəqi
kul — qul, kölə
kulaç — qulac
kulak — qulaq
kuğak — qulaq
kulkak — qulaq
kulğ — qullu, qul olan, əsir
sahibi, xidmətçi
kulluğ — qullu, qulu olan, əsir
sahibi, qul sahibi, xidmətçi
kulsuz — qulsuz, qulu olmayan
kulun — 1. çiçək adı; 2. qulun
kulunlamak — qulunlamaq, atın
doğması, day vermək
kum — qum
kumaru — vida, ayrılma
kuma yağı — çotəno yağı
kucluğ — qumluq, qumlu
kumsuz — qumuz
kukpdaçı — oğru
kuñı — ayın bir hissəsi
kuñit — küncüt
kuñuy — xanım, xan (xaqan)
arvadı
kunxauçı — musiqiçi
kuñuyluğ — xanımlıq
kunduz — qunduz
kunku — musiqi aləti, arfa
kunmak — oğurlamaq, çalmaq
kuntuz — qunduz
kun kam — musiqi
kunkau — musiqi aləti, arfa

kunkauçı — arfa çalan
kur — 1. kəmor, qayıq, toqqa;
2. sıra, silsilə
kuratmaq — toplamaq, yığdırmaq
kurban — qurban
kurğaq — qara, torpaq
kurğak — qara, torpaq
kurğan — kurqan
kurğurmak — gerçəkləşdirmək,
qürurlanmaq
kuri — bayram toplanışı
kurikan — 1. çadır; 2. türk
qəbilələrinin birinin adı
kuriltay — qurultay
kurımaq — qurumaq
kurıtmak — qurutmaq
kurkağ — quru, quraq
kurla — sıra
kurmak — qurmaq, görmək
kurşamak — sarmaq, çevirmək,
qurşaq bağlamaq
kurt — 1. qurd, böcək; 2. pendir
kurta — qarı, qoca arvad
kurtadılmak — çevirmək
kurtğarmak — qurtarmaq
kurt konsuz — böcək
kurtulmak — qurtulmaq, xilas
olmaq
kuruğ — quru
kuruğsak — qurşaq
kuruğsuz — hər şey
kurumak — qurumaq
kurunluğ — qurumlu
kurut — qurut; vergi adı
kusallm — kardamon
kusmak — qusmaq
kusrı — üç rəngli
kusuğ — qusmaq
kuş — quş
kuşanmak — kurşaq bağlamaq,
qurşanmaq
kuşavati — nə isə addır
kuşçı — quşçu; quş ovucusu

kuşdı — kökü dərman kimi işlədilən bitkinin adı
kuştı — dərman bitkisinin adı
kuştr — müəllim
kşan — mənası qaranlıqdır; *an* kimi tərcümə etmək olar
kşanti — nə isə dini ayindir
kşatrik — hərbi, ösgəri
kut — 1. bəxt, səadət, xoşbəxtlik, bəxtiyarlıq, ruh; 2. həzrət, əzəmət; 3. ünsür; antroponim
kutadmak — səadət vermək, xoşbəxt etmək, bəxtiyar etmək
kutğarkalmak — qurtarmaq, xilas olmaq
kutğarmak — qurtarmaq
kutğurmaklığ — qurtarmaqlıq
kutğurmak — səadət vermək, xoşbəxt etmək, uğur vermək
kutiki — aşağı
kurtırmak — səadət vermək
kutkarmak — qurtarmaq
kutluğ — bəxtli, məsud, uğurlu
kutmak — gücünü itirmək, təqətsizləşmək, tələf olmaq
kutrulğu — qurtuluş
kutrulmak — qurtulmaq
kutsuz — bəxtsiz, uğursuz, səadətsiz, bədboxt

kuturmak — qudurlmaq, dəli olmaq
kututmak — bəxtiyar etmək, səadət vermək, xoşbəxt etmək
kuu — təhlükə
kuun — hərəmxana
kuva — çiçək adı
kuvak — kəndliyin sahibdara məcburi xidməti
kuvırmak — çöməlmək, bükülmək, qıvrılmaq
kuvlamak — qovlamaq, qovalamaq, təqib etmək
kuvrağ — camaat, qələbəlik, kütlə
kuvrak — camaat, qələbəlik, kütlə
kuvramak — toplanmaq
kuvranmak — toplatmaq
kuvratmak — toplamaq
kuyanığ — dovşan
kuyaş — günəş
kuykor — dəri
kuzalavaks — nə isə dini mərasimin adıdır
kuzğun — quzğun, qarğa
kuzğutmaq — yandırmaq, yaxmaq
kuzısay mntrax — nılufər
kuzmak — qusmaq

Q

qantarvi — göy musiqiçisi
qaudam — qəbilə adıdır

qot — kərtənkələ

L

la — yük heyvanı; güman ki, qatır (çincə: lo-qatır)
lab — sağlam
laçın — laçın, şahin
lağzın — donuz

Laksma — Allah adı
lakşan — gözəllik əlaməti
lala — qatır
lalamak — əzmək, toz halına salmaq

lau --- göz xəstəliyinin adı
laŋan --- morz
Linxua --- lotos çiçəyi
likçir --- toqvim
lim --- dam qırışı
limçin --- ulduz adı
linha --- lotos çiçəyi
linxua --- lotos çiçəyi
lisip --- bəlgəm
lisi --- bəlgəm
Liusun --- ulduz adı
liv --- qurban yeməyi

livan, --- bitki adı
iodur --- bitki adı
lon, --- əjdaha, timsah
lotr --- bitki adı
lu --- əjdaha, timsah
luo --- əjdaha, timsah
lurzi --- toppuz
luu --- əjdaha, timsah
lüvan --- bitki adı
lūi --- əjdaha
Lükçün --- toponim

M

ma --- və; da, də
madar --- şeytan
mağirt --- car
mağ --- mağ
mağamat --- Məhəmməd
peyğəmbər
mahişvri --- dini kitabın adıdır
maxarurat --- toponim, cəhənnəm
adı
makaraç --- maharaca (titul)
Makasmaç --- surə adıdır
maqaraç --- maharaca (titul)
mama --- qadın
man --- dolu, dolmuş
mana --- bitki adı
mañçak --- yataq
mandaspont --- ünsür (antroponim
kimi də işlənir)
manirt --- qasid, çapar
manisttan --- dayanacaq, düşorgo,
iqamətgah
mansız --- müti, rəzil
mantal --- sehır, tilsim
mantra --- söz, sehır
manu --- yabani heyvan, çöl keçisi
mañ --- 1. yavaş qaçmaq,
addımlamaq; 2. löhrəm
mañə --- mənə

manalamak --- addımlamaq,
addım atmaq
manastar --- monastır
mançı --- ovçu, ləpirçi
mañğl --- 1. ad, şan, şöhrət;
2. soadət, xoşbəxtlik
mani --- sehır, tilsim
manlamak --- addımlamaq
manrağal --- dini mərasim
manramak --- bağırmaq,
çığırmaq, inləmək
mar --- müəllim, təlimçi
marım --- üzv, oza
maru --- etibarən
matana --- fil
mati lun --- lumu
mayak --- pislük; nəcis, gübrə
mayak amak --- sərhəd işarəsi
qoymaq
mçnk --- yataq
mğaraç --- maharaca
mən --- mən
məñin --- mənəm
məñ --- 1. mən, hal; 2. torz;
3. yem
məñə-aş --- ov; taxıldan hazırlanan
xörək

mənji — 1. nəşə, sevinc, sevinmə, keyf; 2. əbədi, daimi, ölməz;
mənjləgünlük — nəşəlilik
məngü — əbədi, sonsuz, əzəli
məngülüg — sonsuz, əbədi olan
məngüsüz — ölümlü, əbədi olmayan
məngigü — 1. əbədi, ölümsüz;
2. səadət, sevinc
mənİLəmək — sevinmək,
nəşələnmək, oylənmək
mənİlətmək — sevindirmək,
oyləndirmək
mənİlik — bəxtli, xoşbəxt, nəşəli
məniz — bəniz, görünüş
mənİ, zlik — bənizli, yaraşlıq; üzü
rəngli
mənİzsiz — soluq, rəngi qaçmış
bənizsiz
mənİləmək — əbədiləşmək,
ölməzləşmək
mənİləmək — bağırmaq
mənşətmək — bənzətmək
mənşətgülüg — bəzədilməli,
bənzer, müqayisə edilməli,
bənzeyişi
mənşətmək — bənzətmək,
qarşılaşdırmaq
mərçi — yabanı, vəhşi, barbar
mxaçmos — dinin surənin adı
mına — beləcə
min — min (say)
mır — bal
mırç — bibər
midik — sahil, yabanı; Budda
dinində olub tərİqətə girməyən
min — 1. mən; 2. un; 3. şorba
mına — ulduz adı
mingiz — buynuz
mini — mənİ
minmək — minmək
mintə — məndə
minti — an, ləhzə
mintin — məndən

min, — min (say)
min, didə — məndən
min, lik — minlik
min, ü — minik heyvanı
mir — bal
miskic — pişik
mitik — dinsiz, etiqadsız
miyi — beyin
nunsız — müti, rəzil
mna — mənə
mnaI — ad, şöhrət, səadət
mni — əbədi, ölməz, nəşə, sevinc
moğoc — schirbaz, kahin
monğuk — inci
monğul — 1. qəbilə adı;
2. laqırtı, boş danışma
moyağ — baş keşiş
moz — boz
mönrəmək — bağırmaq, çığırmaq
nu — 1. sual ədatı; 2. bu
nudur — 1. damğa, möhür; 2.
dində əlin müəyyən qaydada
qoyulması
muxurt — saat
muİğa — inad
muİgak — diş keyik
muİmalmak — şaşırmaq, çaşmaq
mula — təməl, kök
munçulayu — bu cür, belə
mund — yoruğ
munda — burada
mundağ — belə, bu cür, bunun
kimi
mundada — bundan
munğak — diş keyik
muuu — bunu
munlayı — beləcə, bunun kimi
munı tək — bunun tək
munlayu — beləcə
munlar — bunlar
munmak — avara
munmuş — sərsəri, səfil
munta — burada
muntata — 1. bundan, 2. burada

muntırtın --- bundan başqa,
 bundan
muntu — bu, bura
muntuda --- bundan
muntur --- dolışıq
munturmaq --- dolışdırmaq
munuk --- axmaq, səfeh, dəli
murağm --- ikinci dərəcəli
mun --- kədər, qayğı
muna — 1. buna; 2. munqo
munadınçiq — fəvqolado,
 heyratamiz, qeyri-adi
munadmak --- kədərlənmək,
 heyrtlənmək
munadturmak ---
 kədərləndirmək, heyratə salmaq
munar — buna
munkul bolmik — məntiqsiz olmaq
munşuz --- dərdsiz, kədərsiz,
 qayğısız
murç --- bibər
muyata — cəhalət

muyğak --- diş ceyran
muyum --- şaşqın
muz — buz
mün — 1. suç, qəbahət, günah,
 fəlakət; 2. şorba
münaçik --- qadın mayası
münəgü 1. təqdir edən;
 2. günahkar
münəgülüg — 1. təqdir edilməli;
 2. günahı olan
münəmək — təqdir etmək
münmək --- 1. böyürmək,
 bağırmaq; 2. minmək
münşüz --- günahsız, suçsuz;
 qüsuruz
münürmək --- aşmaq, üzərindən
 keçmək
mürən — çay
mürəmək --- böyürmək,
 bağırmaq
mürü at --- minik atı
müyüz — buyuz

N

naqa --- əjdaha, ilan padşahı
Nağid — zöhrə ulduzu, çoban
 ulduzu, qütb ulduzu
nağid yınnu --- cümə günü
nağram — soğd ayının otuzuncu
 günü
naivasiki — yüksək ruh
naivaziki --- yüksək ruh
nakapuşp — çiçək adı
namo --- namaz; təzim, hörmət
namo but --- Buddaya hörmətlər
 olsun
namo darm — oqıdaya hörmətlər
 olsun
namo sau --- rahiblərə hörmətlər
 olsun
nara — 1. nar (meyvə);
 2. cəhənnəm

naru — o taya, ortaya
narun — ağaç növü
navsrdic --- soğdların ilk ayının
 adı
nayvaziki --- xeyirxah ruh, yüksək
 ruh
nayut — çağ, zaman, vaxt, dövr
nəşak — mani dininə mənsub
 olan
neçə neçə --- hər, nə qədər
nə — nə, hansı
nəçə (neçə) — 1. nə qədər, neçə;
 2. necə, hər hansı, hansı
nəçəkə təgi — hər nə qədər
nəçəkəti --- nədən, necə, hansı
 səbəbə
nəçətə --- dərhal
nəçük — necə

nəçükin — necə
nəçüklədi — nədən, necə, hansı səbəbə
nəçükləti — nədən, necə, hansı səbəbə
nəgü — necə, hansı, nə üçün
nəgüdə — ondan başqa
nəkdi — ilan növü
nəko — niyə, nə üçün
nəkim — bunun kimi
nəgüka — nə üçün, nə məqsədlə
nəgül — necə
nəgülük — nə üçün, necə
nəgülüg — nə üçün, necə
nəgümə — hər hansı
nə nəgü — hər hansı
nəlük — nə üçün, necə
nəmə — nə, hansı
nəmən — necə
nəñ — 1. əşya, şey; 2. əsla, heç cür
nən inçip — nə olursa olsun, mümkün olmayan
nəpsiki — pəri
nərsə — hər nə olsa
nətəg — necə, hansı, hər hansı
nə üçün — nə üçün
nızvanı — ehtiras, məftunluq
nızvanlıg — ehtiraslı
ni — nə
niğosak — mani dininə mənsub olan
niğusak — şagird
nikai — təriqət, məktəb
nikışı — nikışı (çiçək adıdır)
nikü — antroponim, xüsusi ad
nirqrantha — toplayan və toplanılan

niluptal — bitki adı
nipur — daş-qaş
nirvan — nirvana, dəyərsiz sükunət
nirvana — nirvana, dəyərsiz sükunət
nirvanlıg — nirvanaya aid olan
nisan — nişan, damğa, möhür, əlamət
nişan — nişan, damğa, möhür əlamət
nivaziki — nivaziki
nizbani — ehtiras, məftunluq
nizvani — ehtiras, məftunluq
nizvanlıg — ehtiraslı
nizvanısız — ehtirassız
nmau — namə; təhsin
nom — qanun, din, əqidə, dua, dini əsər, dini təlim
nomça — qanunca, qanuna görə
nomçi — vəiz
nomlalmak — öyüd vermək, vəz etmək
nomlamak — öyüd vermək, dərs vermək, öyrətmək
nomlatılmak — öyrodilmək
nomluğ — qanuni, qanuna uyğun
nomsuz — qanunsuz
noş — 1. dad, iksir; 2. əbədi, əlümsüz
nökər — mənsubiyyət, mənsub olma
nökür — mənsubiyyət, mənsub olma
nukut — noxud
nuşadır — nişatır

O

o — nida
obit — həya

obrati — monası məlum deyil
oçak — ocaq

oçuk — ocaq
od — od
odğurak — qəti, açıq, aydın
odğurmak — oyandırmaq
odğurati — qəti anlamaq, tam anlamaq
oduğ — oyanış
oduğsak — dirçəliş, sayıq
odun — günahlı, təqsirli, qəbahətli, suçlu, günahkar
odunmak — oyanmaq(yuxudan), özüne gəlmək
oduruğ — ada
oduz — otuz
oğan — allah, tanrı
oğatmak — oyandırmaq
oğlağı — şəfqətli, zərif
oğlaq — oğlaq, çəpiş, keçi balası
oğlan — 1. gənc adam; 2. oğlan (uşaq)
oğincu — uşaq kimi qavranılan
oğrak — məskən
oğramak — 1. rastlaşdırmaq, qarşılaşmaq, birləşmək; 2. arzu etmək, tərtib etmək, niyyət etmək
oğrayu — hələ
oğrı — oğru, quldar
oğrın — hiss, həvəs
oğrinta — uğrunda
oğsamak — oxşamaq
oğşamak — oxşamaq
oğul — oğul
oğulkıya — 1. oğulciğaz, 2. uşaqcasına
oğulluğ — oğulluq, oğula aid, uşağa aid
oğulluk — oğulluq, övladlıq
oğur — 1. zaman, vaxt; 2. səbəb, fürsət
oğuramak — niyyət etmək, istəmək
oğurka — onurğa, partiya
oğurlamak — oğurlamaq, çalmaq

oğurluğ — səbəbli
oğurmak — çalışmaq
oğurta — vaxtilə, bir zaman
oğurunta — uğrunda
oğus — qəbilə, tayfa, soy, nəsil
oğuş — qəbilə, tayfa, soy, nəsil
oğuşluğ — qəbiləli, tayfalı, soylu, nəsilli; qəbiləyə mənsub, tayfaya mənsub
oğuz — ilk süd, ağz
oğuzluğ — ilk südlü, ağızlı
ok — 1. ox; 2. ədat
okımak — 1. oxumaq; 2. çağırmaq, davam etmək
okitmak — oxutmaq, əzbər söyləmək
okışmak — biri-birini dövət etmək, biri-birini çağırmaq
oklatmak — paylaşmaq
oksamak — oxşamaq, bənzəmək
oksuz — 1. oxsuz; 2. dəstəksiz
okunç — dövət, çağırış
okunçsızın — dövətsiz, çağırılmadan
okus — ilk süd, ağz
okusluğ — ilk südlü, ağızlı
okşağı — misal, bənzəri, oxşayış, bənzətimə
okşamak — oxşamaq, bənzəmək
oxşati — oxşar, bənzər
okşatıqsız — oxşamayan, bənzəməyən, bənzəri olmayan, oxşamı **olmayan**
okşatınç — bənzər
okşatınçsız — bənzərsiz, bənzəri olmayan
okşatmak — oxşatmaq, bənzətmək
ol — ol
olar — onlar
olğurmak — oturmaq, oturtmaq
olğurtmak — oturtmaq
olturık — sütun
olturmak — oturmaq

olur — sığ, gövdə
olurmak — oturmaq
olurtaçı — oturasi, oturan,
oturacaq
olursuk — oturuş, oturma
olyuk — hadisə
om — ?
on — on (say)
ona — bax, möh
onar — ona
onınç — onuncu
onluk — onluq
onmak — sağalmaq, şofa tapmaq
onunç — onuncu
onçın — xəstəlik ruhları
onç — 1. sağ. 2. (çincə *vanq-*
hökmədar) antroponim, şəxs adı
ona — mətin, dəyanətli
onalı — bəlli, məlum, açıq
onaltmak — düzəltmək
onardğu — asan, yüngül
onardğumak — asanlaşdırmaq,
yüngülləşdirmək
onarmak — yaxşılaşdırmaq, yaxşı
düzəltmək
onaru — sağa doğru
onay — asan
ondın — sağdan
ondun — sağdan
onlium — incil
onulmak — yaxşılaşmaq,
sağalmaq
onvın — şeytan
ook — ox
ooksuz — 1. oxsuz; 2. dəktəksiz
oot — od, atəş, alov
ootun — sirtiq, həyasız, utanmaz
opu — çarx, burulğan, dolambac
or — taxt (?); "qala" daha
uyğundur.
ordu — orda, saray, ordugah
orğak — oraç
orın — yer, mahal, məskon, taxt
ormak — qoymaq

ornağ — iqamətgah, taxt
ornağlığ — 1. sağlam, möhkəm;
2. taxtli, iqamətgahlı
ornağsız — 1. taxtsız,
iqamətgahsız; 2. sağlam
olmayan, xəstə, daimi olmayan
ornak — yer, mahal
ornanmak — qanmaq, yerləşmək,
sağlam olmaq
ornaşmak — yerləşmək, məskun
olmaq
orohtuk — balıq cinsinin adı
orta — orta
ortu — 1. orda, saray; 2. orta
ortuk — 1. ada; 2. ortaç
ortuklığ — ortaqlı, ortaqlıq, dost
ortun — ortanca
oruk — yol, çarə, imkan
orun — yer, mahal, məskon, taxt
orunluk — taxt
orunçak — əmanət
orun — bayraq
orunluğ — bayraqlı
oryan — çadır
oşgun — ovsun
oşgunçu — ovsunçu
oşgunçulamak — ovsunlamaq
oşğurdaçı — xilaskar
oskurdaçı — xilaskar
oskurmak — qurtarmaq
oskuç — qəssab şagirdi
osmak — qurtulmaq, xilas olmaq,
uzaqlaşmaq
osuğ — yol, üsul, tərz
osuğluğ — 1. . . . kimi;
2. yaradılmış, hazırlanmış;
3. üsullu
osulmak — biçilmək
osuşmak — peşiman olmaq
oşadığı — görüklü, lazımlı
oşğançulamak — aldatmaq
oşu — o
oşul — o
oşunluğ — oxşar, bənzər

ot — od, atəş; ot, bitki, dərman bitkisi
ot — çarə, vasitə, əlac
otamak — müalicə etmək
otaçı — həkim, təbib
otğurak — sağlam
otğurğah — ortasındakı
otlamak — müalicə etmək, baxmaq
otluğ — odlu, atəşli
ot öçürü — atəş sönməsi
orta — orta
otru — ötrü
otruğ — ada
otsuz — 1. sağalmaz; 2. çarəsiz, ələcsiz, vasitəsiz
otun — sırtıq, həyasız, utanmaz
otun — odun
oturuğ — ada
otuz — otuz
otuzar — otuz-otuz
ot yəm — dərman, ecza
ot yığaç — ot və ağac
ovusuz — tərbiyəsiz, utanmaz
ovut — ədəb, əxlaq, həya
ovutluğ — həya, həyalı, əxlaqlı, utacaq, əxlaq

ovutsuz — tərbiyəsiz, utanmaz
oy — 1. qamış, saz; 2. oyuq, çuxur
oymak — 1. oymaq, deşmək, dəlmək, çuxur açmaq; 2. oynamaq
oynamak — oynamaq
oyuğ — 1. oyun, çalğı çalma, musiqi, rəqs; 2. oyuq
oyun — oyun
oyunçı — oyunçu, çalğıçı
ozakı — keçmiş
ozalamak — qaçmaq, qabağa keçmək, önə keçmək
ozğu — xilas
ozğuluğ — qurtararı, qurtaracaq, xilas olma
ozğuluk — qurtuluş, xilas olmaq, uzaqlaşmaq
ozğurmak — qurtarmaq, xilas olmaq
ozğu kurtulğu — qurtulmuş olan, azad olan
özmək — qurtulmaq, xilas olmaq, uzaqlaşmaq
ozkurmak — qurtarmaq

Ö

öbkələmək — hiddətləndirmək, qozəbləndirmək
öç — intiqam, qisas
öçəşçi — intiqamçı, qisasçı
öçəşmək — öcəşmək, sataşmaq, kin bəsləmək, çəkişmək
öçlük — kinli, xain ürəkli
öçmək — sönmək
öçülmək — məhv olmaq, bitmək
öçümək — sönmək, söndürmək
öçür — sönmə
öçürmək — söndürmək

öd — 1. vaxt, zaman; 2. nəsihət, öyüd; 3. öd
ödikləmək — 1. öyüd vermək; 2. sevmək
ödirək — ördək
ödki — vaxtkı, vaxtda, zamanla əlaqədar
ödkünmək — ibrət götürmək
ödkürgü — dərman növüdür
ödkürmək — öyrətmək
üdləmək — nəsihət vermək, öyüd vermək

ödmək — 1. çörək, taxıl; 2. keçib getmək; 3. xahiş etmək, diləmək; 4. kəskin olmaq; 5. qəbəlilik olmaq

öd kolu — zaman, dövr

ödrülmək — ayrılmaq, seçilmək, fərqlənmək

ödsüz — vaxtsız, zamansız

öd(t)ül — öskürük

ödük — öyüd

ödükçi — öyüdverən

ödügçisiz — öyüdvereni olmayan

ödün — vaxt, zaman

ödürmək — ayırmaq, seçmək, fərqləndirmək

ödüş — nəmli, yaş, rütubətli

ödvı — sərt

ödvilıg — sərt olan

ög — 1. ana; 2. ağıl, idrak, zəka; 3. bir çiçək adı

ögdi — mədh, tərif, öymə

ögdilik — tərifə layiq, alqışa layiq

ögdir — qiymət, dəyər

ögdisiz — tərifə layiq olmayan

ögdü — tərif, alqış, mədh, öymə, təqdir

ögdünki — öndəki

ögdüş — paz

ögə — 1. müdrik, bilici, aqıl, ağıl verən, tərbiyə verən; 2. nazir, vəkil, həkim; 3. şöhrət

Ögdəy — antroponim, kişi adı

ögək — sevimli, can atan, düşündürən, dilbər

ögən — 1. dərə; 2. çay

öğərətik — təlim, tərbiyə, öyrətmə

ögənkıə — dərəcik

ögmək — böyümək, artmaq, yüksəlmək

ögmək — öyünmək, sevinmək, şadlanmaq, nəşələnmək

öğirtürmək — sevindirmək

öğitmək — 1. öymək, tərifləmək, mədh etmək; 2. böyütmək, çoxaltmaq, artırmaq

ögləmək — nəsihət vermək

ögləndürmək — nəsihət verilmək, ağılı başına toplamaq

öglənmək — ağıllanmaq, ağılı başına yığmaq

ögləntürmək — nəsihət vermək, ağılı başına yığmaq

ögləşmək — 1. məsləhətləşmək; 2. vuruşmaq

ögli — ağıllı, düşüncəli, zəkalı, dərəkəli

öglimək — böyümək, çoxalmaq, artmaq

öglük — analı, anası olan

ögmək — 1. öymək, tərifləmək, alqışlamaq; 2. düşünmək; 3. özmək, incəltmək, ovmaq

ögmış — öymə, tərif, alqış, mədh

ögrənmək — alışmaq, öyrənmək

ögrənmiş — alışmış, öyrənmiş

öğətdəci — öyrədən, təlim verən, məşqçi

ögrətig — adət, təlim, bilik, alışma

ögrətinmək — öyrədilmək, təlim verilmək, təlim görmək

ögrətmək — öyrətmək, təlim vermək

ögri — vaxt, zaman

ögrinçlig — sevincli

ögrünç — 1. sevinc;

2. antroponim, şəxs adı

ögrünçü — sevincli, fərəhli

ögrünçüləgülg — sevinməli, əylənməli

ögrünçüləmək — sevinmək, əylənmək, şadlanmaq, fərəhlənmək

ögrünçülənmək — sevinmək, əylənmək, şadlanmaq, fərəhlənmək

ögrünçülüg --- sevincli, fərəhli
ögrünçülügin — sevinclə, sevinə-
sevinə, fərəhlə
ögsirəmək — ağılı itirmək
ögsüz — 1. anasız; 2. ağılsız,
idraksız
ögsük --- ağıllı
ögsümək --- əsirgəmək
ögüz — çay
ögük — sevimli, can alan
ögülüg --- düşünən, fikirləşən
öğünmək --- peşiman olmaq
öğünç — sevic, fərəh, nəşə
ögür --- ilxı, sürü
ögürmək — öyünmək, özünü
öymək, qürrolənmək
ögüt --- öyüd, nəsihət
ögütmək — öymək, nəsihət
vermək, öyüd vermək
ögüç — anacıq
ök — əlbəttə
ökən --- çay
ökimək — artmaq, böyümək,
yüksəlmək
ökləmək — artmaq, çoxalmaq
ökmək — öymək, tərifləmək,
alqışlamaq
ökrəm — xəndək
ökük --- sevimli, dilbər, can alan
öküknek --- peşmanlıq
ökümək — anlamaq
ökünç — peşmanlıq
ökünçsiz — peşmansız
öküngü — peşman olmaq
ökünmək --- peşman olmaq
öküs — çox
öküş --- çox
öküşti --- bolluca, çoxluca, sıx-sıx
öküz — öküz
öl --- yaş, rütubət, nəm
ölən — rütubətli yer, bataqlıq arası
ölənlik — otlaq, çəmənlik
ölgünlük — can, çəkişən, can
verən, ölüm ayağında olan

ölmək — ölmək
ölmək əmgək — ölüm, can
çəkişmə (hər fən: ölmək əzabı)
ölməklig — ölümlü, fani
ölüg — ölü, cəsəd
ölüm --- ölüm
ölümçü --- öləsi, ölümə məhkum
ölümlig — ölümlü
ölürgü — öldürmə
ölürgüçi — qatil, qanlı
ölmək — öldürmək
ölürmək --- öldürmək
ölüt --- öldürmə, qətl etmə
ölütçi — qatil, qanlı
ölütlük --- salıqxana
öm --- alt paltar
ömək --- xatırlımaq, düşünmək
ömək — 1. xərçəng (xəstəlik):
2. sağalmaz dəri xəstəliyi
ömğəkləmək — inəkləmək,
sürünmək
ömğən --- boğaz arteriyası, boyun
arteriyası
öndürmək -- böyütmək, yoluna
qoymaq; alınacaqları toplamaq
önəmək --- yüksəlmək
öngü --- bala, dayça
önləmək — inkişaf etmək, irəli
getmək
önlük — uca
önmək --- çıxmaq, qalxmaq,
yüksəlmək, yaymaq, tərəmək,
ucalmaq
önməən --- sağalmaz bir dəri
xəstəliyi
öntürmək — göndərmək,
uzaqlaşdırmaq
önünç — uca
önünçsüz — uca olmayan, alçaq
önüş — yüksəlmiş, çıxış
önüşlüg — yüksəlişli, qayıdacaq,
çıxılacaq
ön --- 1. rəng; 2. ön tərif, ön,
şərqə qarşı

önədəmək — 1. dəyişmək;
 2. yaxşılaşmaq, sağalmaq
önətdürmək — 1. dəyişmək;
 2. yaxşılaşmaq, sağalmaq
önətmək — 1. dəyişmək;
 2. yaxşılaşmaq, sağalmaq
öndin — öndən
öndüri — öndən, qarşidan;
 şərqdən
öndürti — öndən, qarşidan
öni — artıq, fərqli, hər növ
öni-öni — 1. növ-növ; 2. parça-
 parça
önüşük — fərqlənən (?)
önülüg — rəngli
önülük — üz, çöhrə, sifət, sima
önürə — 1. önçə, qabaqca,
 əvvəlcə, vaxtilə; 2. irəlidə,
 şərqdə, şərqə
önürəkitə — qabaqcadan,
 irəlilədən, əvvəlcədən
önüsüz — rəngsiz
öntürmək — uzaqlaşdırmaq,
 göndərmək
önü — əvvəlki, qabaqkı
önüç — boğaz, xirtək, qırılaq
önüki — başqa
öp — də
öpəlmək — yanmaq, alevlanmaq,
 parlammaq
öpgü — öpüş
öpüşmək — öpüşmək
öpkə — 1. kin, qəzəb; 2. ciyər
öpkəçi — qəzəbli, kinli, hirsli
öpüksəmək — öpmək istəmək
öpünmək — hücum etmək
öpüp — hop-hop quşu (əslində
 "öp-öp" olmalıdır)
ördünmək — örtünmək
öri — yüksək, vacib, ləyaqətli
öritməgü — bəsləmə
öritməgüçi — bəsləyən (adam)
öritmək — yüksəltmək, bəsləmək
örgin — taxt

örgün — taxt
örgüt — daim, hər vaxt
örki — uca, yüksək, ali
örlədmək — incitmək,
 hiddətləndirmək,
 əsəbiləşdirmək
örləmək — 1. hiddətləndirmək,
 qəzəbləndirmək, gurlamaq;
 2. yüksəlmək
örlətişmək — qızışmaq
örlətmək — hiddətləndirmək,
 qəzəbləndirmək, incitmək
örlüşmək — didişmək
örmək — 1. yüksəlmək, çıxmaq;
 2. paltar adıdır
örməni — sağalmaz dəri xəstəliyi
ört — alov, yanğın, od, atəş
örtəmək — tutuşdurmaq;
 yandırmaq
örtən — alov, yanğın
örtənmək — 1. alovlandırmaq,
 yandırmaq, qovurmaq;
 2. kədərəlmək
örtgü — örtü, örtük
örtkü — örtü, örtük
örtlədəçi — yandıran (adam)
örtləmək — yandırmaq,
 alovlandırmaq
örtlüg — alovlu, odlu, atəşli
örtlük — alovlu, odlu, atəşli
örtmək — örtmək, qapamaq
örtük — örtük
örtüglüg — örtülmüş, gizli
örtülmək — örtülmək
örtünmək — örtünmək
örtüntəg — dərman adıdır
örtüntəgsiz — ələcsiz
örtürmək — sürdürmək,
 yüksəltmək
örü — yuxarı, dik, yoxuş
örüg — əbədi, uzun müddət
örüki — uca, yüksəkədəki, ali
örük uzatı — davamı, sürəkli
örün — açıq rəngli, ağımtıl

örütmək — bəsləmək,
 yüksəltmək
örüş — yüksəliş, qalxma,
 yüksəlmə, çıxış
ös — öz
ösən — iç, özək
ösmək — şişirtmək
ösürmək — qabartmaq, şişirtmək
öşə — qüsür
öşəlik — qüsurlu
öşəliksiz — qüsursuz
öt — 1. öyüd, nəsihət; 2. öd
ötəg — bərc
ötəgləmək — bir iş görmək
ötəgçi — bərcü
ötək — bərc
ötəkçi — bərcü
ötəmək — 1. ödəmək (bərcü),
 2. müraciət etmək; 3. nəşət
 etmək, çıxmaq
ötkürmək — işləmək
ötkürü — sonra, dolayısı ilə
ötig — siyahı
ötgü — ötmə, keçmə
ötgün — ötgün, ötmüş, keçmiş
ötgürmək — nüfuz etmək,
 uğurlamaq
ötgürü — sonra, dolayısı ilə
ötgürü satmaq — alver etmək,
 alıb satmaq
ötgücü — ötən, keçən
ötkürünç — nüfuz
ötkürünçsiz — nüfuzsuz
ötləmək — öyüd vermək, nəsihət
 vermək
ötmək — 1. çörək, taxıl; 2. ötmək,
 keçib getmək; 3. xahiş etmək,
 diləmək; 4. kəskin olmaq; 5.
 qəbəlilik olmaq
ötmüş — qurban, qurbanlıq
ötrü — ötrü, üçün, görə, sonra, o
 zaman
ötrü — ötrü, üçün, görə, sonra, o
 zaman

ötüg — qısaboğaz çəkmə,
 ayaqqabı
ötüg — 1. dilək, dua, sual;
 2. ayaqqabı
ötügçi — xahişçi, diləkçi, xahiş
 edən
ötün — aciz
ötünmək — 1. peşman olmaq;
 2. xahiş etmək, diləmək
ötürmək — ayırmaq, seçmək,
 fərqləndirmək
ötürü — ötrü, üçün, görə, sonra, o
 zaman
ötürük — ishal,
övkə — qəzəb, hiddət, qızma
övkəmək — qəzəblənmək,
 qəzəbləndirmək,
 hiddətləndirmək
övkələnmək — qəzəblənmək,
 hiddətlənmək
övgəlik — qəzəbli, hiddətli
övkəsiz — kinsiz, qəzəbsiz
övkəçi — qəzəblənən, hiddətlənən
övkiləmək — qəzəblənmək,
 hiddətlənmək
öy — ev
öymək — fikirləşmək
öyür — dan
öyürkən — dərman adı
öz — 1. dərə; 2. öz (övozlük)
özə — üstdə, üstündə, üzərində,
 yuxarıda
özək — kiçik dərə
özəki — fəvqəladə, üstün
özələmək — yüksəlmək, yuxarı
 qalxmaq, üstə çıxmaq
özələnmək — yüksəlmək
özəlik — yüksəklik
özəliksiz — alçaq, yüksək
 olmayan, üstün olmayan
özən — 1. tam orta, ön içəri; 2. ilk,
 öz
öz konuk — ruh

özirkənmək — xahiş etmək, geri
götürülmək
özlük — canlı
özüg — canlı

özükün — canını, özünü
özüm — özüm
özüt — ruh, can

P

pa — qırmaq; parçalamaq
paçağ — oruc
padak — misra
Padvahtak — allah adı
pak — bağ
pakır — bağır
paksi — ustad, alim
pançaki — pançaki (nə isə rütbə
adıdır)
pançanti — dini mərasim adıdır
pançço — beş
par — var
paramit — kamillik
pariçatr — ağac adıdır
pandan — dini kitabın adıdır
parivrayaka — sərsəri dərviş
parça — çox, bütün
paryul — trizula (üç diş)
park — saray
pasak — mənası qaranlıqdır
patali — ağac adıdır
patar — kitab səhifəsi
patilmək — batmaq, kömülmək
patir — kasa
patpadhi — bibər
Paşan — topanim, dağ adı
paşantak — qurban növüdür
paşik — milli marş
pdak — mənzumə parçası
pək — yaxşı, sağlam, bərk
pərikən xatun — pərilər şahı
pığambar — peyğəmbər
pi — düzlük, yazı
piçak — bıçaq
pidpidi — bibər
pri — əngəlləmək

pinvat — sədoqə
pirək — oğər, şayəd
pirianu — bitki adı
pramit — bir sutranın adı
pranqa — alim
pratikabut — pratyekabudha
pret — şeytan
prianu — bitki adı
prişti — mələk
prit — xoyal
prmanu — atom
prnadaşunu — bir cür oturmaq
tərzidir
pryap /prayap/ — 1. çilə yeri,
çiləgah; 2. hücrə
psak — çoləng
ptr — vərəq
puğa — bitki adı
punya — xidmət
Puranı — dinin kitabın adı
purohit — ev sahibi
pusar — botisatva
puşakmak — qızmaq,
hiddətlənmək
puşi — sədoqə, zəkət
puşiçi — dilənçi
puşmak — qızmaq, hiddətlənmək
puşulmak — qızıdırılmaq
puşurkanmak — qızmaq
puşuş — yas
puşuşluğ — kədərli, qəmli
putig — yazı
Purva Pulquni — ulduz adı
pükünmək — rədd etmək
pükürmək — pükürmək,
fişqirtmaq

pür --- tumureuq
püsmək --- gizlənmək
pütmək --- bitmək

pütrük --- məmur rütbəsi
pütün --- bütün
pütürmək --- bitirmək

R

raçavrt --- lacivərd
radia --- cövhər, qiymətli şey
Raksas --- şeytan adı
rakşand --- xoşbəxtlik
rand --- arxant
rasayan --- 1. hoyat iksiri; 2. əsər adı
rasakin --- rasakin
ratikri --- şəxs adı
ratka --- cövhər, qiymətli şey
rahu --- planet
razurt --- lacivərd

rəm --- birinci ayın adı
rhant --- arxant
rivadi --- ulduz bürcü
rncak --- rənçək (dini dərəcədir)
rncika --- rncika (rahib rütbəsidir)
roç --- gün
roş --- 1. bir ilahənin dərəcəsi;
2. işıq
Rtnakr --- Ratnakar
rtni --- cövhər, qiymətli şey
rzvrt --- lacivərd

S

sab --- söz, söz-sov
saba --- dönən adı
saç --- saç
saçalmak --- saçılmaq, dağıtmaq
saçığ --- qurbanlıq
saçılmak --- saçılmaq, dağıtmaq
saçığ --- saçlı
saçmak --- 1. saçmaq, dağıtmaq;
2. bulandırmaq
saçuk --- saçıq, dağımıq
sada --- antroponim, şəxs adı
sadabiş --- ulduz adıdır
sadarma --- "Saddharma" kitabının türkcə adı
sadığ --- satış, ticarət
sadmak --- satmaq, ticarət etmək
sadu --- yaxşı
sadun --- sarımaq
sağ --- sağ, sağlam
sağdıç --- hesab

sağdıçlik --- mənsub olma
sağınç --- fikir, düşüncə, niyyət
sağınmak --- düşünmək
sağış --- saymaq, rəqəm, nömrə
sağızğan --- 1. Saxsaxan adı; ulduzun adı; 2. saxsaxan
sağlanmak --- sağlamaşmaq, diqqətli olmaq
sağlanturmak --- saxlamaq, mühafizə etmək
sağlığ --- sağmaı, sağılan heyvan
sağmak --- sağmaq
sağtaşınmak --- bardaş qurmaq, bardaş qurub oturmaq
sağ yağ --- kərə yağ
sak --- diqqətli
sakabir --- dərman bitkisinin adı
sakal --- saqqal
sakanmak --- düşünmək

sakımak — bəsləmək, ciddi
 olmaq, baxmaq
sakınç — fikir, düşüncə, niyyət,
 təfəkkürlü
sakınçlıq — düşüncəli, fikirlilə,
 təfəkkürlü
sakınçsız — düşüncəsiz
sakınğu — təfəkkür, fikir,
 düşüncə, düşünmə
sakınmaq — düşünmək
Sakırtağam — Sakırtağam (no isə
 addır)
sakış — düşüncə, maddə, qayğı,
 hesab
sakışsız — düşüncəsiz, hesabsız,
 qayğısız
sakız — saqqız, qətran
saklamak — saxlamaq
saklanmaq — düşünmək,
 saxlanmaq
sakuşmaq — himayəyə almaq
saldırmaq — təqdim etmək
salıq — 1. vergi növü; 2 qaba, pis
salınmaq — sallanmaq, dikmək
salınturmaq — sallatmaq,
 salandırmaq
salkım — soyuq
salmak — salmaq, qoymaq
salsöyüt — söyüd ağacının bir
 növü, güman ki, salxım söyüd
salturmaq — saldırmaq,
 qoydurmaq
sam — 1. dərman, civə, zəhər;
 2. sağaltmaq
samak — 1. saymaq; 2. söyləmək
saman — saman
samar — nəzər; keçid
san — 1. san, say, hesab; 2. vücut,
 kobud baldır
sanağuluq — saylı, hesablı
sanağuluqsuz — saysız, hesabsız
sanamak — saymaq, sanamaq,
 hesablamaq
sanlağ — sayılan, hörmətli

sanlıq — 1. sayılan, hörmətli; 2. aid
 olmaq, tabe olmaq
sanç — dəri çanta
sançıq — 1. neçə; 2. sancı
sançılmaq — sancılmaq, vurulmaq
sançıtmaq — sandırmaq,
 vurdurmaq
sançışmaq — vuruşmaq
sançmaq — sançmaq, dəlmək,
 deşmək
sanmaq — saymaq, sanmaq,
 düşünmək
sansarlıq — ölüm-doğum sırası
sansartaki — maddi dünyada olan
sansız — saysız, sansız, hədsiz-
 hesabsız
san — 1. qəbilo, xalq, camaat,
 kütlə; 2 sərvət; 3. dərman bitkisi
sana — sana, sono (odat)
san ığ — monastir yeməklərindən
 biri
sanış — sayma
sanram — monastir
sanşar — samsara
sanun — general
sap — sıra
sapağ — 1. sıra, düzüm;
 2. üstünlük, istifadə
sapalamak — xışla sürmək,
 şumlamaq
sapan — xış, kotan
sapça — sözcə, söz-sovca
sapıq — sıra, düzüm
saplamak — saplamaq
sapmaq — davam etmək
sapfir — sapfir
saran — xəsis, simic
sarğan — imarət, bina
sarı — öd, sarı (sarısın ı udmaq)
sarğarmak — saralmaq
sarır — qılınc artığı
sarı — sarı, tərəf, doğru
sarıq — sarı (rəng)
sarp — sərt

sarsağ — sarsaq, kobud
sarsıǵ — 1. sarsaq, qaba, kobud;
 2 çürük
sarsımaq — sarsımaq, azarlamaq,
 söyləlmək
sarsmak — söymək
sart — karvan, tacirlər
sartavahi — 1. karvanbaşı, sarvan
sarvağ — sort, sori, iqlimdə bitən
 bitki, saksaul
sası — çöp
sasıçı — çöpçü
sasıǵ — 1. kiçik; 2. iyəlmiş;
 3. qoxu
sasılık — zibil vedrəsi
sasımak — iyələmək, çürümək
sasıtmaq — iyələmək, çürütmək
saşmaq — şaşmaq, çaşmaq
satabiş — ulduz adıdır
satağ — satış, ticarət
satağın — satın
satağsız — qiymətsiz, dəyørsiz,
 pulsuz
sataqiri — pəri adı
satğamak — aşmaq
satıǵ — 1. satış, ticarət; 2. qiymət
satıǵac — sat ağacı
satıǵçı — satıcı
satıǵlıǵ — satılması, satılacaq
satır — sikkə növü
satmaq — satmaq
satu — körpü
satun — sarımsaq
sav — söz, xəbər, şöhrət
savaklamak — söyləmək,
 danışmaq
savcı — xəbərçi, gəvəzə, zəvdək,
 boşboğaz
savlaşmaq — sözləşmək,
 danışmaq, xəbərləşmək
savlıǵ — sözlü, sözlü-sovlu,
 şöhrətli

savşı — 1. antroponim, şəxs adı;
 2. kiçik nəqliyyat
say — düzən, çöl, daşlıq, səhra
saykamak — içki içmək
saymaq — saymaq
sayu — hər biri, hər kəs
sayun — xalq, camaat, küllə
schinmək — sevinmək
seçilmək — seçilmək
seçmək — seçmək
sedrək — seyrək, incə
sedrəksiz — seyrək olmayan, sıx
sefmək — sevmək
sevig — sevgili, öziz, eşq
seviklik — sevimli, sevgili
sevinmək — sevinmək,
 fərəhlənmək
sevintürmək — sevindirmək,
 fərəhləndirmək
sevinç — sevinc, fərəh, nəşə
sevinçən — sevinek, nəşəli
sevinlənmək — sevinmək,
 nəşələnmək, fərəhlənmək
sevinçliǵ — sevincli, şon, nəşəli
sevgi — sevgi
sevgülüg — sevimli, sevgili, sevgi
sevgüsüz — sevgisiz
sevgüçi — sevon (adam)
sevmək — sevmək
sevüg — sevgi
sevüglüg — sevimli, sevgili
səkkiz — səkkiz
səkkizinc — səkkizinci
səkkizon — səksən
səm — boş, kimsəsiz,
səmək — meşə, orman
səməkləmək — yas mərasimi
 düzəltmək
səmiş — kök
sən — sən
sənin — sənin
səngig — monastır yeməyi
səniǵ — aid, əlavə
səniş — dağ etəyi, dağ yamacı

sənqün — vəzifə adı (general)
sənəram — 1. monastır; 2. ibadət
sənün — general
səninə — sənin
səpən — mənası məlum deyil
səpmək — hazırlamaq, təhiz etmək
sərgü — sobir, doyanot
sərgülüg — səbirlilik
sərgüsüz — sobirsiz
səridmək — ərimək, əritmək
sərilmək — sərilmək, artmaq, mətinləşmək, sona yetmək
sərimmək — gözləmək, qatlanmaq, dayanmaq
sərinə — dad, ləzzət
sərkə — sirkə
sərkürmək — 1. qarşı çıxmaq, mane olmaq; 2. qatlanmaq, dayanmaq
sərmək — 1. qatlanmaq, dayanmaq; 2. durmaq
sərməlmək — çaqlamaq, süzülmək
səşmək — açmaq, bağçı açmaq
sətrəksiz — seyrək olmayan
səşəptli — mənası qaranlıqdır
sı — Budda monastırı
sı — sinir, hiss, aləm
sıçğan — 1. siçan; 2. on iki il siklli türk təqvimində il adı
sıçğanak — ?
sıçı — hüdud, hədd, sərhəd
sıçık — arxa, qıç, göt
sıçılı — sərhədli, hüdudlu
sıçkan — 1. siçan; 2. on iki il siklli türk təqvimində il adı
sıdam — sado, düz, bəzoksiz
sıdı — 1. siyirmə; 2. soyulma; 3. sürüşmə, aradan çıxma
sığ — ərazi, ölçüsü
sığınmaq — sığınmaq
sığıt — aqlama, hıçqırma, fəryad, matəm

sığış — kədər, sıxıntı, qayğı
sığmaq — xoşa gəlmək, sığmaq
sığtamak — aqlamaq, sızlamaq
sığtaşmaq — aqlaşmaq
sığun — sığın, erkək keyik, maral
sığurmaq — 1. toplamaq; 2. sıxışdırmaq
sık — ərazi ölçüsü
sıkamak — sıxlaşdırmaq, qalınlaşdırmaq
sıkanmaq — əymək
sıkdamak — aqlamaq, hıçqırmaq, hıçqıraraq aqlamaq
sıkı — qoxu, sıxıntı
sıkılmək — sıxılmaq, əziyyət çəkmək
sıkınmaq — sığınmaq, əzilmək
sıkış — kədər, sıxıntı, qayğı
sıkışlıq — kədərli, sıxılmış olma
sıkurmaq — toplamaq
sılmək — silmək
sımak — sındırmaq, qırmaq
sımda — 1. avara; 2. ehtiyatsız; 3. tənbel; 4. meşə
sımi — sərhəd
sımnənc — rəhbər, zahid
sımtağısız — fəal, enerjili, çalışqan
sımtak — 1. dərbəder, avara, tənbel; 2. xəbis
sımtaq — dərbəder, avara; 2. meşə, orman; 3. tənbel; 4. xəbis
sımtalmək — gətmək, tərək etmək
sın — 1. məzar; 2. vücud, üzv
sınamək — sınamaq, təcrübə etmək
sınaşmaq — biri-birini sınamaq
sınılamək — aqlamaq
sını — bədənle əlaqədar
sınçkan — musa ağacı
sınmaq — sınmaq, qırılmaq, parçalanmaq
sıntıda — qəbiristanda
sın — dağ silsiləsi
sın,ar — 1. bürç; 2. yan

sıpar — müşk
sırınçan — musa ağacı
sırtık — sırtıq
sırtılmak — 1. sarılmaq; 2. asılmaq
sıruk — 1. şüvül; 2. dirək
sısğurmak — ərimək
sıslağ — ağrı, sızılı
sıslatmaq — sızlatmaq
sismək — qırmaq, sındırmaq, qoparmaq
sıtır — sikkə növü
sıtmak — qırmaq
sış — 1. şiş; 2. uc
sıyuk — 1. çöküntü, qırıntı; 2. zəif; 3. sıyıq
sızğurmak — ərimək
sızılmak — ərimək
sızlağ — ağrı, sızılı
sızlamak — sızlamaq
sızlatmaq — sızlatmaq
sızmaq — yorğun düşmək, yorulmaq
sidi — sehir
sidir — sikkə növüdür
sidmək — işəmək
sigirimək — səyirtmək, udmaq
sigirtmək — yaxalamaq
sigrik — atlama, sıçrama
sik — sidik
sikrimək — atlamaq, sıçramaq
silig — təmiz, bakirə, arı
silik — təmiz, bakirə, arı
silimək — təmizləmək
silmək — silmək
silktürmək — oxumaq
silvi — ?
silvisiz — ?
sim — hüdud, sərhəd
simək — meşə, orman
simləmək — öritmək, əzmək
simrimək — öyrənmək
sin — 1. sən; 2. ölçü vahidi
sinçan — sxematik ay sisteminin bir parçası

sini — səni
sinsim — küncüt
sintədə — səndən
sintin — səndən
sin — anbar
sinar — göy cəhoti
sinək — milçək
sinil — kiçik bacı
sinləmək — fəryad etmək
sinir — sinir
sinirkə — kiçik sinirlər
sinirmək — həzn etmək, gizlətmək
sinmək — damlamaq, damcılamaq
sinük — sümük
sinürmək — əmmək, udmaq, sümürmək
sipirmək — süpürmək, təmizləmək
siri — dorman adıdır
sirkə — sirkə
sis — siz
şişmək — şişmək
siti — sehir
sivikmək — sevinmək
sivinç — sivmək, sevmək
sivsinmək — tərk edilmək
siz — siz (övəzlik)
sizik — şübhə
siziklig — şübhəli
siziksiz — şübhəsiz
sizirmək — şübhələnmək
sizin — sizin
sizinə — sizə
sizni — sizi
smir — biçim
smuañç — rahiyyə, zahidə
sn — sən
so — zəncir
soçu — ev
soğan — soğan
soğançığ — sevimli, məhəbbətli, xoş

- soğdmaq** — soyutmaq
soğığ — soyuq
soğik — soyuq
soğik suv — soyuq su
soğımak — soyumaq
soğıtmaq — soyutmaq
soğurmak — öldürmək, soyurmaq
soğuşmaq — vuruşmaq, döyüşmək, çarpışmaq
sok — həsəd aparan, qışqanc
sokar — ?
sokğu təkirmək — su doyurmanı
soklanmaq — darıxmaq, arzulamaq
soklunmaq — korlaşmaq, kor olmaq
sokmaq — soxmaq, döymək, öz-mək, dölmək, deşmək, basmaq, didmək
sokunmaq — kəsmək
sokuşmaq — 1. saplamaq, tutuşmaq; 2. vuruşmaq, rastlaşmaq, qarşılamaq
sol — sol, şərq
solamaq — 1. bir yerdə olmaq; 2. bağlamaq, zəncirləmək
solatmaq — gətirmək, bağlatmaq, zəncirləmək
solatmaq — gətirmək, bağlatmaq, qapatmaq
solmaq — solmaq, məhv olmaq
soltun — soldan
son — son, sonra
soorğun — ? mənası məlum deyil
sormak — sormaq, önmək
sorulmaq — sorulmaq, önmək
sot — kök
sotup — ?
sövuk — soyuq
soydurmaq — soydurmaq
soymak — seymək
soyun savıncı — rəhn; girov
soyurkamak — təqdim etmək, təklif etmək, əmr etmək
sozak — saray
sozak künt — hərəmxana
sō — vaxt, zaman
söglünmək — qızardılmaq
söglünçü — qızartma
sögsüg şiş — qabar, qabar şişi
söğüt — söyüd (ağac)
söğüş — söyüş, qarğış
söğüşmək — söyüşmək, qarğışmaq
sökgü — söyüləcək
söki — köhnə, əvvəlki, köhnədən, qədim
söklünmək — sökülmək, açılmaq
söklünçü — qızartma, kabab
sökmək — 1. sökmək, qoparmaq; 2. azarlamaq, söymək; 3. bayılmaq, özündən getmək
sökü — çökmə
sökümək — çökmək, diz çökmək
sökürmək — çökdürmək, diz çökdürmək
söküş — söyüş, qarğış
sökütmək — diz çökdürmək
söl — üzrə
sön — uzun müddət, uzun zaman
söngi — süngü
söngü — süngü
söngük — 1. sümük; 2. süngü
söngüklük — sümüklü, sümükdən ibarət olan
söngüşgəli — döyüşgəli, vuruşgəli, savaşağı
söngüşmək — müharibə etmək, döyüşmək, vuruşmaq, savaşımaq
sönmək — sönmək, özündən getmək
söntürmək — söndürmək, bir yana atmaq
sönük — sönik, qüvvədən düşmək
söz — söz, əmr, buyuruq
sözləgünlük — söylənilişi, söylənməli

sözləmək — söyləmək
sözləməsik — söylənən pis sözlər
sözlətilmək — söylədilmək,
danışdırılmaq
sözləşmək — danışmaq, söhbət
etmək, məsləhətləşmək
sözlüg — sözlü
stavari — bitki adıdır
stir — sikkə növü
stup — ?
su — su
suburğan — qəbiristanlıq
suç — günah, təqsir, suç
suçuğ — ?
suçulmaq — dartmaq
suçulu — dartaraq
suğ — 1. su; 2. cəhiz, həvəs, istək
suğulmaq — qurumaq, suyu
sovrulmaq
suğun — sığın. keyik
suğurmaq — sovrmaq
sudmaq — atmaq, axmaq,
fırlatmaq
sudur — sutra, Buddanın vəzi
sui — günah, qəbahət, suç
suk — 1. sakit; 2. cəhiz, həvəs,
istək; 3. (*omgok* sözü ilə)
şəhadət barmağı
sukak — ağ keyik, ağ ceyran (?)
sukar — bitki adıdır
sukavati — buddistlərin qəb
cənnəti
sukiğ — barmaqla toxunma
suklanğı — həsəd aparacaq
suklanmaq — 1. etiraz etmək; 2.
çox istəmək; 3. həsəd aparmaq
sukmaq — soxmaq
suksınmaq — acgöz olmaq, həris
olmaq
suksumur — kardomon
suksuz — gözütöxlük
sukşumur — kardomon
sulanı — bitki adıdır

sunə yatmaq — uzanmaq, kə-
rilmək
sunçuk — yastıq
sunmaq — yaymaq, özünə tərəf
çəkmək, təklif etmək
sunu — qara zirə
supsup — çiçək adıdır
supurğan — bitki adıdır
surma — çaxır, şərab
surmaq — 1. üzümək, saymaq;
2. sormaq
usmaq — çarpmaq
suu — səadət
suv — su
suvamaq — 1. sulamaq;
2. suvamaq
suvartı — dərman adıdır
suvatçı — dərman adıdır
suvçı — bələdçi
suv içərkı — suyun içindəki
suvluğ — sulu
suvluk — su qabı, səhəng
suvsalık — susama, əyyaş, içki
düşgünü
suvsamak — 1. susamaq, susuz-
lamaq; 2. həris olmaq
suvsatmak — həris, hərislik
suvsuş — 1. içki; 2. üzərinə su
səpmə
suvsuşmaq — susamaq
suy — günah, qəbahət, suç
suyluğ — günahkar, qəbahətli,
suçlu
suyurkamak — acımaq, mərhəmət
etmək
suvunluk — parlaqlıq
suzak — 1. körfəz; 2. kənd
sü — ordu, qoşun
südrümək — sürümək
südük — sidik
südürmək — çəkmək
süçik — 1. şirin; 2. dadlı çaxır, şirin
şərab; 3. dadlı, ləzzətli

süçüg --- 1. şirin; 2. dadlı çaxır, şirin şərab; 3. dadlı, ləzzətli
süçülüg --- geriləyən, geridə qalan
süglün --- qırqovul
sügül --- mülki; kip, ur, qabarıq, şiş
sük --- sakit
süklirmək --- qovrulmaq, yanıb-qovrulmaq
süklünmək --- qızardılmaq
süksük --- saksaul ağacı
süksümür --- kardamon
sül --- irin, yara
süləmək --- qoşun çəkmək, ordu göndərmək, səfərə çıxmaq, müharibə etmək
sülüg --- ordulu, qoşunlu, ordusu olan
sün --- 1. sütun; 2. arxa, dayaq; 3. onurğa sütunu; 4. nizo
sünmək --- ləşəltmək, boşaltmaq
sünüglüg --- sümüklü, sümükdən ibarət olan
sünüük --- sümüük
sünüş --- döyüş
sünüşmək --- döyüşmək, vuruşmaq, süngüleşmək

sürdüştürmək --- əzmək, döymək
sürmə --- çaxır, şərab
sürmək --- 1. sürmək; 2. güdmək, otlatmaq, sorf etmək; 3. sürgünə göndərmək
sürtmək --- sürtmək
sürüg --- sürü
süskün --- arxa
süsmək --- süzmək, təmizləmək
süt --- süd
süü --- ordu, qoşun
süü başı --- ordu başı, sorkördə, komandan
süüləmək --- qoşun çəkmək, ordu göndərmək, səfərə çıxmaq, müharibə etmək
süvri --- sivri
süzək --- xəstəlik
süzkü --- süzgəc
süzmək --- süzmək, təmizləmək
süzüg --- süzülmiş
süzük --- duru, təmiz, süzülmüş
süzülmək --- süzülmək, təmizlənmək

Ş

şabi --- şagird, tələbə, öyrənən
şadu --- nərdivan
şahbuçğan --- Maninin osorlərindən birinin adı
şaki --- qəbilə adıdır
şakimun --- ləqəbdir
şakti --- mizraq
şakşamanı --- din qaydalarını öyrənən qadın
şakşt --- pislük
şal --- ev
şamnanç --- rahibə, zahidə
şamnu --- şeytan

şan --- şan, şöhrət
şanlı --- şanlı, şöhrətli
şaran --- məbəd
şarır --- müqəddəslik
şarira --- müqəddəs omanət
şasatr --- din dərsləri, din kitabı
şastar --- din dərsləri, din kitabı
şastr --- din dərsləri, din kitabı
şasıtmək --- pis iy vermək, üfunət iyini itirmək
şaşmaq --- şaşmaq, çaşmaq, özünü itirmək
şatabiç --- ayın bir dövrü

şatu -- rəhbər, idarə başçısı
şazana -- din, əqido
şazın -- din, əqido
şbara -- ala-bula, alaca, ala rəngli
şəkər -- şəkər
şəmnü -- şeytan
şənük -- platane
şəşimək -- çözülmək, açılmaq
şimnanç -- rahibə, zahidə
şimtağ -- miskin, tənbel
şimtamak -- sərbəst buraxmaq
şış -- şiş, ur, qabarıq
şimşak -- şimşək
şıvaçır -- dərman adıdır
şikti -- nizə, mizraq
şirə -- stol
şirir -- din olanəti
şiriş -- akasiyaya bənzər ağac adıdır
şiş -- şiş, ur, qabarıq

şişmək -- şişmək
şışamani -- no iso dini dərəcədir
şlok -- şer, nəzm, vəzn
şmnanç -- rahibə
şmnu -- şeytan
şmnu luğ -- şeytani, şeytanlıq
şnük -- platane
şor -- şor, duzlu
şrir -- axıntıya düşmüş
şrmiri -- rahib şagirdi, modroso tələbəsi
şumnu -- şeytan
şunkar -- şunqar, şahin, qırğı
şuruti -- eşidilmiş, duyulmuş
şük -- sakit, rahat
şünük -- planet
şüt -- 1. sakit, səssiz, sadə; 2. dik, dimdik, dübbədüz
şuşutsi -- daraq

T

tab -- qoyun (?)
taban -- 1. bitki adı; 2. dağ keçidi
tabar -- 1. davar, mal; 2. Çin qumaşı
tabğaç -- 1. Çin; 2. çinli
tabığçı -- xidmətçi, xadimə
tabıgsak -- söylə çalışan
tabılku -- bitki adı
tabınmaq -- tapınmaq, pənah aparmaq
tablamak -- tapmaq, xidmət göstərmək, qulluğunda durmaq
tabmak -- tapmaq
tabramak -- çoxalmaq, artmaq, irəliləmək
tabranmaq -- davranmaq, tələsmək
taç -- tac
tadur -- dana

tağ -- 1. dağ, sıra dağ, dağ silsiləsi; 2. şimal
tağam -- divar
tağan -- dayı
tağar -- torba, dağar, dağarcıq
tağlurmak -- mahnı oxumaq
tağsut -- şer
tağu -- toyuq
tağun -- yaltaqlıq, riyə
tağunçı -- 1. yaltaq; sadıq təbəə; 2. öyan
tağunlamak -- yaltaqlıq, etmək
tağurak -- sürətlə, cəld
tağşurmak -- mahnı oxumaq
tağşut -- şer
taimak -- aşağı sürüşmək
tai ögə -- rütbə adı
taişi -- şahzadə
taitsi -- şagird
tai ügə -- rütbə adı

- tak** — chtiyac
- takı** — daha, və, qaldı ki, nəhayət, bundan başqa
- takıǵu** — 1. toyuq; 2. on iki ü sikli türk təqvimində il adı
- takmaq** — taxmaq, bağlamaq
- taksız** — dərdsiz, qəmsiz
- taksurmak** — beyt, şer oxumaq
- takşurmak** — şer demək, mahını oxumaq
- takşut** — şer, nəzm, beyt, mənzumə
- takunlamak** — yaltaqlıq etmək
- tal** — 1. dal; 2. dalaq; 3. böyük bir ağac; 4. söyüd ağacı
- talamak** — talan etmək, yağmalamaq, çapmaq
- talaşmaq** — dalaşmaq, vuruşmaq, rüharibə etmək
- talay** — dəniz, böyük çay
- talǵuk** — mıx, mısınar, mıxça, paya
- talım** — 1. oğru, yırtıcı; 2. döyüş, cəng
- talımak** — talan etmək, yağmalamaq
- talım balık** — dəniz canavarı (güman ki: köpək balığı)
- talkan** — un
- talmaq** — 1. dalmaq, fikri getmək, zehni tutulmaq; 2. talan etmək, yağmalamaq, dağıtmaq
- taloi** — dəniz, böyük çay
- taluy** — dəniz, böyük çay
- taluk** — dərman bitkisinin adı
- talulamak** — seçmək
- talız** — bitki adı
- tam** — divar, dam
- tamak** — damaq, xırdək, qırtlaq, boğaz
- tamalaptr** — gözəl iyli bitkinin yarpağıdır
- tamar** — damar
- tamburi** — tambur (?)
- taǵa** — damğa, möhür
- taǵalamak** — damğalamaq, möhürləmək
- taǵak** — damaq
- taǵan** — bir dövlət məmuru dərəcəsidir
- taur** — damar
- taşımaq** — daşılatmaq
- tautmaq** — parlaşmaq, yaxmaq
- tauzını** — damla
- tauzmaq** — damızmaq, damcılmaq
- taulıq** — 1. divarlı; 2. bərəkətli
- tammak** — yanmaq, alışmaq, tutuşmaq
- tautulmaq** — tutuşmaq, tutuşdurmaq, parlatmaq
- tauturmak** — yandımaq, parlatmaq, tutuşdurmaq
- tamu** — cəhənnəm
- tauluğ** — cəhənnəmlik
- tana** — 1. taxıl, toxum; 2. küncüt
- tañkılmaq** — dikilmək, parçalamaq, kəsmək, parça-parça etmək
- tañcu** — dilim-dilim, parça-parça, damcı
- tañma** — danma, inkar
- tañış** — ulduz adıdır
- tanmaq** — danmaq, inkar etmək; 2. pisləşmək, xarablaşmaq
- tanuk** — şahid
- tanuklaǵu** — şahidlik
- tanuklaǵuluğ** — şahidlik
- tanuklamak** — təsdiq etmək, şahid olmaq, şahadət vermək
- tañ** — 1. dan, şəfəq, səhə, dan yeri; 2. ölçü vahidi; 3. dadlı, ləziz, ləzzətli, xoş, nəfis; 4. şaşma, təəssüf, heyrət; 5. xol
- tañağ** — qorxu, sınıntı, zor
- tañdı** — “tao” mənşəbinə mənsub
- tañǵ** — qoxu, sınıntı, zor

tañılmak — sıxışdırmaq, tozyiq göstərmək
tañış — qorxu, sıxıntı, zor, iztirab, səbr
tañızmaq — şimşək
tañlaçığ — əcayib, heyrətamiz, xariqə
tañlaçık — əcayib, heyrotlı, heyrətamiz, xariqə, xariqüladə
tañlamaq — 1. şaşmaq, şaşırmaq, heyrot etmək, təəssüf etmək; 2. şəfəq sökülmək, səbər açılmaq; 3. sıxılmaq, qorxmaq
tañmaq — sarmaq
tañsız — 1. sabahsız; 2. dadsız, ləzzətsiz; 3. heyrotsiz
tañsuk — 1. dadlı, ləzzətli, nəfis; 2. əcayib əntiq, qiymətli, dəyərli
tañtansuk — dadlı, ləzzətli, ləziz, nəfis
tañulamak — dilimləmək, parçalamaq
tap — arzu, istək
tapə — doğru, qarşı
tapəğ — tapma, hörmət, xidmət
tapəği — xadimə
tapən — səkkiz istilikli cəhənnəmdən altıncısı
tapəvan — 1. zahid, tərki-dünya, guşonışin; 2. zahidlik, tərki-dünyalıq
tapığ — tapma, tapınma, pərəstiş, hörmət
tapığan — hörmət, pərəstiş
tapığçı — xidmətçi, xadimə
tapıqsak — xidmətə hazır
tapık — ön
tapımça — ardımca, keyfimə görə
tapındurmak — tapdırmaq
tapıngu — tapılması, tapılmalı, tapılacaq
tapınmaq — tapınmaq, pərəstiş etmək, hörmət etmək

tapışğuluğ — rastlaşan, qarşılaşan
tapışmak — rastlaşmaq, qarşılaşmaq
taplağ — mükaafatlandırma
taplağuluğ — sədaqətli
taplağusuz — sədaqətsiz
taplamağuluğ — xoşa gəlməyən
taplamak — 1. tapmaq, təqdir etmək, haqq vermək; 2. boyunmək, xoşlamaq
taplığ — sevimli
tapmak — 1. tapmaq, pərəstiş etmək; 2. əldə etmək
tapsız — arzusuz, istəksiz
tapuğ — pərəstiş etmə, hörmət
tapuk — ön
tapşurmak — tənbəh etmək, təslim etmək
tar — 1. dar; 2. sal
tarəğ — əkin, taxıl
tarəğliğ — tarla
tarəzük — tərəzi
tardılmak — bayıra çıxarılmək, dartılmək
tardılmak — 1. dartılmək; 2. çəkmək, almaq
tarduş — 1. qəbilə adı; 2. rütbədir
tarhan — tərkan, rütbə adı
tarığ — 1. əkin, əkin sahəsi; 2. darı, taxıl; 3. mənşə, soy
tarığçı — əkinçi
tarığlağ — tarla
tarığliğ — tarla
tarığlığ — əkmək
tarım — qadınlara məxsus ictimai dərəcə
tarıkarmak — uzaqlaşdırmaq, sıxışdırmaq, darğıtmaq
tarıkınç — sıxılma, narahatlıq
tarıkmak — 1. məhv olmaq, uzaqlaşmaq; 2. sıxılmaq, kədərilmək
tarımak — tarlanı sürmək, tarlanı şumlamaq, əkin əkmək

tarınnak — hirsələnmək, hiddətlənmək, qazmaq
tark — dər
tarka — acı, ağır
tarkamak — uzaqlaşmaq
tarkan — rütbə adıdır
tarkanmak — sıxılmaq
tarkarmak — uzaqlaşdırmaq, sıxışdırmaq, dağıtmaq
tarkot — rütbə adıdır
tarlağ — tarla
tarlağlıq — tarlalı
tarlağı — tarla
tarmak — 1. pəncə, dırnaq; caynaq; 2. dağıtmaq, parçalamaq
tarmaklağ — pəncəli
tarmukluğ — dəreyə bənzər
tarnı — sehr, cadu
tartıq — hədiyyə
tartılmak — bayıra çıxarmaq, dartılmaq
tartık — yaxşılıq edən
tartınç — lütf
tartınçlıq — lütfli, lütfkar
tartış — hədiyyə; antreponim, qadın adı
tartmak — 1. dartmaq; 2. çəkmək, olmaq
taruka — məmurluq dərəcəsi
tarumak — daralmaq
tarzul — üç dişli
tas — daş, bayır
taşğaru — dışarı, bayıra
taşıkmaq — daşmaq, bayıra çıxmaq, sərhədi aşmaq
taşılmak — bayıra çıxmaq, sərhədi aşmaq
taskaru — dışarı, bayıra
tasmak — 1. daşmaq, çıxmaq; 2. qaçmaq
taş — 1. xaric, bayır; 2. daş
taşdın — xaricdən, bayırdan
taşdın smar — xaricdə, bayırda, dışarda

taşğarmak — uzaqlaşdırmaq
taşğaru — dışarı, bayıra
taşıkmaq — daşmaq, bayıra çıxmaq, sərhədi aşmaq
taşılmak — daşmaq, bayıra çıxmaq, sərhədi aşmaq
taşım — çox
taşırmaq — təslim etmək, daşınmaq, götürmək
taşkarmak — 1. uzaqlaşdırmaq; 2. evləndirmək
taşkaru — dışarı, bayıra
taşmak — 1. daşmaq, çıxmaq; 2. qaçmaq
taşın — dışarıdan, bayırdan, xaricdən
taştırmak — daşdırmaq, bayıra çıxarmaq
taştırtu — bayırda, xaricdə
tat — iranlı, yaddilli
tatağ — aş, yemək, dad
tatağlağ — dadlı, ləzzətli, ləziz
tatağlanmaq — dadlılanmaq
tatağlıq — dadlı, ləzzətli, ləziz, xoş
tatar — qəbilə adı, ləqəb
tatıq — aş, yemək, xoş
tatıqlıq — dadlı, ləzzətli, ləziz, xoş
tatıqsırmak — dadını iürmək, dadsızlaşmaq
tatmaq — dadmaq
tatu — təbiət
tauçan — taxt
tauli — görüş, əsas
tavar — 1. dəvər, mal; 2. Çin qumaşı
tavğaç — 1. Çin; 2. çinli
tavış — gurultu
tavışkan — 1. dovşan; 2. on iki illiklikli türk təqvimində il adı
tavışsız — gurultusuz, sakit
tavkaç — 1. Çin; 2. çinli
tavlı — əsas, təməl
tavrak — cold, sürət, sürətlə, iti
tavrama — tələsmək

tavranmaq — davranmaq,
tələsmək, davranış
tavratğuçı — təşviqatçı, təşviq
edən
tavrati — tələsik
tavratmaq — tələsdirmək,
qovmaq, qovafatmaq
tavrilmaq — devrilmək, dönmək
tavsən — müqəddəs yer
tavşan — dovşan
tay — tac
tayağ — dayaq, dəstək
tayaqlıq — dostekli, dayaqlı,
dayanılan, istinad edilən, dayağı
olan
tayak — dəstək, dayaq
tayaklıq — dayaqlı, dayanılan,
istinad edilən, dayağı olan
tayanç — sirdaş
tayançı — sirdaş, müşavir
tayğu — ayrı
tayğuluq — ayrılıq
tayıtmaq — sapdırmaq, yoldan
çıxarmaq, sürüşdürmək
taymak — düşmək, sürüşmək,
yoldan çıxmaq, səhv etmək,
sapmaq
taysu — şahzadə
taz — gəl
temək — demək
tenriçi — tanrıya xidmət edən,
tanrıya tapınan
tenridəm — ilahi
tenriken — tanrıkan; dərəcə
tenrili — tanrılı, allahlı
tenrilik — tapınmaq, məbəd,
ibadət yeri
tenrilig — tanrılı, allahlı, dindar,
mömin
tenrim — əlahəzrət
tenritəm — ilahi
tetürmək — dedirtmək, söylətmək
tevrilmək — devrilmək,
çevrilmək, dönmək

təbə — dəvə
təbiz — kənar yer, otlaq, çəmənlik
təblig — qandırılmalı
təbrəmäg — 1. tərpənmək,
qımıldamaq, sarsılmaq;
2. sallanmaq, titrəmək
təbrəməki — tərpəniş,
qımıldanma
təbrənçsiz — sabit, sarsılmaz
təbrəşmək — tərpəşmək,
qımıldamaq
təbrətmək — sarsıtmaq
təbrətüg — hərəkət etdirmək
Tədmilig — antroponim, şəxs adı
təg — 1. tək, kimi, bənzər, tək;
2. ədat
təgərə — dairə, haqqında
təgi — 1. əqrəbə, qohum; 2. tək,
qədr
təgilmək — 1. kor olmaq, kor
edilmək; 2. qamaşdırılmaq,
toxunulmaq
təgim — sıra, müddət
təgimlig — layiq, ləyaqətli
təgimsiz — ləyaqətsiz, layiq
olmayan
təgin — şahzadə
təginç — çatma, yetişmə
təgingülüg — çatdırılan,
çatdırılmaq üçün olan
təginmək — 1. düşar olmaq;
2. yaxınlaşmaq, çatmaq; 3. səy
göstərmək; 4. hiss etmək;
5. bəyənmək, razılaşımaq
təginmiş — ziyarətçi, ariz, xahiş
edən
təgintəçi — səfil, sərkərdan
təgirmən — dəyirman
təgirmi — dəyirmi, yuvarlaq,
çevrə
təgirmiləyü — tam çevrə
təgirmiləmək — yaxınlaşdırmaq,
ətrafını çevrəlmək
təgiş — dəymə, təmas, toxunma

təgişmək — rastlaşmaq
təglikən — keçəl kərəkəs
təglirmək — çevirilmək,
döndürilmək
təglüg — kor
təglük — kor
təgmək — düçar olmaq, çatmaq
təgrə — dairə, çevrə, civar, dörd
tərəf
təgrəki — çevrədəki
təgrik — 1. çevrə; 2. gümbəz;
3. əhatə
təgrikləmək — dörd tərəfini
çevrələmək, çevroyə almaq
təgsilmək — dəyişilmək
təgsilməksiz — dəyişməz,
dəyişilməyən
təgsülmək — dəyişdirmək
təgsürmək — çatdırmaq, sövq
etmək, götirmək
təgsürüşmək — dəyişdirilmək
təgürtmək — döydirmək,
çatdırmaq
təgürtürmək — çatdırmaq
təgzinç — 1. başlıq, fəsil, dairə,
mühit, dövr; 2. dalğa
təgzindürmək — döndərtmək,
çevirtirmək
təgzinmək — dönmək, dolaşmaq,
dairə cızmaq
təgzinçlik — 1. fəsilli; 2. dalğalı
tək — tək, yalnız
təkə — təkə, keçi
təkən — antroponim, şəxs adı
təkiləmək — çağlamaq,
uğuldamaq
təkimlik — layiq, ləyaqətli
təkinmək — 1. düçar olmaq;
2. yaxınlaşmaq, çatmaq; 3. sөy
göstərmək; 4. hiss etmək
təkinlүg — dilənçi, fəqir
təklərmək — oymaq
təkmək — çatmaq, düçar olmaq

təkrə — dairə, çevrə, civə, dörd
tərəf
təkrəki — çevrədəki
təksinmək — dönmək, dolaşmaq,
dairə cızmaq
təksinç — 1. başlıq, fəsil, dairə,
mühit, dövr; 2. dalğa
təksürmək — götirmək, sövq
etmək, çatmaq
təksin — pambıq döşək
təlgənmək — 1. yangın;
2. yanmaq, qızışmaq
təlgənməksiz — yangınsız,
qızışmayan
təlig — dəlik, deşik
təlim — çox, saysız, hesabsız
təlinmək — dəlinmək, çatlamaq
təlmirmək — 1. aramaq, həsrətini
çəkmək; 2. yalvarışla baxmaq
təlük — ərzaq, yeyilməli olan
təmbin — maye ölçüsü
təmir — dəmir
təmirçi — dəmirçi
təmirlik — dəmirli, dəmirdən
təmir — dəmir
tənbın — maye ölçüsü
tənəkəşmək — qarşılaşdırmaq,
müqayisə etmək
tənilmək — yaxşılaşmaq; bitmək,
tükənmək
tənmək — 1. danmaq, inkar etmək;
2. pisləşmək
tən — 1. bənzər, hər cür, hər növ;
2. qədər, ölçü; 3. tərəzi, ağırlıq
tənilmək — enmək
tənləmək — ölçmək, hesablamaq
tənlənc — ölçü
tənləncsiz — ölçüsüz, saysız-
hesabsız
tənlig — ölçülü, bənzər
təp — təkid üçün işlənilir
təpitmək — əzdirtmək,
parçalatmaq
təpiz — quraq, yer, otlaq, çəmənlilik

təpizli -- çox sürülmüş, işlənmiş yer, təpilməmiş yer
təpmək — təpmək, vurmaq
təptər — dəftər
tər — 1. tər. 2. mükafatlandırmaq
tərgən — araba
tərçi — 1. işçi; 2. mükafatlı
təri — dəri
tərilmək — toplanmaq
tərin — dərin
tərk — dərhal, cəld, sürətlə
tərk — xarab, pis
tərkə — mükafat
tərkın — cəld, sürətlə
tərkiş — dava, müharibə
tərkişləmək — qazmaq, davam etmək, qəzəblənmək, hiddətlənmək
tərkləmək — xarab etmək, korlanmaq
tərlik — tərlilik, tərlilik
tərs — tərs, yanlış
tərsiz — müftə, mükafatsız, pulsuz
tərtərmək — tərlətmək
tərtürü — tərsinə, əksinə
tərtü — hiyləgər, yalançı
təsik — vergi növüdür
təsmək — qaçmaq, fərar etmək
tətrü — tərsinə, əksinə
tətrülmək — aldanmaq, aldatılmaq, başdan çıxarılmmaq
tətrüm — aydın, açıq
təv — hiylə, fəsad
təvə — dəvə
təvirmək — devirmək, çevirmək, döndərmək
təvləmək — tolamaq, aldatmaq
təvli — hiyləli, hiyləgər, yalançı, aldadıcı
təvlü — hiyləli, hiyləgər, yalançı, aldadıcı
təvmək — düzmək
təvsiz — hiyləsiz, fəzadsız
təzig — sıra

təzik — sıra
təzginmək — dönmək, dolaşmaq, dairə cızmaq
təzgürmək — dönüb getmək
təzkin — qaçaq, fərar
təzmək — qaçmaq
təzük — sıra
təzü — sıra
tı — daim, davamlı, daima
tıd — maneə
tıdğav — fəvq, maneədən üstün
tıdğavlı — fəvqədən duran, maneədən üstün olan
tıdğu — rədd, inkar
tıdığ — əngəl, maneə, sədd
tıdığlı — əngəlli, maneəli, hüdudlu
tıdığsız — əngəlsiz, maneəsiz, hüdudsuz
tıdılış — maneə
tıdılışmaq — maneə olmaq
tıdılmış — qadağan edilmiş
tıdılmək — maneə olmaq, qadağan etməmək
tıdmək — maneə olmaq, qadağan etməmək
tıdulmaq — qadağan edilmək
tığrak — sağlam
tık — dik
tıkamak — tıxamaq
tıkılmək — qayğılı olmaq, fəlakətə uğramaq
tıkmək — tıxmaq, tıxamaq
tıl — dil
tılanqurmək — natiq olmaq, gözəl danışmaq
tıltağ — səbəb, zərurət
tıltağlı — səbəbli
tıltağsız — səbəbsiz
tıltak — səbəb, zərurət
tıltamak — etiraz etmək, səbəb olmaq
tıltanmaq — səbəb olmaq

tın — can, ruh, nəfəs, maddə, cövhər
tınçan — lampa, şam, qəndil
tınçı — xəbərçi
tınlıq — canlı, ruhlı, insan, yaranmış, məxluq, xələq edilmiş
tınlıqsız — cansız, kimsəsiz
tınmaq — dinmək; dinləmək
tınsıramak — yasa batmaq, hiddətlənmək, ağılı itirmək
tınsız — cansız
tınturmak — dinlətmək
tınturulmaq — canlandırılmış, əhya edilmiş
tın — səda, səs pərdəsi, ton
tınlaşmaq — dinləmək, qulaq asmaq
tınraq — pəncə, dırnaq
tınraqak — dırnaq
tınraq — dırnaq
tit — şam ağacı
tiğtiğ — əngöl, maneə, sədd
tiğliq — əngəlli, məəli, hüdudlu
tiğsiz — əngəlsiz, maneəsiz, hüdudsuz
tıtılmaq — qadağan edilmək
tıtınmaq — mane olmaq, qadağan etdirmək
tıtmaq — 1. mane olmaq, qadağan etmək; 2. uzaqlaşdırmaq
tıtsı — tələbə, şagird
tıvar — davar, mal
tidinmək — cəsəret etmək, cürət etmək
tidmək — 1. bağışlamaq, vermək; 2. adlandırılmaq, dəyərləndirilmək
tiz — diz
tizik — səyahət, gəzinti
tiziq — 1. çərgə, sıra, silsilə; 2. boyunbağı, boyuna taxılan qızıl bəzək
tiqin — şahzadə

tiqit — tiyinlər; şahzadələr; bəzən vəzir, vəkil, nazir mənaları ifadə etdiyi də göstərilir
tiqlig — dik olmaq
tiqmə — düzəldilən
tiqü — antroponim, şəxs adı
tik — dik
tikən — tikan
tiki — gurultu, çağlama, şarıltı, parıltı, cingilti
tikisiz — sakitlik, sükunət
tikiləyü — təkrar, ikinci dəfə
tikiləşmək — fısıldaşmaq
tikilig — sürətli, ucadan, yüksəkdən, səs salaraq, gurultulu
tikisiz — gurultusuz, patırsız
tikləşmək — vuruşmaq, biri-birini itələmək
tikmək — dikmək
tikrə — dairə, çevrə, əvar, dörd tərəf
tiktaka — acı
til — 1. dil; 2. söz, nitq
tilək — dilək, arzu
tiləgü — arzu, arzu edilən
tiləgülük — diləyən, arzu edən, dilənən, istəyən
tiləmək — dilənmək, istəmək
tilənmək — diləmək, arzu edilmək
tilətmək — diləmək
tilik — dilək, arzu
tiligən — üsyan, qiyam, iğtişas, nifaq, qarışıqlıq, hərc-mərclik
tilimçi — tərcüməçi, mütərcim, dilmanc
tilgən — çarx, dairə
tilfə — abdal, aşıq, dəli
tilvə — abdal, aşıq, dəli
tilkü — tülkü
timburi — tamburçu, tambur çalan
timək — 1. demək, söyləmək, diləmək; 2. hazırlamaq; 3. nitq, mükəlimə, söhbət; 4. aındanma

timənməg — hazırlanmaq
timin — dorhal, yenidən
tin — 1. can, ruh, nəfəs, cövhər, maddə; 2. noxta
tinç — çatma, yetişmə
tinçi — xəbərçi, casus
tirazuk — tərəzi
tirə — bərabər, müştərək
tirəgük — dirək
tirəmək — dirəmək, dəstəkləmək
tirig — diri, canlı
tirinmək — toplanmaq
tirilməg — toplanmaq
tirgin — dənək, camaat, guruh
tirgüdmək — diriltmək, canlandırmaq
tirgük — dirək
tirgüg — loğobdir
tirkin — dənək
tirkiş — karvan, xəbərçi
tirləməg — toplamaq, yığmaq
tirmək — toplamaq, yığmaq
tirpi — şiltaq
tirti — din müəllimi
tisik — səyahət, gözinti
tiş — diş
tişi — diş, qadın
tişi kişi — qadın (adam)
tişi yıl — diş (qadın) ili
tişləmək — dişləmək
tişmək — sözləşmək, söhbət etmək
titdin — dağıtdın, fəda etdin
titig — palçıq
titigçi — divar hörən usta, bəna
titik — ağıl, zəka, idrak, şüur
titiklik — 1. ağıllı, zəkafı, mahir; 2. saçılmış, axıdılmış
titin — yasaq
titinmək — atılmaq, didişmək
titirmək — kəskin baxmaq, sərt baxmaq, dik-dik baxmaq
titirü — dik, kəskin, sabit, diqqətli
titkü — hədiyyə, bəxşis, ərmoğan

titkülük — hədiyyəlik, bəxşislik
titmək — 1. bağışlamaq, vermək; 2. adlandırılmaq, qiymətləndirilmək
titrəmək — titrəmək
titrətmək — titrətmək
titrimək — titrəmək
titrü — diqqətli, dik, kəskin, sabit
titrül — kəskin, qəti
titsi — 1. şagird; 2. müəllim, öyrədən
tivadar — deodar ağacı
tiyişmək — sözləşmək, sözləşmək
tiyit — tövbə, bağışlanma
tizit — tövbə, bağışlanma
tizmək — 1. düzmək, sıralamaq; 2. qaçmaq, forar etmək
tk — tək, yalnız
tmğa — damğa
tmir — dəmir
tmir — damar
tmka — damğa
tiqilmək — ölçmək, hesablamaq
tırı — 1. tanrı, allah, ruh, büt; 2. göy; 3. şövkətli
tırıdım — ilahi
tırıkən — 1. rütbə; 2. antroponim, şəxs adı
tırilik — mə"bud, ibadət yeri
tırım — tanrım, allahım
tobik — topuq
tobulğak — mis
tod — 1. tam, dolu; 2. qiymətsiz, pis, səfil; 3. bütün
todamak — doyarsız saymaq, qiymətsiz saymaq
todğurmak — doyurmaq
todmak — doymaq
todunçsuz — doymaz
todurmak — doyurmaq
toğa — xəstəlik, kor
toğasız — xəstəliksiz, sağlam
toğmak — doğmaq, doğuş
toğmış — qohum, əqrəba

toğmısum — qohumların, uruğum,
 əqrəbalarım
toğot — günəşin doğması
toğrı — doğru
Toğrıl — antroponim, şəxs adı
toğru — doğru, şəxs adı
toğrulmaq — doğranmaq,
 parçalanmaq
toğsuk — doğuş
toğu — adət, qanun, nizam
toğum — doğum
toğun — varlıq
toğurğuluk — doğurma, doğuş
toğurmak — 1. doğurmaq; 2.
 adlamaq, irəliləmək, təcavüz
toğut — günəşin doğması
toğuz — doqquz
toxri — toxarca, toxar dilində
toxum — doğum
toxurmak — doğurmaq, atlamaq,
 irəliləmək
toi — 1. şəhər, qərgahı; 2.
 əyləncə, ziyafət, toy, düyün
tök — tox
toka — xəstəlik, kor
tokamak — vurmaq, döymək,
 əzmək, toxmaqlamaq
tokicu — təbil ağacı
tokığa — təbil ağacı
tokığuçı — təbilçi
tokılığ — zərif əndamlı
tokımak — 1. vurmaq,
 döymək, əzmək, toxmaqlamaq;
 2. toxmaq (qədim silah adıdır)
tokınmaq — toxunmaq
tokıtılmak — vurulmaq, sallanmaq
tokıtmaq — 1. toxutmaq,
 qurdurmaq, tikdirmək; 2.
 vurdurmaq
tokış — vuruş, savaşı, dalaş,
 dalaşma
tokışmaq — toqquşmaq, vuruşmaq,
 savaşımaq, dalaşmaq
tokmak — doğmaq, doğuş

tokrı — tokarca, toxar dilində
toku — qanun, mərasim, adət,
 ənənə
tokuliğ — qanuni, nizami, ən-
 ənəvi
tokuluğ — qanuni, nizami, ən-
 ənəvi
tokum — doğum, doğuş
tokumak — 1. toxumaq; 2. vurmaq
tolamak — dolmaq, çevirmək
tolğak — 1. xəstəlik, əzab, əziyyət,
 iztirab; 2. sıxıntı, kədər, sancı
tolğamak — incimək,
 kədərlənmək
tolğanmaq — 1. incimək, narahat
 olmaq; 2. dönmək
tolğatmaq — incitmək, narahat
 etmək, əziyyət vermək, iztirab
 vermək
tolğuk — 1. xəstəlik, əzab,
 əziyyət, iztirab; 2. sıxıntı, kədər,
 sancı
tolğurmaq — doldurmaq
tolı — 1. dolu, tam; 2. bir şeyin
 çevrəsi, ətrafı
tokak — 1. xəstəlik, əzab, əziyyət,
 iztirab; 2. çevrilmək, dönmək
tolkanmaq — 1. incimək, narahat
 olmaq; 2. çevrilmək, dönmək
tolkuk — torba
tolmağınca — doğmayınca
tolmaq — dolmaq
tolp — bütün, hər
tolu — 1. dolu, çox; 2. bir şeyin
 çevrəsi
tolum — tam, mükəmməl
tolun — dopdolu, hər
toluy — dəniz
tolımaq — soyumaq
tolıtmak — soyutmaq
tomludu — doğru, dürüst
tomluğ — qaş-qabağı sallamaq
tomurmak — (*kan* sözü ilə) qan
 axmaq

ton — don, paltar, geyim
tonağ — don, paltar, geyim
tonamak — geyindirmək, paltar almaq
tonağ — don, paltar, geyim
tonluğ — donlu, paltarlı, geyimli
tonsuz — donsuz, paltarsız, lüt, üryan
tona — 1. igid, qohrəman, qüvvətli, cəsur; 2. qaplan
tona — 1. dərəcə, rütbə
tonalığ — güclü, qüvvətli
tondarılmək — yuvarlatmaq, çevirilmək, devrilmək
tondarmək — dönmək, devrilmək
tonlamək — vurmaq
tonluğ — vurulmuş olan, vurulan
tontarılmək — yuvarlanmaq, çevrilmək, devrilmək
tontarmək — dönmək, devrilmək
tonuz — 1. donuz; 2. on iki il şikllı türk təqvimində il adı; 3. qurd, böcək
tonuzçı — donuzçu, donuz saxlayan
toon — don, geyim, paltar
toor — tor
toosın — vəhşi, qaba, yonulmamış, utanmaz
tooz — toz
toozun — vəhşi, qaba, yonulmamış, utanmaz
top — yekun; bütün, hər
topulmək — yığılmaq, uçulmaq
topulu — toplu
topulur — şoffaf
torpak — torpaq
tor — tor; balıq toru, ov toru
torçı — torçu, ovu tor vasitəsilə edən
torğ — şərç
torku — ipək
toruğ — gücsüz, zəif, qüvvətsiz
toruk — 1. zəif; 2. duru, işiq

toruldurmak — duruldurmaq, süzdürülmək
torulmək — durulmaq, süzülmək
torulturmak — duruldurmaq, süzdürmək
toruş — qovğa, dalaşma; nizo
toşğurmək — yox etmək, məhv etmək, aradan qaldırmaq
tosku — maneə, əngəl
tosmak — inadçılıq, fündməcazlıq
tosu — fayda, səmərə, qazanc
tosun — vəhşi, qaba, utanmaz
toş — təbiət
toş başı — çöl
toşğurmək — basqın etmək
toşkurmək — doldurmaq
toşmak — dolmaq, doldurmaq, dolmuş
tot — bütün, hər
totamak — dəyərsiz saymaq, qiymətsiz hesab etmək
totğurmək — dəyurmaq
toti — bütün, hamısı
totunçsuz — doymayan, doymaq bilməyən
tovrı — bütün, hamısı
toy — 1. toy, bayram; 2. səhər, qorəgah
toyin — rahib
toytmək — doydurmaq
toyun — rahib
toz — 1. toz; 2. qayın ağacı
tozğak — çiçək tozu
tozluk — 1. tozluq; 2. heçlik; 3. torpağa çevrilən, məhv olan
tozmək — bitirmək, çıxmaq, yüksəlmək
töbü — təpə, zirvə, üst
töbün — başasağı
töbürə — aşağı, başasağı
tögü — darı
tökədi — tükəncə, tamamilə
tökəllik — nöqsansız, kamil, mükəmməl

tökəti — tükənincə, tamamilə
töklünmək — ayrılmaq, tökülmək
tökmək — tökmək, dağıtmaq
tökük — allahların şərəfinə yerə ,
 tökülən içki
tökülmək — tökülmək
tökün — tökülüş
tökünmək — doldurmaq
töl — döl, nəsil
tölmək — ödemək
töləç — ödənc
tölgək — hiyləgər
tönlük — həyəcan, süzmə, seyretmə
tömgə — hiylə, yalan
tömgəsiz — 1. hiyləsiz, yalansız;
 2. avam, cahil
töpə — topə
tör — ön, şərəf yeri
törə — qanun
törlüg — dürlü, çeşidli
tört — dörd
törtədin — dörd tərəfdən
törtkil — dördgüşəli
törtinç — dördüncü
törü — qanun, nizam
törüçə — qanunca
törüçü — qanunçu, qanun yaradan,
 müəllim
törçimək — törəmək, doğmaq,
 nəşət etmək
törülük — qanuni, qanunlu
törülüg — qanuni, qanunlu
törüsüz — qanunsuz, nizamsız,
 üsulsuz
törütmək — törətmək
töşək — döşək, yastıq
töşəmək — döşənmək
töş başı — bataqlıq, gölün dərin
 yeri
töşgərgülük — əsasına çatma,
 əsasına yetmə
töşgərmək — əsasına çatmaq,
 əsasına yetmək

töşgərülügsüz — əsasına
 çatılmayan
tötgəl — tam, tamamilə
tötükçi — hakim
tötüşlüg — pis niyyətli, düşmənlik
töz — damar, kök, ünsür, nəciblik,
 əsillik
tözən — kamil, mükəmməl
tözkarinç — 1. təməl, bünövrə;
 2. təməna
tözkarinçsiz — 1. təməlsiz;
 2. təmənasız
tözlük — təməlli, köklü, əsli olan
tözü — hamı, tamam
tözügü — tamamilə, büsbütün
tözün — 1. əsilli, nəcabətli; 2.
 kamil, büsbütün
trizuk — tərəzi
trhan — tarkan, rütbə adı
tripal — ?
tritmək — yanmaq, yandırmaq
trizul — üç dişli
trk — dərhal, cəld
trkin — dərhal, cəld
trs — tərs, yanlış
trzul — üç dişli
tsan — 1. xəzinə, dəfinə, sərvoət;
 2. anbar
tsançı — 1. xəzinəçi; 2. anbardar
tsuy — günah, qəbahət, suç
tsuyluğ — günahlı, günahkar,
 suçlu, qəbahətli
tsuyurkamak — acımaq,
 mərhəmət etmək
tsun — rəsm, vergi
tuç — tunc
tuda — təhlükə
tudamak — dəyørsiz saymaq,
 qiymətsiz hesab etmək
tudasız — təhlükəsiz
tudçı — fasiləsiz, aramsız,
 durmadan
tuddasız — təhlükəsiz
tudmak — tutmaq

tudruğ — əmanət, saxlanılan şey
tudulturmak — tutulmaq, həbs
etdirilmək
tudunç — həya, abır, utancaqlıq
tudunçsuz — həyasız, abırsız
tudunmak — tutulmaq
tudyak — duymaq, inanmaq
tuğ — bayraq, sancaq
tuğa — xəstəlik
tuğlıq — bayraqlı, sancaqlı
tuğluğa — zireh
tuğmaq — doğmaq
tuğsamak — zəifləmək
tuğum — doğum
tuğurmak — 1. doğurmaq;
2. adlanmaq; 3. irəliləmək;
4. təcavüz
tuğut — günəşin doğması
tul — dul
tuluş — etnonim və rütbə
tulkuk — tuluq, torba
tulmak — baxmaq
tuluk — tuluq
tulun — bədirlənmiş ay, dolu ay
tulun — gicgah
tumağı — tilov, zökəm
tumak — tutmaq, baxmaq
tuman — duman, sis, qaranlıq
tumanlıq — dumanlı, sislilik
tumilmak — soyumaq, donmaq
tumlıq — soyuqluq
tumluğ — soyuqluq
tumsuğ — burun, dimdik
tumşık — burun, dimdik
tumşuk — burun, dimdik
tumuşukluğ — dimdikli
tumlamak — müzakirə etmək
tuntlayu — müzakirə edərək
tunçu — qapalı, həbs, məhbəs
tunmak — tıxanmaq, qapanmaq
tunçudakı — qapalı yerdəki,
həbsxanadakı
tunur — çörək
tunurçı — çörəkçi

tunun — bunun
tun — tıxac
tunsuz — tıxacsız
tupa — qəbilə və rütbə adı
tuprak — torpaq
tu pulğak — sancı: bağırsaq böyrək
və s. sancısı
turalıq — canlı, oynaq, hərəkətli
tu rğin — durğun
tu rğınçara — dərhal
tu rğurdaçı — oyadan (adam)
tu rğurmak — durdurmaq,
durğuzmaq
turı — savaş
turidmak — yorulmaq
turidmaksız — yorulmaz
turk — uzunluq
turkarmak — durdurmaq,
durğuzmaq
turkarı — durmadan, əbədi
turkurmak — durdurmaq,
durğuzmaq
turma — turp
turmak — durmaq, qalxma, ayağa
durmaq
turpı — dana
туру — bütünü, yekunu, tamamı
tu ruğ — 1. məskən, otlaq, sığınacaq;
2. saf, təmiz, duru
tu ruk — işıq, aydınlıq
tu ruldurmak — durultdurmaq,
süzdürmək
tu ruılmak — durulmaq, süzülmək
tu rum — durum, duruş, durma
tu rum arı — dərhal
tu ruş — qovğa, savaş, dalaşma;
nizo
tu ruşçı — 1. dalaşqan, savaşqan,
savaşçı, davakar, davaçı;
2. iddiaçı, müddəi
tu ruşluğ — müdafiə edilən
tu ruşmak — savaşmaq, dalaşmaq
tu rya — dördü bir, çörək
tu su — fayda, qazanc, səmərə

- tusulmak** — faydalanmaq
tusuluğ — faydalı
tuş — 1. dost, silahdaş; 2. təsadüf, zaman, keyfiyyət
tuşguluğ — rastlaşan, qarşılaşan
tuşmaq — rastlaşmaq
tuşkurmək — basqın etmək
tuşnamək — titrəmək
tuta — təhlükə
tutamak — dəyərsiz saymaq, qiymətsiz hesab etmək
tutayağ — zəbt etmə
tutayak — zəbt etmə
tutçı — durmadan, arası kəsilmədən
tutğak — inilti, nalə, fəryad
tutğurmək — qurmaq, ifa etmək, düzəltmək
tutyaklanmaq — varığa bağlı olmaq
tutkalmək — tutmaq, yaratmaq
tutku — qapalı, zəbt etmə
tutkuğ — rəhn
tutmək — 1. tutmaq; 2. yaxalamaq; 3. sığ
tutsukmək — həbs edilmək
tutuğ — rəhn
tutuzmaq — həvalə etmək, təslim etmək
tutuk — 1. vali; işğal edilmiş ərazini idarə edən; 2. tutulmuş, saxlanmış (nə isə)
tutukluğ — baş komandan, ali sərkərdə
tutulmaq — tutulmaq
tutulturmək — tutdurulmaq, həbs etdirilmək
tutun — tutun
tutunmək — tutulmaq
tutunçusuz — tutulmaz, tutulmayan
tuturkan — bürünc
tutuşmaq — 1. tutuşmaq, dalaşmaq; 2. qarşılaşmaq, rastlaşmaq
tutyəğ — zəbt etmə
tutyak — zəbt etmə
tutyak — 1. sağlam; 2. varlıq
tutyakmək — varlığa bağlanmaq
tuuş — 1. dost, silahdaş; 2. təsadüf, zaman, keyfiyyət
tuyit — qəssab
tuymaq — 1. duymaq; 2. tanımaq, hiss etmək
tuyuğ — duyğu, hiss
tuyuğsuz — duyğusuz, hissiz
tuyuzmək — duyurmaq, hiss etdirmək, anlatmaq
tuyun — duyğu, hiss
tuyunmək — hiss etmək, duymaq, anlammaq
tuyununç — hiss, duyğu
tuyununçsuz — hissiz, duyğusuz
tuz — 1. duz; 2. tor
tuzak — duzak, tələ
tuzakçı — duzaqçı, tələ quran
tuzçı — duzçu, duz satan
tuzu — fayda, səmərə, qazanc
tuzumçı — quldur, yol kəsən
tü — 1. saç, qıl; 2. hər cür, hər növ, çeşidli
tüb — dib, əsas, təməl, zəmin, kök, son
tübənçig — tabe olan
tüblüğ — dibli, köklü, təməlli, əsaslı
Tübüt — Tibet
tüdüş — savaşı, hərbi, tutuşma, didişmə
tüdüşmək — savaşımaq, tutuşmaq, döyüşmək
tüğəl — 1. tam, tamamilə; 2. dad, tam
tüğəllik — 1. dadlı, tamlı; 2. mükəmməl
tüğnəmək — yanmaq
tügül — deyilmə
tügülg — söylənilən
tügün — düşün

tügünlüg --- düyünlü
tük — 1. tük, saç; 2. yun; 3. on min
tükədi — 1. tamamilə; 2. tükə-
nincə, bitənədək
tükədinç — sonlu, sonu olan,
nəhayət
tükədinətsiz — sonsuz, nəhayətsiz
tükəgü — tükənmə
tükəl — 1. tam, tamamilə; 2. dad,
tam
tükəllig — 1. kamil, mükəmməl,
nəqsansız; 2. dadlı, tamı
tükəmək — tükənmək, bitmək
tükəməyük — tükənməmiş
tükətmək — tükətmək, bitirmək
tükəti — 1. tamamilə; 2.
tükənincə, bitənədək
tüki — 1. soyulmuş darı; 2. bürünc
tüklüg — tamamilə, tam
tükmək — bürüşmək
tükünmək — doldurmaq
tül — yuxu, rəya
tülit — yastıq, baş yastığı
tült — yastıq, baş yastığı, balınc,
balış
tültək — gözəl
tültmək — gözəlləşdirmək
tültürmək — çarpmaq, vurmaq
tülüg — 1. şaftalı; 2. şirniyyat;
3. ədviyyat
tümək — bəzək
tümən — 1. on min, tümən;
2. saysız, çox
tümənlig — on minlik
tüməkə — 1. cahil, zəif, bəliksiz,
savadsız; 2. şüursuz
tün — gecə, qaranlıq
tünç — dinc, dinclik, sülh, rifah,
sükunət
tünərig — zülmət, qaranlıq
tünərmək — qaranlıqlaşmaq
tünlə — gecələ, gecə ilə, gecə
vaxtı
tünləki — qaranlıq

tünlük — pəncərə
tünür — 1. qohum olmaq (qız
verib, qız almaq); 2. şaman
təbili
tüp — dib, əsas, təməl, özül,
zəmin, kök, son
tüpgərmək — əsasını araşdırmaq,
dərindən araşdırmaq
tüpkərmək — əsasını araşdırmaq,
zərvəyə qalxmaq
tüplüg — köklü, dibli, əsaslı,
təmelli
tüpsüz — dibişiz, köksüz, əsassız,
təməlsiz
tüpük — əsas
türçimək — qurulmaq, təsis
etmək, təşkil etmək
türçiməksiz — törəmədən
tür — növ, keyfiyyət, cins, çeşid
türk — güc, qüvvət
türk — türk
türkcə — türkcə, türk dilində
türklüg — güclü, qüvvətli
türgin — dəfə, yol, kərə
türgiş — türgış, etnonim, qəbilə
adı
türlüg — çeşidli, növlü, cinsli,
dürlü
türlük — çeşidlik, növlük
türmək — dürmək, bürmələmək,
burmalamaq
türtmək — yandırmaq, yaxmaq,
məlhəm, sürtmək
türtüngü — məlhəm
türtünmək — məlhəm sürtmək,
məlhəm qoymaq, məlhəmləmə
türtün — məlhəm
türük — güc, qüvvət
türük — türk
türün — qeyrətli, çalışqan, fəal
tüs — 1. mükafat, nəticə, səmərə,
fayda; 2. meyvə, orzaq
tüsəmək — yuxu görmək, rəya
görmək

tüsülmək — düzülmək
tüş — 1. mükafat, nəticə, sərəfə, fayda; 2. meyvə, ərzaq; 3. tuş, istiqamət; 4. faiz, solom
tüşək — döşək
tüşəmək — 1. döşmək; 2. yuxu görmək
tüşkəlmək — düşmək, yerləşmək
tüşlüg — səmərəli, meyvəli
tüşmək — 1. düşmək, enmək, ölmək; 2. düşmə; 3. iqamətgah, düşərgə
tüşsüz — nəticəsiz, faydasız, sərəfəsiz
tüşük — vergi adı
tüşümən — məmurluq dərəcəsidir
tüşüğüçi — düşürdən, endirən, sövq edici
tüşürmək — düşürmək, endirmək, sövq etmək
tüşütlənmək — xəyal, mülahizə etməktə
tütük — tütü, tütülənən bir şey
tütmək — tütülmək
tütrüm — 1. dəri; 2. qəfi
tütüg — tütü, tütülənən bir şey

tütüglük — buxurdan
tütük — tütü, tütülənən bir şey
tütülg — günlük
tütün — 1. yer vergisi, torpaq vergisi; 2. duman
tütünlük — tütünlü, dumanlı
tütüş — tutuş, savaşı, hərbi müharibə
tütüşlüg — düşmən kəsilmə, düşmənlik
tütüşmək — tutuşmaq, savaşımaq, dalaşımaq, döyüşmək, müharibə etmək
tütü — 1. saç, qıl; 2. növ, çeşid
tüz — 1. düz, doğru, qüsursuz; 2. nəsil, soy, tayfa
tüzə — bütünü, tamamı
tüzmək — düzmək, düzəltmək
tüzü — 1. hamısı, tamam; 2. qüsursuz, hər; 3. hərəkətli
tüzükmək — bərabər etmək
tüzülmək — düzülmək
tüzün — 1. əsil, nəcabət, soylı, tayfa; 2. həqiqi, kamil
tyan — fikir

U

u — yuxu
u — güc, qüdrət
u — buyurmaq
ubu — əhlik-kirşan
uç — 1. uc, baş; 2. uzaq
uçə — quyruq, arxa, kürok
uçkur — mütəxəssis, bilikli adam, bilici
uçluğ — uclu
uçmaq — uçmaq
uçruğ — uc, zirvə, baş
uçruğluğ — yüksəklik, zirvə
uçsuz — ucsuz-bucaqsız, sonsuz

uçğma — uçan
uçuk — corab
uçuru — tələb etmə
uçuz — ucuz, xəfif, az
uçuzlamak — qiymətdən düşmək, ucuzlaşmaq
ud — 1. mək, öküz; 2. on iki il siklli türk təqvimində il adı
udaçı — qadir, yaradan, gücü çatan
udaqsık — adlı-sanlı, hörmətə layiq, bəyqətlı
udçı — çoban
udğurati — tamamilə

udğurmak -- 1. oyandırmaq, tərəfini saxlamaq; 2. qələbə çalmaq
udık — yuxu
udıklamak --- uyumaq, yatmaq
udımak — uyumaq, yatmaq
udluğ — omba, bud, qılça sümüyü
udmak — təqib etmək, təbə olmaq
Udmış — antroponim, şəxs adı
udru — əksinə, tərsinə
udsuz — sonsuz, nəhayətsiz, tükenməz
udrunmak — qarşı gəlmək, qarşı qoymaq, müqavimət göstərmək
udu — 1. müşayiət, 2. sonra
uduğ -- 1. təbə olma, təbiət; 2. hörmət, ehtiram
uduğçı — hörmət edən
uduğsak — davranma
udumbar --- incirəbənzər meyvə ağacı
udun -- 1. hörmət, ehtiram; 2. təslim, təqib
udunmak --- 1. hörmət etmək, ehtiram göstərmək, saymaq; 2. təslim etmək, təqib etmək
udunçu — 1. hörmət edən, ehtiram göstərən; 2. təslim edən, təqib edən
udundurmak - hörmət etdirmək, saydırmaq
uduru — tərsinə, əksinə
udusumak --- 1. sövq etmək, götürmək; 2. təqib etməyə məcbur etmək
uduş — təqib etmək, ardınca düşmək
uduz — qaşınma
uduzmak --- 1. sövq etmək, götürmək; 2. təqib etməyə məcbur etmək
ufşaq — balaca
uğan --- tanrı, allah

uğramak -- arzulamaq, niyyət etmək
uğu - -- imkan
uğuluğ --- mümkündür
uğuluğsuz — mümkün olmayan
uğur -- 1. fürsət, təsadüf; 2. uğur
uğurunta --- uğrunda
uğusuz - - imkansız, qeyri-mümkün
uğutlamak — mayalamaq
uğuş --- 1. qəbilə, soy, tayfa; 2. bənzəyiş
uğuz --- ağır
uğur --- uyğur
uğuçı --- anlayan, başa düşən
ukıtmak - - anlatmaq, öyrənmək, bildirmək
ukmak — anlamaq, öyrətmək, qavramaq
ukturmak — anlatmaq, izah etmək
ukunmak — 1. anlatmaq, qanc olmaq, 2. etiraf etmək, qəbul etmək
ukunçuz — tədbirsiz
ukuş — 1. bənzəyiş; 2. qəbilə, tayfa, soy
ulağ -- 1. zəncir, silsilə, sıra; 2. ulaq, eşşək, uzunqulaq, yök heyvanı
ulalmak — bağlı olmaq
ulam --- daimi
ulamak --- bağlamaq
ular --- 1. kəklik; 2. onlar (əvəzlik)
uladı — daha, sairə
ulğadmaq — böyümək
ulığ — ulama, sızlama, sızıltı
ulik --- sızıltı
ulımaq --- ulamaq, sızlamaq, uca soslə aqlamaq
ulınmaq --- 1. çevirmək; 2. qırılmaq, inləmək
ulıncığ — 1. ifadə edilərk, çevirərk; 2. davamlı
ulışmaq -- sızlamaq, aqlamaq

ulsuz — dıbsız, köksüz, zəminsiz
ultun — sütun
uluğ — ulu, böyük
uluğadma — yaşlanmaq, qocalmaq
uluğ atlıq — adlı, şöhrətli
uluğ aş — ziyafət, toy
uluğ bay — zəngin
uluğ ərnək — baş barmaq
uluğ ilig — böyük hökmdar
uluğ puşuş — fəlakət
ululadmaq — nəql edilmək
ulun — budaq
ulus — ulus, məmləkət, ölkə, dövlət
uluş — ulus, məmləkət, ölkə, dövlət
ulusluğ — ölkəyə aid, dövlətə aid
ulyan — pəncə, daban
uma — ana
umak — qadir olmaq, gücü çatmaq, bacarmaq
uman — qadın üzvü, uşaqlıq (qadında), doğum sonu
umuğ — umud, ümid
umuğsuz — ümitsiz
umuk — dost, yoldaş, sirdaş
umulmaq — umulmaq
umunç — umma, ümid
umunçlıq — ümidli
umunmaq — ummaq, ümid etmək
umuş — umma
una — 1. bax; 2. indi; 3. (kiyə sözü ilə) daha
unamak — razı olmaq
unçsuz — minnətsiz
unıtmak — unutmaq
unlıq — məxluq, xəliq edilən
unsuz — olmaz
upaki — 1. kişi rahib, kişi mömin; 2. kişi vəkil
upançik — upançik (dini dərəcədir)
upasañç — qadın rahib, qadın mömin

upasi — kişi rahib, kişi mömin
uran — parol
urbak — paltar, geyim
urdun — zindan
urı — nəslə davam etdirən; oğul, gənc, dəliqanlı
urlamak — bağıрмаq
urluğ — ailə, tayfa, soy
urmak — vurmaq, qoymaq, dikmək, tikmək, həkk etmək
ursukmaq — döyülmək, vurulmaq
urtu — orta
Uru — şeytan adı
uruğ — 1. nəsil, tayfa, soy; 2. toxum, əkin
uruğış — ulduz adıdır
uruk — ip, kəndir
urunçak — rəhn, əmanət, girov
urunt — qovğa, çarpışma, döyüş
urunı — dalaşqan, savaşçı, hərbiçi
urunıt — dalaşqan, savaşçı, hərbiçi
uruş — uruş, savaş, döyüş
us — ağıl
usağ — susuzluq
usal — 1. qəmsiz, kədərsiz, noş"əli, kefli; 2. qafil
usamağ — uzunlaşmaq
usanmaq — 1. susumaq; 2. inanmaq, etiqad etmək
usar — gücü yetmə
usbad — dərman bitkisinin adı
usdaçı — xilaskar
usik — necə, hərf
uskada — dərman bitkisinin adı
uskun — sarımaq
usmak — susuzlaşmaq
usun — uzun, daimi
uşadı — daim, həmişə
uşak — kiçik, balaca
uşamak — balacaqlanmaq, kiçilmək, parçalanmaq
uşanmaq — inanmaq, etimad etmək
uşbu — bu

uşır — bitki adıdır
uşmak — doğramaq
uşun — uzun
utarabatiravat — ulduz adıdır
utğurağ — tamamilə, qəti
utğurak — tamamilə, qəti
utğuratı — köklü, əsaslı, təməlli.
 şübhəsiz, höknən
uti — ?
utilğ — ?
utkurak — qəti, tamamilə
utlı — mükafat, təşəkkür, qarşılıq
utlılığ — 1. mütaşəkkir, təşəkkür
 bərlu olan; 2. məmnuniyyət
utlısız — mükafatsız, qarşılıqsız.
utmak — 1. udmaq, yenmək, qa-
 zanmaq, qələbə çalmaq; 2. Tə-
 qib etmək; 3. qazanç; 4. təqib
utmat — dəlilik, çılğınlıq
utpatti — mənşə
utra — orta
utrabadra — ulduz adıdır
utrapalquni — ulduz adıdır
utraşadi — ulduz adıdır
utru — qarşı, müqabil, doğru
utrunmak — qarşı gəlmək,
 dayanmaq, qarşı qoymaq
utrunuk — qarşı-qarşıya
utsukmak — məğlub olmaq, yox
 olmaq
uttarabhadrapada — ulduz adıdır
uttaranhadra — ulduz adıdır
uttaraphalquni — ulduz adıdır
uttarasadha — ulduz adıdır
utun — utanmaz
utut — bələdəçi
utuzmak — uduzmaq, yenilmək,
 yox olmaq
utuzmaksız — yenilməz,
 məğlubedilməz.
utuzhamak — məğlub olmaq,
 yenilmək
uv — yuxu
uvusuz — tərbiyəsiz, utanmaz

uvut — utanma, tərbiyə, ədəb
uvutlu — ədəbli, tərbiyəli
uvutsuz — ədəbsiz, tərbiyəsiz,
 utanmaz
uvşak — balaca
uy — çuxur, oyuq
uya — yuva, çuxur, oyuq
uyak — heca, hərf
uyakkalmak — batmaq
uyakmak — 1. ulduz batması;
 2. utanmaq
uyar — adil, ədalətli, dürüst, amir
uyatlığ — ədəbli, tərbiyəli, höyalı
uyatmak — utanmaq
uyğur — uyğur
uyirkanmak — qüvvədən düşmək,
 zoiflənmək, yorulmaq, donub
 qalmaq
uymak — fikrə dalmaq, fikrə
 gətmək
uyulmak — uyuşmaq, kəsilmək
uyur — adlı, dürüst, ədalətli, amir
uz — 1. usta, sənətkar, mahir,
 yaxşı; 2. yol, keçid, dar boğaz.
uz — uyğunluq
uzagut — mahir, əli qızıl, əli cold
uzagutmak — uzatmaq
uzak — 1. uzaq; 2. necə; 3. hərf
uzakı — sürəkli, davamlı, uzun
 sürən
uzamak — uzunlaşmaq
uzanmak — uzanmaq,
 tənbəlləşmək
uzatı — daim, sürəkli, davamlı
uzatmak — 1. uzatmaq;
 2. götürmək
uziti — sürəqli, davamlı, uzun
 sürən
uzik — heca, hərf
uzik hitig — müqəddəs yazı
uzik nom — müqəddəs qanun
uziş — sənət
uzkia — bir az yaxşı

uzmak — idarə etmək
uzun — uzun, daima

uzun tonluğ — 1. qadın; 2. Rahib;
3. *horfon*: uzun donlu

Ü

üç — üç
üçkil — üçgüslü
üçəgü — üç-üç, üçör
üçüğü — üç-üç, üçer
üçün — üçün
üçünç — üçüncü
üçünçi — üçüncü
üçünətə — sağlam
üçünü — səbəbi, noticəsi
üçürmək — söndürmək
üdik — ilham
üdlənmək — sevinmək
ügin — koma, yığın, topa
üglitmək — çoxaltmaq
ügmə — qalaq, təpə, topa
ügmək — yığmaq, toplamaq,
topalamaq
ügrə — bulamac
ügüz — çay
ügün — yığın, topa, toplu
ügür — sürü, camaat
ügüş — çox
üğürü — təkrarlanan
üklitmək — böyümək
üklitmək — artırmaq
üküz — çay, dəniz
ükül — artma, çoxalma
ükün — yığın
üküş — çox
üküşsüz — sonsuz, əbədi, daimi
ükə — müdrik, vəzir, bilici, vəkil,
məsləhətçi
ülədəçi — bölən (adam),
parçalayan (adam)
üləmək — parçalamaq, bölmək
üləmək — paylaşmaq
üləştürmək — paylaşdırmaq
üləz — sönük

ülgü — 1. hissə, qisim, pay, parça;
2. ölçü, ülgü, miqdar, adət
ülgüləmək — ölçmək
ülgülənmək — ölçülmək
ülgülənç — ölçülü
ülgülənçsiz — ölçüsü olmayan,
ölçüsüz
ülgülənçsiz — ölçülə bilməyəcək
qədr, böyük, hədsiz, ölçüsüz
ülgüsüz — 1. saysız, saysız-
hesabsız 2. nəsibsiz, qismətsiz
ülkər — ülgör (ulduz)
ülküsüz — 1. saysız, saysız-
hesabsız; 2. nəsibsiz, qismətsiz
ülüg — pay, hissə, sədaət, bəxt
ülügləmək — 1. paylamaq,
bölmək; 2. səadət vermək,
xoşbəxt etmək
ülüglüg — 1. bəxtli, xoşbəxt,
səadətli; 2. dərəcə
ülüş — hissə, pay, parça, qisim
üm — alt paltar
ün — ün, səs, səda
ünçü — inci
ündürmək — çıxarmaq
üngir — mağara
üngürmək — deşdirmək, dəlik
açmaq, deşik açmaq
ünkür — mağara
ünmək — bayıra çıxmaq,
yüksəlmək, çıxmaq
üntəmək — inləmək, çağırmaq,
səslənmək
üntürmək — sürtmək, göndərmək,
çıxarmaq, yüksəltmək
ünür — mağara
ür — 1. uzun zaman; 2. ökin
ürgi — yüksək

ürkə — 1. vaxtilo, keçmişdə;
2. zaman
ürkitmək — hürkütmək,
qorxutmaq
ürkmək — hürkmək, qorxmaq
ürkürmək — hürkütmək,
qorxutmaq
ürlük — daimi, döyişməz, sabit
ürlüklüg — əbədi, daimi, ölməz,
ölümsüz, sabit
ürlüksüz — fani, ölümlü, keçici
ürmək — 1. üfləmək, qabarmaq,
şişirmək; 2. şişmək; 3. hürmək
ürmən — xəstəlik adıdır
ürtkün — xırman
ürtmək — örtmək
ürtülmək — örtülmək
ürük — daimi, davamlı, uzun sürən
ürülmək — şişirilmək, qabarılmaq,
gərilmək
ürüntəg — çarə, əlac, vasitə
ürüntəgsiz — çarəsiz, əlacsız,
vasitesiz
üsdün — üstə, yuxarıda
üsdürti — üstən, yuxarıdan
üsk — ön
üskində — hüzurunda, nəzdində
üskinə — hüzurunda, nəzdində
üskütək — mənfur, üfunətli
üspəmək — etiraz etmək
üst — üst
üstəlmək — çoxaldılmaq,
artırılmaq, böyüdülmək
üstəmək — artırmaq, çoxaltmaq
üstün — üstə, yuxarıda
üstünki — ön üstdəki, ön
yüksəkdəki
üstürti — üstən, yuxarıdan
üşüksüz — daim, fasiləsiz,
durmadan
üşülmək — kəsilmək
üşüm — üzüm
üşüt — ruh, can

üşətmək — parçalanmaq,
kiçilmək, balacalaşmaq,
üşlüncə — qorxu
üştürmək — zoif səsə demək,
pıçıldamaq
üştürü — eşidilə biləcək bir
şəkildə
üşülmək — qorxmaq
üşün — üçün
üt — 1. dəlik, deşik, keçid;
2. zaman, vaxt; 3. öyüd, nəsihət,
ehkam
ütləmək — dərs demək, tədris
etmək, öyrətmək
ütük — ütü
ütülmək — ütüləmək
üvətəci — şişirən, acıqlandıran
üvətmək — şişirmək;
acıqlandırmaq, əsəbiləşdirmək
üyək — heca, hərf
üyük — heca, hərf
üyür — aş, yarma
üz — kin, nifrət
üz biz — yıxılma, çoxalma
üzə — 1. üstə, yuxarıda, üstündə;
2. ilə
üzəki — üstdəki, yuxarıdakı
üzəliksiz — sürəkli, daimi,
kəsilmədən
üzəngü — üzəngi
üzəsində — qatında, önündə,
hüzurunda
üzgəlmək — atmaq
üzgü — üzmə
üzgünlüg — üzməli
üzkələmək — qırılmaq, qopmaq
üzkündə — hüzurunda, daxilində,
nəzdində
üzləmək — qalxmaq
üzləntirmək — qalxdırmaq,
qalxmağa məcbur etmək
üzlükmək — bitmək, tükenmək,
sona çatmaq
üzlünçü — nəhayət, sonda, ən son

üzünçsüz — fəvqəladə, üstün
üzünçülük — fasiləsiz, sürəkli
üzmək — 1. qırmaq, qoparmaq,
 yox etmək; 2. dölmək,
 parçalamaq, pozmaq,
 uzaqlaşdırmaq
üzmələdəçi — kökündən çıxaran,
 kökündən çıxarası
üzmələmək — kökündən çıxarmaq
üzməmək — Etiraz etmək

üztün — üstdə, yuxarıda
üzüksüz — durmadan, daim,
 fasiləsiz
üzügsüz — durmadan, daim,
 fasiləsiz
üzülmək — üzülmək, kəsilmək,
 qopmaq
üzüm — üzüm
üzüt — ruh, can
üzütlük — ruhlu, canlı, ruhla, canla

V

vəcir — üzük
vəcrazan — almaz, cavahir
vada — bitki adıdır
vahşik — ruh
vaiduri — daş-qaş adıdır
vaituri — 1. dağ bülluru; 2. mavi
Vakar — ulduz adıdır
vakşir — ruh, himayodar
vasik — xoş qoxulu bir maddədir
vayça — ?
vayır — almaz
vaysuçik — xəstəlik adıdır
vayturi — dağ bülluru
vəcir — şimşək
Vihar — ulduz adıdır
viman — "tanrı arabası"
vinay — vinay
vinə — rahiblərin nizamnaməsi
viraqa — yalnız, tənha, atılmış
virana — bitki adıdır
visay — "düşünmə orqanı", beyin
vişanlıq — ağıllı
Vişak — ulduz adıdır

vityas — vityas (no iso tikilidir)
vityastan — mənası qaranlıqdır
viyakiyan — ?
viyir — almaz
viyirliq — almazlı
vyarkit — dua adıdır
vyirliq — şimşəkli
vyir — şimşək
vrişti — mələk, firistə
vrmt — bir günün adıdır
Vrhar — ulduz adıdır
vrhar — monastır
vrxar — monastır
vspanpat — vsanpat (no iso dini
 mərasimdir)
vu — tilsim
vuçun — (*bitig* sözü ilə) sənəd,
 itən sənəd əvəzinə verilən qəbz
vşşik — ruh
vusanfi — həftəlik dini ayin
vzanpat — vzanpat
vzir — şimşək

Y

ya — 1. yay; 2. nida
yabaş — həlim, sakit
yabğu — rütbe adıdır

yabız — pis, yava
yabıqı — gizlənmə, örtülmə
yabınmak — örtmək, örtülmək

yablak --- pis, xəbis, əclaf
yad — yad, yabançı
yadağ — piyada
yadalmak — uzanmaq (saç üçün),
dağılmaq, yayılmaq
yadəri — schirbaz, əfsunçu
yadılmak — yayılmaq, dağılmaq
yadırmak — açılmaq, etiraf
etmək
yadmaq — yaymaq, açmaq
yafsurmak — yapışmaq,
yapışdırmaq, yanaşmaq
yağ — yağ
yağak — qoz
yağamak — qurban vermək
yağar — ?
yağcırtmaq — yağlamaq, yağ
sürtmək
yağı — yağı, düşmən
yağıdmak — düşmən olmaq
yağıladaçı — mücahid, savaşqan,
dalaşqan
yağılmak — düşmən olmaq,
düşmənlə döyüşmək
yağılıq — yağılıq, düşmənlilik
yağılmak — asılı salmaq
yağın — yaxın
yağısız — yağısız, düşmənsiz
yağıtmak — yağdırmaq,
yağdırmaq
yağıtş — qurban
yağıtışlıq — qurbanlıq, qurban
verilməli (nə isə)
yağıtışlıq — qurbanlıq, qurban
verilən yer
yağız — qara, qonur
yağılıq — yağılı
yağmaq — 1. yağmaq, 2. qurban
vermək
yağmur — yağmur
yağuk — yaxın
yağukrak — daha yaxın
yağumak — yaxınlaşmaq

yağuru — yaxın, qısa, yaxına
doğru
yai — yaz
yailamak — yayı keçirmək,
yaylamaq
yaikanmak — tənzim etmək,
düzəlmək
yailk — yazlıq(ev)
yaka — 1. mükafat, kirayə haqqı;
2. tərəf, yan
yakalamak — tənzim etmək, ibadət
etmək, yoluna qoymaq
Yakan — antroponim, şəxs adı
yakçırtmaq — düşünmək,
mühakimə yürütmək, təhrik
etmək
yakdurmak — yandırmaq
yakılmak — yaxınlaşmaq
yakın — yaxın
yakıs — 1. yağlı, yağlı olan (bir
şey); 2. qurban
yakirikiya — lap yaxın
yakmak — 1. xoşa gəlmək;
2. yaxınlaşmaq; 3. yanmaq,
yandırmaq
yakrı — yağ
yaksa — şeytan
yakud — yaxud
yakuru — yaxın
yakşa — şeytan
yakşı — yaxşı
yakşıçı — idarəçi
yal — maaş, əmək haqqı, donluq,
aylıq
yala — şübhə, böhtan, iftira
yalamak — yalamaq
yalan — alov
yalan — yalın, çılpaq
yalanuz — yalnız
yalanuk — insan
yalanu — yalnız
yalatmaq — yaxınlaşmaq
yalatmaksız — yaxınlaşmayan
yalavaç — elçi, peyğəmbər

- yalçıtmaq** — iştirak etmək, qatılmaq
- yalbırğak** — yarpaq
- yalvarmaq** — yalvarmaq, diləmək, istəmək, niyaz etmək
- yalğamaq** — 1. yalamaq; 2. oxşamaq
- yalğan** — yalan
- yalğuz** — yalnız
- yalın** — alov, parıltı
- yalınlamaq** — alovlanmaq
- yalınlıq** — alovlu, parlaq
- yalınmaq** — 1. alovlanmaq, yanmaq, parlammaq; 2. yalvarmaq, diləmək, istəmək, niyaz etmək
- yalın** — yalın, çıpaq
- yalınuk** — insan
- yalınız** — yalnız
- yalkamak** — 1. yalamaq; 2. oxşamaq
- yalkanmaq** — aldanmaq
- yalkanturmaq** — aldatmaq
- yalkatmaq** — bağlamaq, əyləmək
- yalkmaq** — əngəl olmaq
- yalmaq** — yanmaq
- yalnuk** — insan
- yalnuz** — yalnız
- yaltırmaq** — parlammaq, işıq saçmaq
- yaltrak** — işıq, parıltı
- yaltramaq** — parlammaq
- yaltrıdmaq** — parlaqlatmaq, aydınlatmaq
- yaltrık** — işıq, parlaqlıq, ziya
- yaltrıklıq** — işıq, ziya parlaqlıq
- yaltrımaq** — parlaq, işıq vermək
- yaltrırmaq** — aydınlaşmaq
- yaltrıtmaq** — parlaqlatmaq, aydınlatmaq
- yaltruk** — işıq, ziya, parlaqlıq
- yalbarmak** — yalvarmaq, diləmək, istəmək, niyaz etmək
- Yam** — 1. Allah adı; 2. igid xan
- yaman** — yaman, pis, əclaf, qorxunc, fəna
- yamğur** — yağmur, yağış
- yamız** — qarının alt hissəsi (güman ki, Azərbaycan dilindəki yambız sözü buradandır)
- yan** — yan, tərəf
- yana** — yənə, və, daha, yenidən, təkrar
- yanak** — bünövrə
- yançımaq** — vuruşmaq, döyüşmək
- yançmaq** — 1. ünah işlətmək, suçlu olmaq; 2. əzmək, qırmaq, parçalamaq
- yançuk** — kisə, torba
- yanıçsız** — dönməyən, qayıtmayan
- yankı** — təzminat, qarşılıq
- yanlıq** — yanlış, səhv, xəta
- yanluğ** — yanlış, səhv, xəta
- yanmaq** — 1. qorxutmaq, təhdid etmək; 2. dönmək, qayıtmaq; 3. yaymaq
- yant** — geri
- yanturmaq** — qayıtmaq, çevrilmək, geri döndərmək
- yanturmaq** — qaytarmaq, çevirmək, geri döndərmək
- yanturu** — təkrar
- yantut** — qarşılıq
- yanut** — cavab, qarşılıq
- yanut bitig** — keçici ödəmə müqaviləsi, sazişi
- yan** — 1. üsul, adət, ənənə; 2. ölçü, miqdar, həcm; 3. parlaqlıq; 4. fil
- yaña** — fil
- yañarmaq** — təzələmək, yeniləmək
- yañgak** — 1. yan, tərəf; 2. yanaq
- yañgu** — təzminat, qarşılıq

yağürmək — şaqqıldatmaq, səs çıxarmaq, cinlətmək, yandırmaq (məcazi), hirsəndirmək
yanı — 1. yeni, təzə; 2. gün
Yanıçuk — antroponim, şəxs adı
yanılmaq — yanılmaq, səhv etmək
yanılık — səhv, yanlış, xəta
yanırtı — yenidən, təzədən, başdan, əvvəldən
yañkırmaq — əks etmək, inikas etmək
yañku — səs, əks-səda
yañkuluğ — əks edən, səs çıxaran
yañkurmək — səslənmək, əks etmək
yañkurtmək — səs əks etmək, əks-səda vermək
yañkuruş — səs
yañlığ — növ, çeşid; vücuda gəlmiş, törəmiş
yañlık — yanlış, səhv, xəta
yañlık — yanlış, səhv, xəta
yañramək — ifşa etmək
yañşamək — goplamaq, çəronləmək, boşboğazlıq etmək
yap — təkid üçün işlədilir
yapağ — 1. üzv (bədənin), orqan, 2. tikili, bina; 3. quruluş; 4. döşəmə
yapar — müşk, rayihə, qoxu
yapı — qabıq
yapığ — 1. tikili, bina, 2. bağlayan; 3. yaradılmış, xəlq edilmiş
yapınmək — hazırlamaq, qapamaq, örtmək
yapırğak — yarpaq
yapırğaklığ — yarağlı
yapırkan — yarpaq
yapışmək — yapışmaq
Yaplış — antroponim, şəxs adı
yapmək — qapamaq, örtmək, yaratmaq, etmək, qurmaq

yapsınmək — birləşmək, yapışmaq
yapsurmək — yapışdırmaq, birləşdirmək
yapşınmək — yapışmaq
yapşurmək — yapışdırmaq
yar — 1. irin, çirk; 2 (tuz sözü ilə) daş duz
yara — omuz, kürək(lər)
yaradınguluğ — yaradılan
yarağ — 1. lazım olan, görək olan, yaradan, yaraq; 2. silah, yaraq
yarağlığ — 1. yararlı, yarayan, uyğun, xoş; 2. silahlı, yaraqlı
yarağsız — 1. yararsız, uyğun olmayan, xoş olmayan; 2. silahsız, yaraqsız
arak — 1. lazımlı, gərəkli, yarayan; 2. silah, yaraq
araklığ — 1. yararlı, yarayan, uyğun, xoş; 2. silahlı, yaraqlı
aralmək — yanılmaq
aramək — yaranmaq, yaşamaq
aranmək — yaranmaq, xoşa gəlmək
arası — üzüyola, itaətkar
arasınçığ — iyrənc
arış — təbiət, yaradılış
arışı — 1. yaradılmış, yaşayış, gözəllik, yararlı; 2. təbiət; 3. bəzək
arışmaz — yaşamaq, yaşayışlı olmayan, yaşayışsız
arışmək — yaşamaq, uyğun gəlmək, düz gəlmək
arışturmək — yaşadırmaq, uyğun gəlmək, uyğunlaşdırmaq
arışurmək — yaşadırmaq, uyğunlaşdırmaq
aratağ — 1. bəzək; 2. təşəbbüs, 3. təchizat
aratağlığ — təchiz edilmiş, bəzədilmiş

yaratıg — 1. bəzək; 2. təşəbbüs;
3. təchizat
yaratıgılıg — təchiz edilmiş,
bözədilmiş
yaratılmak — yaradılmaq, hazır
edilmək, təchiz edilmək,
bözədilmək
yaratıngu — tənzim edici,
düzəldən
yaratınmak — tənzim etmək,
düzəltmək, tərtib etmək
yaratışmak — yaratmaq
yaratmak — 1. yaratmaq,
düzəltmək, hazırlamaq;
2. bəzəmək; 3. bəyəndirmək,
özünü göstərmək, 4. təşviq
etmək
yaratu — torəflərin razılığı (ilə)
yarğan — 1. rütbə adıdır;
2. cəllad, xəfiyyə, casus
yarğu — qərar, hökm
yarıg — 1. zireh; 2. kənar, qırağ
yarılmağı — parçalayıcı
yarılmak — yarılmaq,
parçalanmaq, ayrılmaq,
bölünmək, (çiçək üçün) açılmaq
yarım — yarım, ikidə bir
yarımak — parlamaq, açılmaq
yarın — yarın, ertəsi gün, səhər,
sabahısı
yarınçık — mənfur, əclaf
yarık — 1. zireh; 2. kənar, qırağ
yarılmak — yarılmaq,
parçalanmaq
yarkan — 1. cəllad, xəfiyyə,
casus; 2. rütbə adıdır
yarlıg — 1. əmr, fərman, yarlık,
buyuruq; 2. təriqət, tam;
3. lütf; 4. kasıb, yoxsul, fəqir,
acı, səfil bədbəxt
yarlıgkamak — 1. buyurmaq,
öyüd vermək, fərman vermək,
əmr etmək; 2. iltifat etmək,
şəfqət göstərmək

yarlık — 1. əmr, fərman, yarlık,
buyuruq; 2. təriqət, tale 3. lütf;
4. kasıb, yoxsul, fəqir, aciz,
səfil, bədbəxt
yarlıkamak — 1. buyurmaq, öyüd
vermək, fərman vermək, əmr
etmək; 2. iltifat etmək, şəfqət
göstərmək
yarlıkanmaq — 1. zireh geymək;
2. şəfqət göstərmək
yarlıkançsız — mərhəmətsiz, daş
ürəkli
yarlıkançuçı — mərhəmətli
yarma — taxıl, buğda, yarma
yarmak — 1. sirkə; 2. pul, sikkə;
3. qırmaq, yarmaq, parçalamaq,
ayırmaq; 4. sabit, dəyişməyən
yarmanmak — dırmanmaq,
dırmaşmaq, çıxmaq
Yaroğlu — antroponim, şəxs adı
yarp — sağlam, güclü, qüvvətli
yarpız — gücsüz, qüvvətsiz,
istehkamsız
yarsıg — mənfur, əclaf, iyrenc,
çirkin
yarsıgu — nifrət, diksinmə
yarsımak — nifrət etmək;
diksinqmək
yarsınçığı — mənfur, murdar,
iyrenc, əclaf
yarsınçık — mənfur, murdar,
iyrenc, əclaf
yarıağı — pul
yartan — bölük, pay, hissə, yarım,
parça
yartım — parça, bölük, qisim
yartmak — 1. sikkə, pul;
2. qırmaq, yarmaq, parçalamaq,
ayırmaq, 3. sabit, dəyişməyən
yaruk — işıq, aydınlıq
yaruksuz — işıqsız, qaranlıq
yarumak — parlamaq,
ışılmaq, aydınlaşmaq
yarun — şəfqət, dan sökülməsi

yarutmak — parlatmaq,
aydınlaşdırmaq, görünmək
yas — 1. zərər, ziyan; 2. həlim,
şəfqətli; 3. yaş, yaşlı; 4. yaş
(adamin); 5. göz yaşı
yasa — qanun, yasaq
yasak — 1. vergi növü; 2. qanun,
yasaq
yasduk — sikkə növü, pul
yaşğaç — həlimlik
yaşiç — ox
yasımuk — 1. darı;
2. mərcimək (?)
yaskağ — yastı, düz, hamar
yasmaq — oritmək
yas-sönük — düz, düzən
yastuk — sikkə növü, pul
yasuk — işıq, parıltı, ziya
yasuk — günah, qüsür, xəta, suç
yasul — yoxuş, yoxuşlu, əyri
yasumak — parlammaq
yaş — 1. yaş. təzə, yaşıl, ot, ömür;
2. göz yaşı; 3. yaş (adamin);
4. zərər, ziyan.
yaşağı — yaşayış, hoyat, kainat,
varlıq, mövcudluğ
yaşamak — yaşamaq, (...)
yaşında olmaq
yaşarmak — yaşlaşmaq
Yaşı — antroponim, şəxs adı
yaşğ — yaşayış
yaşıl — yaşıl
yaşımak — gizlənmək
yaşırılığ — gizli
yaşıtmak — gizləmək, gizlətmək
yaşlağ — yaşlı, qoca, ixtiyar
yaşlığ — 1. canlı; 2. yaşlı, qoca,
ixtiyar; 3. yaşlı (göz)
yaşmaq — silmək, sürünərək
gizlənmək
yaşnamak — yaşamaq
yaşuk — işıq, parıltı, ziya
yaşuksuz — işıqsız, parıltısız
yaşumaq — parlammaq, işıq vermək

yaşurmak — gizləmək, gizlətmək
yaşuruku — gizli olan
yaşut — gizli
yaşutmaq — işıqlandırmaq,
aydınlaşdırmaq
yad — yad, yabançı
yatğu — yataq
yatğurmak — yatımaq,
yatızdırmaq, uzatmaq
yatılmak — etiraf etmək, açılmaq
yatlamak — yad olmaq, düşmən
olmaq, qaçışmaq, uzaqlaşmaq
yatlanğıcı — düşmən
yatmaq — yatmaq, uzanmaq
yaturmak — yatırmaq,
yatızdırmaq
yava — tarla, əkin
yavalmak — güclənmək,
qüvvətlənmək
yavalturmak — yumşaltmaq
yavaniki — yavaniki
yavaş — sakit, həlim
yavaz — pis, qəzəb, əclaf
yavğan — yavan
yavğu — rütbə adidir
yavisğu — yarpaq, çələng
yavisku — yarpaq, çələng
yavişğu — yarpaq, çələng
yavişmak — yaxınlaşmaq
yavız — pis, xəbis, əclaf
yavlak — pis, əclaf, xəbis,
düşmən, qəzəb
yavrimak — zəifləmək, gücdən
düşmək
yay — yay
Yayak — antroponim, şəxs adı
yayılmak — yayılmək, tökülmək,
daşmaq, dağılmaq
yayılmaksız — tərəddüdsüz
yayıtmak — sarsılmaq, titrəmək
yaykalmak — sallanmaq, tərəddüd
etmək
yaylamak — yaylamaq, yayı
keçirmək

yaylık — yaylıq, yazlıq
yaymak — yaymaq
yaz — yaz, bahar
yazı — ovalıq, düzən, düz
yazınç — günah
yazınçsız — günahsız
yazınmaq — yanılmaq, günah
işlətmək, itaət etməmək
yazmaq — 1. yanılmaq, günah
etmək, xəta etmək; 2. yazmaq
yazuğ — günah, suç, xəta, qüsür
yazuk — günah, suç, xəta, qüsür
yazukluğ — qüsurlu, günahkar,
suçlu
yazuksuz — günahsız, suçsuz,
qüsursuz
yblak — pis, yava, fəna
yebkin — bənövşəyi
yek — şeytan, iblis
yekşəmbi — bazar günü,
yekşəmbə
yeg — yaxşı, çox yaxşı
yegədmək — yüksəltmək,
ucaltmaq, üstün olmaq, qələbə
çalmaq
yegirmi — iyirmi
yegirminç — yirminci
yegü — ülgüc
yemək — yemək
yenə — yenə, təkrar
yenə — yenə, təkrar
yengə — yenə, təkrar
yerçiləmək — rəhbərlik etmək,
sövd etmək
yevək — yemək, orzaq, tohizat
yək — 1. şeytan; 2. pəri
yəl — pis qoxu, pis iy
yəlmə — izçi, kəşfiyyatçı
yəlvi — schir
yəm — dorman
yəmə — yenə, təkrar, yenidən
yənkənt — toponim
ygrmi — iyirmi
yıba — hamısı, tamam, bütün

yıd — ətir, müşk, qoxu, rayihə
yıdığ — pis qoxu
yıdımak — qoxumaq
yıdlağ — qoxulu, ətirli, rayihəli
yıdlamak — qoxumaq
yıdılığ — ətirli, qoxulu, rayihəli
yıdruq — yumruq
yığ — 1. çığ, qar uçuşunu; 2. fürsət
yığaç — müştəri ulduzu
yığılmak — yığılmaq, toplanmaq
yığınç — toplanmış, kütlə
yığınmaq — toplanmaq
yığıt — ağlama
yıqlavmaq — ağlamaq, şivən
qoparmak
yıqlaşmaq — ağlaşmaq
yıqlmaq — yığmaq, toplamaq,
qazanmaq
yıkmak — 1. yığmaq, toplamaq,
qazanmaq, 2. yıxmaq, atmaq
yıl — il
yılan — 1. ilan; 2. on iki il siklli
türk təqvimində il adı.
yıldız — ulduz
yılığ — ilq, isti, çox isti hava
yılıdmak — isitmək, ilıqlaşdırmaq
yılı — ilxı
yılın — yalın
yılınc — incə
yılı — ilxı (at), davar (qoyun),
sürü (iri bəynuzlu heyvan)
yılıpıg — arsen
yılıtır — parlaq
yılıtıramak — parlammaq
yılıtız — 1. ulduz; 2. davranış
yım — dəri, cild
yımğak — cəhət, yan, tərəf
yıpar — ətir, rayihə, qoxu, müşk
yır — nəğmə, şərqi, mahnı, türki
yıraq — iraq, uzaq
yırdamak — mahnı oxumaq
yırınçık — nifrət edilən
yırlamak — oxumaq, mahnı
oxumaq, şərqi demək

yırtılmək — yırtılmaq, yarılmaq, dağılmaq

yırtmaq — yırtmaq, dağıtmaq, parçalamaq

yırumək — çürümək

yıt — otir, rayihə, qoxu, müşk

yıtık — iyələnmiş, cürük, psi qoxulu

yıtıǵ — otirli, rayihəli, qoxulu

yıtılmək — getmək, yox olmaq, çatmaq

yıt yıpar — otir, müşk, rayihə

yıva — hamısı, tamam, bütün

yıvaǵu — ağac növü

yıvılǵu — ağac növü

yıvılmək — öyülmək, mədh edilmək, təriflənmək

yıvmək — öymək, tərifləmək

yıyılmək — yayılmaq

yıbün — qırmızı

yıçə — daha, bir daha, təkrar

yıd — müşk, qoxu, rayihə, otir

yıdineç — sona çatmaq, yüksəlmə

yıdineçsiz — sonluqsuz, sonsuz

yıdmək — 1. yetmək, çatmaq, yüksəlmək, yetişmək;

2. yetmək (sona), yox olmaq, qeyb olmaq

yıg — 1. yaxşı daha yaxşı;

2. üstün; 3. çiy, xam, kal;

4. yonulmamış, qaba, kobud, sırtıq, üzlü

yıgdə — iydə

yıgadmək — yüksəltmək,

ucaltmaq, qələbə çalmaq, üstün gəlmək

yıgən — qardaşoǵlu, bacıoǵlu

yıgənə yig — yaxşıdan yaxşı, on yaxşı

yıgı — sıx, sıxı

yıgidmək — artırmaq

yıgirmi — iyirmi

yıgit — igid, mərd, gənə

yıgitmək — həyatını qazanmaq

yıgənə — iyənə

yıgrək — daha yaxşı

yıgü — yemək, yeməli (şey)

yıig — 1. yaxşı, daha yaxşı;

2. üstün; 3. çiy, xam, kal;

4. yonulmamış, qaba, kobud, sırtıq, üzlü

yıil — külək, yol rüzgar

yıl — yel, külək, rüzgar

yılbimək — osmək

yılbük — yelpik

yılbümək — yelpik vermək

yıleçig — cin, pəri, şeytan, qulyanbanı, al, alarvadi

yılik — 1. ilik; 2. rütbə adıdır

yılim — yapışqan, çirış

yılinmək — yapışmaq

yılmək — azmaq

yıltız — 1. ulduz; 2. kök, təməl, osas, bünövrə

yıltılmək — qeyb olmaq

yıltürmək — əsmək, osdirmək

yılvı — sehır, cadu

yıvlılmək — sehırbazlıq etmək, sehırləmək, cadulamaq

yım — yem, yemək

yımə — yenə, təkrar, yenidən

yımə tüğəl — tamamilə, bəsbütün

yımirmək — yıxmaq, parça-parça etmək

yımiş — yemiş, meyvə

yımişlik — bağ, ağaclıq

yımkı — səcdə etmə, dua etmə, təbrik etmə

yımrilmək — yıxılmaq, çökmək

yın — dəri, cild

yınçgə — incə

yınçkə — incə

yınçirmək — öyilmək, baş

əymək, təzim etmək, hörmət etmək

yıncü — inci

yınçülüg — incili, inci ilə bəzənmiş

yiñçürmək — hörmət etmək,
təzim etmək, baş əymək,
əyilmək

yinə — yenə, təkrar, yenidən

yini — üzv, əza

yinik — xəfif, döyørsiz

yinlig — dərili

yint — əlaqə

yintəm — tamamilə, büsbütün,
sabit

yintmək — əlaqəyə girmək,
əlaqələnmək

yintsik — əlaqəli

yin, — irin, yara

yin,il — yüngül, xəfif

yin,təgü — burun xəstəliyi, zökəm

yip — ip, iplik.

yipçün — bənövşəyi

yipin — bənövşəyi

yipkə — iplik

yipkin — bənövşəyi

yipün — bənövşəyi

yir — 1. yer; 2. ölkə, dövlət;
3. şimal

Yir-sub — 1. vətən; 2. tanrı,
allah

yirdəki — yerdəki

yirinmək — yaralanmaq,
irinləmək

yirintürdəçi — hərəkət etdirən
(adam), yoldan çıxaran

yirintürmək — hərəkət etmək

yirinçlig — iyrenc

yirinçülüg — iyrenclik

yiriñ — yara, irin

yiriñ-kan — yara və qan

yiriñ,lig — irinli, yaralı

yiriñ,ümək — 1. ağlamaq;

2. təzələnmək; 3. iyrenmək

yirmək — 1. pis olmaq, xarab

olmaq, əksilmək; 2. qızmaq,

hiddətlənmək, özündən çıxmaq

yirməksiz — qəzəbsiz

yirtçi — rəhbər, yol göstərən,
bələdçi

yirtəbrəməki — zəlzələ

yirtinçü — dünya, aləm, kainat

yirtinçülüg — dünyəvi

yirtünçü — dünya, aləm, kainat

yirümək — pozulmaq, çürümək

yismək — keçmək, ötmək

yitəgü — yeddi-yeddi

yitərü — yetəcək qədər, kifayət
qədər

yiti — 1. yeddi; 2. kəskin

yitiz — yüksək, geniş

yitilmək — yox olmaq

yitiñç — 1. yeddinci; 2. ulaşma;
3. çatma

yitiğü — yeddi-yeddi

yitiñçsiz — çatılmayan

yitirü — çatacaq qədər, kifayət
qədər

Yitikən — Böyük Ayı (bürcü)

yitlinmək — (sona) yetmək, məhv
olmaq, yox olmaq

yitlntürmək — yox etmək, məhv
etmək

yitmək — 1. yetmək, çatmaq,
yüksəlmək; 2. (sona) yetmək,
yox olmaq

yitmiş — yetmiş

yitti — iti, kəskin

yitirmək — itirmək, yox etmək,
məhv etmək

yitürmək — 1. itirmək, yox
etmək, əldən çıxarmaq;
2. aldırmaq; 3. yedirtmək,
yedizdirmək

Yişu — İsa peyğənbər

yivək — ərzaq, azuqə, yeməli şey,
təchizat, əmlak, mülk

yivətmək — təchiz etmək

yivik — əmlak, mülk

yiviklig — (*tiziklig* sözü ilə)
bərabər

yivig — 1. tohizat, əmfak, mülk;

2. boyunbağı, həmail

yivitmək — tohiz etmək

yiz — mis, bürünə

Yğın — antroponim, şəxs adı

ygrmi — iyirmi

ylan — ilan

ylnduk — insan

yltruk — işıq, ziya, parıltı; bəzək

ymə — yenə, təkrar, yenidən

yoda — bacanın üst tərəfi

yodmak — sona çatmaq

yodun — dağıtma, qırma, məhv etmə

Yoğ — bir şastranın adıdır

yoğ — 1. yox; 2. əhsan, mətəm, yas, dəfn

yoğadmaq — yox etmək, dəfn etmək, ölmək, məhv olmaq

Yoğalum — bir şastranın adıdır

yoğurt — yoğurd, qatıq

yoğurtça — yoğurd kimi

yoğun — yoğun, qalın, qaba

yoğunatmaq — yoğunlaşdırmaq, qalınlaşdırmaq

yoğurkan — üst paltar, geyim, örtü

yoğurmak — 1. yoğurmaq; 2. yumşaltmaq, təskinlik vermək; 3. əksinə getmək

yoğuz — lüzumsuz

yok — 1. yox, fəna; 2. (*çığay* sözü ilə) yoxsul, kasıb, fəqir, səfil

yokadmaq — yox etmək, ölmək, dəfn etmək, məhv etmək

yoka kadız — daşın

yokaru — yuxarı

yokatdurmaq — məhv etmək, məhv etdirmək, yox etdirmək

yokatkuluğ — öldürmə

yokatmaq — yox etmək, öldürmək, dəfn etmək, məhv etmək

yokça — yox kimi

yoklamak — 1. yüksəlmək,

çıxmaq; 2. aramaq, daramaq

yoklunmaksız — dağıdılmayan, məhv edilməyən

yokmak — təqdim etmək, yüksəltmək

yoksuz — lüzumsuz, boş, yoxsul

yokurkanmaq — zəifləmək, gücdən, qüvvədən düşmək

yokuru — yaxın

yol — 1. yol, səyahət, gəzinti; 2. şöhrət, səs, ün

yolamak — təsadüf etmək, yol göstərmək, rast gəlmək, rastlaşmaq, qarşısına çıxmaq, sövq etmək

yolçı — yolçu, bələdçi, rəhbər

yoldurğan — bitki adıdır

yolkı — yolçu; yoldakı, yol gedən

yolluğ — xoşbəxt

yoluğ — yoluq, yolunmuş

yolunmaq — yoxlamaq, baş çəkmək, yoluxmaq

yolunmaq — 1. yolda olmaq, yola çıxmaq; 2. yolunmaq, dərilmək

yomkı — hamısı, hər, bütün

yomuz — qarının alt hissəsi

yonmaq — yonmaq, yaralamaq, ziyan vurmaq

yont — 1. at, ilxı; 2. on iki il siklli türk təqvimində il adı

yonag — iftira, böhtan

yonamak — böhtan atmaq, iftira demək

yonlağılığ — xərcinəməli olan

yonlak — istifadə

yonlaklığ — istifadə etmək üçün olan

yonlamak — istifadə etmək, işləmək

yookşastr — Yoğa şastr

yoramak — yuxu yozmaq, yuxu yorma

yorçı — yolçu, bələdçi, rəhbər

yoğurd — yoğurd, qatıq
yorığ — gediş, yürüş, yol, üsul, tərz
yorığlı — üsullu, gedişli
yorımak — yürümək, getmək, hərəkət etmək
yorıtmaq — yürütmək, işlətmək, hərəkət etmək, işlətmək, hərəkəti götirmək
yorlıq — əmir
yorunca — yonca
yortmaq — yürütmək
yoruğ — yürümə
yorunca — yonca
yosun — nizam, üsul, qanun, qayda
yota — bacanın üst tərəfi
yotuz — rəfiqə, arvad, həyat yoldaşı
yögürü — yuxarı
yögürmək — yüyürmək, axmaq
yökürü — yuxarı
yökmək — həyəcanlanmaq, hirsənmək
yöləşmək — bənzəmək
yöləştrüq — bərabər, eyni
yöləştürmək — bərabərləşdirmək, eyniləşdirmək
yöntüşmək — müharibə etmək
yörgəm — bitgi növüdür
yörgömək — sarmaq, hörmək, bağlamaq, çevrələmək
yörgələmək — sarımaq
yörgənək — sarılmış olmaq
yörmək — izah etmək, aydınlaşdırmaq
yörüg — izah, şərh
yörüklük — izahlı, şərhli
yörülmək — açılmaq
yörün — ağ, bəyaz, açıq rəng
yötül — öskürək, öskürmə
yratınmaq — tənzim etmək, tərtib etmək, düzəltmək

yrası — 1. yaradılış; 2. təbiət; 3. bəzək
yrılıq — 1. əmr, fərman, buyuruq, yarlıq; 2. fağır, yoxsul; 3. lütf
yrılıkamak — 1. buyurmaq, öyüd vermək; 2. iltifat etmək
yrılıkançaçı — mərhəmətli
yrılıkançasız — mərhəmətsiz, daş üröklü
yrük — işıq, aydınlıq
yrumak — parlamaq, işıqlanmaq, aydınlaşmaq
yrvalmaq — yalvarmaq
yuçul — bayağı
yudmaq — yığınaq, silmək, təhrif etmək
yudukmaq — bitirmək, silmək, son vermək
yudulmaq — bağlamaq, taxılmaq
yuğrulmaq — yoğrulmaq, qarışmaq
yukluq — bulaşlıq
yukluqsuz — təmiz
yuklunmaq — bulaşmaq
yuklunmaksız — bulaşmayan
yukmaq — yapışmaq
yul — dərə, çay
yula — məşəl
yulağ — işıq
yulak — işıq
yulamak — almaq, qoparmaq, zorla əldə etmək
yulat — çay yatağı, arx
yulduz — 1. ulduz; 2. bürc; 3. planet, soyqarə
yulğak — ticarət
yulğan — işıq
yulka — məşəl
yulmaq — 1. yolmaq, dağıtmaq; 2. almaq; 3. al-ver etmək
yultuz — 1. ulduz; 2. bürc; 3. planet, səyyarə
yultuzçı — münəccim, astronom

yuluğ — 1. satın alma; 2. (*birim* sözü ilə) vergi növü
yuluğçı — 1. alıcı, satın alan; 2. vergi toplayan; 3. vergi verən
yumak — yumaq (fəl), təmizləmək, qaldırmaq
yumak — yumaq (isim), yuvarlaq
yumğaklamak — yuvarlaqlaşdırmaq, yumaqlamaq, yuvarlaq etmək
yummaq — yummaq, qapamaq
yumkı — hamısı
yumurka — yumurta
yumuş — iş, fəaliyyət, xidmət
yumuşçı — işçi, xidmətçi
yumşak — yumşaq
yumşamak — yumşaltmaq
yunlaklığ — xərelənməli, xərelənəcək (şey)
yunlamak — xərelənmək, istifadə etmək
yunğuk — hamam
yunğuluğ — yuyunma, yuma, yaxalama
yunkıu — Böyük ayı bürcünün ulduzlarından biri
yunmaq — yuyunmaq, yumaq, yaxalamaq
yunt — ilxı, at
yurt — yurd
yuruk — işiq
yurum — oski
yutun — son
yutuz — rəfiqə, arvad, həyat yoldaşı
yuuł — 1. doro, 2. çay; 3. bulaq
yuyulmaq — ohatə etmək
yüdmək — yükləmək
yügünmək — öyilmək, səcdə etmək, təzim etmək
yügürmək — yüyürmək, yürümək, qaçmaq
yügürük — sürətli, cəld, təcili

yügünmək — öyilmək, səcdə etmək, təzim etmək
yügürmək — yüyürmək, yürümək, qaçmaq
yügürük — sürətli, cəld, təcili
yük — yük
yükləmək — yükləmək
yükmək — 1. toplamaq; 2. yığın, topa; 3. pislilik, 4. gübrə
yüksək — yüksək
yükün — yuyun; xətt
yükünç — səcdə, cəhram, hörmət, təzim
yükünmək — səcdə etmək, diz çökmək, öyilmək, təzim etmək
yülgü — ülgüc, xəncər
yülgü — bıçqı, ülgüc
yülüşi — bənzər
yüləşmək — bənzəmək
yüləşürmək — bənzətmək, müqayisə etmək, qarşılaşdırmaq
yüligü — ülgüc, xəncər
yülüğü — ülgüc, xəncər
yülüşmək — bənzəmək
yün — yun, pambıq
yünçig — qırpq
yünçigsiz — qırpqsız
yüp — tamamilə, büsbütün
yüpün — qırmız, al
yürək — ürək, könül, qəlb
yürəkrə — ürəyinə
yürmək — 1. yürümək; 2. qoymaq, soxmaq
yürük — sürətli, cəld, təcili
Yürük — antroponim, şəxs adı
yürülmək — 1. geriləmək; 2. şişmək
yürümək — yürümək
yüründək — dərman
yürüntəg — dərman
yütmək — yükləmək, daşımaq
yütürmək — yükləmək
yüü — şirə, su
yüüz — üz, sima, sifət, çöhrə

yüvig --- təchizat

yüz --- 1. yüz (say); 2. üz, sifət, sima, çöhrə; 3. bir qulaq xəstəliyi

yüzintəki --- üzündəki, sifətindəki

yüzkən --- aramsız, durmadan, mütəmadi

yüzlənmək --- üz çevirmək

yüzlüg --- 1. qohum-əqrəbə; 2. öziz, möhtərəm, adlı-sanlı; 3. yüzlük; 4. üzli; 5. sırtıq, üzli

yvlak --- pis, yava, düşmənçə, fəna, qəzəb

yvlğu --- ağac növü

Z

zahaq --- təsəlli

zəkət --- zəkət

zira --- bitki adı

zmuğtuğ --- soğd ayının iyirmi səkkizinci günü

XÜSUSİ ADLAR

İNSAN ADLARI

- Abamu** — kişi adı
Abıç — kişi adı
Abık — kişi adı
Abita — kişi adı
Açamaştru — kişi adı
Açığ — kişi adı
Açiti — rahib adı
Adam — kişi adı, Adəm
Adam Torğul — kişi adı
Adar — kişi adı
Akaş — kişi adı
Ak Pıra — kişi adı
Alban — kişi adı
Alka — kişi adı
Alkaşı — kişi adı
Alp Sünüş — allah yaxud şeytan adı
Altmış Kara — kişi adı
Amanzı — şeytan adı
Amıta aba — müqəddəslərdən birinin adı
Amıta Ayuşı — Budda adı
Ananı — müqəddəslərdən birinin adı
Anatapintiki — müqəddəslərdən birinin adı
Ançakarm — kişi adı
Ançulayuma — Budda adı
Anqulmalı — kişi adı
Antsu — kişi adı
Anudara — burhan adı
Anuriti — rahib adı
Aprin Çor — kişi adı
Ara Buğa — kişi adı
Ara Təmür — kişi adı
Arivik tegri — allah adı
Arslan — kişi adı
Arşndati — kişi adı
Artadırsa — kişi adı
Artı Inal — kişi adı
Artukaç — kişi adı
Aruğ — kişi adı
Aryaman — kişi adı
Aryaçantri — kişi adı
Asana — kişi adı
Aşan — kişi adı
Aşan Puka — kişi adı
Aşan Torğul — kişi adı
Aşan Tutuk — kişi adı
Aşivaçit — rahib adı
Atnakaidani — rahib adı
Avluç — kişi adı
Ayıtmiş — kişi adı
Aylıç Tarkan — kişi adı
Ay Sılığ — qadın adı
Azğan — kişi adı
Baça — kişi adı
Baçan — kişi adı
Baçara — kişi adı
Badiri — rahib adı
Badur — kişi adı
Baksı — kişi adı
Baltur — kişi adı
Barça Toğmiş — kişi adı

Barça Toym — kişi adı
Barça Turmuş — kişi adı
Bark Turmuş — kişi adı
Barmaklığ — kişi adı
Bars Buka — kişi adı
Baruçı — kişi adı
Basan — kişi adı
Basa Təmir — kişi adı
Batiri — qadın adı
Batra — qadın adı
Batuk — kişi adı
Batur — kişi adı
Bay Buğa — kişi adı
Bay Təmir — kişi adı
Bayutmuş — kişi adı
Bədrün — kişi adı
Bəg Arslan — kişi adı
Bəg Bars — kişi adı
Bəg Buka — kişi adı
Bəg Taş — kişi adı
Bəg Təmir — kişi adı
Bəg Turmuş — kişi adı
Bəgü Tutuk — kişi adı
Bəkirə — kişi adı
Bəkiz — kişi adı
Bərgin Səngə — kişi adı
Bıdın — kişi adı
Bitaybıki — kişi adı
Bitru — kişi adı
Bintun — kişi adı
Boğuş — kişi adı, Bögü xaqanın ikinci adı
Bokuk — kişi adı, Bögü xaqanın ikinci adı
Bokşaltu — kişi adı
Boldaz — kişi adı
Bolun — kişi adı
Boran — kişi adı
Borlukçı — kişi adı
Boyla Kutluğ Tarkan — kişi adı
Boz Bay Tirok — kişi adı
Bögü kan — kişi adı, 759 — 780-cı illərdə yaşamış uyğur xaqanı
Bökçə — kişi adı

Böngək — kişi adı
Bört — kişi adı
Braman — kişi adı
Brahma — Ezrua allahı
Brahmadati — kişi adı
Bringiki — kişi adı
Btanati — şoxs adı, mətdən cinsi məlum deyil
Brhasvati — kişi adı
Brhmadati — kişi adı
Bud — Budda
Budaşiri — kişi adı
Buğa — kişi adı
Buğuş — kişi adı, Bögü xaqanın ikinci adı
Buka — kişi adı
Bukam Sənün — kişi adı
Bulat — kişi adı
Bulmuş — kişi adı
Burğuçan — kişi adı
Burkan — Budda
Burkay — kişi adı
Burulday — kişi adı
Buyan Kar — kişi adı
Buyan Kara — kişi adı
Buyan Təmir — kişi adı
Buyat — kişi adı
Buyla Kutluq Tarkan — kişi adı
Buzağu — kişi adı
Bürçü — kişi adı
Büdüş — kişi adı
Bükin — qadın adı
Bünül — kişi adı
Bürkək — kişi adı
Bürlük — kişi adı
Bürt — kişi adı
Bütürmüş — kişi adı

Çansu — kişi adı
Çaxnu — kişi adı
Çakırça — kişi adı
Çakoğlı — kişi adı
Çalaprbaşı — əcdaha xanının adı
Çanudu — kişi adı

Çanır Taişi — kişi adı
Çarır — kişi adı
Çasantuz — kişi adı
Çatır --- kişi adı
Çayasını — kişi adı, Yayasena
Çən, in — kişi adı
Çən, ur — kişi adı
Çığ Batar — kişi adı
Çığ Batur — kişi adı
Çıtsu — kişi adı
Çırkuş — kişi adı
Çırtartı --- kişi adı
Çıtsu --- kişi adı
Çidin --- kişi adı
Çiok Tutuh — kişi adı
Çigil Arslan — kişi adı
Çigün — kişi adı
Çinak — kişi adı
Çin, — Mancur sülaləsinin adı
Çintamani — kişi adı
Çisim — kişi adı
Çisün — kişi adı
Çitravari — kişi adı
Çitrarti — kişi adı
Çizim — kişi adı
Çoba Yıkmış — kişi adı
Çok Adğır --- kişi adı
Çokı — kişi adı
Çoluk — kişi adı
Çonai — kişi adı
Çor — kişi adı
Çosun — kişi adı
Çökəl — kişi adı

Dantipali — kişi adı
Ditankari --- Buddanın adı
Drnautari — müqəddəslərdən
birinin adı
Duşta — kişi adı

Ezrua --- Brahma, İndra
Elçi — kişi adı
Eş Kara — kişi adı

Əgdəçin — kişi adı
Əlgür — kişi adı
Ənç Kara — kişi adı
Ənürüm İlçi — kişi adı
Ərdəni Katun — qadın adı
Ərəm --- kişi adı
Ərəm Kara --- kişi adı
Ərk Arslan --- kişi adı
Ərklig Kan — kişi adı
Ərzi — kişi adı
Əsən Buğa --- kişi adı

Farinibran --- kişi adı
Futsi --- kişi adı

Ğormuzta — allah adı
Ğriçantri — kişi adı
Ğulsabadi — kişi adı

Xaimavadi — şeytan adı
Xansasvari --- kişi adı
Xariçantri --- kişi adı
Xonuğ — kişi adı
Xornuzda — Hind allahının adı
Xoruğ — allah adı
Xudatmış — kişi adı
Xurmuzta --- Hind allahının adı
Xymavati — kişi adı

İdik Kut --- kişi adı
İnak Kulı — kişi adı
İnal --- kişi adı
İnal Bars — kişi adı
İnal Buyat — kişi adı
İnal Küç — kişi adı
İnal Çor --- kişi adı
İnal Çuk — kişi adı
İnanç — kişi adı
İnançı --- kişi adı
İnançu — kişi adı
İndü — kişi adı
İşbara — kişi adı

İçkirmiş Inal — kişi adı
İdi Kurt — kişi adı
İkiçi — kişi adı
İkiç Toym — kişi adı
İktü — kişi adı
İi — kişi adı
İl Almış — kişi adı
İl Almış tigin — kişi adı
İl Buğa — kişi adı
İl İnanç Tirək — kişi adı
İl İtmış tigin — kişi adı
İl Katmış — kişi adı
İl Kaya — kişi adı
İl Kirmiş — kişi adı
İl Koça — kişi adı
İl Kudatmış — kişi adı
İl Ögəsi Ata — kişi adı
İl Ötürkən — kişi adı
İl Tanğu — kişi adı
İltəbər — kişi adı
İl Təmir — kişi adı
İl Tirkən — kişi adı
İl Tutmuş — kişi adı
İl Türgüg — kişi adı
İl Yığmış tenrim — kişi adı
İnəçi — kişi adı
İnəçü — kişi adı
İnəçük — kişi adı
İnç Buğa — kişi adı
İnçki — kişi adı
İnə — kişi adı
İnəl — kişi adı
İrçük — kişi adı
İriz — kişi adı
İrkən — kişi adı
İrkəy — kişi adı
İrkin — kişi adı
İsikə — kişi adı
İsig Tarban — kişi adı
İşirə — kişi adı
İşkərə — kişi adı
İşuyazd — İsa peyğəmbər
İtikən — kişi adı
İt Saman — kişi adı

İt Turhan — kişi adı
İş Buğa — kişi adı
Kedirə — kişi adı
Kənc Tenrim — kişi adı
Kənc Toğmuş Tarhan — kişi adı
Kənc Tuğmuş — kişi adı
Kənc Turmuş Tarhan — kişi adı
Kəniç — kişi adı
Kən Əstəmi — kişi adı
Kərəy — kişi adı
Kəri Açarı — kişi adı
Kərlik — kişi adı
Kərskiç — kişi adı
Kərşin — kişi adı
Kət Kara — kişi adı
Kilzün — kişi adı
Kimənsü — kişi adı
Kimətdü — kişi adı
Kin Toğmuş — kişi adı
Kinsün — kişi adı
Kivan y-mnu — Cumartesi
Kök — kişi adı
Kök Buğa — kişi adı
Körü — kişi adı
Közəmiş — kişi adı
Közünçi — kişi adı
Kötüt — kişi adı
Küç Təmir — kişi adı
Küçük İdik Kut — kişi adı
Küçük Təmir — kişi adı
Kükə — kişi adı
Kül — kişi adı
Kül Bilgə kağan — kişi adı
Kül Çor — kişi adı
Küldirtəy — kişi adı
Kül kağan — kişi adı
Külüg İnanç — kişi adı
Külüg Sənün — kişi adı
Kün — kişi adı
Kün Barmış — kişi adı
Kün Silik — qadın adı
Kün Tenri — allah adı
Küsəmiş — kişi adı

Kütən — kişi adı
Küvçü — kişi adı
Küzənçük — kişi adı

Kaban — kişi adı
Kabda — kişi adı
Kaçırsu — kişi adı
Kaçan Kükə — kişi adı
Kada Ərsük — kişi adı
Kadır Bilgə — kişi adı
Kaitsu — kişi adı
Kakimuni — burhan adı
Kakşa Açı — kişi adı
Kalaşatari — şeytan adı
Kalık Kara — kişi adı
Kalın — kişi adı
Kalımtu — kişi adı
Kalmaşapadı — kişi adı
Kambukdu — kişi adı
Kamraktı — kişi adı
Kan — kişi adı
Kanakamuni — burhan adı
Kançanakəşi — müqəddəslərdən
birinin adı
Kançanprbi — müqəddəslərdən
birinin adı
Kançanasari — kişi adı,
Hindistanda şah olmuşdur.
Kançuk — kişi adı
Kan Elçi — kişi adı
Kanımdu — kişi adı
Kanıski — kişi adı, Hindistanda
imperator olmuşdur.
Kan oğlu — kişi adı
Kan-si — kişi adı, Mancuriyanın
imperatoru olmuşdur.
Kan Toyın — kişi adı
Kanturmuş — kişi adı
Katurmuş İnal — kişi adı
Kara — kişi adı
Kara Bakşı — kişi adı
Kara Buğa — kişi adı
Kara Kundak — kişi adı

Kara Kuş — kişi adı
Kara Okuy — kişi adı
Kara Sonsuy — kişi adı
Kara Təgün — kişi adı
Kara Təmiz — kişi adı
Kara Toğma — kişi adı
Kara Toyın — kişi adı
Karık — kişi adı
Karımış — kişi adı
Karımtu — kişi adı
Kartak — kişi adı
Kasmık — kişi adı
Kasuk — kişi adı
Kaşı — kişi adı
Kaşın — burhan adı
Kaşni — rahib adı
Kaşu — kişi adı
Katkay — kişi adı
Katmış — kişi adı
Katuk — kişi adı
Kavsıdu — kişi adı
Kavşiki — İndra Allahının ləqəbi
Kaya — kişi adı
Kayak — kişi adı
Kayımtı — kişi adı
Kayımtu — kişi adı
Kaymış Sənün — kişi adı
Kaysadu — kişi adı
Kay Sakık — kişi adı
Kaysıdu — kişi adı
Kaytasu — kişi adı
Kına — kişi adı
Kından — kişi adı
Kınrul — kişi adı
Kınısun — kişi adı
Kıprıdı — kişi adı
Kıpçak — kişi adı
Kıra — kişi adı
Kır Çəçək — kişi adı
Kırırkuş — kişi adı
Kırku — kişi adı
Kırkudu — kişi adı
Kırudis — kişi adı
Kısak — kişi adı

Kıtay — kişi adı
Kıya — kişi adı
Kıyıktu Tayın — kişi adı
Kız Turmuş — qadın adı
Koç — kişi adı
Koça — kişi adı
Koludi — kişi adı
Korumçı Oğul — kişi adı
Kotan Toğrı — kişi adı
Kotsu — kişi adı
Krakasundi — kişi adı
Kuba Çaxırça — kişi adı
Kuçan — kişi adı
Kuda Bıdın — kişi adı
Kudatmış — kişi adı
Kudluğ — qadın adı
Kudluğ Təmür — kişi adı
Kuduğu — kişi adı
Kula Kara — kişi adı
Kul Kara Kobuz — kişi adı
Kulan — kişi adı
Kulun Kara — kişi adı
Kumər — kişi adı
Kumari — kişi adı, Kamaruna şəhərində şah olmuşdur.
Kumaş bay — kişi adı
Kumup — müqəddəslərdən birinin adı
Kumut Çiçək — kişi adı
Kurla Elçi — kişi adı
Kusık — kişi adı
Kusuk — kişi adı
Kut — kişi adı
Kutaçun — kişi adı
Kutada — qadın adı
Kutadmış Pars — kişi adı
Kut Bulış Oğul İnanç — kişi adı
Kutkan — kişi adı
Kutluğ — kişi adı
Kutluğ bağ — kişi adı
Kutluğ Buğa — kişi adı
Kutluğ Burt — kişi adı
Kutluğ Oğul — kişi adı
Kutluğ Tayak — kişi adı

Kutluğ Tenri — kişi adı
Kutluğ Təmir — kişi adı
Kutluğ Tonra — kişi adı
Kutluğ Turmuş — kişi adı
Kutrulmuş — kişi adı
Kuus Təmür — kişi adı
Kuz — kişi adı

Qantahast — kişi adı
Qavanpati — kişi adı
Qotiki — kişi adı
Qriçantri — kişi adı

Laksma — allah adı
Lukitakitü — kişi adı
Luşanta — kişi adı

Mağabali — kişi adı
Mağadivi — kişi adı
Mağamat — kişi adı, Məhəmməd peyğəmbər
Mağaradi — kişi adı
Mağastvi — kişi adı
Maxakaşit — kişi adı
Maxanmı — rəhib adı
Makintrasini — kişi adı
Mamat-Çin — kişi adı
Mandaspont — kişi adı
Mani — kişi adı
Manibtri — brəhmən adı
Mar Amu — kişi adı
Masar — kişi adı
Masmadar — kişi adı
Mayak — kişi adı
Maytri — kişi adı
Mənlik Sənün — kişi adı
Mənü Təmir — kişi adı
Mərküt — kişi adı
Mhayan — kişi adı
Mhayana — kişi adı
Mhakıp — kişi adı
Mhaprtma — müqəddəslərdən birinin adı

Mhaşaravak — kişi adı
Mxakşr — rahib adı
Mın Kara — kişi adı
Mın Təmür — kişi adı
Mısır — kişi adı
Mısır Sıla — kişi adı
Mısır Uluğ — kişi adı
Miksin — kişi adı
Mitri — kişi adı
Moğarçı Urı — kişi adı
Mokşadivi — kişi adı
Montalyan — kişi adı
Monul Buğa — kişi adı
Motğalyini — rahib adı
Muntikə — qadın adı
Munşus — kişi adı
Mübarək Köç — kişi adı

Nanti — kişi adı
Naranta — ilanlar padşahının adı
Narayan — müqəddəslərdən
birinin adı
Nikū — kişi adı
Niridani — brəhmən adı
Noğdar — kişi adı
Nom Kulı — kişi adı

Odçı Buyruk — kişi adı
Oğul — kişi adı
Oğul — kişi adı
Oğul Tigin — kişi adı
Oğuz — kişi adı
Omar — kişi adı
On — kişi adı
Ordu bəg — kişi adı
Orduk — kişi adı
Orsulay — kişi adı
Orus — kişi adı
Ozmuş — kişi adı

Ökçün — kişi adı
Ökrül Təmir — kişi adı
Ökrünç — kişi adı
Öküş Kara — kişi adı

Ögrünç — kişi adı
Ögrünçə — kişi adı
Ögürdəy — kişi adı
Önü — kişi adı
Ötünç Təmir — kişi adı

Padvahtak — allah adı
Pakçili — şeytan adı
Patmavati — qadın adı
Piankari — kişi adı
Piçaşikida — kişi adı
Pipalayani — kişi adı
Purakı — kişi adı
Purani — kişi adı
Purm — kişi adı
Purmaki — kişi adı
Purnabtri — brəhmən adı

Raçabumi — kişi adı
Rağu — kişi adı
Raimast — kişi adı
Rakakavini — qadın adı
Rakakayini — qadın adı
Raksas — şeytan adı
Ratikri — kişi adı
Ratmadivi — Buddanın adı
Ratnakışli — allah adı
Ratkarışı — allah adı
Ratnakar — müqəddəslərdən
birinin adı
Ratnakr — kişi adı
Ratna-Vaqir — kişi adı
Rtnaşiki — kişi adı

Sabı Buğa — kişi adı
Sabın Satı — kişi adı
Sabutu — kişi adı
Saçıu — kişi adı
Saçu — kişi adı
Sada — kişi adı
Sadaqari — kişi adı
Sadı — kişi adı
Sağlık — kişi adı
Sarı Buğa — kişi adı

Saıda — kişi adı
Salaspati — kişi adı
Salğar — kişi adı
Salı — kişi adı
Salı Kutluğ — kişi adı
Samani — kişi adı
Sambodu — kişi adı
Sambun — kişi adı
Samtso — kişi adı
Samunçı — kişi adı
Sançanaçavi — kişi adı
Sançmuş — kişi adı
Saniymç — kişi adı
Saniçar — kişi adı
Sanmış — kişi adı
Sansar — kişi adı
Santuşiti — allah adı
Sanun — kişi adı
Saravati — kişi adı
Sarığ — kişi adı
Sariputri — kişi adı
Sartavaki — kişi adı
Sataqiri — pəri adı
Satı — kişi adı
Sativa — allah adı
Satmış — kişi adı
Satoba — kişi adı
Savşı — kişi adı
Sevik — kişi adı
Səki — kişi adı
Səkins Kara — kişi adı
Səli — kişi adı
Səmiçə — kişi adı
Səmiş — kişi adı
Səmsibə — kişi adı
Sənpə — kişi adı
Sənpətəz — kişi adı
Səngün — kişi adı
Səngün Apa — kişi adı
Səngün Tutun — kişi adı
Səñün — kişi adı
Sık — kişi adı
Sıla — kişi adı
Sılan — kişi adı

Sılayanti — kişi adı
Sıhğ — kişi adı
Sılka — kişi adı
Sınayani — brəhmən adı
Sınu — kişi adı
Sısidu — kişi adı
Sısır — kişi adı
Silü — kişi adı
Sinan — kişi adı
Sinayani — brəhmən adı
Sini ər — kişi adı
Siristi — kişi adı
Sişi — kişi adı
Siş Ur — kişi adı
Smir — kişi adı
Sntuşiti — allah adı
Sokta — kişi adı
Soktu Elçi — kişi adı
Solda — kişi adı
Solda Bay — kişi adı
Soma — kişi adı
Somaçı — kişi adı
Sonsuy — kişi adı
Soyan — kişi adı
Soyar — kişi adı
Söngü — kişi adı
Strayastrış — kişi adı
Subaxi — kişi adı
Sudani — kişi adı
Sudazumi — kişi adı
Sumani — kişi adı
Sumir — qadın adı
Sundari — kişi adı
Suntari — qadın adı
Supatra — kişi adı
Supriya — kişi adı
Surı — kişi adı
Surta — kişi adı
Suriy — kişi adı
Suriy Aşırı — kişi adı
Surya — kişi adı
Susan — kişi adı
Sutmak — kişi adı
Sutpak — kişi adı

Şakman — burhan adı
Şamız Tayışma — kişi adı
Şanki — kişi adı
Şariputri — kişi adı
Şastrakariki — kişi adı
Şastrapiry — kişi adı
Şaşı — kişi adı
Şazi — qadın adı
Şıla Atidi — kişi adı
Şilabardi — kişi adı
Şingur — kişi adı
Şıvngı — kişi adı
Şış — kişi adı
Şışöki — kişi adı
Şriqunti — kişi adı
Şudavas — allah adı
Şudotan — allah adı
Şutavas — allah adı
Şyavsagriv — kişi adı

Tabırtı — kişi adı
Taçadan — kişi adı
Tağarmıy — kişi adı
Taubu — kişi adı
Tai — kişi adı
Tai çin — Mancuriyada sülalə adı
Taidık Elçi — kişi adı
Taidsan — kişi adı
Tai Ögə — kişi adı
Taisan — kişi adı
Taisi — kişi adı
Taito — Çində sülalə adı
Tai Ügə — kişi adı
Taiçi Tulun — kişi adı
Taişi — kişi adı
Takıçuk — kişi adı
Tak kün — qadın adı
Tamburi — kişi adı
Tamğaç Tarık — kişi adı
Tan — kişi adı
Tanğut — kişi adı
Tan,rı Birmiş Oğul İnanç — kişi adı
Tapmış — kişi adı

Tara — kişi adı
Tarık — kişi adı
Tarım — qadın adı
Tarkan — kişi adı
Tarmadan — kişi adı
Tartmış — qadın adı
Tayanç — kişi adı
Tayınçak — kişi adı
Tayışma — kişi adı
Taz — kişi adı
Tenri birmiş — kişi adı
Tenrikən — kişi adı
Tədmilik — kişi adı
Təlləkdü — kişi adı
Təkən — kişi adı
Təkəli — kişi adı
Təkrənç — kişi adı
Təlig — kişi adı
Təmir — kişi adı
Təmükə — kişi adı
Təmür — kişi adı
Təniz — kişi adı
Təpiş — kişi adı
Tərbi İnal — kişi adı
Tərək — kişi adı
Təri — qadın adı
Tərkən — kişi adı
Təsək — kişi adı
Tınmış — kişi adı
Tınşıdu — kişi adı
Tımız — kişi adı
Tısak — kişi adı
Tıtsu — kişi adı
Tibin — kişi adı
Tigin — kişi adı
Tigin Ögə — kişi adı
Tigin Ügə — kişi adı
Tigü — kişi adı
Tirək — kişi adı
Tiri — kişi adı
Tobula — kişi adı
Toğma — kişi adı
Toğrul — kişi adı
Toğrul — kişi adı

Toimak — kişi adı
Tok — kişi adı
Toka — kişi adı
Tokak — kişi adı
Tokluk Təmür — kişi adı
Toksuş — kişi adı
Toktamış — kişi adı
Toktı — kişi adı
Tolu — kişi adı
Tolu Kara — kişi adı
Toluk Tügə — kişi adı
Tomtı — kişi adı
Tonma — kişi adı
Tonyukuk — kişi adı
Torbahğ — kişi adı
Tokəl — kişi adı
Toyın — kişi adı
Toymak — kişi adı
Tölək — kişi adı
Törədü — kişi adı
Tsuən-ni — Konfutsinin adı
Tulat — qadın adı
Tulış — kişi adı
Tuman — kişi adı
Tumtur — kişi adı
Tumur — kişi adı
Tupa — kişi adı
Tura — kişi adı
Turbay — kişi adı
Turçı — kişi adı
Turı — kişi adı
Turmuş — kişi adı
Turuk — kişi adı
Tutuk — kişi adı
Tutun — kişi adı
Tükrünç — kişi adı
Tükün — kişi adı
Tügə — kişi adı
Tülək — kişi adı
Tülük — kişi adı
Tümən — kişi adı
Türçi — kişi adı
Türədü — kişi adı
Tüsək — kişi adı

Tüzlük — kişi adı
Tüzmiş — qadın adı

Udmış — kişi adı
Uman — qadın adı
Umçı — kişi adı
Upasvami — kişi adı
Urimaya — brohmən adı
Urumuki — şeytan adı
Urşı — yer adı
Usıku — kişi adı
Usuk — kişi adı
Usun — kişi adı

Üləgür — kişi adı
Üləm — kişi adı
Ülügdü — kişi adı
Üşə — kişi adı

Vadzivanta — allah adı
Vaibaş — şastra adı
Vaphiaki — şastra adı
Varukdad — kişi adı
Vaşiravani — kişi adı
Vaybaş — şastra adı
Vidankasari — kişi adı
Vidya — kişi adı
Vimali — kişi adı
Vinayaki — allah adı
Vipalaçantri — kişi adı
Vipasi — bodisvt adı
Vipaşi — yeddi burhandan birinin adı
Virudak — kişi adı
Virunakşi — allah adı
Vişikül — şastra adı
Vişvakrmı — allah adı
Vyakrar — şastra adı
Vruni — allah adı
Vuşanti — allah adı
Vişikülən — şastra adı

Yabasun — kişi adı
Yabatu — kişi adı
Yabdu Tirək — kişi adı

Yabıra — kişi adı
Yabunsu — kişi adı
Yaburşu — kişi adı
Yausif — kişi adı, Yusif
Yakan — kişi adı
Yam — allah adı
Yanıçuk — kişi adı
Yapğun — kişi adı
Yapmuş — kişi adı
Yap Torğul — kişi adı
Yarak — kişi adı
Yarıçı — kişi adı
Yarkaya — kişi adı
Yaroğlu — kişi adı
Yaruk — kişi adı
Yasadu — kişi adı
Yausip — kişi adı, Yusif
Yaçankur — kişi adı
Yaş — kişi adı
Yaşı — kişi adı
Yaşkan — kişi adı
Yaşovati — qadın adı
Yayak — kişi adı
Yəgən — kişi adı
Yəkən — kişi adı
Yəkənçük — kişi adı

Yələkçi — kişi adı
Yəzin Toğa — kişi adı
Yidlək — kişi adı
Yigən — kişi adı
Yumış — kişi adı
Yıpar — qadın adı
Yırım — kişi adı
Yırya — kişi adı
Yikən — kişi adı
Yitmiş — kişi adı
Yişi — İsa peyğəmbər
Ykən — kişi adı
Yoğ — şastranın adıdır
Yoğa — şastranın addır
Yoğalum — şastranın adıdır
Yookşastr — Yoğa şastr
Yosipas — kişi adı
Yosmut — kişi adı
Yökəsiri — kişi adı
Yumşak — kişi adı
Yürük — kişi adı

Zkariya — kişi adı
Zharia — kişi adı
Zrua — allah adı

COĞRAFİ ADLAR

Abiçi — ulduz adı
Adak tutuk — yer adı
Aditya — ulduz adı
Adır — ulduz adı
Adnıtış — ölkə adı
Aqnidiş — ölkə adı
Altun — Zöhrə, Venera planeti
Altun yış — yer adı
An,arak — Mars planeti
Anqarak — Mars planeti
Anupadat — göl adı
Anırat — ulduz adı

Arğu — Yer adı
Arşivadan — monastır adı
Arkar başı — bulaq adı
Aruzu — yer adı
Aşbini — ulduz adı
Aşvini — ulduz adı
Aşlis — ulduz adı
Atakavati — şəhər adı
Aviç — cəhənnəm adı
Aviş — cəhənnəm adı
Ay — ay

Bağırati — çay adı
Banaras — Hindistanda Benares şəhəri
Baranas — Benares şəhəri
Baranı — ulduz adı
Barkan — yer adı
Barkas — Benares şəhəri
Barskan — şəhər adı
Barhasuvadi — Yupiter planeti
Bolçu — çay adı
Boyu Kira — yer adı
Brakas — Benares şəhəri
Brahasavati — Yupiter planeti
Brahsuvati — Yupiter planeti
Bud — Merkuri planeti

Çaidir — ulduz adı
Çaitir — ulduz adı
Çaladr — dərə adı
Çaldar — göl adı
Çuğay — Xinqay dağları
Çənəz — yer adı
Çənür — yer adı
Çigil Balık — şəhər adı
Çigil Kənt — şəhər adı
Çinan kat — şəhər adı
Çitavan — monastır adı
Çaşt — ulduz adı

Dakşanpat — şəhər adı
Dakşanri — ölkə adı
Dakşinapi — ölkə adı
Danavadi — şəhər adı
Daniş — ulduz adı

Erivadi — ulduz adı

Ənətkək — Hindistan

Xast — ulduz adı
Xatan — Çin
Ximavanti — Himalay dağları

İkapintran — yer adı; hərfi tərcüməsi: "tanrı dünyası"
İnçü — yer adı
İravadi — ulduz adı
İrivadi — ulduz adı
İrpiz kudruğu — ulduz adı

Keyrə — yer adı
Keyrə Başı — yer adı
Kərgü — Selenqa çayı yaxınlığında yer
Kitir — yer adı
Kitumati — şəhər adı
Kivan — Saturn planeti
Kögmən — Sayan dağları
Kögür — Qobi səhrasında yer adı
Kömür Tağ — Qobi səhrasında yer adı
Küisən — ölkə və dövlət adı — Küşən, tarix əsərlərində rus dilində uyğun olaraq səhv şəkildə Kuşan adlandırılır.
Kükör — Qobi səhrasında yer adı
Kügür — yer adı
Künə — çay adı
Küşən — ölkə və dövlət adı; bax: Küisən
Küzət — yer adı, indiki Qarakol
Kaaçanapati — şəhər adı
Kadın — ölkə adı
Kan — Qanq çayı
Kanya — ulduz adı
Kapılvastu — şəhər adı
Karları — dağ adı
Kartisuvarna — Benqaliyada yer adı
Kazluk — göl adı
Kısl — yer adı
Koço — şəhər adı, qərbdəki uyğur dövlətinin paytaxtı olmuşdur
Koçu — şəhər adı, bax: Koço
Kuktapat — dağ adı
Kukutanit — dağ adı
Kumupsi — ulduz adı

Qanq — Hindistanda çay adı
Qrdakul — dağ adı

Limçin — ulduz adı
Liusun — ulduz adı
Lukususi — ulduz adı
Lumbani — meşə adı
Lükçün — yer adı

Maxarurat — cəhənnəm adı
Mha çinadiş — Böyük Çin dövləti
Mağat — ölkə adı
Maidun — ulduz adı
Makara — ulduz adı
Matyadiş — Hindistanda dövlət adı
Mina — ulduz adı

Nağid — Zöhrə ulduzu, Çoban ulduzu, Qütub ulduzu
Nairiti — yer adı
Nanta — yer adı
Nuç — yer adı

Ötükən — yer adı

Pakunsi — ulduz adı
Paşan — dağ adı
Pratapan — cəhənnəm adı
Pratikanarak — cəhənnəm adı
Prip — dünya adı
Purva Pulquni — ulduz adı
Purum — Şərqi Roma, Bizans, Vizantiya
Puş — ulduz adı

Rauran — cəhənnəm adı
Rivadi — ulduz adı

Sadabiş — ulduz adı
Sağızğan — Saxsağan ulduzu
Samantavrkaş — düzən adı
Samntapuşp — bağ adı

Sanat — cəhənnəm adı
Saniçar — Saturn (Zühəl)
Satabiş — ulduz adı
Sav — kainatın adı
Sələnə — Selenqa çayı
Sələnə — cəhənnəm adı
Səmdükü — yer adı
Sıçkançı — bürc adı
Sıkat — çay adı
Sındu — Hindistan
Sögü — çay adı
Stravst — şəhər adı
Stabiş — ulduz adı
Sukavatı — buddistlərin qərb cənnəti
Sumır — dağ adı
Supuşpit — bağ adı
Suvastik Si — monastır adı
Suyaklığ — yer adı
Sükü Ögən — çay adı

Sağam — Suriya
Şravst — şəhər adı, Stravastra
Şirinalandri — monastır adı

Tabğaç — Çin
Tai sul — Müştəri ulduzu
Tayakı — yer adı
Tamağ — yer adı
Tamasavan — monastır adı
Tanış — ulduz adı
Tavğac — Çin
Tavkaç — Çin
Tasığ baş — yer adı
Tiyük — yer adı
Toksm — yer adı
Tuşit — yer adı
Tübüt — Tibet
Tüküz — yer adı
Tüpüt — Tibet
Türgiş — dövlət adı
Türtkil Çok — yer adı

Uçayan — yer adı

Udarabatiravat --- ulduz adı
Urbilvani — şəhər adı
Urıslum — Qüds şəhəri
Urıslum --- Qüds şəhəri
Uruğış -- ulduz adı
Urupadati -- yer adı
Utarabatiravat — ulduz adı
Utrabadra — ulduz adı
Utrapalquni -- ulduz adı
Utraşadi — ulduz adı
Uttarabhadrapada — ulduz adı
Uttaranhadra — ulduz adı
Uttaraphalquni — ulduz adı
Uttarasadha --- ulduz adı
Uza — yer adı

Vakar — ulduz adı

Vaişali — Hindistanın şimalında
şəhər
Vayçanvat — yer adı
Vıdar -- dağ adı
Vihar — ulduz adı
Vişak — ulduz adı
Vriş --- ulduz adı
Vrhar — ulduz adı
Vukuu — ulduz adı

Yal Turğan — yer adı
Yaltumak — yer adı
Yar — çay adı
Yər — yer adı
Yığac — Müştəri ulduzu
Yitikən -- Böyük Ayı bürcü
Yunkuu -- Böyük Ayı bürcünün
ulduzlarından biri

MÜNDƏRİCAT

<i>Müəllifdən</i>	3
Göy türklər və qədim uyğurlar.....	4
Göy türkcə—azərbaycanca lüğət.....	29
Qədim uyğurca—azərbaycan lüğət.....	69

Noşriyyat redaktoru *Suliddin QASIMLI*
Texniki redaktoru *Səlim ƏHİMƏDOV*
Korrektoru *Lələ HACIYEVA*
Kompüter tərtibatçısı *Esmira CABAROVA*
Yığı operatorları *Şəfa MƏMMƏDOVA,*
Gülzadə CABAROVA
Buraxılışa məsul *Xumar YÜZBAŞOVA*

Yığılmağa verilmiş 25.01.1999. Çapa imzalanmış 4.10.2001.

Formatı 60x84 1/16.

Şərti ç.v. 11,2. Hesab n.v.15,8.

Tirajı 500 Sifariş 4. Qiyməti müqavilə ilə

Azərbaycan Milli Ensiklopediyası Nəşriyyatı

Bakı 370004, Böyük Qala küç., 41.

Lisənziya: Seriya AB 022031. A — 031. 17.03.1999

Əlaqə telefonları:

92-56-34

93-59-46